DELİL VE ÖRNEKLERİYLE

Kadın ve Aile İlmihali

DİLAVER SELVİ

SEMERKAND

بسم الله الرحمن الرحيم

Gavs-ı Sânî
Şeyh Seyyid
Abdülbaki
Elhüseyni (k.s.)
Hazretlerinin

Sadaka-i
Cariyesidir

SEMERKAND
İstanbul 2015

SEMERKAND: 71
Fıkıh Kitaplığı: 5
yayin@semerkand.com
ISBN: 978-605-5455-72-9

Yazar : Doç. Dr. Dilaver Selvi
Editör : Ali Kaya
Tashih : Mehmet Günyüzlü
Kapak : Semerkand Tasarım
İç Düzen : M. Vehbi Ümit
Baskı : Sistem Matbaacılık
Davutpaşa Cad.
Yılanlı Ayazma Sok. No: 8
Davutpaşa/İstanbul
Tel: 0212 482 11 01
(yaygın dağıtım)

Ağustos 2015, İstanbul
22. Baskı

© Bu eserin tüm yayın hakları
Semerkand Basım Yayın Dağıtım A.Ş'ye aittir.

GENEL DAĞITIM

POZİTİF DAĞITIM **TÜRKİYE:** Eyüpsultan Mah. Esma Sokak. No. 3 Samandıra-Sancaktepe-İstanbul
Tel: 0216 564 26 26 **Faks:** 0216 564 26 36 online satış: www.semerkandpazarlama.com

EROL MEDIEN **AVRUPA** EROL Medien GmbH Kölner Str. 256 51149 Köln
Tel: 02203/369490 **Fax:** 02203/3694910 www.semerkandonline.de

DELİL ve ÖRNEKLERİYLE

KADIN ve AİLE İLMİHALİ

Doç. Dr. Dilaver Selvi

SEMERKAND

1962 Tokat/Reşadiye doğumludur. İlkokul eğitimini doğum yeri olan Çınarcık köyünde tamamladı. Peşinden, bir sene Reşadiye, iki sene İstanbul'da olmak üzere toplam üç sene Kur'an kursu eğitimi alıp hafızlık yaptı. 1982'de İstanbul Zeytinburnu İmam-Hatip Lisesi'ni bitirdi. 1986'da Marmara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi'nden mezun oldu. 1989'da aynı üniversite bünyesinde Tefsir Anabilim Dalı'nda yüksek lisans çalışmasını tamamladı. 1996'da *Meşhur Tefsir Literatüründe Tasavvufa Bakış* konulu çalışmasıyla tefsir doktoru oldu.

1991-1994 yılları arasında üç sene iki ay Üsküdar İmam-Hatip Lisesi'nde meslek dersleri öğretmenliği yaptı. 2002-2011 yılları arasında Semerkand yayınlarında editörlük, tercüme ve telif çalışmaları yaptı.

2011'de (Ekim) YTÜ Eğitim Fakültesi Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Eğitimi Bölümü'nde yardımcı doçent olarak göreve başladı. 2012'de Tasavvuf Anabilim Dalı'nda doçent oldu.

Evli ve dört çocuk babasıdır.

Basılmış Telif Çalışmaları

Nefs Terbiyesinde Rabıta (Hoşgörü Yayınları); *Kaynaklarıyla Tasavvuf* (Semerkand Yayınları); *Ehl-i Sünnet İnancı* (Semerkand Yayınları); *Ziyaret Edepleri ve Yolculuk Hükümleri* (Semerkand Yayınları); *Kulun Yolculuğu: Miraç ve Nefs Terbiyesi* (Semerkand Yayınları); *Ateşin Yakmadığı Âşık: Kıssaların Diliyle İman* (Semerkand Yayınları); *Allah Yolunda Yardım ve Cömertlik* (Semerkand Yayınları); *Kur'an ve Tasavvuf: Tefsirlerin Tasavvufa Bakışı* (Hoşgörü Yayınları); *İslâmî Kaynaklarda Velayet ve Keramet* (Hoşgörü Yayınları); *Tasavvuf Açısından Manevi Cevherlerimiz: İçimizdeki Dünya* (Hoşgörü Yayınları); *Edeb Bir Tâc İmiş* (Semerkand Yayınları); *Beyzâvî Tefsirinde Tasavvuf* (Semerkand Yayınları; basım aşamasında).

Basılmış Tercüme Çalışmaları

Sühreverdî, *Avârifü'l-Maârif: Gerçek Tasavvuf* (Semerkand Yayınları); Abdülganî Abdülhâlik, *Hücciyyetü's-Sünne: Sünnetin Delil Oluşu* (Şûle Yayınları); Mekkî, *Kûtü'l-Kulûb: Kalplerin Azığı* (Heyetle), 4 cilt (Semerkand Yayınları); Kuşeyrî, *Kuşeyrî Risâlesi* (Semerkand Yayınları); Gazâlî, *Ravzatü't-Tâlibîn ve Umdetü's-Sâlikin: Hak Yolunun Esasları* (Semerkand Yayınları); İbn Acîbe, *Kısa Sûrelerin Tefsiri* (Semerkand Yayınları); İbn Acîbe, *Bahrü'l-Medîd fî Tefsîri'l-Kur'âni'l-Mecîd,* 11 cilt (Semerkand Yayınları); İbn Acîbe, *İlâhî Fetihler* (Semerkand Yayınları); Kardâvî, *er-Resûl ve'l-İlim: Hz. Peygamber ve İlim* (Şûle Yayınları).

İÇİNDEKİLER

Önsöz 21

GİRİŞ

İLİM-YARATILIŞ-KADIN

İlmihal Nedir? 27
İlmihalin Kaynağı 28
İlmihalin Kapsamı 29
Öğrenmede Erkek-Kadın Ayırımı Doğru mudur? 31
Neyi Niçin Okumalı? 32
İbret: İlim Sahibi Kadının Farkı 34
Kadın-Erkek Herkese Farz Olan İlimler 35
İbret: Sormak Değil, Cahil Kalmak Ayıp 36

İLK İNSANIN YARATILIŞI 37
Kadının Yaratılışı 38
İbret: Erkek Kadınsız Noksandır 41
Kadın Ne İçin Yaratıldı? 42

KADIN-ERKEK EŞİTLİĞİ MESELESİ 44
Erkek ve Kadının Eşit Olduğu Noktalar 44
Erkek ve Kadın Arasındaki Farklılığın Hikmeti 47
Kadınlara Has Durumlar 47
İslâm'dan Önce Kadının Durumu 50
İslâm'la Gelen Şeref 51

ÜSTÜNLÜK KİMDE? 53
İbret: Dinime Zarar Gelmesin Yeter! 56

FİTNE NEDİR? 56

BİRİNCİ BÖLÜM
EVLİLİK NEDİR

Evlilik Nedir? 63
Yuvadaki Hayat 64
Asıl Amaç 65
Evlenmenin Hükmü 68
Eş Seçiminde Dikkat Edilecek Hususlar 68
Evlât Yetiştirmenin Faydası 70
Evliliğin Kalp Hayatına Faydası 71
Aile Zahmetindeki Rahmet 73
Evlenecek Kadında Aranacak Özellikler 75
Evlenecek Erkekte Aranacak Özellikler 75
Niçin Dindarı Seçmeli? 77
İbret: Kaçırılmayacak Gelin Adayı 80
İbret: Fedakârlığın Kurduğu Yuva 81
Adayların Aldatılması Yasaktır 82
İbret: Aldatmak Yok 82
İbret: Doğrulukla Evlendik 83
İbret: Kızımı Kiminle Evlendireyim? 84
İbret: Hayırlı Annenin Hayırlı Kızı 86

İKİNCİ BÖLÜM
NİKÂH ve HÜKÜMLERİ

Nikah 91
Nikâh Nedir? 91
NİKÂHIN GEREKTİRDİĞİ HAKLAR ve SORUMLULUKLAR 94
1. Mehir 94
2. Nafaka 94
3. Adalet 95
4. Cinsî Yönden Yararlanma İmkânı 96
5. İtaat 96
6. Nesep 97
7. Miras 97
8. Oturacak Ev Temini 97

9. Mahremiyet 98
10. Güzel Geçim 98

NİKÂHLARI HARAM OLAN KADINLAR 99
A) Nikâhları Sürekli Haram Olanlar 99
a) Kan Hısımlığı (Nesep) Sebebiyle Haram Olan Kadınlar 99
b) Evlilik (Sıhriyet) Sebebiyle Haram Olan Kadınlar 100
c) Süt Emme Sebebiyle Haram Olan Kadınlar 101
Süt Hısımlığı 101
Süt Hısımlığı Kimleri İçerir? 102
B) Nikâhları Geçici Haram olanlar 103
Geçici Süre Evlilik Teklifi Yapılamayanlar 104
Evlenecek Adayların Görüşmesi 105
Usulsüz Görüşmeler 106
İbret: Allah İçin Bak 107
Önemli Bir Tavsiye 108
Nişanlanmak Nikâh Sayılır mı? 108
Nişanın Bozulması 109
Nikâhın Farzları 109
Evlenme Teklifini Kim Yapar? 109
Evlilik Teklifi Nasıl Yapılır? 110
Evliliğin Gerçekleşme Şartları 111
Evlenme Ne Zaman Sahih Olur? 111
Kimler Nikâh Şahidi Olabilir? 112

NİKÂHIN MÜSTEHAPLARI 112
Evlilikte Denklik 113
Denklikle İlgili Bazı Durumlar 114
Tek Kişi Nikâh Kıyabilir mi? 114
Fâsid (Bozuk ve Geçersiz) Evlilikler 115
Fâsid (Bozuk) Evliliğin Sonuçları 116
Nikâhta Söz Sahibi Veli Kimdir? 116
Kadın Kendi Başına Evlenebilir mi? 117
İbret: İslâm'ın Kadına Verdiği Hak Bilinsin İstedim 120
Gizli Nikâhın Hükmü 121

HALVET NEDİR? 121
MEHİR 122
Mehrin Hükmü 123
Mehir Olabilen Şeyler 123
Mehrin Miktarı 123
Mehrin Çeşitleri 124
1. Miktar ve Ödeme Şekli Belirlenen Mehir 124
2. Örfe Göre Belirlenen Mehir (Mehr-i Misil) 124
Kadın Ne Zaman Mehrin Tamamına Hak Kazanır? 125
Kadın Ne Zaman Mehrin Yarısına Hak Kazanır? 125
Mehrin Düşmesi 125
İbret: Mehrim İslâm Olsun 126
Başlık Parasını Almak Câiz midir? 127
Birden Fazla Kadınla Evlenme İznindeki Hikmet 127
Bir Uyarı: Nefsimizi Değil Hakkı Kayıralım 129
Kadın Niçin İki Kocalı Olamaz? 129
Resmî Nikâhtan Önce Kıyılan Dinî Nikâh 130
Resmî Nikâh Yeterli midir? 130
Dinî Nikâhta Hoca Şart mıdır? 131
Arazide Kıyılan Nikâhlar 131
Nişan Döneminde Nikâh 132
Haftada Bir Nikâh Tazeleme 132
Mektupla Nikâh 133
Rol (Temsil) Gereği Yapılan Nikâh 133
Üç Defa Boşanan Kadına Dönme Yolu 133
Anlaşmalı Nikâh Meselesi 135
Ücret Karşılığı Geçici Nikâh (Müt'a Nikâhı) 136
Belirli Bir Süre İçin Nikâh Kıymak 137
Belirli Süre İçin Nikâh ile Mut'a Nikâhının Farkı 137
ÇEŞİTLİ SORULAR 138
Nikâhla İlgili Sorular 138
Süt Emme ile İlgili Sorular 141
Mahremle İlgili Sorular 143

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
DÜĞÜN ve GERDEK

Düğün ve Gerdek 147
Düğün Çeşitleri 147
1. Helâl Olan Düğün 148
2. Haram Olan Düğün 148
Düğün Edebi 148
İki Bayram Arası Düğün Olur mu? 150
Düğün Eğlencesi 151
Şarkı ve Türkünün Hükmü 153
Müzikte Ölçü 155
Düğün Cemiyetine Katılmak 158
Ruhun Gıdası Olan Mûsiki 160

GERDEK GECESİ 162
Gerdeğe Girme Edebi ve Dua 162
Gerdeğe Hazırlık 163
Genç Kızlardaki Bekâret Tedirginliği 164
Gerdek Gecesinde Karşılaşılacak Muhtemel Engeller 164
Bekâret Olayı 166
Bekâret Üzerinde Ciddî Bir Hata 167

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
CİNSEL ve ÖZEL HAYAT

Cinsel Hayat Nedir? 171
Dinimizde Cinsel Hayatın Önemi 171
Cinsel İlişkideki Rahmet 172
Cimânın Edepleri 174
İbret: Ya Takvâ ve Vefa Olmasaydı! 180
Arkadan Yanaşmak Haramdır 181
Cimâ ile İlgili Özel Durumlar 181
Önemli Hak 184
Hayız Halinde Cinsel İlişki 185

Dışa Boşalmanın (Azlin) Hükmü 186
Gebeliği Önlemek İçin Ön Tedbir Câiz midir? 188
Spiral Gusle Mani midir? 189
Çocuğu Aldırmak (Kürtaj) Câiz midir? 189

TEMİZLİK ve SÜSLENME 191
Her Şeyin Başı: Temizlik 191
Pislik İçinde Temiz Aile Hayatı Olmaz 192
Takvâ, Temizlik İster 193
Temizlik Herkesin Hakkıdır 195
Vücut Temizliğinde Süre 197
Tırnaklardaki Oje Abdest ve Gusle Mani midir? 198
Saç Eklemek Câiz midir? 198
Peruk Takmak Câiz midir? 199
Saç Boyamak Câiz midir? 200
Kolonya ve Parfüm Türü Kokuların Durumu 202
Kaş ve Yüzdeki Tüyleri Aldırmak, Estetik Ameliyat 203
Dövme Yaptırmak 206
Organ Nakli 206
Tüp Bebek 208

BEŞİNCİ BÖLÜM

ÖRTÜNME ve SOSYAL HAYAT

Örtünme Nedir? 211
Örtünme Farz Bir Emirdir 211
Örtünmenin Hedefi 214
Örtünme İşinde Kocaya Düşen Sorumluluk 215
İbret: Onlar Böyle İnanmışlardı 216
Örtünme Emanettir 217
Örtünme Emniyettir 218
Örtünme Dinî Bir Alâmettir 220
Örtünmenin Sınırı 220
Kadının Elbisesinde Ölçü 221
Elbise İnce ve Dar Olmamalı 221

Baş Örtüsünde Ölçü 223
Yaşlı Kadınların Örtüsü 224
Kadının Dışarıda Koku Sürünmesi 224
Koku İçin Gusül Gerekir mi? 225
Kadınların Erkeğe Benzemesi 226
İç Elbise Şart mıdır? 227
Kadın Dış Örtüsünün Altına Pantolon Giyebilir mi? 228
Erkeğin Elbisesinde Ölçü 229
Kadının Örtünmesi Farz Olmayan Kimseler 230
Karı-Koca Arasında Mahremiyet Sınırı Var mıdır? 230
Kadının Mahrem Hısımlarının Yanındaki Durumu 231
Kadının Başka Kadınların Yanındaki Durumu 232
Zaruret veya Tedavi Halinde Örtü Durumu 232
Bakmanın Ölçüsü 233
Kadının Erkeğe Bakma Sınırı 234
Dinimizde Musafaha (Tokalaşma) 235
Erkek Yabancı Kadınla Tokalaşabilir mi? 236
Kadınların Camiye Gitmesi Sakıncalı mıdır? 238
Kadınların Sosyal Hizmetlere Katılması 238
Mümin Kadın Dışarıda Nasıl Hareket Etmeli? 240
Örtü 241
Bakışları Kontrol 241
Konuşma ve Yürümede Edep 242
Baş Başa Kalınmamalı 242
İhtiyaç Aşılmamalı 242
Ziyaretlerde Edep 243
İbret: Edep ve Muhabbet Örneği 245
Selâmlaşma 245
Erkek ve Kadın Arasında Selâmlaşma 247
Selâmlaşma ve Hal-Hatır Sorma Edebi 248
Evlere Girme Usulü 249
Kadın Tek Başına Yolculuk Yapabilir mi? 251
Yabancı ve Baş Başa Kalma Meselesi 253
Eve Gelen Misafirlere Hizmet 254
Kadın ve İş Hayatı 256

Ölene Kadar Bitmeyecek İşler 258
İbret: Eden Bulur 259

ALTINCI BÖLÜM

KADINLARIN ÖZEL HALLERİ

Kadınların Özel Halleri 263
Hayız Nedir? 263
Hayzın Başlama ve Bitiş Süresi 263
Hayız Hali Bir Hastalık Değildir? 264
Bilgi ve İlgi İsteyen Dönem 264
Hayzın En Az Süresi 265
Temizlik Hali ve Süresi 266
Sabit Hayız ve İlk Defa Görülen Hayız Süresinin Tesbiti 267
Âdetin Değiştiği Nasıl Tesbit Edilir? 267
Değişiklik On Gün İçinde Olmalıdır 267
Sürekli Kan Görmeye Başlayan Kadın Ne Yapar? 268
Hayız Halini Takip Kadının Görevidir 268
Hayız Kanının Özellikleri 270
Süreyi Aşan Kan 270
İbret: Elmadaki İlim 271
İbret: Utanma İlme Mani Olmasın 272
NİFAS (LOHUSALIK) HALİ 273
Nifas Nedir? 273
Düşük Yapan Kadın Nifas Kanı Görür mü? 274
ÖZÜR KANAMASI 274
Özürlü ile İlgili Hükümler 274
ÂDET ve LOHUSALIK HALİNDE YASAK OLAN İŞLER 276
Cinsel İlişki 276
Cinsel İlişki Yasağının Başlangıcı 276
Cinsel İlişki Ne zaman Helâl Olur? 276
Âdetli Kadınla Beraberlik Sınırı 277
Âdetli Kadınla Cimânın Cezası 278
Âdetli İken Namaz Kılmak 278
Vaktin Sonunda Âdetten Kesilen Ne Yapar? 278

Âdetli İken Oruç Tutmak 279
İmsaktan Önce Temizlenen Kadının Orucu 279
Âdet Halinde Kur'an Okumak 280
Kur'ân-ı Kerîm'e El Sürmek 281
Hayız Halinde Mescide Girmek 281
Âdet Halinde Kâbe'yi Tavaf Etmek 282
Cünüp Olanlara Haram Olan İşler 282
Hayız ve Cünüplük Halleriyle İlgili Sorular 283
Âdet Halinde veya Cünüpken Tırnak Kesilir mi? 283
Kesilen Tırnak ve Kıllar Ne Yapılmalı? 283
Âdet Halinde Saç Boyanabilir mi? 284
Âdetini Geciktirmek İçin İlâç Kullanmak Câiz midir? 284
Âdet Halinde veya Cünüpken Çocuk Emzirmek 285
Çocuk Emzirirken Abdestli Olmanın Faydası 285
Âdet Halinde Dişe Dolgu Yaptırmak Câiz midir? 286
Kaplama Diş Gusle Engel midir? 286
Âdetli Kadın Cünüp Olursa Gusül Gerekir mi? 287
Yoluculukta Hayzı Kesilen Kadın Ne Yapar? 287

YEDİNCİ BÖLÜM

BOŞAMA ve SONUÇLARI

Boşama Nedir? 291
Boşamada Erkeğe Verilen Yetki 292
Boşamanın Hükmü 293
Sünnete Uygun Boşama 294
Boşamanın Şekli ve Usulü 295
1. Açık ifadelerle Boşama 295
2. Kapalı İfadelerle Boşama 295
Tavsiye: Her Boşamadan Sonra Yeni Nikâh 297
Boşamanın Sayısı 298
Boşama Yetkisi İntikam İçin Kullanılamaz 298
Nikâh Kıyıp Cimâ Etmeden Boşama 300
Bir Sözle Üç Defa Boşama 301
İkinci Görüşün Tercih Edileceği Durumlar 303

Günümüz İnsanının Genel Durumu 304
Rahmet Olan Görüş 305
Bir Mecliste Ayrı Ayrı Üç Defa Boşamak 306
Sarhoşun Boşaması 307
Tehdit Altında Boşama 307
Şaka Yoluyla Boşama 308
Nikâh Kutsal Bir Emanettir; Şaka ile Zedelenemez 308
İş veya Maaş İçin Göstermelik Boşama 309
Hata ve Dil Sürçmesi ile Boşama 310
Dilsizin Boşaması 310
Öfkelinin Boşaması 310
Mektupla Boşama 310
Hastanın Boşaması 310
Kalpten Boşama Niyetinde Bulunmak 311
Şarta Bağlı Boşama 311
Kadına Boşama Yetkisinin Verilmesi 311
Kadının Boşama Davası Açması 312
Mahkeme Kararıyla Boşama 312
Boşama Hakkı Niçin Kadının Elinde Değil? 313
Kadın Boşama Hakkına Nasıl Sahip Olur? 313
Bedel ile Boşanma 314
Kadına Yaklaşmamak İçin Yemin Etmek 315
Hanımını Mahrem Bir Yakınına Benzetmek (Zıhâr) 316
Günümüzde Boşanma 317
EVLİLİĞİN SONA ERMESİYLE OLUŞAN HAKLAR 319
İddet 319
İddetin Sebep ve Hikmetleri 319
İddetin Çeşitleri 320
1. Boşanmış Kadının İddeti 320
2. Küçükler ve Yaşlıların İddeti 320
3. Hamile Kadının İddeti 321
4. Kocası Ölen Kadının İddeti 321
5. Kocası Kaybolan Kadının İddeti 322
Ölen Kocaya Yas Tutmak 322

BOŞAMA ile İLGİLİ SORULAR 325

SEKİZİNCİ BÖLÜM

ÇOCUĞA KARŞI HAK ve SORUMLULUKLAR

Çocuk İlâhi Bir Emanettir 329

ÇOCUĞA KARŞI İLK VAZİFELER 331
1. Doğumuna Sevinmek ve Şükretmek 331
2. Kulağına Ezan Okumak 322
3. Güzel Bir İsim Vermek 333
4. Akîka Kurbanı ve Sadaka 334
5. Belirli Edepleri Öğretmek 335
Günlük Hayattaki Diğer Edepler 336
6. Namaza Alıştırmak 336
Yatakları Ayırma Zamanı 338
7. Sünnet Ettirmek 338
8. Okuma Yazmayı Öğretmek 339
9. Güzel Çevre Edinmek 340
10. Bulûğ Çağı ve Cinsiyetle İlgili Bilgiler Vermek 340
Bulûğ ile Başlayan Görevler 341
Çocuk Terbiyesinde Dikkat Edilecek Hususlar 342
Bize Yapılandan İbret Alalım 344
İslâm Âlimlerinden Öğütler 345
İbret: Ne Ektiysen Onu Biçersin 348
İbret: Çocuklarına Doğmadan Önce İyilik Yapan Baba 348
İbret: Eden Bulur 349
İbret: Oğlum Zarar Görmesin Diye 349
Edep ve Eğitimde Dayak 350
SÜT EMME 351
Süt Emme Sonucunda Ortaya Çıkan Hükümler 352
ÇOCUĞUN BAKIM ve TERBİYESİ KİME AİTTİR? 353
Bakım Süresi 354
EVLÂT EDİNME 355

DOKUZUNCU BÖLÜM

GÜNCEL DİNÎ MESELELER VE FIKHÎ ÇÖZÜMLER

İMÂN ve İSLÂM 359
İnsan Bilmeden Dinden Çıkar mı? 359
Küfrü Düşünmek İnsanı Kâfir Eder mi? 360
Zorda Kalan Kimse Diliyle Dini İnkar Edebilir mi? 361
İmân Eskir mi? Her Gün İmânı Tazelemek Gerekir mi? 362
Hiç Affedilmeyen Bir Günah Var mıdır? 363
Affedilmeyen Şirk Nedir? 363
Şirke Niçin ve Nasıl Düşülüyor? 364
Zerre Kadar İmânın Faydası Olur mu? 366
Sadece İmân Etmek Yeter mi? 366
Büyük Günah İşleyen Kimse Dinden Çıkar mı? 368
Taklit Yoluyla İmân ve Amel Sahih midir? 369
İmân ve İbâdet Yaşı Ne Zaman Başlar? 370

ABDEST-TAHARET 371
Temizliğe Dikkat Etmeyenlerin
Kabir Azabı Göreceği Doğru mudur? 372
Abdest Namazı Diye Bir Namaz Var mıdır? 372
Sürekli Abdestli Olmanın Hükmü Nedir? 373
Abdestli Ölenin Şehitlik Sevabına Ulaşacağı Doğru mudur? 374
Abdestte Musallat Olan Bir Şeytan Var mıdır? 374
Tuvalette Abdest Alınabilir mi? 376
Şüphe, Vesvese ve Unutma ile Abdest Bozulur mu? 376
Çıban veya Yaradan Çıkan Beyaz Su Abdesti Bozar mı? 377
Göz ve Kulak Akıntısı Abdesti Bozar mı? 378
Özürlü Kimse Nasıl Abdest Alır? 379
Özürlü Kimse Ne Zaman Abdest Alır? 380
Vücudunda Yara Olan Kimse Nasıl Abdest Alır? 380
Sargı Varken Abdest Nasıl Alınır? 380
Çorap Üzerine Mesh Edilebilir mi? 381
Avret Mahalline Dokunmak Abdesti Bozar mı? 382
Kadına Dokunmak Abdesti Bozar mı? 383

Oje Türü Maddeler Abdeste Engel midir? 384
Saç veya Sakal Tıraşından Sonra Abdest Gerekir mi? 385
Kadın Çorabını Çıkarmadan Abdest Alabilir mi? 385
Peruk Üzerine Mesh Yapmak Câiz midir? 385
Baş Örtüsü Üzerine Meshetmek Câiz midir? 386
Akıntıyı Kesmek İçin Pamuk Kullanmanın Hükmü Nedir? 386
Abdestsiz Kur'ân-ı Kerîm Taşınır mı? 387
İş Yaparken Kur'ân-ı Kerîm Okunup Dinlenebilir mi? 387
Abdest ve Teyemmüm Alamayan Hasta Nasıl Namaz Kılar? 388

GUSÜL 389
Hangi Durumlarda Gusül Abdesti Farz Olur? 389
Cünüplük Nasıl Oluşur? 390
Guslün Önünde ve Sonunda Abdest Gerekir mi? 391
Kadın İhtilâm Olur mu? 392
Fercinden Muayene Olan Kadın İçin Gusül Gerekir mi? 393
Cünüp Uyumak Günah mıdır? 393
Gusülden Sonra Gelen Meni İçin Tekrar Gusül Gerekir mi? 394
Gusülde Örgülü Saçları Çözmek Gerekir mi? 395
Kapalı Bir Mekanda Çıplak Yıkanmak Câiz midir? 395
Cünüp İken Tıraş Olmak ve Tırnak Kesmek Câiz midir? 396
Rahme Konan Spiral Gusle Engel midir? 397

TEYEMMÜM 397
Hastalara Getirilen Kolaylıklar 398
Abdest veya Gusül Yerine Teyemmüm Ne Zaman Câiz Olur? 399
Abdest İçin Yardımcı Bulamayan Hastanın
Teyemmüm Etmesi Câiz midir? 400

NAMAZ 400
Namazsız Müslümanlık Olur mu? 400
Namazda Huşû Farz mıdır? 401
Namaz Hırsızlığı Ne Demektir? 402
Namazın Yüze Çarpılması Diye Bir Durum Var mıdır? 404

Ta'dîl-i Erkâna Dikkat Etmeyen Kimsenin
Namazı Kabul Olmaz mı? 404
Gaflet İçinde Kılınan Namaza Sevap Yazılır mı? 406
Namazda Gafletten Kurtulmanın İlacı Nedir? 407
Aşırı Uyku ve Stres Halinde Namaz Kılınır mı? 408
Namaz Kılmayanın Cenaze Namazı Kılınır mı? 410
Kabir Namazı Diye Bir Namaz Var mıdır? 410
Namaz Kılanın Önünden Geçmek Büyük Günah mıdır? 411
Namazda Bir Yerini Üç Defa Kaşımak Namazı Bozar mı? 412
Kadınların Cami Cemaatine Katılmaları Uygun mudur? 414
Resim Bulunan Yerde Namaz Kılınması Câiz midir? 416
Kadın Arazide Namaz Kılabilir mi? 417
Yola Çıkarken Kılınacak Bir Namaz ve Dua Var mıdır? 417
Yolculukta Vasıtada Namaz Nasıl Kılınır? 418
Bazı Durumlarda Namazları Birleştirmek Câiz midir? 419
Cem-i Tehirin Şartları 421
Namazları Birleştirmeyi Mübah Kılan Zaruret Halleri 421
Sünnet Namazların Yerine Kazâ Kılınır mı? 422
Kılınmayan Namaz Borcu Para İle Ödenir mi? 423
Elbisede Çocuğun Kusmuğu ile Namaz Kılınır mı? 424
Kadının Evin Dışına Çıkmasının Hükmü Nedir? 424

ORUÇ 425
Kimler Oruç Tutmama Ruhsatını Kullanabilir? 425
Oruç Tutamayan Yaşlılar Ne Yapar? 426
Her Oruç Bozmada Keffaret Gerekir mi? 427
Oruç Kefâreti Nedir? Nasıl Tutulur? 427
Âdet Hali Oruç Kefâretine Zarar Verir mi? 428
Âdetini Geciktirmek İçin İlâç Kullanmak Câiz midir? 428
Kadir Gecesinde Nasıl Dua Edilir? 430
Oruçlu Kimse Yemeğin Tadına Bakabilir mi? 430
Kan Aldırmak Orucu Bozar mı? 430
Oruçlu İken Rüyada İhtilâm Olmak Orucu Bozar mı? 430
Oruçlu İken Yıkanmak Orucu Bozar mı? 431
Denize Girip Yüzmek Orucu Bozar mı? 431
İğne Yaptırmak Orucu Bozar mı? 431

Göze Damla Akıtmak veya Sürme Çekmek Orucu Bozar mı? 431
Bedene Krem veya Merhem Sürülmesi Orucu Bozar mı? 431
Avret Bölgesine Parmak veya Bir Madde Sokulması
Orucu Bozar mı? 431
Ağza Kaçan Toz Duman Orucu Bozar mı? 432
Âdet ve Loğusa Halindeki Bir Kadının Ramazan'da
Dikkat Edeceği Hususlar 432

ZEKÂT 433
Dinimizde Zenginlik Sınırı Nedir? 433
Süs Eşyalarının Zekâtı 433
Kadınlar Takısına Zekât Gerekir mi? 433

HAC ve UMRE 435
Kadın Yanında Mahremi Olmadan Hac ve Umre Yapabilir mi? 435
Hacda Kadınlara Has Durumlar 436
Hayız ve Nifas Halinde Tavaf Yapılabilir mi? 438
Âdet ve Nifas Halinde Arafat Vakfesi Yapılabilir mi? 438
Hacda Vekil 438
Umre Yapana Hac Farz Olur mu? 439

KURBAN 440
Kocanın Kestiği Kurban Aile İçin Yeter mi? 440

CENAZE-KABİR ZİYARETİ 441
Cenazenin Yüzünü Açmak ve Öpmek Câiz midir? 441
Kadınlar Cenaze Namazı Kılabilir mi? 442
Abdestsiz Cenaze Namazı Kılınması Câiz midir? 443
Ayakkabı ile Cenaze Namazı Kılınır mı? 443
Kimlerin Cenaze Namazı Kılınmaz? 444
Kadınlar Kabir Ziyareti Yapabilir mi? 444
Ölüler İçin Mevlid Okutmanın Hükmü Nedir? 446
Kadın Vefat Eden Kocasını Yıkayabilir mi? 446
Vefat Eden Kocaya Karşı Vazifeler 447

MUHATAPLARA GÖRE KADININ AVRETİ NEDİR? 448
Kadının Örtünmesi Farz Olan Avret Yerleri Neresidir? 449
Kadının Avreti 449
Kadının Yabancı Erkeklere Göre Avreti 449
Kadının Mahremi Olan Erkeklere Göre Avreti 450
Kadının Müslüman Kadınlarına Göre Avreti 451
Kadının Yabancı Kadınlara Göre Avreti 451
Kadının, Kendisiyle Evlenmek İsteyen Erkeğe Göre Avreti 451
Kadınların Delilere Karşı Avreti 451
Kadının Küçük Çocuklara Göre Avreti 452
İhtiyar Kadınların Avreti 452

KAZANÇ ve İŞ HAYATI 453
Haram Malla Yapılan İbâdet ve Hayır Kabul Olur mu? 453
Haram Mal Kazanan Kimse Ondan Nasıl Tövbe Eder? 454
Elinde Haram Kazanç Olan Fakir Ondan Yiyebilir mi? 454
Haram Malla Satın Alınan Yiyecek de Haram Olur mu? 455
Kendisine Şüpheli Maldan Miras Kalan Kimse Ne Yapar? 456

BİBLİYOGRAFYA 457

ÖNSÖZ

Âlemlerin sahibi yüce Allah'a sonsuz hamdolsun. Rahmet peygamberimiz Hz. Muhammed'e (s.a.v) en güzel şekliyle salât ve selâm olsun.

Kıymetli okuyucularımız,

Delil ve Örnekleriyle Kadın ve Aile İlmihali adlı eserimizin yeni baskısıyla karşınızdayız. Rabbimiz'e sonsuz hamdolsun; eser, siz değerli okuyucularımızdan hüsnü kabul gördü, okundu, değerlendirildi, ailelerin ve özellikle yeni yuva kuran kardeşlerimizin temel müracaat kaynağı oldu. Bu güzel ve özel ilginizden dolayı hepinize teşekkür ediyoruz.

Elinizdeki eser, belli bir kesimin değil, bütün müslüman ailelerin bu konudaki ihtiyacını görmek için hazırlanmıştır. Bu sebeple eserde herkesin rahatça anlayacağı sade bir dil kullanılmaya özen gösterildi.

Eserde konular genelde Hanefî mezhebine göre işlendi, fakat gerekli oldukça Şâfiî mezhebi başta olmak üzere, diğer hak mezheplerin görüşlerine de yer verildi. Bazı fıkhî tâbir ve tarifler sadeleştirilip okuyucunun rahat anlayacağı bir dille sunulmaya çalışıldı.

Konular işlenirken yer yer dinlendirici ve ibret verici örnekler eklendi. İlahî hükümlerin hikmetlerine değinildi. Daha geniş bilgiye ulaşmak isteyenlere temel kaynaklar gösterildi.

Yuva, ilâhî bir emanettir. Yüce kitabımız Kur'ân-ı Kerîm'de yer alan hüküm ve tavsiyelerin çoğu çocuk, anne baba ve aile ile ilgilidir. Hadiste belirtildiği gibi bir müslüman, Allah için kuracağı yuva ile dinini koruma altına almış ve terbiyesinin yarısını tamamlamış olur. Diğer yarısı için de Allah'tan korkup hakları korumalıdır. Böyle cennet hedefli bir yuvanın huzuru için ne yapılsa azdır.

Dinimiz İslâm, insanın bütün hayatını ele alır, her safhada her soruna çözüm getirir. Öyle ki bu din, insanın doğumundan önceki ve ölümünden sonraki hayatını bile konu etmektedir. Bir ailenin çocuklarına karşı görevi evlenirken başlar, cennete kadar devam eder. Evlilikle cennet arasında her safhada anne baba kendilerinden ve çocuklarından sorumludur.

Evlilik, üç beş günlük bir eğlence değildir. Evlilik, ilahî emanetleri taşımak ve edep üzere yaşamak için emredilmiştir. Varlık sebebimiz, yüce Allah'a edeple kulluktur. Bize bunları öğreten ilme fıkıh denir. Fıkhın amel edeceğimiz kısmını öğrenmek herkese farzdır. İşte bu eser, her mümine evlilik, yuva ve aile konusundaki temel farzları ve gerekli edepleri öğretmek için yazılmıştır.

Günümüzde şikayetlerin büyük bir bölümünü maalesef aile sorunları oluşturmaktadır. Karı koca arasında, ufak bir bahaneden büyük kavgalar çıkmaktadır. İlk çekişmede hemen boşanma akla gelmektedir. Pek çok koca, bir kızgınlık anında hanımını boşamakta, sonra pişman olmakta, peşinden yuvayı kurtarmak için çareler aramaktadır. Nikah, bir erkeğin korumasına tevdi edilmiş en kutsal bir emanettir. Erkek ona imanı gibi sahip çıkmalıdır. Onu korumak için her çareye başvurmalıdır; boşanma en son olarak düşünmelidir.

Dinimizde evliliğin hedefi, nikahla başlayan beraberlik ve dostluğu Allah'ın izniyle ebedi saadet yurdu cennete taşımaktır. Bunun yolu edep, sevgi, sabır ve birbirine hayır duadır.

Her eserde, o alanda yapılmış önceki çalışmaların katkısı ve hakkı bulunur. Bu eserde de pek çok âlimin hakkı vardır. Bizden önce gelen ve ilim alanında emeği geçen bütün âlimlerimize hürmetler su-

nuyoruz, rahmet diliyoruz. Yüce Allah, hepsine en güzel mükâfatları ihsan etsin.

Bu eserin çeşitli safhalarında hizmeti geçen bütün kıymetli hocalarımıza ve kardeşlerimize teşekkür ediyoruz. Özellikle, son bölüm hariç, eserin diğer bütün bölümlerini baştan sona inceleyen ve değerli katkıları bulunan sayın Doç. Dr. Kemal Yıldız, Ali Kaya, Yusuf Özcan ve Mustafa Kispet hocalarımıza teşekkürlerimi sunuyorum.

Eseri sizlerin hizmetine sunan Semerkand Yayınları'nın bütün yetkililerine teşekkür ediyor, hayırlı hizmetlerinde başarılar diliyorum.

Bizleri dua, sevgi, takip ve tavsiyeleriniz ile desteklemeye devam ediniz. Tespit ettiğiniz ciddi hatalarımızı bize ulaştırırsanız, Allah için hayırlı bir hizmet yapmış olursunuz.

Bu mütevazı eserin bütün insanlık ailesine faydalı olmasını yüce Allah'tan diliyorum.

Hamdolsun âlemlerin Rabbi yüce Allah'a.

Doç. Dr. Dilaver Selvi

GİRİŞ

İLİM-YARATILIŞ-KADIN

"Şüphesiz, ilim öğrenmek, erkek-kadın her müslümana farzdır."

Hadis: İbn Mâce, Mukaddime, 17; Beyhakî, *Şuabü'l-İmân*, nr. 1663.

İLMİHAL NEDİR?

İlmihal, her müslümanın bilmesi gereken asgari ilimlerdir. İlmihal, mükellef bir insanın içinde bulunduğu vakitte yapması gereken ibadetlerin ve amellerin ilmini bilmektir.

Öğrenilmesi farz olan bir ilimden cahil kalmak haramdır.

İlmihal her anne babaya farz olduğu gibi, çocuklarına ilmihallerini öğretmeleri veya öğretene göndermeleri de farzdır. Aile fertlerinin ilmihalinden birinci derecede baba, sonra anne sorumludur.

İlmihalin bir kısmı bulûğ çağına kadar her mükellef tarafından kesin öğrenilmiş olmalıdır. Bu kısma gusül, abdest, hayız, namaz, Kur'an öğrenimi, oruç gibi vazifeler girer. Bunlar mükellef olan erkek ve kadını ilk anda ilgilendiren vazifelerdir. Bunların dışında kalan zekât, hac, kurban, adak, yemin, evlilik, boşama ve ticaret gibi işlerin yapılacağı zaman öğrenilmesi yeterlidir.

Dinimizin inanç ve ahlâk konuları da ilmihalin içine girer.

Ailede çocuğa yedi yaşından itibaren ilk ilmihal bilgileri verilmeye başlanmalı ve bulûğ çağına kadar tamamlanmalıdır.

Çocuğuna bulûğ çağına kadar farz olan ilmihalini öğretip gereken eğitimi veren bir baba ve anne, sorumluluktan kurtulur. Öğretim, bir şey hakkında bilgi vermek; eğitim ise uygulamayla bir şeyi yaparak alışkanlık ve huy haline getirmektir.

Çocuğa sadece abdesti ve namazı anlatmak yetmez, onu yaparak, yaptırarak ve uygulama imkânlarını hazırlayarak hayatın bir parçası haline getirmelidir.

Çocuğun elbisesi gibi edebi de önemlidir. Onun kalıbı gibi kalbi de aileye emanettir. Çocuğun karnını doyurup kalbini aç bırakmak, dünyasını düşünüp âhiretini ihmal etmek dostluk ve vefa değildir.

İlmihalle ilgili sorulan sorulara âlimlerin cevap vermesi farzdır. Bu konuda susmak, sonra öğretirim demek veya geciktirmek câiz değildir; çünkü ilmihal ihmal edilirse farz olan bir amele ait ilim ihmal edilmiş olur.

İlmihali öğretmek için bütün müslümanlar seferber olmalıdır. Bunun için gerekli hizmetleri görmek, yer ve imkân hazırlamak, öğretmen bulmak müslüman toplumun temel görevidir. Bu iş özellikle zenginlerin ve ehliyet sahibi insanların üzerine farzdır.

İlmihalin öğrenilmesinde mezhep ve meşrep ayrıcalığı yoktur. Bütün mezhepler ve mânevî terbiye yolları, kendi ilmihalini bilmekle yükümlüdür.

İlmihalin Kaynağı

İlmihal, günlük hayattaki amel ve ibadetlerin ilmidir. Bu amel ve ibadetler Kur'an ve Sünnet'e dayanır. Akılla ibadet belirlenmez. Akla düşen, Rabb'inin muradını doğru anlamak ve samimiyetle gereğini yapmaktır.

Bütün mezhep âlimlerimiz Kur'an ve Sünnet'e dayanarak bir müslümanın ibadet ve muâmelât hayatını belirlemişlerdir. Buna geniş mânada fıkıh denir. Fıkhın günlük farz amelleri ilgilendiren kısmı ilmihali oluşturur.

Din, kalpte yerleşen sağlam bir inanç ve bütün hayatı saran ilâhî bir terbiyedir. Bu terbiyeyi bize öğreten yüce Allah'ın peygamberleridir. Son peygamber gönderilmiş, hak dine davet yapılmış, insanlığa görevleri açıkça bildirilmiş, ilâhî emanet insanlığa ulaşmış ve mükellef olanlar için sorumluluk başlamıştır. Kıyamete kadar gelecek bütün

insanlık son dinden, son peygamberden ve son ilâhî kitaptan sorumludur.

Son din İslâm, son peygamber Hz. Muhammed (s.a.v), son ilâhî kitap da Kur'ân-ı Kerîm'dir. Bunların dışında bir yolla yüce Allah'a ibadet yapmak, terbiye olmak, cenneti bulmak mümkün değildir. Mümkün zannedip kendince bir yol tutanı yüce Allah kabul etmiyor. Bu konudaki ilâhî hüküm şudur:

"Allah katında geçerli tek din İslâm'dır." [1]

"Kim İslâm'dan başka bir din ararsa, o *(bulduğu din, yol ve yaşantı Allah katında)* ***asla kabul edilmeyecektir ve o kimse âhirette ziyana uğrayanlardan olacaktır."*** [2]

Dinimiz insanların bilmesi gereken helâl ve haram olan şeyleri öğretmiş, ibadet şekillerini belirlemiş ve açık bir biçimde önümüze koymuştur. Bu durum hadis-i şerifte şöyle ifade edilmiştir:

"Helâl şeyler açıklanmış olup bellidir; haramlar da açıklanmıştır ve bellidir. İkisi arasında şüpheli şeyler vardır. Kim *(haramlardan kaçtığı gibi)* ***şüpheli şeylerden de uzaklaşırsa dinini ve şerefini korumuş olur."*** [3]

Yüce Allah'a dostluk ve güzel kulluk yapmak isteyen kimseler, bu işi kendi keyiflerine göre değil, yüce Allah'ın istediği şekilde ve usulde yapmalıdır. Dost olmak isteyenlere yol gösterilmiştir; aksine gidenler Allah'a değil, ateşe ulaşır.

Böyle bir halden yüce Allah'a sığınırız.

İlmihalin Kapsamı

İlmihal, birkaç ibadetle sınırlı değildir. İlmihal bir müslümâna farz olan bütün inanç ve amellerin ilmini içerir. Bu vazifeler, kalp ve bedene ait olmak üzere iki kısımdır.

---

1 Âl-i İmrân 3/19.

2 Âl-i İmrân 3/85.

3 Buhârî, İmân, 39; Müslim, Müsâkat, 107; İbn Mâce, Fiten, 14.

Müslüman, yüce Allah'a teslim olan kimsedir. Bu teslimiyet kalp ve bedenle isteniyor. Din, iman ve sâlih amellerden oluşur. İman kalple, sâlih amellerse kalple birlikte bütün bedenle yapılır. Müslüman, iman esaslarını öğrendikten sonra, dinin temeli olan namazla sorumlu olur. Bu şerefli ibadetten sonra oruç, zekât ve hac gelir. Daha sonra rızkını helâlinden kazanmak, doğru sözlülük, adalet, sabır, şükür, zikir, kazâya rıza gibi güzel huylar ile ahlâklanmak, ilmihalin kapsamına girer.

Müslümanlık iman, ibadet ve ahlâktan oluşur. Hz. Peygamber (s.a.v) müslümanı şöyle tarif etmiştir:

"Müslüman, dilinden ve elinden hiç kimsenin zarar görmediği kimsedir." [4]

Mümini de şöyle tarif etmiştir:

"Mümin, bütün insanların kendisine güvendiği, ondan canına ve malına bir haksızlık gelmeyeceğine inandığı kimsedir." [5]

Demek ki ahlâk insanı yansıtan bir aynadır. Ahlâk insanın davranış biçimidir.

Ağızdan çıkan her söz bir ameldir. Bu amel ya helâl ya haramdır. Helâl sevap, haram günahtır. Sevap cennete, günah ateşe götürür. O halde, müslüman günde en çok kullandığı bu dilinin yaptığı işlerin hükmünü bilmelidir. Gıybet, yalan, iftira, dedikodu, hakaret, alay, küfür gibi dilin âfetlerini tanımalı ve hepsinden kaçınmalıdır.

Gözümüzün yaptığı işler de böyledir. Her bakış helâl değildir. Bazı bakışların terkedilmesi farzdır. Bunları bilmek de ilmihaldir.

Her kazanç helâl değildir. Helâl olmayan bir ticaret yapmak, helâl işe hıyanetlik katmak, haksız para kazanmak, usulsüz alışveriş yapmak haramdır. Haram kazanç ateştir, ateşe götürür. Haram ile yapılan ibadet kabul edilmez.

Evlenme, müslümanın en temel vazifelerinden biridir. Evlenen kimseleri ilgilendiren helâl ve haramlar vardır. Özellikle kadın erkek arasındaki muameleleri, hakları ve hükümleri iyi bilmelidir.

---

4 Buhârî, İmân, 4, 5, Rikak, 26; Müslim, İmân, 64, 65; Ebû Davud, Cihâd, 2; Tirmizî, Kıyâme, 52; Nesâî, İmân, 8-9.

5 Tirmizî, İmân, 12; Nesâî, İmân, 8; İbn Mâce, Fiten, 2; Ahmed, *Müsned*, 2/206, 215.

Dinimiz, yeri gelince eğlencenin de edebini öğretir, hükmünü belirtir. Her müslüman dinlediği mûsiki, ilâhi, türkü ve şarkının, icra ettiği oyun ve eğlence türü şeylerin de hükmünü bilmesi gerekir. Sevinç ve keyif öyle olmalı ki, sonu ağlama ile bitmemeli; bizi halkın yanında sevindiren şeyler Hakk'ın katında da yüzümüzü güldürmelidir. Her şeyin sonu önemlidir. İnsanı dünyada güldürüp âhirette ağlatacak şeyler, gerçek sevinç değildir.

İşte hayatımızı çepeçevre saran bütün bu vazifeler ilmihale girer. Demek ki ilmihali birkaç ibadetle sınırlamak doğru değildir.

Biz bu kitapta, bir müminin özellikle aile hayatını ilgilendiren ve ailenin temeli olan farzları, görevleri ve ahlâkları özetle ele almaya çalışacağız. Önce üzerinde çok tartışılan ve yanlış anlaşılan bazı önemli konulara açıklık getirmeyi gerekli görüyoruz.

Öğrenmede Erkek-Kadın Ayırımı Doğru mudur?

Bazıları dinin ***"oku"*** emrinin sadece erkeklere ait olduğunu zannetmekte ve, "Çok bilen kadının dili uzar, nefsi kabarır, kocasına boyun eğmez, zaptı zorlaşır" diye düşünmektedir. Bu konuyu bilerek çarpıtan din düşmanları olduğu gibi, okumuş kadından korkan cahil müslümanlar da mevcuttur.

Önce şunu söyleyelim ki, bu anlayış yanlıştır. Onun dine ait bir tarafı yoktur. Dinimiz, bilenle bilmeyeni bir tutmaz. Cehalet karanlık, ilim nur ve aydınlıktır. Kimse, erkek aydınlığa çıksın, kadın karanlık içinde kalsın diyemez. Cahil insan, şeytanın maskarası, dostlarının yüz karası, cemiyetin en büyük belâsıdır. Hangi vicdan bu sıfatları erkeğe yakıştıramazken kadınlara lâyık görür.

Burada bir kadının öğrenmesi gerekli olan ilim, bilim ve sanat hakkında değişik şeyler söylenebilir; ancak kadın her türlü ilimden, fenden ve sanattan anlamalı demek doğru değildir. Bu bir erkekten bile beklenecek şey değildir. Buna gerek de yoktur. En doğrusu, herkes önce kendisine lâzım olanı öğrenmelidir. Sonra fıtratına uyan, rızık ve geçimine vesile olan, insanlığa hizmet sunacağı şeylere yönelmelidir.

Kadını dini ve dünyası için lâzım olan ilimden, bilimden, fen ve sanattan mahrum etmek yanlıştır. Böyle bir şey, şahsa, yuvaya ve cemiyete karşı işlenmiş bir suçtur.

Dinimizde kadının okumasına engel olan bir hüküm yoktur. Aksine herkes ilim öğrenmeye teşvik edilmiştir. Ancak kadın ilim öğrenirken ve öğretirken belli ölçüleri korumak durumundadır.

Örtünme, yabancı erkeklerle baş başa kalma, tek başına uzun yolculuk yapma, barınma, maişetini kazanma gibi konularda kadınları ilgilendiren özel durumlar ve hükümler vardır. Bunlara dikkat edildiği sürece, kadınlar dini ve dünyası için lâzım olan her ilmi, sanatı ve fenni öğrenebilir, öğretebilir. Öğrenmeli ve öğretmelidir.

Her ilim herkese fayda vermez. Sonra her ilim herkese gerekmez. Kadın farz olan ilimlerin yanında, fıtratına uygun, halka hizmet olacak ilim ve sanatlardan öğrenirse, kendisine ve çevresine fayda verir.

Evlenme ve aile hukuku, çocuğun bakımı, eğitimi, ev işleri, yuva düzeni, genel sağlık, farz ilmi öğretme, hasta, fakir, muhtaç kimseleri destekleme, hayırlarda yardımlaşma, iyiliği emir, kötülüklere karşı uyarma, bir âfet veya harp anında ilk yardıma koşma gibi konularda kadınlar yeterince eğitilmeli, tecrübe sahibi yapılmalıdır.

Neyi Niçin Okumalı?

Bir erkeğin ve kadının bütün öğreneceği şeyler ya dine ya da dünyaya ait şeyler olur. Dünyaya ait şeyler dinin öğrettiği gibi Allah rızâsı için yapılırsa, hepsi hayır ve ibadete dönüşür; o zaman bu ayırıma da gerek kalmaz. Şu hadis hepimiz için her işte temel ölçüyü ve asıl hedefi belirliyor:

"Bu dünyada, Allah'ın zikri, zikre sebep olan işler, ilim öğreten ve öğrenenler hariç, diğer bütün işler lânetlenmiştir." [6]

---

6 Tirmizî, Zühd, 14; İbn Mâce, Zühd, 3; Ebû Nuaym, *Hilye*, 3/157; Taberânî, *el-Evsat*, nr. 4084; Beyhakî, *Şuabü'l-İmân*, nr. 10512; Süyûtî, *el-Câmiu's-Sagîr*, nr. 4280, 4281.

İlim Allah için öğrenilirse ibadet olur. Sırf okumuş desinler diye okumak, halk içinde itibar kazanmak, öğünmek, bilgiçlik taslamak, kendini ispat etmek için bir şeyler öğrenmek, boşuna bir zahmet ve zarardır. Herkese yüce Yaratıcı'nın huzurunda dünyada öğrendiği ilim ve onunla ne yaptığı sorulacaktır.

Zamanımızda pek çok kadın, bir mecburiyet ve zaruri hizmet yokken sırf biraz daha rahat yaşama adına, olur olmaz işlere girmekte, kadınlık şerefini zedelemekte, ailesini ve çocuklarını ihmal etmektedir.

Para kazanma yüzünden evlenmeyi terkedenler, evlense bile annelik gibi en temel görevden kaçanlar çoktur. Bazı kadınlar mecbur olmadığı halde keyfine mahkûm olduğu iş yüzünden çocuklarına iyi bir annelik ve kocasına güzel bir kadınlık yapmaya fırsat bulamamaktadır. Bunlar yanlıştır.

Rızık için korkmaya gerek yoktur. Canı veren rızkı yaratır. O, yarattığı rızkı dilediği gibi yerine ulaştırır. O'nun hazineleri tükenmez. Kimse kimsenin rızkını yemez. Bu dünyada ömür bitmeden rızık kesilmez. Ömür bitince de kimse elindeki lokmayı ağzına koyup yiyemez.

Bir kadın için en hayırlı rızık, Allah için yaptığı evliliğin bereketi ve annelik hizmetiyle gelen rızıktır. Bu unutulmasın.

Erkek-kadın hepimizin, din ilmi olarak Kur'ân-ı Kerîm'i öğrendikten ve gerekli kısımlarını ezberledikten sonra, en azından,

Ehl-i sünnet inancını,

İslâm'ın beş temel farzını, her gün yapacağımız işlerdeki helâl ve haramı, edep ve ahlâkı öğreten birer kitap okumalıyız. Okuma imkânı bulamıyorsak sorarak ve dinleyerek öğrenmeliyiz. Günümüzdeki bütün maddî imkânları ve teknik aletleri hayra hizmet ettirmeliyiz.

İBRET

İLİM SAHİBİ KADININ FARKI

Büyük ârif Abdurrahman-ı Tâhî hazretleri demiştir ki:

"Tasavvuf terbiyesi ve muhabbeti, insanların arasında dolaşır; dine bağlı olanın da olmayanın da kalbine girer. Fakat bir süre sonra, dine ve ilme bağlı olanda kalırken, ilâhî hükümlere bağlı olmayandan çıkıverir.

Gavsü'l-Azam Seyyid Sıbgatullah Arvâsî (k.s) zamanında din ilmini bilen ve ona göre hareket eden bir kadın sûfiye vardı. Diğer kadınlar onun halini beğenmeyip, 'Onda aşk ve muhabbet yoktur' derlerdi. Gavs (k.s) vefat ettikten sonra, işleri sırf muhabbete dayalı kadınlar söndü gitti, ama bu kadın eski halini koruduğu gibi çevresine de faydalı oldu.

Ayrıca, o bölgede bulunan halifeler, büyük sâdât-ı kirâmdan olmadıkları halde, dinin hükümlerine bağlılıkları sayesinde, tasavvuf terbiyesini ve edebini devam ettirmişlerdir." [7]

Dinimiz, ilim üzere kuruludur. İlim herkese, her zaman ışık olur. İlim kalıcıdır. Keşif, keramet, cezbe ve muhabbet devamlı değildir. Aşk da âşık da ilme tâbi olmalıdır. Hak ilme tâbi olanı, ilim Allah'a götürür.

7 Abdurrahman-ı Tâhî, *İşâretler*, s.115.

Kadın-Erkek Herkese Farz Olan İlimler

Hz. Resûlullah (s.a.v), erkek-kadın, genç-ihtiyar, evli-bekâr hiçbir ayırım yapmadan şöyle buyurmuştur:

"Şüphesiz, ilim öğrenmek, erkek-kadın her müslümana farzdır."[8]

Acaba farz olan bu ilim hangisidir?

Kısaca şunu söyleyebiliriz: Akıllı olup bulûğa eren her mükellefe, kendisine farz kılınan bütün amellerin ilmini öğrenmesi farzdır. Diğer bir ifadeyle, bilinmediğinde insanı azaba ve helâke götürecek şeyleri bilmek farzdır. Bu işlerde cahil kalmak câiz değildir. Bu farzlar üç alanda toplanmaktadır:

1. İtikad esasları.

2. Yapılması emredilen fiiller.

3. Terkedilmesi istenilen işler.

Emredilen fiiller, yapılmasında sevap, terkedilmesinde azap olan amellerdir.

Yasaklanan şeyler ise, yapılmasında azap, terkedilmesinde sevap bulunan amellerdir.

Emir ve nehiyler, İslâm'ın hükmüne göre, kulun devamlı dikkat etmesi ve yerine getirmesi gereken hususlardır.

Emirlerden bazıları iman, namaz, doğru sözlü olmak, helâl yemek gibi, devamlılık arzeder. Bazıları ise arada bir gerekir; oruç, zekât ve kurban gibi.

Devamlı yürürlükte olan emir ve nehiyler, yapılması dinen zaruri hükümler olduğu için, onların herkes tarafından bilinmesi gerekmektedir. Yeni karşılaşılan veya bir müslümanın arada bir yapacağı amellerin ise, o ameller yapılacağı zaman öğrenilmesi gerekir. Bir müslümanın bu durumda, yapacağı işte cahil kalması câiz değildir.[9]

---

8 Beyhakî, *Şuabü'l-İmân*, nr. 1663; İbn Mâce, Mukaddime, 17 (Hadisin son kısmı). Ayrıca bk. Taberânî, *el-Mu'cemu's-Sagîr*, nr. 22; Heysemî, *Mecmaü'z-Zevâid*, 1/120.

9 bk. Sühreverdî, *Gerçek Tasavvuf*, s. 33.

İBRET

SORMAK DEĞİL, CAHİL KALMAK AYIP

Ashaptan Hz. Enes'in annesi Ümmü Süleym (r.ah) şu olayı anlatmıştır:

"Ben Hz. Peygamber'in (s.a.v) pak zevcesi Ümmü Seleme (r.ah) ile komşu idim. Sıkça hane-i saâdete girerdim. Bir gün Resûlullah'a,

'Yâ Resûlallah, bir sorum var; bir kadın rüyasında kendisine kocasının cimâ ettiğini görse, onun gusül abdesti alması gerekir mi?' diye sordum. Böyle bir soru üzerine, yanımda bulunan Ümmü Seleme validemiz bana,

'Ey Ümmü Süleym, Allah iyiliğini versin, Hz. Peygamber'in (s.a.v) yanında kadınları rezil ettin, bu ne biçim soru!' dedi. Ben de,

'Allah, hakkı öğretmekten çekinmez. Bizim bilmediğimiz müşkül şeyleri Resûlullah'a (s.a.v) sorup öğrenmemiz, o konuda kör cahil kalmamızdan daha hayırlıdır' dedim. Bunun üzerine Hz. Resûlullah (s.a.v),

'Ey Ümmü Süleym, Allah hayrını artırsın, böyle bir rüya gören kadın üzerinde bir ıslaklık görürse** (boşalıp kendi menisi akmışsa) **gusül alması gerekir' buyurdu. O esnada Ümmü Seleme validemiz,

'Yâ Resûlallah kadının menisi olur mu?' diye sordu, Hz. Resûlullah (s.a.v),

'Tâbii ki olur, olmasa çocuğu kendisine nasıl benzer? (Bu konuda) kadınlar erkeklerle aynıdır' [10] buyurdu."

Müslüman kadınlar, ibadetlerini ilgilendiren her şeyi ehliyetli âlimlere sorup öğrenmelidir. Sorulan kimse, baba, mürşid, devlet başkanı gibi kendisinden çekinilen ve hürmeti hak eden kimse de olsa, en mahrem konuları sormaktan çekinmemelidir. Bir iş Allah için olunca, küçük ve basit olmaz. Böyle durumlarda utanma, şeytandandır.

Elbette her durumda edep ölçüleri korunmalıdır.

10 Ebû Davud, Tahâret, 95; Tirmizî, Tahâret, 82; İbn Mâce, Tahâret, 112; Ahmed, *Müsned*, 6/256. Son kısmı hariç bk. Buhârî, Tahâret, 101; Müslim, Hayız, 32-33.

İLK İNSANIN YARATILIŞI

Üzerinde tartışılan ve yanlış anlaşılan bir konu da ilk insanın yaratılışı meselesidir.

Temel soru şudur: İlk insan nasıl yaratıldı?

Böyle bir sorunun cevabını ancak yaratan bilir ve verir. Şükür, yüce Allah, peygamberi Hz. Muhammed (s.a.v) yoluyla bize bu sırlı ilimden haber vermiştir. Bu soruların cevabı akıl ve felsefe ile değil, vahiyle öğrenilir. Elimizdeki vahiy Kur'an ve Sünnet'tir. Bu iki kaynak bize ilk insanın yaratılışını şöyle özetler:

Yeryüzünde ilk yaratılan insan Hz. Âdem'dir (a.s). Hz. Âdem, topraktan yaratılmıştır. Babası ve annesi yoktur. Yüce Allah meleklerine, ***"Ben topraktan bir insan yaratacağım"*** [11] buyurmuş ve yaratmıştır.

Yüce Allah ona dilediği gibi şekil verip sonra ona ruh üfleyerek insanî bir hayat ve kabiliyet bahşetmiştir. Onu öyle güzel ve özel yaratmıştır ki, katındaki yerini ve değerini göstermek için meleklerine buna secde edin emrini vermiştir. Bütün melekler de Hz. Âdem'e secde ederek, ona hürmetlerini, yüce Allah'a itaatlerini göstermişlerdir.

Ancak, o zamâna kadar meleklerin arasında bulunan İblis (şeytan) secdeye yanaşmamış, bozuk bir kıyaslama yapmış, kendisinin ateşten yaratıldığını söyleyerek Hz. Âdem'den üstün olduğunu iddia etmiştir.

Şeytan üstünlüğün yaratılış maddesinden olduğunu zannedip yanılmıştır. Bunun için secdeye yanaşmamıştır. Haline aldanıp benlik yapmış, kendini haklı görmüş, yüce Allah'a karşı gelmiş, Hz. Âdem'e kin gütmüş, içini dışına dökmüş, asıl sıfatını göstermiş, meleklerin arasında olmanın şeytanı melek yapmadığını ispat etmiş, lânetlenmiş ve bir daha girmemek üzere cennetten kovulmuştur.[12]

---

11 Sâd 38/71.

12 Sâd 38/72-85.

Resûlullah Efendimiz (s.a.v), insanlığın yaratılışı hakkında şöyle buyurmuştur:

"Hepiniz Âdem'in çocuklarısınız; Âdem de topraktan yaratılmıştır. Bazıları *(cahiliye devrindeki)* ***babaları ile övünmeye son versin, yoksa Allah katında pislik böceğinden daha aşağı bir duruma düşer."*** [13]

"Hiç şüphesiz Rabb'iniz birdir, dininiz birdir, babanız *(atanız)* ***birdir. Babanız Âdem olup topraktan yaratılmıştır."*** [14]

Hz. Âdem'den (a.s) önce melekler, cinler, hayvanlar ve yüce Allah'ın bildiği başka varlıklar yaratılmıştır. Melekler nurdan, cinler ateşten yaratılmıştır.[15]

İlk insan Hz. Âdem'dir; ondan önce insan cinsi yaratılmamıştır.[16]

Hz. Âdem (a.s), cuma günü yaratılmıştır.[17]

Hz. Âdem'e, insanlığın babası mânasında *"Ebü'l-beşer"* denir.

Ona, yüce Allah'ın varlıklar içinde seçilmiş kulu anlamında *"Safiyyullah"* da denir.

Hz. Âdem'in yaratılış hamuruna toprağın kırmızı, sarı, siyah, beyaz bütün çeşitleri katılmıştır. Bunun için evlâtları değişik fıtrat, renk, cins ve kabiliyette olmaktadır.[18]

Kadının Yaratılışı

Yeryüzünde yaratılan ilk kadın -Allah'ın selâmı üzerine olsun- Hz. Havva validemizdir. Hz. Havva, Hz. Âdem'in sol kaburga kemiğinden yaratılmış ve kendisine zevce olarak takdim edilmiştir. Sonsuz

13 Bezzâr, *Müsned*, nr. 2043; 2584; Heysemî, *ez-Zevâid*, 8/86; Süyûtî, *es-Sagîr*, nr. 6368.

14 Bezzâr, *Müsned*, nr. 2044, 2583; Taberânî, *el-Evsat*, nr. 4746; Heysemî, *ez-Zevâid*, 8/84.

15 Müslim, Zühd, 60 (nr. 2996); Ahmed, *Müsned*, 6/153; İbn Hibbân, *Sahîh*, nr. 6155.

16 Âlûsî, *Rûhu'l-Meânî*, 2/392.

17 Müslim, Kıyâme, 28; Ahmed, *Müsned*, 2/327; İbn Hibbân, *Sahîh*, nr. 6161; Ebû Ya'lâ, *Müsned*, nr. 6132.

18 bk. Ahmed, *Müsned*, 4/400; Hâkim, *Müstedrek*, 2/261, 262; İbn Hibbân, *Sahîh*, nr. 6161, 6181; Râzî, *Tefsîr-i Kebir*, 3/478 (Beyrut, 1997).

kudret böyle tecelli etmiş, ilk insanı cansız topraktan, ikinci insanı da onun canlı vücudundan yaratmıştır. Bu sır perdesi Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle açıklanmıştır:

"Ey insanlar, Rabb'inize karşı gelmekten sakının. O Rabb'iniz sizi tek bir nefisten** (Âdem'den) **yarattı. Ondan da eşini yarattı. İkisinden de birçok erkek ve kadın üretip yeryüzüne yaydı." [19]

Âyette geçen, ***"Ondan da eşini yarattı"*** ifadesi, Hz. Havva'nın Hz. Âdem'den yaratıldığını belirtmektedir.[20]

Âlimlerimiz âyette Hz. Havva'nın ve insanlığın kendisinden yaratıldığı tek nefsin (şahsın) Hz. Âdem (a.s) olduğu hususunda görüş birliği içindedir.[21]

Hz. Havva cennette yaratılmıştır. Bu hüküm, ***"Sen ve eşin cennette kalın"***[22] âyetinden anlaşılmaktadır.[23]

Diğer âyette şöyle buyrulmuştur:

"Ey insanlar, biz sizi bir erkek ve bir kadından yarattık. Birbiriniz ile tanışasınız diye sizi kabilelere ayırdık. Allah katında en şerefliniz, en takvâlı olanınızdır. Şüphesiz Allah her şeyi en iyi bilen ve her şeyden haberdar olandır." [24]

Yüce Allah Hz. Âdem ile Hz. Havva'dan "anne babanız" diye bahsetmiştir.[25]

Şu sahih hadisler, Hz. Havva'nın nereden ve nasıl yaratıldığını açıkça ortaya koymaktadır:

"Kadınlarınıza iyi davranın, onlara hayır tavsiyede bulunun. Şüphesiz onlar** (asıl itibariyle) **kaburga kemiğinden yaratılmışlardır. Kaburga kemiğinin en eğri kısmı en üst kısmıdır. Onu kendi hali-

19 Nisâ 4/1.
20 İbn Âşûr, *Tefsîrü't-Tahrîr ve't-Tenvir*, 3/215.
21 Râzî, Tefsîr-i Kebîr, 3/477 (Beyrut 1997); Elmalılı, *Hak Dini*, 2/499 (Azim Dağıtım).
22 bk. Bakara 2/35; A'raf 7/19.
23 Elmalılı, *Hak Dini*, 2/299.
24 Hucurât 49/13.
25 A'râf 7/27.

ne bıraksan gittikçe eğilir** (bozulur), **tam düzeltmeye kalksan kırılır. Öyle ise** (mevcut halleriyle) **kadınlarınızla iyi geçinin." [26]

Diğer bir hadiste, kırılmanın boşamak olduğu belirtilmiştir.[27]

Bu hadisler, hem kadının ilk yaratılış şeklini hem de kadın cinsinin fıtratını anlatmaktadır. Bununla, şu denmek isteniyor:

Kadının fıtratını iyi tanıyın, ona göre davranın. Onları kırıp incitmeyin. Yumuşak tabiatlıyı sevin, sevindirin, şükredin; sert olanı idare edin, hemen boşama yoluna gitmeyin, sabredin, sevap alın. Kadını erkek gibi görmeyin; onu kendi fıtratı ile kabul edin. Kadını vücut, huy ve davranış olarak erkekleştirmeye kalkmak, ona zulümdür. Kendini erkeklere benzetmeye çalışan kadına da Allah lânet eder. Çünkü yüce Allah'ın verdiği fıtratı bozmak, onu beğenmeyip değiştirmeye çalışmak, önce o insana, sonra insanlık hayatına karşı bir cinâyettir.

Hz. Havva'nın Hz. Âdem'in sol kaburga kemiğinden yaratılması ile onun kemiklerinde bir noksanlaşma, kısalma ve azalma olmamıştır. Yüce kudret, onu dilediği gibi yaratmıştır.

Hz. Havva, canlı bir varlıktan yaratıldığı için kendisine "Havva" denmiştir. Hz. Âdem de (a.s), yeryüzünün üstündeki topraktan yaratıldığı için kendisine "Âdem" denmiştir.

---

26 Buhârî, Enbiya, 1; Nikâh, 8, 79; Müslim, Radâ, 62.

27 Buhârî, Nikâh, 79; Müslim, Radâ, 69; Begavî, *Mesâbîhü's-Sünne*, Nikâh, 10 (nr. 2415-2416).

İBRET

ERKEK KADINSIZ NOKSANDIR

Yüce Allah Hz. Âdem'i (a.s) cennette yarattığı zaman o, bir müddet tek başına kaldı. Bundan rahatsız oldu; yüce Allah'a yalnızlıktan şikâyet etti. Sonra uyudu; rüyasında güzel bir kadın gördü. Uyandığında onu yanıbaşında otururken buldu. Ona, "Sen kimsin?" diye sorduğunda kadın,

"Havva'yım" dedi. Hz. Âdem,

"Niçin yaratıldın?" diye sordu. O da,

"Senin benimle benim de seninle huzur bulmamız için" dedi.[28]

28 Aynî, *Umdetü'l-Kârî*, 11/14 (Beyrut 1998). bk. Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, Nisâ 1. âyetin tefsiri.

Kadın Ne İçin Yaratıldı?

Hakikat gözüyle bakıldığında kadın, dünyada denge için yaratılmıştır. Yüce Allah kadınla hayata, cemiyete, yuvaya ve özellikle erkeğe denge vermiştir. Ayrıca yüce Allah her şeyi çift yaratarak ancak kendisinin tek olduğunu ve hiç kimseye muhtaç olmadığını fiilen de ispat etmiştir. Tek başına yaşamak, insan fıtratına aykırıdır ve hikmete terstir.

Kadınlar erkekler için erkekler de kadınlar için birer tamamlayıcı parça yapılmıştır. Her ikisi de diğerine muhtaçtır. Birbirlerinin kusurlarını örterler, noksanlarını tamamlarlar, ihtiyaçlarını ve yalnızlığını giderirler, sonu ebediyete çıkan yolda birbirlerine destek verirler, şenlik olurlar.

Kadın bir süs, eğlence ve zevk aracı olarak yaratılmamıştır. Onu evin hizmetçisi gibi görmek de yanlıştır.

Kadın önce ilâhî görevlerle sorumlu bir varlıktır. Bu asıl görev yüce Allah'a kulluk ve dostluktur. Bu görev için kadının bekâr veya evli olması farketmez. Akıllı olup bulûğa eren bir kadın için farz olan ameller, onun yaratılış gayesidir. Bu farzların başında yüce yaratıcısının varlığına, birliğine ve ibadete lâyık tek ilâh olduğuna iman edip O'na teslim olmak gelir. İmandan sonra kadın için en temel farz, namazını ve namusunu korumaktır.

Kadının ikinci temel görevi, yuva kurup anne sıfatıyla nesil yetiştirmektir.

Üçüncü görevi erkeğin yalnızlığını gidermek, onu gücü nisbetinde desteklemek ve kalp huzurunu temin etmektir.

Kadın erkeğin dinini ve dünyasını tamamlamak için yaratılmıştır.

Kadın başa belâ değil, gönüle safa olsun diye erkeğe emanet edilip yardımcı yapılmıştır.

Kadın ve erkek fıtratlarını tanır, yüce Allah'ın hükmüne teslim olur ve birbirlerinin haklarını güzel korurlarsa yuva cennet gibi olur. Çünkü ilâhî aşk ve edep nerede bulunursa, orayı cennet gibi huzurlu

yapar. Bu huzur, güzel ahlâklı müminlere cennet hediyesidir, cennetten gelmiştir, cennete götürür.

Yüce Allah kadını ne için yarattığını şöyle belirtir:

"Kendisiyle huzur bulsun diye Âdem için eşi Havva'yı yaratan O'dur." [29]

Şu âyet de kadınların yaratılış hikmetini açıklıyor:

"Kendileriyle kaynaşıp huzur bulmanız için size kendi cinsinizden eşler yaratıp aranızda sevgi ve merhamet koyması Allah'ın varlığının delillerindendir. Gerçekten bunda iyi düşünen kimseler için çok büyük âyetler vardır." [30]

Sevgi, insanın hamuruna katılmış bir iksirdir. Bu sevgi en güzel şekliyle aile yuvasında, baba ocağında ve anne kucağında bulunur, yaşanır ve tadılır.

Yüce Allah'ın sevgi âyeti sadece insanda değil, hayvanlarda da tecelli etmiştir. Hayvanlar âleminde de anneler, yuvanın baş tacı ve temel taşıdır.

Kadın annedir. Anne, yüce Allah'ın en güzel tecellisi ve en büyük bir âyetidir. Anne sevgi ve rahmet yüklü bir bulut gibidir. Onunla bu âleme hayat ve tat akıtılır. Anne, kocaya ayrı, çocuklarına ayrı bir tat verir. Kadın, insan yuvasının ve insanlık binasının harcıdır, o olmadan yuva kurulmaz, cemiyet oluşmaz, birlik sağlanmaz, düzen olmaz.

Kadın böyle şerefli bir görev için yaratılmışken, onu bir oyun ve eğlence aracı yapmak, sevgi ve insanlık adına işlenmiş en büyük suçtur. Yine bu kadını ve anneyi sadece evde yemek yapan ve çamaşır yıkayan bir robot gibi görmek de tam bir cehalettir.

Kadını doğru tanımalıdır. Kadın ya annedir ya da anne adayıdır. Annesiz yuva ıssız, çocuk öksüz, koca garip, hayat tatsız, gönül bahtsız, dünya düzensizdir.

---

29 A'râf 7/189.

30 Rûm 30/21.

Elbette tek başına kadın, bu görevlerini tam mânasıyla yerine getiremez. Erkek olmadan kadın anne olamaz, yuva kuramaz. Evlenerek helâli ile bütünleşmeyen kadın yarım kalır; kabiliyetlerinin çoğu çalışmaz, yok olur.

Bu dünyada yaratılan hiçbir varlık boşuna değildir. Herkes, özel bir görev için varlık sahnesine çıkarılmıştır.

KADIN-ERKEK EŞİTLİĞİ MESELESİ

Zamanımızda yanlış anlaşılan veya anlatılan bir mesele de kadın-erkek arasındaki eşitlik konusudur. Eşitlik, bir şeyin diğer şeyle her yönüyle aynı olmasıdır. Bu mânada hiçbir insan diğer insana eşit değildir.

Yüce Allah, sonsuz kudretini göstermek için her canlıyı birbirinden farklı yaratmıştır. Her insan, diğer insandan akıl, ilim, huy, kabiliyet, karakter, ses, sima gibi birçok yönden farklıdır. Her insanın parmak uçları bile farklı çizgilerde yaratılmıştır. Bunun için herkesin parmak izi, o şahsa ait özel bir işaret ve mühür olarak kullanılmaktadır.

Erkek ve Kadının Eşit Olduğu Noktalar

Kadın-erkek bazı konularda eşit olup aynı derecede hak, yetki, sorumluluk ve vazife sahibidirler. Bu konuları şöyle özetleyebiliriz:

1. Erkek-kadın her insan, Allah tarafından **şerefli bir varlık sıfatıyla yaratılmıştır**. Şu âyet, bunu ifade etmektedir:

"Şüphesiz biz âdemoğullarını** (insanları) **şerefli bir sıfatta yarattık." [31]

Ancak bu şerefi iman ve itaat ile koruyamayanlar, varlıkların en alt derecesine düşmektedirler. Bu aşağı seviyeye Kur'an'da "esfel-i sâfilin" denmektedir.[32]

---

31 İsrâ 17/70.

32 Tîn 95/5.

2. Erkek-kadın her insan, **yaşama ve dokunmazlık hakkına sahiptir**. Kimsenin hayatı diğerinden daha değerli veya daha değersiz değildir. Herkesin kanı, ırzı, şerefi ve malı koruma altındadır.

Suçu sabit olana kadar herkes suçsuzdur.

Kimse annesinden günahkâr doğmamıştır.

Haksız yere kimse insan canına kıyamaz. Dinimize göre haksız yere bir insanı öldürmek, bütün insanları öldürmek gibi zulüm ve vebaldir.[33]

İnsan bu kadar kıymetli ve koruma altındadır.

3. Erkek-kadın her insan **yüce Allah'a kulluk için yaratılmıştır**. ***"Ben cinleri ve insanları ancak bana kulluk etsinler diye yarattım"*** [34] âyeti bu hakikati ifade etmektedir.

4. Yüce Allah'a **davette erkek-kadın, bütün insanlar eşittir**.

Dinde insan ayırımı yoktur. Din, güneş gibidir; bütün insanlara rahmet ve ışık yapılmıştır. Onda erkek kadın ayırımı yapılmaz. Allah'a ve hak dine inanan, sâlih amel işleyen ve haramdan sakınan herkes yüce Allah'a dost olur. İman etmeyen kimseler ise peygamberle aynı sülâleden gelse Allah'ın rahmetinden uzak, peygamberin şefaatinden mahrum olur.

"Yakın akrabanı uyar" [35] âyeti, indiği zaman Hz. Peygamber (s.a.v), bütün kavim, kabile ve aile fertlerini toplayarak, hepsine birden şöyle hitap etmiştir:

"Ey Kureyş, ey Abdimenafoğulları, ey Hâşimoğulları, ey Abdulmuttaliboğulları, ey halam Safiye, ey kızım Fâtıma! Hepiniz *(hak dine uyup)* ***kendinizi cehennem ateşinden kurtaracak ameller yapın. Diğer insanlar âhirete sâlih amellerle gelirken, sakın siz dünya ile gelmeyin. Benim gerçek dostlarım ve yakınlarım***

33 Mâide 5/32.
34 Zâriyat 51/56.
35 Şuarâ 26/214.

Allah'tan korkan kimselerdir. Sakın hak dini terkedip küfre dönmeyin. Eğer iman ve amel yapmazsanız ben size gelecek azabı geri çeviremem." [36]

Allah katında en kıymetli ve en sevimli insan, takvâ ölçülerine göre güzel dostluk yapan insandır. Bu dostluk ve edepte kadın-erkek, evli-bekâr, beyaz-siyah, doğulu-batılı, Türk-Arap, zengin-fakir ayırımı yoktur.

Bu ne güzel ve ne adaletli bir ölçüdür!

5. Erkek-kadın, sevapta ve cezada eşittir. Mükellef çağdaki her insan, imandan sonra sâlih amel yapıp kötülüklerden kaçınmakta aynı derecede sorumludur. Şu âyetler bunu ifade etmektedir:

"Rableri onların dualarını kabul etti ve şu hükmü bildirdi: Sizden erkek olsun kadın olsun sâlih amel eden kimsenin amelini zayi etmem. Bu konuda sizler *(kadın-erkek)* ***aynısınız."*** [37]

Suçta ve sevapta kadın-erkek eşittir. İnkâr ve isyan içindeki erkekle, bunları yapan kadın aynı derecede sorumludur. Her ikisine de tövbe farzdır; tövbe edenler günahlarından temizlenir yüce Allah'a dost olur. Tövbe etmeyen kadın ve erkeğin her günahı bir kötülük olarak yazılır, -Allah korusun- her ikisi de ilâhî gazap, azap, lânet ve zillet içine düşer.

Hesap anında ve adalet önünde herkes eşittir. Sevap ve mükâfat da böyledir; Allah için bir iyilik yapan erkek veya kadına en az on sevap verilir. Bu sevap onun ihlâsına göre yüz, yedi yüz ve daha fazlasına kadar çıkar. Cennet nimetleri erkeğe kadına göre değil, yapılan sâlih amele göre lutfedilir. Bununla birlikte kadın-erkekle her konuda eşit değildir; eşit görmek yaratılışa aykırı, hikmete terstir.

---

36 Çeşitli rivayetler için bk. İbn Kesir, *Tefsîr*, 6/166-167 (Riyad 1997); Süyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr*, 6/326-329; ayrıca bk. Buhârî, Vesâyâ, 11; Nesâî, Vesâyâ, 6; Dârimî, Rikak, 23.

37 Âl-i İmrân 3/195.

Erkek ve Kadın Arasındaki Farklılığın Hikmeti

Kadınla erkek arasındaki farklı yapı, farklı görevler içindir. Biri annelik, diğeri babalık görevini üstlenecektir. Erkek, annelik görevini yapamaz; anne de babaya ait işlerin hakkını veremez. Çocuk bakımında annedeki sabır, şefkat, merhamet, incelik, his, heyecan aynı derecede erkekte yoktur. Bu konuda annenin özellikleri öndedir.

Ailenin kazanç, geçim, bakım, koruma, savunma ve dış işlerinde erkek görevli olduğu için, ona bu konularda da özel kabiliyetler verilmiştir.

Kadın ve erkekteki bu farklılık yüce Allah'ın bir rahmetidir. İki cinsi birbirine muhtaç yapmak ve birini diğeriyle tamamlamak için yüce Rabbimiz böyle takdir etmiştir. Bu aynı zamanda iki cins arasındaki muhabbetin temini ve birbirine güveni için de lâzımdır. Bunun için bütün insanlar bir yönüyle noksan yaratılıp diğer insanlara ve varlıklara muhtaç yapılmıştır.

Kâinatın düzeni zıtlık, farklılık ve birbirine muhtaç olma esasına göre kurulmuştur. Bunda bilemediğimiz nice sır ve faydalar vardır.

Bu dünyada herkes zengin veya herkes fakir olsaydı, dünyanın düzeni bozulurdu; daha doğrusu düzen olmazdı.

Aslında bütün insanlarda noksanlık vardır. Hiç noksanı ve kusuru olmayan sadece yüce Allah'tır. Meselâ acıkmak, yeme içmeye muhtaç olmak, soğuktan ve sıcaktan etkilenmek, uyumak, hastalanmak, yaşlanmak da birer noksanlıktır. Bunlar kul olmanın bir gereğidir. Bu tür noksanlıktan kul sorumlu değildir. Tam tersine, kul bu sıfatlarla ve âcizliğini anladıkça güzel kuldur.

Kadınlara Has Durumlar

Kadınlara ait bazı özel hal ve sıfatlar konusundaki meşhur hadis-i şerifi bazıları yanlış değerlendirmiş ve murada aykırı yorumlamıştır. Bu hadis şudur:

Hz. Peygamber (s.a.v), bir bayram günü namaz kılınan yerde kadınların yanına geldi ve onlara hitaben,

"Ey kadınlar topluluğu, çokça sadaka verin ve fazlaca istiğfar edin; bana cehennem ehlinin çoğunluğunun kadınlar olduğu gösterildi" buyurdu. Kadınlar,

"Niçin cehennemliklerin çoğunluğunu kadınlar oluşturuyor ey Allah'ın Resûlü?" diye sordular, Allah Resûlü,

"Çünkü sizler çokça lânet okursunuz, kocanıza nankörlük yaparsınız bu yüzden. Bir de aklı ve dini noksan olduğu halde, dirayetli bir erkeği sizin gibi mağlup eden kimse görmedim" buyurdu.

Kadınlar, "Bizim aklımızın ve dinimizin noksan oluşu nasıl oluyor?" diye sorduklarında, Peygamber Efendimiz (s.a.v),

"Bir kadının şahâdeti erkeğin şahâdetinin yarısı kabul edilmiyor mu?" diye sordu; kadınlar,

"Evet öyledir?" dediler. Resûlullah Efendimiz (s.a.v),

"İşte bu, onların aklının *(erkeğe göre)* ***noksan oluşundandır. Bir de kadınlar hayız olunca namazı ve orucu terkederler değil mi?"*** diye sordu; kadınlar,

"Evet öyledir" dediler. Resûlullah Efendimiz (s.a.v),

"İşte bu da onların dindeki noksanlığıdır" buyurdu.[38]

Bu hadiste, orada bulunan müslüman kadınların çoğunluğunun değil, genel olarak kadın cinsinin çoğunluğunun cehennemi dolduracağı bildirilmiştir.

Hadis kadınların erkekle kadın arasındaki fazileti değil, kadının yaratılışındaki huyları, vücut yapısını, nefislerindeki bazı gizli hastalıkları ve kadınların erkekler üzerindeki etkisini ortaya koymaktadır.

Resûlullah Efendimiz (s.a.v) kadınları yaratılışları gereği sahip oldukları noksanlıklarından dolayı kınamak için değil, bu halleri ile erkekleri nasıl mağlup ettiklerine hayretini ifade için böyle buyurmuştur.

---

38 Buhârî, Hayız, 6; Müslim, İmân, 132; İdeyn, 4; Tirmizî, Zekât, 12; İmân, 6; Nesâî, Zekât, 82; İbn Mâce, Fiten, 19, Ahmed, *Müsned*, 3/276.

Bu hadis, bir yönden kadınların, diğer yönden erkeklerin noksanlığına ve zayıf yönüne dikkat çekmektedir. Kadınlar dilleri, erkekler ise kadına olan meyilleri yüzünden tehlikeye düşmektedir.

Kadınlara ve erkeklere tehlikeden kurtulmaları için sadaka vermeleri ve bolca istiğfar etmeleri tavsiye edilmiştir. Sadaka ve istiğfar, sahibini cehennem ateşinden koruyan en güzel vesilelerdir.

Hz. Peygamber (s.a.v), ümmetine şefkat ve merhametinden dolayı onları uyarmaktadır.[39]

Burada muhatap kadınlar olduğu için, daha çok onların zarar ettiği yönlerine dikkat çekmiş, bir kadın ismi vermeden "kadınlar" diye hitap ederek herkesi uyarmış, özellikle bu sıfatları taşıyan kadınları sakındırmıştır.

Kadın, hayız günlerinde namaz kılamadığı ve oruç tutamadığı için günahkâr değildir. Hayız halinde de kadın ve erkeği ilgilendiren birçok dinî hüküm vardır. Onlara dikkat eden bir kadın ve erkek pek çok sevap alacaktır.

Yüce Allah'ın yaratmasında kusur ve noksanlık yoktur. Yaratılan her şeyde bir çeşit güzel hal, hikmet ve hayır vardır. İnsan bilemese de böyledir. Kadınların hayız hali de böyledir. O ilâhî bir imtihandır, edebini koruyan için değişik bir ibadettir, kadın için hayırlı bir durumdur. Hayız hali pislik değil, pis kanın temizliğidir. Ancak bu temizlik olurken bazı sıkıntıları vardır. Kadın bunlara sabrederek sevap kazanır.

Kadının akıl yönünden farklı yaratılması, bazı durumlarda tek başına şahitliğinin yeterli olmaması, onu sorumlu etmez. Bu durum onun yapısına göre nasıl davranılacağını gösterir. Kadından istenen iş, aklına akıl katması değil, verilen aklını kullanarak kulluk yapmasıdır. Herkes gücü kadar sorumludur.

Erkek-kadın herkesin akıl ve ibadet yönünden bir çeşit kusuru vardır; onun için bütün ibadetlerden sonra bize istiğfar etmemiz emredilmiştir.

---

39 Hadis hakkındaki değerlendirmeler için bk. İbn Hacer, *Fethu'l-Bârî*, 1/540-541.

Kusur, kulun yaptığı işlerde olur. Bu işler de insanın iradeli ve bilerek yaptığı işlerdir. Meselâ, boyu kısalık insanlara göre kusur gözükse de Allah katında kusur değildir. Kadının boyunun kısa olması, kendi işi değildir. Bundan dolayı bir günah kazanmaz. Kimse onu ayıplayıp "niçin boyun kısa" diye kızamaz. Fakat yalan söyleyen bir kadın ve erkek kusur işleşmiştir, kusurunu bilip tövbe etmelidir. Etmezse kınanır, ayıplanır ve azap görür.

Nice kadınlar vardır ki, bazı konularda erkeklere akıl verir, onun âciz kaldığı işleri rahatça çözüverir. Nice erkekler vardır, aklı kıt, bünyesi zayıf, korkak ve dengesizdir. Onun yardıma ve himayeye ihtiyacı vardır. İnsan edepte noksan olmasın yeter.

İslâm'dan Önce Kadının Durumu

İnsanlık İslâm'la tanışmadan önce kadın pazarda satılan bir eşya gibiydi. O devirde insanlar tarafından bozulmuş dinler ve bozuk felsefeler kadını tartışıp duruyordu. 'Kadının ruhu var mıdır' diye soruluyordu. Kadının insan mı yoksa şeytan mı olduğu konuşuluyordu. Kadının ibadet yerine giremeyeceği çünkü necis olduğu söyleniyordu. Kadın hayız olunca ondan uzaklaşılıyor, bu halde oturduğu yer, yattığı yatak, elini sürdüğü eşya, ağzını değdirdiği her şey pislenmiş kabul ediliyor, kadından ve bu yerlerden uzak duruluyordu.

Yine bu devrin insanı, kız çocuğu doğunca utancından halkın içine çıkamıyor, onu nasıl saklayacağının veya öldürüp ayıbını örteceğinin hesabını yapıyordu. Ölümden kurtulup büyüyen kız çocuklarına eski elbiseleri giydirilip koyun veya deve çobanlığı yaptırılıyor, onlar mümkün olduğu kadar halkın gözünden uzak yerlerde tutuluyordu.

Kadınlar, çarşı pazarda bir eşya gibi alınıp satılıyor, sık sık el değiştiriyor, düşük arzuların kurbanı oluyor, bu işler gâyet tabii görülüyor, hiçbir vicdan bundan rahatsız olmuyordu. Kadına miras hakkı tanınmıyordu.

Hak dini kendi keyiflerince yorumlayan yahudiler, kadın hayız olunca onunla aynı yerde yiyip içmiyor, bir çatı altında bulunmuyor, onu bir kenara atıp temizlenmesini bekliyorlardı.[40]

---

40 Muhammed Baltacı, *Mekânetü'l-Mer'e fi'l-Kitâbi ve's-Sünne*, s. 75-76.

Bir zamanlar küçücük masum kızını diri diri kumlara gömecek kadar vahşileşen insanlar, Hz. Muhammed (s.a.v) Efendimiz'den ilâhî terbiye alınca, bilerek bir karıncayı bile incitemez hale geldiler; çünkü nurla gerçeği gördüler, edeple terbiye oldular, hakkı tanıdılar, hakları korudular.

Her iki devri de yaşamış Hz. Ömer (r.a) şöyle demiştir:

"Biz İslâm'la şereflenmeden önce cahiliyye devrinde kadınlara hiçbir değer vermezdik, onları bir şey saymazdık. İslâm gelip Allah Teâlâ, kitabında kadınları zikredip onlara da mirastan pay ayırınca, onların bizim üzerimizde birçok hakları olduğunu öğrendik." [41]

İslâm'la Gelen Şeref

İslâm geldi, vahiy indi, rahmet peygamberi Hz. Muhammed (s.a.v) Efendimiz ilâhî emirle insanları terbiye etmeye başladı, kadın için her şey değişti.

Yüce Allah, mukaddes kitabında kadınların haklarını beyan için özel sûreler indirmiştir. Kur'ân-ı Kerîm'de hüküm âyetlerinin çoğu kadın, aile, koca ve çocuk hakları ile ilgilidir. Fıkıh kitaplarımızın en uzun bölümleri bu konuları işlemektedir. Bu, üzerinde durulması gereken bir konudur.

Dinimizde önce kadının hayız ve nifas halinde pis olmadığı öğretildi. Kur'ân-ı Kerîm hayız hali hakkında, ***"O** (kadına ve ona yaklaşana) **bir eziyettir"***[42] gerçeğini ilân etti. Hz. Peygamber (s.a.v), ***"Cimâ hariç hayız halinde kadınla her türlü beraberlik helâldir"*** [43] buyurdu.

Resûlullah Efendimiz (s.a.v), iman nuruyla aydınlanmış bir müminin diri veya ölü iken cünüp olsun hayız olsun, hiçbir halde, küfür içindeki insan gibi pis olmayacağını duyurdu.[44]

---

41 Buhârî, Tefsîr (Sûre 66), 2; Müslim, Talâk, 31.

42 Bakara, 2/222.

43 Buhârî, Tahâret, 111; Müslim, Hayız, 16; Ebû Davud, Tahâret, 103; Ahmed, *Müsned*, 3/132-133.

44 Buhârî, Tahâret, 102, 103, Cenâiz, 8; Müslim, Hayız, 115, 116; Ebû Davud, Tahâret, 92; Tirmizî, Tahâret, 89.

Yine insanların kadınlar hakkındaki yanlış anlayış ve âdetlerini kökünden temizlemek için, hayız halindeki hanımları ile aynı yatağı paylaştı, bardaklarından artan suyu içti, ısırdıkları etin kalan kısmını alıp yedi, saâdetli başını annelerimizin dizine koyup uyudu, onlar hayızlı iken kucaklarına yaslanıp Kur'an okudu. Hayız kanından üzerine bir şey bulaşmış ise sadece o kısmı yıkayıp namaza durdu.[45]

İslâm'da kadın, anne sıfatıyla cennetin ayakları altında olacağı bir yüceliğe yükseltildi; çocukları için hürmette babanın önünde bir yere sahip oldu.

Kadın, hanım sıfatıyla evde sorumluluk alan, kocasının dinini tamamlayan, emanetlerini koruyan, işlerinde danışmanlık yapan ve yardımcı olan bir konuma geldi.

Kadın, evin kızı, halası, teyzesi sıfatlarıyla birçok haklar elde etti.

Kadın, bir erkeğin nikâhı altına girdikten sonra bütün yabancı gözlerin kendisinden çekindiği ve sakındığı bir mahremiyet kazandı. Kocasının, uğruna can vereceği bir emanet oldu. Evin şerefi, erkeğin namusu olarak tanındı ve özel koruma altına alındı. Kocasına karşı süslenmesi bir hizmet, yabancıya karşı örtünmesi bir çeşit ibadet oldu.

Yüce Allah insan neslinin devamı için kadına en büyük görevi verdi. Bu görevi gereği onu koruma altına aldı, evlenmeyi ve nikâhı emrederek kadını fuhşa alet olmaktan kurtardı. Onu herkesin eğlencesi değil, bir erkeğin sevgilisi yaptı.

Cenâb-ı Hak kalbi, aşkı, aklı, kadını, nesli, yuvayı ve edebi korumak için zinayı ve ona giden yolları haram etti. Bu insanlık suçunu işleyenlere dünyada ve âhirette acıklı bir azap hazırladı.

Kısaca kadın, yüce Rabb'ine iman edip ilâhî aşk ve dostluk yoluna girerse, dünyanın ve âhiretin şerefini elde eder. Kadın, edebi sayesinde mutlu ve huzurlu olur. Dünyada cennet gibi bir hayat yaşar; ölümü güzel, hesabı kolay, yeri cennet olur. Burada Allah rızâsı için kurduğu ve koruduğu yuvasını, âhirette Allah'ın sonsuz hoşnutluğu içinde ebediyen devam ettirir.

Bu ne güzel bir saâdettir.

---

45 bk. Müslim, Hayız, 8-16; Ebû Davud, Tahâret, 103; Nesâî, Tahâret, 56, 223.

ÜSTÜNLÜK KİMDE?

Bütün üstünlük ve şeref yüce Allah'tadır. O (c.c) sevdiği kullarına şeref ve üstünlük verir. O'nun katında tek üstünlük ve şeref sebebi edeptir. Edep, yüce Allah'ın razı olduğu ahlâk üzere olmaktır. Buna takvâ denir.

Şu âyet bütün insanlığa şeref ve üstünlüğün kimde olduğunu haber vermektedir:

"Ey insanlar! Şüphesiz biz sizi bir erkekle bir dişiden yarattık ve birbirinizle tanışmanız için sizi kavimlere, kabilelere ayırdık. Muhakkak ki Allah katında en değerli olanınız O'ndan en çok korkanınızdır. Şüphesiz Allah her şeyi en iyi bilen ve her şeyden haberdar olandır." [46]

Resûlullah (s.a.v) Efendimiz bu konuda şu önemli ölçüleri ortaya koymuştur:

"Hiç şüphesiz Allah sizin suretlerinize *(beden güzelliğinize)* ***ve dünya mallarınıza bakıp kıymet vermez, fakat O sizin kalplerinize ve amellerinize bakar."*** [47]

"Bütün müslümanlar birbirinin kardeşidir; takvânın dışında hiç kimsenin diğerine bir üstünlüğü yoktur." [48]

"Bütün insanlar iki sınıftır. Birisi, iyi ve muttaki olup Allah katında şerefli kimsedir, diğeri de günahkâr, kötülüklere dalmış Allah katında değersiz kimsedir. Bütün insanlar Âdem'in çocuklarıdır. Allah Âdem'i topraktan yaratmıştır. " [49]

Resûlullah Efendimiz (s.a.v) bu sözlerinin peşinden yukarıdaki âyeti okumuştur. Yine Allah Resûlü (s.a.v) Vedâ haccındaki bir konuşmasında şöyle buyurmuştur:

---

46 Hucurat, 49/13.

47 Müslim, Birr, 32; İbn Mâce, Zühd, 9; Ahmed, *Müsned*, 2/285.

48 Taberânî, *el-Kebîr*, 4/25; İbn Kesir, *Tefsîr*, 7/3278 (Beyrut 1998)

49 Tirmizî, Tefsîru Sure (49) 5; Süyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr*, 7/579; İbn Kesir, Tefsîr, 7/3279; Beyhakî, *Şuabü'l-İmân*, nr. 5130.

"Ey insanlar! Dikkat edin, Rabb'iniz birdir. Babanız** (Hz. Âdem) **birdir. Dikkat edin, Arabın Arap olmayana, Arap olmayanın Arap olana, siyah ırkın kırmızı* (beyaz) *ırka, kırmızı ırkın siyah ırka karşı takvânın dışında hiçbir üstünlüğü yoktur. Allah katında en şereflinizAllah'tan en çok korkanınızdır."

"Erkeklerin kadınlara göre bir derece üstünlüğü vardır" [50] âyeti, ahlâkî faziletten değil, erkeğin yaratılışı gereği üstlendiği görev, yetki, hak ve sorumluluktan bahsetmektedir.[51]

Hiçbir ayırım yapmadan ve güzel sıfat aramadan, erkek cinsi kadın cinsinden üstündür denemeyeceği gibi, aksi de söylenemez.

Başını secdeye koyan kadın, secdeye yanaşmayan erkekten daha yiğittir. Doğru sözlü kadın, yalancı erkekten daha üstündür. Cömert kadın, cimri erkekten daha hayırlıdır. Kusur örten kadın, kusur arayan erkekten daha faziletlidir. Sözünü tutan kadın, vefasız erkekten daha merttir. Kadınlar arasında da üstünlük edeptedir. Kısaca insan, iman ile insanlık dairesine girer; edeple insanlık derecelerinde ilerler. İnsanın yemek içmekle elde edeceği hiçbir şeref ve değer yoktur.

Mideden başka bir derdi olmayanların Allah katında hayvanlardan daha aşağı bir derecede olduğu belirtilmiştir.[52] Bu halden yüce Allah'a sığınırız.

---

50 Bakara, 2/228.

51 bk. Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, 2/615-617. (Beyrut 1995).

52 Enfâl 8/22; A'râf 7/179.

İBRET

DİNİME ZARAR GELMESİN YETER!

Hz. Ömer (r.a) bir gün hanımı Âtike'ye (r.a) kızarak, "Vallahi seni perişan ederim!" dedi. Bunun üzerine hanımı,

"Allah beni hidâyete erdirdikten sonra, sen beni İslâm'dan mı uzaklaştıracaksın?" diye sordu. Hz. Ömer (r.a),

"Hayır, öyle bir şey yapamam" deyince hanımı,

"Öyleyse bana ne kötülük edebilirsin ki! (Dinime bir zarar gelmedikten sonra, başıma ne gelirse gelsin aldırmam)" karşılığını verdi.[53]

Demek ki insan, mala ve cana zarar veren musibetten değil, imâna ve insanlığa zarar veren isyan ve haramdan korkmalıdır.

Cennet yolunu bulan bir kimsenin, arayacağı başka bir saâdet yoktur. Bu yoldan mahrum olmaktan daha kötü bir felâket de yoktur.

Dinimize gelecek âfetten yüce Allah'a sığınırız. Dünyamız için de âfiyet isteriz.

53 Ebû Tâlib Mekkî, *Kalplerin Azığı Kûtü'l-Kulûb*, 3/170.

FİTNE NEDİR?

Fitnenin pek çok mânası vardır. En fazla bozmak anlamı bilinir. Fitnenin hoşa gitmek, meylettirmek, kendisiyle meşgul etmek, sıkıntıya düşürmek, azap etmek, yolunu kesmek, haktan sapıtmak, aklı başından almak, imtihan etmek, seçmek gibi mânaları da mevcuttur.

Âyet ve hadislerdeki fitne bu anlamlarda kullanılmıştır.

Erkek de kadın da haktan ayırıp harama sebep olduğu zaman fitne olur. 'Kadın fitne oldu' demek, harama sebep oldu demektir. Şeytan bazı kadınları haram işlerde bir yardımcı olarak kullanır. Onunla kalpleri karıştırır, insanları harama bulaştırır, yuvaları dağıtır. Şeytan, örtüsüz olarak dışarıya çıkan kadını süsleyip göze güzel gösterir, ona bakanın ve takılanın gönül huzurunu bozar. Bütün bunlar zarardır, fitnedir.

Kocasına bir imtihan olan kadın, onu hep kendisi ile meşgul eder. Ondan gücünü aşan isteklerde bulunur. Kendisini haram olan işlere sevkeder. Dili ve haliyle devamlı sıkıntı verir. Hayırlı işlere engel olur. Kocasının aklını karıştırır, ahlâkını bozar. Şımarıktır, nazı çok, niyazı hiç yoktur. Halkın içinde kocasının boynunu büker. Onu bir sürü dertlere sürükler. İşte bu kadın halinden korkulacak, kendisine karşı tedbir alınacak ve zararından Allah'a sığınılacak biridir. Bu kadın gizli bir düşmandır. Allah Teâlâ böyle bir kadına karşı müminleri şöyle uyarmıştır:

"Ey iman edenler, hanımlarınız ve çocuklarınız içinde size düşman olanlar vardır; onların tehlikesinden sakının!" [54]

Allah Resûlü (s.a.v), kadının ve diğer aile fertlerinin bir baba için nasıl tehlike olacağını şöyle belirtmiştir:

"İnsanlar üzerine öyle bir zaman gelir ki kişinin helâki hanımı, anne babası ve çocukları eliyle olur. Onlar kendisini fakirlikle ayıplar ve kendisine tahammül edemeyeceği yükler yüklerler. O da onların isteklerini yerine getirmek için uygunsuz birtakım yollara girer, dinini tehlikeye atar ve helâk olur." [55]

---

54 Tegâbün 64/14.

55 Beyhakî, *Zühd*, s. 439; Zebîdî, *İthâf*, 7/123; Ebû Nuaym, *Hilye*, 1/25.

Bunun için Resûlullah Efendimiz (s.a.v) şöyle buyurmuştur:

"Benden sonraki insanlara kadınlardan daha zararlı bir fitne bırakmadım." [56]

"Dünyadan sakının, kadınının fitnesinden de sakının. İsrâiloğulları arasında ilk fitne kadınların içinde çıkmıştır." [57]

Her kadına fitne gözüyle bakmak yanlıştır. Âlemlere rahmet Peygamberimiz (s.a.v), şu fani dünyadan kendisine sevdirilen şeyleri sayarken ilk sırada kadını zikrederek şöyle buyurmuştur:

"Bana şu dünyanızdan kadın ve güzel koku sevdirildi. Gözümün aydınlığı *(gönlümün huzuru)* ***ise namazda yapıldı."*** [58]

Peygamberimiz (s.a.v) güzel ahlâklı kadını, dünyanın en hayırlı nimeti olarak tanıtmıştır.[59]

Takvâdan sonra dünyanın en hayırlı nimeti, güzel ahlâklı sâliha kadındır. Resûlullah Efendimiz (s.a.v) bu kadının sıfatlarını şöyle tanıtmıştır:

"Kocası ona hak olan bir şey emredince hemen itaat eder. Kendisine bakınca *(edebi, temizliği, samimiyeti ve sıcaklığı ile)* ***huzur verir. Bir şey yapmasını isterse yerine getirir. Yanında olmayınca sadakatle namusunu ve malını korur."*** [60]

Yine hadis-i şerifte, Allah için güzel ahlâklı bir kadınla evlenmek, dinin yarısını tamamlamak sayılmıştır.[61] Böyle bir yardımcıya fitne ve faydasız demek mümkün değildir.

İnsanı haktan sapıtınca erkek de fitne olur. Bunun için hadiste erkek-kadın herkes şöyle uyarılmıştır:

---

56 Buhârî, Nikâh, 18; Müslim, Rikak, 97-98; Tirmizî, İsti'zân, 65; İbn Mâce, Fiten, 19.

57 Müslim, Rikak, 99; Nesâî, İşretü'n-Nisâ, (*es-Sünenü'l-Kübrâ'da*).

58 Nesâî, İşretü'n-Nisâ, 1; Hâkim, *Müstedrek*, 2/160; Ahmed, *Müsned*, 3/128; Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 7/78.

59 Müslim, Radâ, 64; Nesâî, Nikâh, 15; İbn Mâce, Nikâh, 5.

60 İbn Mâce, Nikâh, 5; Münzirî, *et-Tergîb*, nr. 2861.

61 Taberânî, *el-Evsat*, nr. 7643; Hâkim, *Müstedrek*, 2/161; Beyhakî, *Şuabü'l-İmân*, nr. 5486-5487; Heysemî, *ez-Zevâid*, 4/272.

"Her sabah iki melek bütün âleme şöyle seslenir: Kadınlar yüzünden vay erkeklerin haline! Erkekler yüzünden vay kadınların haline!" [62]

İnsanı bozan malı da olabilir. Hak ve hayırdan alıkoyan evlâtlar da vardır. Bazan güzel mânevî haller, keşif ve keramet türü nimetler de insanı Hak'tan alıkoyan birer imtihan olabilir.

Çeşitli oyun eğlence içinde ömrü tükenen, ölene kadar Allah için hiç amel etmeden ve başını secdeye koymadan ölen insanlar da vardır. Bu durumda o işlerin hepsi birer fitnedir.

Kısaca, insanı Hak'tan alıkoyan, haramlara bulaştıran, ahlâkını bozan her şey onun için bir fitnedir.

Sahâbeyi görmüş tâbiîn neslinin büyük âlimlerinden Saîd b. Müseyyeb (rah) seksen dört yaşına basmıştı. Gözlerinin biri kapanmış diğeri ile zor görüyordu. Buna rağmen tek korkusu kadındı. Sık sık şöyle derdi:

"Kendim için kadınlardan daha fazla korktuğum hiçbir şey yoktur." [63]

Şöyle rivayet edilmiştir: Bir gün İblis, Hz. Musa'yı (a.s) gördü ve ona şöyle dedi:

"Ey Musa! Sana üç şey öğreteyim, buna karşılık benim için Allah'tan (c.c) bir ihtiyacımın giderilmesini iste. Hz. Musa, "Nedir o üç şey?" diye sordu; İblis şöyle dedi:

"Ey Musa, öfkelenmekten sakın; çünkü öfkelenen kimsenin aklı hafif olur; ben onunla çocukların topla oynadıkları gibi oynarım.

Cimrilikten sakın; çünkü ben cimrinin dünyasını ve âhiretini bozarım.

---

62 İbn Mâce, Fiten, 19; Hâkim, *Müstedrek*, 2/159; Münzirî, *et-Tergîb*, nr. 2850.

63 Ebû Nuaym, *Hilye*, 2/190.

Yabancı kadınlarla bir arada olmaktan sakın; çünkü insanları içine düşürdüğüm şirk ve günahın çoğunu kadınları kullanarak yaptırdım." [64]

Bir kadın ve erkek edebe değil nefsine uyduğu zaman, -Allah korusun- şeytanın elinde oyuncak olur. Bu kimsenin en büyük zararı kendisine dokunur.

İnsan için en tehlikeli şey, nefsinin her arzusuna razı olması ve kötü hislerine uymasıdır. Buna hevâ denir. Hevâsını dinin edebiyle kontrol etmeyen kimse, en büyük zarara düşmüş olur. İşte asıl fitne budur.

Bizi haktan alıkoyan bütün fitnelerden yüce Allah'a sığınırız.

64 Gazâlî, *Yöneticilere Altın Öğütler*, s. 69-70 (İstanbul: Semerkand yayınları, 2004).

BİRİNCİ BÖLÜM

EVLİLİK NEDİR

"Evlenen kimse dininin yarısını koruma altına almıştır; diğer yarısı için de yüce Allah'tan korksun."

Hadis: Hâkim, *Müstedrek*, 2/161; Taberânî, *el-Evsat*, nr. 7643; Beyhakî, *Şuabü'l-İmân*, nr. 5486.

EVLİLİK NEDİR

Evlilik yüce Allah'ın emridir. Evlilik, ilâhî emre uyup yuva kurmaktır. Yuva, insanlık cemiyetinin temelidir. Evlilik, bu temeli Allah'ın adıyla atmak ve insanlık şerefine uygun bir bina yapmaktır.

Dünyada insanlık hayatı yuva üzerine kurulmuş ve aile düzenine göre şekillendirilmiştir. Bütün dinlerde aile yuvası temel birimdir; insanlık binasının esasıdır. Aile olmadan, nesep korunmadan din yaşanamaz, hukuk uygulanamaz, hayatın bir mânası olmaz. Bunun için şu beş husus bütün dinlerin ortak hedefi olmuştur:

1. Tevhîd inancını ve dini korumak.
2. Canı korumak.
3. Aklı korumak.
4. Namusu, aileyi ve nesli korumak.
5. Malı korumak.

İlk yuva cennette kurulmuştur. Hz. Âdem (a.s) ile Hz. Havva validemizin evlilikleri cennette olmuştur. Bu sebeple Allah için yapılan evlilikte, cennetten bir tat vardır.

Evlilik, dünyada cennetin bir numunesini yaşamak ve bir derece cennet hayatının tadını tatmaktır. Cennete girildiğinde yuvasız ve yalnız hiç kimse kalmayacak, herkes bir aile ortamında yaşayacaktır.

Yüce Allah kullarına evlenmeyi emretmiştir. Çünkü erkek ve kadın fıtratı buna göre yaratılmıştır. Kulluk, fıtrata uyarak yapılınca

güzel ve tamam olur. Yoksa din noksan yaşanır. Din noksan yaşanınca insan da noksan kalır. Kâmil olmak için evlenmek, yuva kurmak, yuva hukukunu ayakta tutmak şarttır. Evlenmeden kâmil olanlar da vardır fakat onlar çok azdır.

Evlenmek, bir insanlık görevidir. O, peygamberlerin sünneti ile amel etmektir. Edep üzere kurulan yuva insanın şahsına, ailesine ve bütün insanlığa bir hizmettir.

Yuvadaki Hayat

Edep üzere kurulan yuvada iki türlü hayat vardır: Biri mânevî hayattır. Bu, kalbin uyanması ve Allah'a yönelmesidir. Bunun meyvesi âhirette cennet nimetleridir. Çünkü insan evlilik ile yuvada bir huzur bulur ve tat alır. Bu tadın hiç bitmemesini ister. Bu ise dünyada mümkün değildir. Ebedî tadın yeri âhirette cennettir. Kendisini seven ve ailesini düşünen kimse, dünya tadıyla yetinmeyip cennete yönelir. Oraya girmenin yolu iman, ibadet ve güzel ahlâktır. Bu durumda mümin, kendisini cennet nimetlerine götürecek imana yapışır, ibadetlere yönelir, güzel ahlâka sarılır. Yuva bunun sebebi olur. Yuvadaki bu hikmeti unutmamalıdır.

Evliliğin insana faydası sadece bu olsaydı, yine zahmetini çekmeye değerdi. Evlilik ile bulunan diğer hayat, yeni nesil kazanmaktır. Nesil insanın bir şekilde kendi varlığını devam ettirmesidir. Nesil, malı değil mânevî değerleri korumak, taşımak ve yaymak için lâzımdır.

İslâm ümmetinin çoğalması ve kuvvetlenmesi için evlenip yuva kurmak ayrı bir fazilettir. Bunun bir de âhiretteki netice ve müjdeleri vardır. Bu konuda Peygamber Efendimiz (s.a.v) şöyle buyurmuştur:

"Evleniniz, çoğalınız; çünkü ben âhirette sizin çokluğunuzla diğer ümmetlere karşı övüneceğim." [65]

---

65 Ahmed, *Müsned*, 2/245; İbn Hibbân, *Sahîh*, nr. 4028; Abdürezzâk, *Musannef*, nr. 10391.

"Rabbimiz! Bize eşlerimiz ve çocuklarımızdan gözümüzü aydın edecek nesiller ver ve bizleri takvâ yolunda gidenlerin rehberi yap" [66] âyetinde yuvanın hedefleri gösterilmektedir. Bunlar, takvâ, terbiye, güzel nesil ve yeryüzünde hakkın şahitleri olmaktır.

Günümüzde insanlık cemiyeti böyle yuvaların özlemini çekmektedir.

Asıl Amaç

Evlilikle kurulan yuvanın asıl amacı, ilâhî emre uyarak kulluk yapmaktır. Bu işin hedefi, yuva yükünü çekerek ve edebini koruyarak Allah rızâsına ermektir.

Evliliğin bir diğer amacı erkek ile kadını haramdan korumak, terbiye etmek, huzurlu bir aile oluşturmak, cemiyete iyi bir nesil yetiştirmektir.

Evlenmenin amacı, sadece erkek ve kadının cinsel duygularını tatmin etmekten ibaret değildir. Şehvet duygusu neslin devamı için bir araçtır.

Yuva, kâinata yayılan ilâhî sevgiyi tatmaktır. Sevgi yüce Allah'ın erkekle kadın arasına koyduğu bir rahmettir. Bütün yuvaları ayakta tutan, anne ile babayı kaynaştıran, onlara yuvanın yükünü taşıtan bu rahmet ve sevgidir. Rahmet Peygamberimiz (s.a.v) bu sonsuz rahmeti bir misalle şöyle anlatmıştır:

"Yüce Allah rahmetini yüz parçaya böldü. Bir parçasını dünyadaki varlıklar arasında paylaştırdı. Bunun tecellisini her varlıkta görebilirsiniz. Hayvanlarda bile. Hani, bir hayvan yavrusunu emzirirken incinmesin diye ayağını kaldırır ve rahatça emmesini sağlar ya; işte bu o rahmetin eseridir. Bütün vahşi hayvanlar o rahmet ile yavrularına şefkat gösterir, onları korur, besler ve büyütür. Yüce Allah kıyamet günü bu bir rahmeti doksan dokuz rahmeti ile birleştirip halka öyle rahmet eder." [67]

---

66 Furkan 25/74.

67 Müslim, Tevbe, 19-20; İbn Mâce, Zühd, 35; Ahmed, *Müsned*, 2/434; 3/55.

Akıl sahipleri bundan ibret almalıdır.

Yuva, yârin ve yavruların sığındığı, korunduğu ve barındığı bir yer demektir. Yuva, baba ocağı, anne kucağıdır. Ocak sabrı, kucak merhameti temsil eder. Yuvada zahmetle rahmet iç içedir. Bu zahmeti Allah için çekenler, içindeki rahmeti bulurlar.

Yuva rahmet, ibret, hikmet ve hayat dolu bir yerdir. Onu sırf yeme içme ve eğlence yeri görmek yanlıştır.

Mümin, yuvaya Allah'ın adıyla adım atmalıdır. Niyeti güzel, hedefi cennet olmalıdır. Birkaç günlük beraberlik için nikâh kıyılmaz, yuva kurulmaz. Yuvada niyet ebediyen beraberliktir. Hedef kendisini, ailesini ve yavrularını ateşten korumaktır. Anne ve babanın tek derdi bu olmalıdır. Bunun yolu da edeptir.

Edep, herkes için, en kalıcı sermaye, en süslü elbise, en güzel hediye, en kazançlı miras ve en emniyetli makamdır. Edep, sevgiyle Cenâb-ı Hakk'ın davetine uyup cennet rehberi Hz. Muhammed'e (s.a.v) tâbi olmaktır. Bundan başkası boştur. Bakınız bir ârif ne demiş:

Muhabbetten Muhammed oldu hâsıl;

Muhammedsiz muhabbetten ne hâsıl?

Hz. Peygamber (s.a.v), evlenmenin ne için lâzım olduğunu şöyle belirtmiştir:

"Evlenmeye gücü yeten ve imkânı olan evlensin; çünkü evlilik gözleri ve cinsel organı haramdan daha güzel korur. Buna gücü yetmeyenler oruç tutsun; zira oruç insanın aşırı şehvetini kırar." [68]

"Evlenen kişi dininin yarısını koruma altına almıştır; diğer yarısı için de yüce Allah'tan korksun." [69]

Bu hadislerde de evlilikteki temel hedefin terbiye ve kalp huzuru olduğu belirtilmiştir.

---

68 Buhârî, Savm, 10; Müslim, Nikâh, 13; Ebû Davud, Nikâh, 1; Nesâî, Sıyâm, 43; Nikâh, 3; İbn Mâce, Nikâh, 1; Ahmed, *Müsned*, 3/378, 424.

69 Hâkim, *Müstedrek*, 2/161; Taberânî, *el-Evsat*, nr. 7643; Heysemî, *ez-Zevâid*, 4/272.

Dini ve edebi için evlenmek isteyen gençlere yardımcı olmak herkesin görevidir. Bu konuda özellikle kız babaları Peygamber Efendimiz'in (s.a.v) şu uyarısını dikkate almalıdır:

"Dindarlığından ve güvenilir olduğundan emin olduğunuz biri** (evlenmek için) **size geldiğinde onu evlendirin. Eğer böyle yapmazsanız, yeryüzünde fitne ve büyük bir fesat ortaya çıkar." [70]

İslâm ümmetinin çoğalması ve kuvvetlenmesi için evlenmek ayrı bir fazilettir. Bunun bir de âhiretteki netice ve müjdeleri vardır. Bu konuda Peygamber Efendimiz (s.a.v) şöyle buyurmuştur:

"Evleniniz, çoğalınız; çünkü ben sizin çokluğunuzla diğer ümmetlere övüneceğim" [71]

Kısaca Allah için evlenen kimse Allah'ın dostluğunu hak eder. Peygamber Efendimiz'in (s.a.v) şu müjdesi yuva kuran her mümine yeter:

"Her kim Allah Teâlâ'nın rızâsını kazanmak için evlenir veya evlendirirse, O'nun velâyetini** (dostluk ve korumasını) **hak eder." [72]

Özetle evlilikte büyük hayır, fazilet ve hizmet vardır. Bir mazeret olmadan ondan kaçılmaz. Şu hadis-i şerifler her mümin için mühim bir uyarıdır:

"Nikâh benim sünnetimdir. Kim sünnetimden yüz çevirirse benden yüz çevirmiş sayılır." [73]

"Evlenmek benim sünnetimdir. Fıtratımı sevenler sünnetimi yerine getirsinler." [74]

---

70 Tirmizî, Nikâh, 3; İbn Mâce, Nikâh, 46.

71 bk. Ahmed, *Müsned*, 2/245; İbn Hibbân, *Sahîh*, nr. 4028; Abdürrezzâk, *Musannef*, nr. 10391; Müttakî-i Hindî, *Kenzü'l-Ummâl*, nr. 44442; Süyûtî, *es-Sagîr*, nr. 3366.

72 Ebû Davud, Sünnet, 1; Ahmed, *Müsned*, 3/438; Taberânî, *el- Mu'cemü'l-Kebîr*, 20/412.

73 İbn Mâce, Nikâh, 1.

74 Ebû Ya'lâ, *Müsned*, nr. 2748; İbn Hacer, *el-Metâlib*, nr. 1586; Heysemî, *ez-Zevâid*, 4/202.

"Kim evlenmeyi geçim korkusu sebebiyle terkederse bizden değildir." [75]

Evlenmenin Hükmü

Evleneceklerin durumlarına göre evlenmenin hükmü farz, vâcip, sünnet, haram ve mekruh olmak üzere beş kısma ayrılır:

1. Farz. Evlenmediği takdirde zina suçu işleyeceğine kesin kanaat getiren ve mali durumu yeterli olan kimsenin evlenmesi farzdır.

2. Vâcip. Evlenmediği takdirde zinaya düşüp düşmeyeceği kesin olmayan kimsenin evlenmesi vâciptir.[76]

3. Sünnet. Evlenmediği takdirde zinaya düşmek korkusu bulunmayan normal insanın evlenmesi müekked sünnettir.[77]

4. Haram. Evlendiği takdirde karısına kötülük edeceğini, ona karşı kocalık görevini yapamayacağını kesin olarak bilen kimsenin evlenmesi haramdır.

5. Mekruh. Evlendiği takdirde karısına zulüm yapma ihtimali bulanan kimsenin evlenmesi harama yakın mekruhtur.[78]

Eş Seçilirken Dikkat Edilecek Hususlar

Kadın erkek için hayat arkadaşıdır. Bu arkadaşlık yan yana olmak değil, iç içe bulunmaktır. Eğer bu beraberliğin tatlı, kalıcı ve faydalı olması isteniyorsa, bunun için en önce fıtratların birbirine uyumuna dikkat edilmelidir.

Fıtratları ayrı, fikirleri farklı, zevkleri birbirine aykırı iki insanın kaynaşması ve dost olması düşünülemez. Onlar bir sebeple bedenle-

---

75 Dârimî, Nikâh, 1; (nr. 2210); İbn Hacer, *el-Metâlib*, nr. 1579; Müttakî-i Hindî, *Kenzü'l-Ummâl*, nr. 44460.

76 Şâfiîler'e göre farz ile vâcip aynıdır.

77 Şâfiîler'e göre bu durumda evlenmek müstehaptır.

78 İbnü'l-Arabî, *Ahkâmü'l-Kur'ân*, 3/391; İbn Âbidîn, *Reddü'l-Muhtâr*, 3/6; Zühaylî, *el-Fıkhü'l-İslâmî*, 7/31.

riyle zoraki beraber olsalar da kalpleriyle aynı sevgide, çizgide, zevkte ve hedefte buluşamazlar. Böyle bir yuva ancak idare ve sabır maharetiyle ayakta durabilir. Bu huzur değil, hazır bir azaptır. Bunun için baştan dikkat edilmelidir.

İnsanın fıtratını ahlâkı ortaya koyar. Ahlâkı güzel olanın insanlık cevheri temiz ve güzeldir. Ahlâk güzelliği de din ile ölçülür.

Dini tanımayan ve ciddîye almayan erkek veya kadın mânen hastadır. İlâhî terbiyeyi bırakıp nefsinin keyfince giden, farklı fikir ve felsefelerden medet bekleyen kimse gerçek mânada akıllı değildir. Böyle bir kimsenin zengin ve güzel olması, halk içinde itibarlı bir aileden gelmesi bizi aldatmamalıdır. Peygamber Efendimiz (s.a.v) bu konuda şöyle buyurmuştur:

"Kadınla şu dört şey için evlenilir: Malı, soyu, güzelliği ve dini. Sen, dindar olanı seç ki hayır bulasın." [79]

Resûlullah Efendimiz (s.a.v), diğer bir hadislerinde şu uyarıda bulunmuştur:

"Rahmine nutfenizi koyacağınız *(ve kendisinden nesil bekleyeceğiniz)* ***kadınları iyi seçin. Size denk olan kimselerle evlenin. Kızlarınızı da denkleri ile evlendirin."*** [80]

Bir kadın hem terbiyeli hem güzel hem soylu hem de zengin olursa bu çok güzeldir. Ancak hepsini bir arada bulmak zordur. Bu sıfatlar arasından bir tercih yapmak gerekirse, edepli kadını tercih etmelidir. Edebi olmayan kadının güzelliği, soyu ve zenginliği mutluluk değil, sıkıntı sebebidir. Tarih ve tecrübeler buna şahittir.

Hadis aynı şekilde kadına da seçeceği kocada edep ve insanlık araması gerektiğini bildirmektedir.

Dindarlık, sadece ibadetle oluşmaz. Dindar kimsenin imanı ve ibadetleri gibi insanlarla geçimi ve iş ahlâkı da güzel olmalıdır.

---

79 Buhârî, Nikâh, 15; Müslim, Radâ, 53; Ebû Davud, Nikâh, 2; İbn Mâce, nr. 1858; İbn Hibbân, Sahîh nr. 4036.

80 İbn Mâce, Nikâh, 46; Hâkim, *Müstedrek*, 2/163; Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 7/133; Süyûtî, *es-Sagîr*, nr. 3268.

Din edepten ibarettir. Her ibadetin, işin ve makamın kendisine has bir edebi vardır. İnsan bu edepleri koruduğu ölçüde akıllıdır. Edebe uymayan kimse dengeyi koruyamaz. Dengesiz kimse gerçek bir dostluk yapamaz. Sevgi samimiyet ister. Kısaca Mevlâ'yı seven de Leylâ'yı seven de sevgisinde samimi ve sadık olmalıdır.

Evlât Yetiştirmenin Faydası

Evlenmenin temel hedeflerinden biri çocuk yetiştirmektir. Aslında evlilik bu sebeple emredilmiştir. Çünkü amaç, neslin devamını sağlayarak âlemde insan neslinin tükenmesine engel olmaktır. Şehvet ise insana bu amaca ulaşmaya vasıta olması için verilmiştir.

Çocuk, anne babanın meyvesidir. İnsan öldükten sonra mânen çocukları ile yaşamaya devam eder. Peşinden kendisine hayır dua edecek bir evlât bırakmak anne baba için en büyük servettir. Onlar sayesinde anne babanın hayır haneleri açık kalır, kendilerine sevap yazılmaya devam eder. Bu durum bir hadiste şöyle haber verilmiştir:

"Âdemoğlu öldüğü zaman amel defteri kapatılır; ancak şu üç yoldan kendisine sevap gelmeye devam eder:

1. ***Faydası devam eden sadaka.***
2. ***İnsanların istifade ettiği ilim.***
3. ***Kendisine hayır dua eden sâlih evlât."*** [81]

Çocukların bir diğer faydası âhirettedir. Küçük yaşta ölen çocuklar anne ve babalarına şefaatçi olacaklardır. Bu konuda Resûlullah (s.a.v) şöyle buyurmuştur:

"Küçük yaşta ölen çocuğa, 'Cennete gir!' denilir. Fakat o cennetin kapısında durur, kızgın ve öfkeli bir şekilde beklemeye başlar, 'Annem ile babam yanımda olmadıkça girmem!' der. O zaman meleklere, "Onun anne babasını da onunla birlikte cennete koyun!' denilir." [82]

---

81 Müslim, Vasiyyet, 14; Ebû Davud, Vesâyâ, 14; Nesâî, Vesâyâ, 8.

82 Aynı konuda bk. Müslim, Birr, 154; İbn Mâce, Cenâiz, 58.

Diğer bir hadis-i şerifte şöyle buyrulmuştur:

"İki çocuğu ölen kişi için kendisiyle cehennem arasında bir duvar örülmüş olur." [83]

Yine Resûlullah (s.a.v) şöyle buyurmuştur:

"Kimin üç çocuğu günah işleme çağına erişmeden vefat ederse, yüce Allah onlara olan lutfu ve rahmetiyle anne babasını cennete koyar!" Sahâbe-i kirâm,

"Ey Allah'ın Resûlü, iki çocuğu ölen de böyle midir?" diye sorduklarında, Resûlullah (s.a.v),

"Evet, iki çocuğu ölen de" buyurdu.[84]

Evliliğin Kalp Hayatına Faydası

Âhiret yolunun yolcusu olan müminin en mühim işi kalbidir. Kalbi meşgul eden aşırı şehvetin dindirilmesi ve kalbin rahatlığı için en güzel yol evliliktir. Şehvetin kırılması için oruç tavsiye edilmiştir fakat oruç çoklarının kalbinden kötü düşünceleri atmaya yetmez. Aç kalmak herkese fayda vermez. Hatta bazı insanların şehveti açlıkla daha da şiddetlenir. Açlık bazı insanların mizacını bozar ve insan doğru dürüst bir ibadet yapamaz olur. Bu yüzden Abdullah b. Abbas (r.a), "Abidin ibadeti ancak evlenmekle tamamlanır" demiştir.

Şehvet şeytanın insanlar üzerindeki en kuvvetli silâhlarından biridir. Resûl-i Ekrem (s.a.v), kadınlara yaptığı bir konuşmasında bu konuya şöyle işaret buyurmuştur:

"Akıl ve dinde noksan olduğunuz halde akıllı bir erkeği sizin gibi mağlup eden hiç kimse görmedim." [85]

Erkekteki şehveti harekete geçiren kadındır. Bu şehveti teskin eden de kadındır. Bunun tek meşru yolu nikâhtır. Kadın için de nefsinin tatmin ve teskin olması için en hayırlı yol evliliktir.

---

83 Buhârî, Cenâiz, 6; Müslim, Birr, 151.

84 Buhârî, Cenâiz, 6; Müslim, Birr, 152.

85 Buhârî, nr. 304, 1462; Müslim, nr. 79; 133.

Haram yolla şehvet hastalığı tedavi edilmez. Haramlar tuzlu su içmeye benzer. Tuzlu su insanın susuzluğunu dindirmez, tam aksine içtikçe ciğeri yakar, susuzluk daha fazla artar.

Resûl-i Ekrem'in (s.a.v) yaptığı şu dualar herkes için çok şey ifade eder:

"Allahım! Kulağımın, gözümün ve kalbimin kötülüğü ile şehvetimin şerrinden sana sığınırım." [86]

"Allahım! Kalbimi temizlemeni ve edep yerimi korumanı senden dilerim." [87]

Resûlullah'ın (s.a.v) yüce Allah'a sığındığı bir şeye karşı başkalarının duyarsız olması nasıl doğru olabilir?

Cüneyd-i Bağdâdî (rah), "Yemeğe nasıl ihtiyaç duyuyorsam, hanımımla birlikte olmaya da öyle ihtiyaç duyarım" demiştir.

Gerçekten kendisiyle Allah için nikâh yapılan bir kadın, haramlara karşı bir siperdir; kocasını şehvet çukurlarına düşmekten kurtarır. Aynı zamanda kendisini de kurtarır. Böylece kocası için bir huzur sebebi olur. Bu konuda Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmuştur:

"Yabancı bir kadını görüp şehveti harekete geçen kimse, hemen ailesine gidip onunla cinsel ilişkide bulunsun. Böyle yapması içindeki düşünceyi defeder." [88]

Çünkü böyle davranmak kişinin kalbini meşgul edecek şehevî düşünceleri ortadan kaldırır. Şehvet ateşi sönünce kalp rahat eder.

Resûl-i Ekrem (s.a.v) şöyle buyurmuştur:

"Kadın erkeğin karşısına şeytan gibi çıkar. Bir kadını görüp heves ettiğiniz vakit hemen ailenize gidip nefsinizin ihtiyacını onda giderin. Çünkü diğerinde olanın aynısı onda da vardır." [89]

---

86 Ebû Davud, Salât, 368, Vitir, 32; Tirmizî, Daavât, 75; Hâkim, *Müstedrek*, 1/532.

87 Zebîdî, *İthâfü's-Sâde*, 6/46.

88 Müslim, nr. 1403; Ebû Davud, Nikâh, 43; Ahmed, *Müsned*, 3/330.

89 Müslim, Nikâh, 9 (nr. 1403); Ebû Davud, Nikâh, 43 (nr. 2151); Tirmizî, Radâ, 9 (nr. 1158); Ahmed, *Müsned*, 3/330.

Kalbini düşünen bir müslümanın onu helâl olan şeylerle huzura kavuşturması gereklidir. Evlenmenin asıl hedefi budur. Yüce Allah evlenmedeki bu sırra şöyle işaret etmektedir:

"Kendisiyle huzur bulsun diye Âdem için eşi Havva'yı yaratan O'dur." [90]Resûlullah (s.a.v) şöyle buyurmuştur:

"Dünyanızdan bana üç şey sevdirildi; güzel koku, kadın ve gözümün nuru namaz." [91]

İnsan evlenirken, yüce Allah'ın evlilikteki hikmet ve âyetlerini görmeye niyet etmesi, evliliğe ayrı bir fazilet katar. Ancak evlenirken buna niyet edenler çok azdır. Genelde evlenirken çocuk yetiştirmek ve cinsel yönden tatmin olmak ve haramdan korunmak dikkate alınır. Halbuki evlenmede kalp hayatı için pek çok fayda saklıdır.

İnsan yuvanın tadını tadıp zahmetlerini çekerken, aynı zamanda ondaki mânevî nimetleri de ele geçirmeye çalışmalıdır.

Aile Zahmetindeki Rahmet

Allah için yapılan bir evlilikte her şey rahmet ve sevap sebebi olur. Aile, Allah'ın emanetidir. Bu emaneti taşırken çekilen zahmetler boşa gitmez. Anne ve baba yuvanın yükünü taşıyıp sorumluluklarını yerine getirmekle ibadet yapmış ve sevap kazanmış olurlar.

Resûlullah (s.a.v), idarecilere ve ailelere bu sorumluluklarını şöyle hatırlatmıştır:

"Dikkat edin, hepiniz birer çobansınız ve hepiniz korumakla görevli olduğunuz şeylerden sorumlusunuz. İdareci halkından, erkek ailesinden, kadın kocasının evinden, hizmetçi, efendisinin malından, kısaca herkes üstlendiği şeylerden Allah'a karşı sorumludur." [92]

---

90 A'râf 7/189.

91 Nesâî, İşretü'n-Nisâ, 1; Hâkim, *Müsterek*, 2/160; Ahmed, *Müsned*, 3/128, 199, 285; Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 7/78.

92 Buhârî, Ahkâm, 1; Nikâh, 81, 90; Müslim, İmâret 20 (nr. 1829); Tirmizî, Cihâd, 27 (nr. 1705); Ebû Davud, İmâret, 1 (nr. 2928).

Aile yükü taşınırken helâlinden çalışmak, kazanmak, harcamak, hatta eşi ve çocukları ile oynamak birer hayır çeşididir.

Bu konuda Resûlullah (s.a.v) şu müjdeyi vermiştir:

"Kişinin ailesi için yaptığı her harcama kendisi için sadakadır. Muhakkak ki kişi hanımının ağzına koyduğu bir lokma için dahi sevap kazanır." [93]

Arkadaşları ile bir savaşta bulunan Abdullah b. Mübârek (rah) onlara,

"Bizim yaptığımız şu savaştan daha üstün bir savaşı biliyor musunuz?" diye sordu, arkadaşları,

"Hayır, bilmiyoruz" dediler. Abdullah,

"Ben biliyorum" dedi. Arkadaşları,

"Nedir o?" diye sorduklarında Abdullah b. Mübârek (rah) şu cevabı verdi:

"İffetli ve edepli, çoluk çocuk sahibi bir müminin geceleyin kalkar, çocuklarına bakar, uykuda olan çocuklarının üstünün açılmış olduğunu görür ve onları elbisesi ile örter. İşte bu kişinin yaptığı, bizim şu anda içinde bulunduğumuz amelden daha hayırlı ve üstündür." [94]

Şu hadis-i şerifler bütün aile reislerine müjde vermektedir:

"Kulun günahları çoğaldığı vakit, *(günahlarına kefâret olması için)* ***yüce Allah onu geçim darlığına düşürür."*** [95]

"Günahlar içinde öyleleri vardır ki, onları ancak geçim için çekilen sıkıntılar temizler." [96]

---

93 Buhârî, Cenâiz, 37, Nafakât, 1, Feraiz, 6; Müslim, Vesâyâ, 5; Ebû Davud, Vesâyâ, 2; Tirmizî, Vesâyâ, 1; Nesâî, Vesâyâ, 3.

94 Gazâlî, *İhyâ*, 41; Zebîdî, *İthafü's-Sâde*, 6/67.

95 Ahmed, *Müsned*, 6/157; Bezzâr, *Müsned*, nr. 3260, Heysemî, *ez-Zevâid*, 3/291; Hatîb Tebrîzî, *Mişkâtü'l-Mesâbîh*, nr.1580.

96 Taberânî, *el-Evsat*, nr.102; Nuaym, *Hilye*, 6/335; Müttakî-i Hindî, *Kenzü'l-Ummâl*, nr.16600; Heysemî, *ez-Zevâid*, nr. 6239.

"Kimin üç kızı veya üç kız kardeşi bulunur da onlarla güzel geçinir, onlar hakkında Allah'tan korkarak gerekeni yaparsa mutlaka cennete girer. İki kızı veya iki kız kardeşi olan için de durum aynıdır." [97]

Evlenecek Kadında Aranacak Özellikler

Evlenmek mutlu olmak içindir. Mutluluk güzel geçime bağlıdır. Güzel geçimin temeli güzel ahlâktır. Sonra diğer şartların güzel olması gelir. Ailede tek taraflı mutluluk olmaz. Ailede koca gibi kadın da sevgi ve huzurdan payını almalıdır. Herkesin mutluluk tarifi, şekli ve sebebi aynı değildir. Fakat biz mutluluk deyince dünya ve âhirette devam eden huzuru kastediyoruz. Böyle bir huzura yardımcı olacak kadında şu özelliklerin bulunması tavsiye edilmiştir:

1. Dinine bağlı, sâliha biri olması.
2. Ahlâklı, güzel huylu olması.
3. Güzel olması.
4. Mehrinin az olması.
5. Çocuk doğurmaya elverişli olması.
6. Bâkire olması.
7. Güzel bir çevrede yetişmesi.

Evlenecek Erkekte Aranacak Özellikler

Kadında olduğu gibi evlenecek erkeklerde de aranacak özellikler, huylar ve hasletler vardır. Damat adayını önce aile reisi ve çevresi tanımalı, onun ahlâk, fıtrat, sıhhat ve iş yönlerini araştırmalıdır.

Ahlâkı kötü, dinî terbiyesi zayıf, aile hukukuna uymamasından korkulan kimselere kızını vermemelidir. Bir de kültür farkına dikkat etmelidir.

Kız tarafı damadı tanırken çok ihtiyatlı davranmalıdır. Bu karar kız için çok önemlidir. Çünkü kız nikâh ile bir erkeğin yönetimine girmektedir. Herhangi bir kötü durumda kendini kolayca kurtaramamakta; hemen

97 Ebû Davud, Edeb, 121; Tirmizî, Birr, 13.

ayrılamamaktadır. Erkek ise bu konuda daha rahat hareket imkânına sahiptir.

Bu konuda kadının yapısı yanında toplumun yanlış anlayışı da sıkıntıyı artırmaktadır.

Kızını zalim, fâsık, bid'at ehli, büyük günahlara dalan, din terbiyesi almamış ahlâksız birine veren kimse, kusur işlemiş olur. Ayrıca kötü ahlâklı kimseyi tercih ederek akraba hukukunu bozduğu ve damat seçme hakkını kötüye kullandığı için, yüce Allah kendisine hesap sorar.

Adamın biri Hasan-ı Basrî'ye (rah), "Kızımı isteyen birçok kişi var, hangisine vereyim?" deyince, Hasan-ı Basrî (rah),

"Yüce Allah'tan korkana ver; çünkü o, kızını severse, ona iyi bakar; sevmezse zulmetmez" demiştir.

Sadece parası için tercih edilen pek çok erkek, maalesef ailesini mutlu edememiştir.

Hadiste, erkeklere dindar kadını tercih etmeleri tavsiye edilirken, aynı tavsiye kadına da yapılmaktadır.

Erkek, kadının kabullenemeyeceği şekilde farklı bir yapıya ve sevimsiz bir görüntüye sahipse, sırf parası için veya çevresinin hatırına evlendirilmemelidir.

Akıllı, dürüst, doğru sözlü, terbiyeli ve sevimli bir erkek fakir olsa, bir zararı olmaz. İnsan kısa zamanda maddî fakirliğine bir çare bulabilir, fakat ahlâk fakirliğine çare bulmak, dengeli insan olmak çok zordur. Bunun için hadis-i şerifte, akıllı ve ahlâkı güzel bir erkeğin evlenme teklifinin geri çevrilmesi cemiyet için çok zararlı görülmüştür.

Damat adayı ile gelin adayının fıtrat ve fikir uyumu da dikkate alınmalıdır. Fıtratları değişik kimseler, ne kadar dindar da olsalar anlaşamazlar. Birinin zevk aldığı şey diğerine acı verir. Birinin hoş gördüğünü diğeri boş görür. Bu durumda yuva ancak idare ile devam eder. Karı koca belki Allah'tan korkup kullardan utandıkları için boşanmazlar, fakat biri diğerinin dört gözle ölümünü bekler.

Adayların beden ve yaş uyumu da önemlidir. Vücut yapıları ve yaş seviyeleri çok farklı olan ailelerin ister istemez sorunları olur.

Erkeğin yaş olarak kadından biraz büyük, tecrübe olarak ileride, ilim yönünden daha yüksek ve hal olarak daha olgun olması güzel bulunmuştur; çünkü erkek evin reisi olacaktır. Reislik, bazı özel kabiliyetler ister.

Yine erkeğin meslek, sanat, kariyer ve maddiyat olarak kadından üstün veya onunla eşit durumda olması tercih edilmelidir.

Allah Resûlü (s.a.v), Hz. Ali'ye ve onun şahsında bütün ümmete şu tavsiyede bulunmuştur:

"Yâ Ali, şu üç şeyi geciktirme: Vakti gelen namazı, hazırlanmış cenazeyi, dengini bulduğun zaman kızını evlendirmeyi." [98]

Niçin Dindarı Seçmeli?

Din yüce Allah'ın terbiyesidir. Bu terbiyeden payını almayan kimsenin malı ve güzelliği mutluluk için yetmez. Hatta çoğu zaman mal ve güzellik âfet sebebi olur. Çünkü her şeyi et-kemik ve eşyada arayan kimseye kalp huzuru haram edilmiştir. Kalp, yüce Mevlâ'nın sevgisi için yaratılmıştır. O'ndan uzak kalan bir insanın bulduğu huzur geçici bir eğlence ve oyalanmadır.

Bunun için Rahmet Peygamberimiz (s.a.v) evlenecek gençleri şöyle uyarmıştır:

"Kim bir kadınla malı veya güzelliği için evlenirse, kadının malından da, güzelliğinden de mahrum olur. *(Hayrını görmez).* ***Kim bir kadınla, dindarlığı sebebiyle evlenirse, yüce Allah o kişiyi kadının malıyla da, güzelliğiyle de nasiplendirir, faydalandırır."*** [99]

Diğer bir uyarısı da şöyledir:

---

98 Tirmizî, Salât, 13; Ahmed, *Müsned*, 162; Tebrîzî, *Mişkâtü'l-Mesâbih*, nr. 605; Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 7/132 (Kitâbü'n-Nikâh, nr. 14059).

99 Taberânî, *el-Evsat*, nr. 2527; Heysemî, *ez-Zevâid*, nr. 7324.

"Sadece güzelliği sebebiyle bir kadın ile evlenmeyin; güzelliği onu kötü duruma düşürebilir. Bir kadınla malı için de evlenmeyin; malı onu azdırabilir. Bir kadın ile ancak dinine bağlı olduğu için evlenin."[100]

İçinde edep olmayan aşktan hayır gelmez. Edep, bir kadının en kıymetli süsüdür. Edep güzel ahlâktır. Bu süse sahip bir kadın dünyanın en kıymetli servetidir.

Bir gün ashâb-ı kirâm, Hz. Peygamber'e (s.a.v), "Ey Allah'ın Resûlü, yüce Allah bize altın ve gümüş biriktirmeyi yasakladı, peki bizler dünyada hangi hazinenin peşine düşelim?" diye sorduklarında, Peygamber Efendimiz (s.a.v) şöyle buyurmuştur:

"Her biriniz şükreden bir kalp, zikreden bir dil ve sizlere âhiret yolunda yardımcı olacak sâliha mümin bir kadına sahip olmaya çalışsın." [101]

Evlenilecek kadının hem terbiyeli hem de güzel olması çok güzeldir. Ancak güzellik göze ve gönüle göre değişir. Güzel, gönlün sevdiğidir.

"Dinine bağlı olan kadını tercih et" derken, güzeli alma demiyoruz. Hem güzel hem de dinine bağlı olursa ne kadar iyi!

Evlenecek kimsenin gelin adayına bakması ve onu tanıyarak alması tavsiye edilmiştir. Bundan aile huzuru için beden güzelliğinin de önemli olduğunu anlıyoruz.

Peygamber Efendimiz (s.a.v) bu konuda şöyle buyurmuştur:

"Birinizin içine** (nikâhı helâl) **bir kadın ile evlenme düşüncesi doğduğunda ona baksın; çünkü bakmak, kalplerin birbirine kaynaşmasını sağlar." [102]

---

100 İbn Mâce, Nikâh, 6; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 18/38-39; Bezzâr, *Müsned*, nr.1405, *Heysemî*, *ez-Zevâid*, 4/255 (nr. 7327)

101 Tirmizî, Tefsîru Sûre (10) 9, (nr. 3105); İbn Mâce, Nikâh, 5.

102 Tirmizî, Nikâh, 74; Nesâî, Nikâh, 17.

Şunu da hatırlatalım: Hanımının güzelliği sayesinde dinini koruyabilecek, gözü dışarıda olmayacak kimseler için güzelliği aramaları daha iyidir. Çünkü böyle kişiler için mubah lezzetler, dinlerini korumalarına yardımcı olur.

Bu konuda Resûl-i Ekrem (s.a.v) şöyle buyurmuştur:

"Kadınların en hayırlısı, kocası yüzüne baktığı zaman onu sevindiren, kocası bir şey söylediğinde yerine getiren, kocası yanında olmadığı zamanlarda kocasının namusunu ve malını koruyandır." [103]

Bir kadının veya erkeğin hiç dinî terbiyesine, insanlığına, davranışlarına, dengesine, iş disiplinine, hayat tecrübesine bakmadan sırf güzelliği veya parası için tercih edilmesi tehlikelidir.

Büyük İslâm âlimi Ahmed b. Hanbel (rah), evlenmek istediğinde araştırma yaptı. Bir ailede iki kız olduğunu söylediler. İmam, kızların durumlarını sordu. Birinin güzel, diğerinin ise bir gözünün kör olduğunu söylediler. İmam, "Hangisi daha akıllıdır?" diye sordu, "Bir gözü görmeyen daha akıllıdır" denince, "Beni onunla evlendirin" dedi.[104]

Anne baba bütün bunları düşünerek çocuklarının elbisesi gibi edebini de güzel yapmaya çalışmalıdır. Aksi durumda mutsuz bir ailenin sıkıntısını bütün bir aile çekmeye mahkûm olur.

---

103 Nesâî, İşretü'n-Nisâ, 20; İbn Mâce, Nikâh, 5; Ahmed, *Müsned*, 2/251; Hâkim, *Müstedrek*, 2/161; Taberânî, *el -Kebîr*, nr. 7828; Heysemî, *ez-Zevâid*, 4/502.

104 Gazâlî, *İhyâ*, 2/51.

İBRET

KAÇIRILMAYACAK GELİN ADAYI

Hz. Ömer (r.a), halife iken bir gece Medine'yi teftişe çıkmıştı. Yanında Eslem (r.a) vardı. Biraz yorulunca bir evin duvarına yaslanıp dinlenmeye başladı. Bu sırada evin içinden bir kadınla kızının şu konuşmasını işittiler. Kadın kızına,

"Kızım kalk şu süte biraz su kat" diye seslendi. Kızı,

"Anne! Hz. Ömer'in süte su katmayı yasakladığını bilmiyor musun?" dedi. Annesi,

"Kızım sen kalk, şu süte biraz su kat da çoğalsın. Hem bu saatte Ömer bizi nereden görecek ve ne bilecek?" dedi. Kız,

"Anne! Ben halkın içinde Ömer'e (r.a) itaat edeceğimi söyleyip kendi başıma kalınca ona isyan edemem. Hem yaptığımı Ömer görmüyorsa Allah görüyor ya!" dedi.

Hz. Ömer (r.a) bütün konuşulanları dinliyordu. Yanındaki Eslem'e,

"Şu eve bir işaret koy, gündüz gelip bir araştır bakalım, bu kadınla kızı kimdir; kocaları var mıdır?" dedi. Eslem ertesi gün araştırınca kızın bekâr olduğunu öğrendi. Hz. Ömer (r.a) kadının evine gidip kızını oğlu Âsım'a istedi. Kadın ve kızı razı oldu. Evlendiler. Bu kızdan bir kız çocuğu oldu. Ondan da beşinci râşid halife Ömer b. Abdülaziz (rah) doğdu.[105]

İlâhî kanundur; güzel ve temiz topraktan -Allah'ın izniyle- tatlı meyveler yetişir.

105 İbn Kesîr, *Müsnedü'l-Fâruk*, 2/392-393 (Dârü'l-Vefa 1992).

İBRET

FEDAKÂRLIĞIN KURDUĞU YUVA

Resûlullah Efendimiz (s.a.v) şöyle anlatmıştır:

"Âdil hükümdar Nûşîrevan zamanında bir adam, satın aldığı arazide bir küp hazine buldu. Hemen kendisine toprağı satan adama gitti, durumu anlattı. Satıcı,

'Ben orayı sana sattım; toprağın altında ne olduğunu ben bilmem, bulduğun hazine sana aittir, o sana helâl olsun' dedi. Araziyi satın alan adam,

'Hayır ben bu hazineyi alamam; ben toprağın altını değil üzerini aldım. Bu hazine sana aittir' dedi. Hazineyi her ikisi de kabullenmeyince dava Nûşîrevan'a kadar çıktı. Nûşîrevan bu olaya çok sevindi. Onlara,

'Sizin çocuklarınız var mı?' diye sordu. Biri,

'Evet, benim bir oğlum var' dedi. Diğeri,

'Benim de bir kızım var' dedi. Nûşîrevan,

'Ben, sizin akraba olmanızı, bu hazinenin de onların evliliği ve geçimleri için bir nafaka olmasını istiyorum' dedi. Onlar da emredileni yaptılar ve çocuklarını evlendirdiler."[106]

İnsanlık, edep, cömertlik ve kanaat üzere kurulan bu yuva, bütün insanlığa örnek olmuştur. Cimrilik ve hırs üzere kurulan nice yuvalar ise unutulup gitmiştir.

106 Bu konu, isim verilmeden bir hadiste geçmektedir (bk. Buhârî, Ehâdisü'l-Enbiyâ, 54; Müslim, Akzıye, 21; Ahmed, *Müsned*, 2/316; Beyhakî, *Şuabü'l-İmân*, nr. 5290; Begavî, *Şerhu's-Sünne*, nr. 2212.

Adayların Aldatılması Yasaktır

Evlenecek adaylar tanışırken yalan ve aldatmadan kaçınmalıdır. Her iki taraf da olduğu gibi gözükmeli, gözüktüğü gibi olmalı ve doğruyu söylemelidir.

Kel olanın peruk takması, yaşlı olanın saçlarını siyaha boyatması, eli yüzü kırışık olanın bir sürü kimyevî maddelerle cildini parlatması, hastalıklı olanın gâyet dinç ve neşeli durması, ince ve zayıf olanın bol elbiseler giyerek şişman gözükmesi, işçi olanın kendini patron olarak tanıtması yasaktır.

Yine kadının veya erkeğin ilâç, büyü, sihir ve benzeri şeylerle aklî dengesini bozup istemediği ve dengi olmayan bir kimse ile evlenmeye mecbur edilmesi câiz değildir. Bu tür bir hile yapan erkek ve kadın karşı tarafı aldatmıştır. Bu iş nikâhın bozulmasına kadar gider.

İBRET

ALDATMAK YOK

Hz. Ömer (r.a) zamanında adamın biri evlenmişti. Adam evlenmeden önce saçlarını siyaha boyamıştı. Evlenip hanımıyla birlikte oldu. Kısa bir süre sonra başındaki boya dökülüp adamın yaşlı olduğu ortaya çıktı, kadının ailesi durumu Hz. Ömer'e (r.a) gelerek,

"Biz onu genç zannettik. Bu yüzden kızımızı verdik!" diye şikâyet etti. Hz. Ömer (r.a) durumun böyle olduğunu tesbit edince adamı canı yanacak şekilde dövdü ve,

"İnsanları aldatmışsın!" diyerek ayrılmalarına hükmetti.[107]

107 Gazâlî, *İhyâ*, 2/51; Zebîdî, *İthâfü's-Sâde*, 6/121.

İBRET

DOĞRULUKLA EVLENDİK

Ashaptan Hz. Bilâl ve kardeşi Suheyb (r.a.) bir beldeye gittiler. Orada bulunanlara, evlenmek istediklerini söylediler. Kız tarafı, "Bize kendinizi tanıtın, siz kimsiniz?" diye sordular. Bilâl (r.a),

"Ben Bilâl, bu da kardeşim Suheyb" dedi ve sözlerine devam şöyle etti:

"Biz hak yolda değildik; yüce Allah bizi hidâyete erdirdi. Köleydik, yüce Allah bizi hürriyete kavuşturdu. Fakirdik, yüce Allah bizi zengin etti. Eğer teklifimize olumlu cevap verir bizleri evlendirirseniz, yüce Allah'a hamdederiz. Şayet olumsuz bir cevap verirseniz, bir şey demeyiz, yüce Allah'ı tesbih eder, gideriz."

Bu sözleri duyan kız tarafı, "Evet, isteğinizi kabul ediyoruz; yüce Allah'a hamdolsun, sizin gibi iyi insanları bulduk" dediler.

Daha sonra Suheyb (r.a), Bilâl'e (r.a),

"İlk müslümanlardan olduğumuzu, işkencelere maruz kaldığımızı, Hz. Peygamber'le (s.a.v) birlikte yaşadığımızı, savaşlara katıldığımızı anlatsaydın ya" deyince, çeşitli vasıflarla övünmenin ve gururlanmanın ne kadar kötü bir şey olduğunu bilen Bilâl (r.a) kardeşine,

"Sus! Doğruyu söyledim, doğrulukla da evlendik. Daha fazlasına gerek yok!" cevabını verdi.[108]

Velîlerden Mâlik b. Dînâr (rah) şöyle demiştir:

"Kimileri yetim ve fakir kızlarla evlenmeyi istemez. Halbuki bunlarla evlenseler sevap kazanırlar. Hem onların geçimi, doyurulması ve giydirilmesi kolay olur. Ayrıca onlar aza razı olurlar. Eğer insan dünya ehlinden birinin kızı ile evlenecek olsa, o kadın nefsinin hoşuna giden her şeyi ister, 'Bana şunu al, bunu al' der durur. Bu gibileri kişinin dinine zarar verir."

108 Gazâlî, *İhyâ*, 2/51.

İBRET

KIZIMI KİMİNLE EVLENDİREYİM?

Merv şehrinde Nuh b. Meryem isminde bir kadı/hâkim vardı. Kendisinin oldukça güzel ve olgun bir kızı vardı. Onu, kendi beldesi dahil olmak üzere civar bölgelerden büyük insanlar, reisler ve nice servet sahipleri istemişlerdi; fakat hiçbirine evet diyememiş, kızını kiminle evlendireceğine karar verememişti. Kendi kendine,

"Şayet kızımı filan kişiye versem filan kişi kızacak, filana versem filan darılacak" diye düşünüyordu.

Bu kadı efendinin Mübârek isminde Hintli, takvâ sahibi bir hizmetçisi vardı. Bir gün hizmetçisine

"Benim filan yerde bir üzüm bağım var; senin oraya gidip bağı korumanı istiyorum" dedi. Hizmetçi üzüm bağına giderek yaklaşık bir ay durdu. Efendisi bir gün bağa gelerek,

"Ey Mübârek, bana bir salkım üzüm ver" dedi. Mübârek ona kopardığı bir salkım üzümü uzattı; efendisi üzümü yedi, çok ekşi idi. Ondan başka bir salkım daha istedi; fakat o da ekşiydi. Bunun üzerine efendisi,

"Neden bu kadar üzüm bağının içerisinden bana doğru dürüst, tatlı bir üzüm veremiyorsun?" diye sordu. Mübârek,

"Çünkü ben hangisinin tatlı, hangisinin ekşi olduğunu bilmiyorum, sıradan veriyorum" dedi. Efendisi,

"Hayret! Tam bir aydır buradasın da hangisinin tatlı, hangisinin ekşi olduğunu bilmiyorsun musun?" diye sordu. Mübârek,

"Efendim, tadına bakmadığım için tatlı mı ekşi mi olduğunu bilemiyorum" dedi. Efendisi,

"Peki neden hiç yemedin?" diye sorduğunda, Mübârek,

"Çünkü siz, sadece bana üzüm bağını korumamı emrettiniz, yememi değil. Size ihanet edemezdim" dedi. Bunları duyan adam çok şaşırdı ve,

"Allah (c.c), sendeki bu güzel ahlâkı ve hali korusun" diye dua etti. Kadı, kölenin çok akıllı biri olduğunu anladı; ona,

"Ey genç! Sen benim çok hoşuma gittin; sana emrettiğimi yerine getirmen gerekir" dedi. Hizmetçi,

"Önce Allah'a (c.c) sonra size itaatte kusur etmem" diye karşılık verdi. Kadı,

"İyi dinle! Benim güzel bir kızım var. Onu isteyenler çok oldu; fakat ben hangisiyle evlendireceğimi bilemiyorum. Bana bir yol göster" dedi. Genç hizmetçi,

"Cahiliye zamanında kâfirler evlenme şartları arasında asalet, nesep, soy, ev ve para ararlardı. Yahudiler ve hıristiyanlar güzellik ve zarâfeti tercih ederlerdi. Hz. Peygamber (s.a.v) devrinde din ve güzel ahlâk aranırdı. Zamanımızda ise insanların tercihi mal ve mülk olmuştur. Bunlardan dilediğini seç" dedi. Kadı,

"Ben din, güzel ahlâk ve emanet sahibi olanı tercih ettim; seni kızımla evlendirmek istiyorum; çünkü sende istikamet, güzel ahlâk ve emniyet gördüm. Senin iffetini ve emaneti korumaya ne kadar sahip çıkabileceğini imtihan ettim" dedi. Hizmetçi,

"Efendim, ben basit bir Hintli köleyim; siz beni paranızla satın aldınız. Nasıl olur da beni kızınızla evlendirirsiniz? Hem kızınız benden razı olur mu?" diye sordu. Kadı,

"Kalk o zaman eve gidelim, durumu aileme ve kızıma açalım; bakalım sonuç ne olur?" dedi. Eve varınca hanımına,

"Hanım, beni iyi dinle! Bu genç hizmetçimiz dindar ve takvâ sahibi biridir. Ben onun halini ve istikametini çok beğendim. Onu kızımızla evlendirmek istiyorum, bu konuda sen ne dersin?" diye sordu. Hanımı,

"Efendi söz senin; fakat ben kızımızın yanına gidip bu konuda bilgi vereyim, daha sonra sana cevabını getiririm" dedi. Kadın kızının yanına varıp babasının teklifini anlattı. Kız,

"Anneciğim, siz bana ne emrettiyseniz ben onu yaptım; sizin sözünüzden çıkmamaya gayret ettim. Bu konuda da size karşı gelmem. mâdem siz dini güzel olanı seçtiniz; ben de onu tercih ederim" dedi.

Kız böyle söyleyince babası onları evlendirdi; kendilerine çokça mal verdi. Mübârek'in bu kızdan bir çocuğu oldu, adını Abdullah koydu.

İşte bu çocuk, büyük ilim, zühd ve takvâ sahibi, hadis râvisi, meşhur âlim Abdullah b. Mübârek'tir (rah). Dünya devam ettikçe insanlar onun ilminden ve güzel halinden istifade edeceklerdir.[109]

Allah kendisinden razı olsun.

Evet, yüce Kur'an'da buyurulduğu gibi, temiz topraktan -Allah'ın izniyle- güzel meyveler yetişir.[110]

Kalbi temiz, ameli hayırlı, rızkı helâl, hedefi hak olan anne babalardan da-Allah'ın izniyle- hayırlı evlâtlar yetişir.

Hepimiz yüce Allah'tan güzel ahlâk ve hayırlı evlât isteyelim.

İBRET

HAYIRLI ANNENİN HAYIRLI KIZI

Meşhur Kadı Şüreyh, Benî Temîm kabilesinden bir kızla evlenmişti. İlk gerdek gecesinde ve sonrasında yaşadıklarını şöyle anlatmıştır:

Ben gerdeğe girdim. Kızla baş başa kalınca ona,

"Ey filan, bir kadın evlenip kocasının evine gelince önce iki rek'at namaz kılarak yüce Allah'tan hayır ve bereket istemek sünnettir,

109 Gazâlî, *Yöneticilere Altın Öğütler*, s. 274-276 (İstanbul: Semerkand yayınları, 2004).

110 A'râf 7/58.

biz de böyle yapalım" dedim ve kalkıp namaza durdum. O da arkamda namaza durdu. Namazı bitirince yerine çekildi.

Namazdan sonra ben yanına varıp elimi uzatınca, bana,

"Hele acele etme, biraz konuşalım!" dedi. Ben,

"Vallahi bu bir felâket!" dedim. Bunu işiten hanım söze şöyle başladı:

"Allah'a hamdolsun, Resûlü Hz. Muhammed'e ve ailesine salât ve selâm olsun. Bundan sonra söyleyeceğim şudur:

Ben yabancı bir kadınım. Şu ana kadar evlilikten daha ağır bir yük altına girmedim. Sizi tam tanımıyorum ve ahlâkınızı bilmiyorum. Siz bana sevdiğiniz ve sevmediğiniz şeyleri söyleyin. Sevdiklerinizi yapar, sevmediklerinizden uzaklaşırım. Size ilk söyleyeceklerim bundan ibarettir. Allah'tan beni ve seni affetmesini isterim" dedi.

Ben de ona,

"Allah'a hamdolsun, Resûlü Hz. Muhammed'e ve ailesine salât ve selâm olsun. Sana diyeceğim şudur:

Sen hayırla geldin, hoş geldin. Geldiğin ev, buradaki insanların reisinin evidir. Sen de inşâllah buradaki kadınların hanımefendisi olursun" dedim ve peşinden,

"Ben şunları severim, şunları sevmem" diyerek istediğim ve istemediğim şeyleri kendisine söyledim.

Kadın,

"Bizim taraftan yakın akrabaların hakkında ne diyorsun? Seni sık sık ziyaret etmelerini sever misin?" diye sordu; ben de,

"Ben mahkemede görevli bir kadıyım; beni sık sık ziyaret ederek meşgul etmelerini ve usandırmalarını istemem. Bununla birlikte hepten ilişkilerini kesmelerinden de hoşlanmam" dedim.

Sonra bu kadınla bir senemiz geçti. Her geçen gün kendisinden daha fazla hoşlandım ve huzur buldum. Bir gün mahkemeden eve dönmüştüm. Eve geldiğimde baktım ki bir ihtiyar kadın hanımıma 'şunları yap şunları yapma' şeklinde nasihat ediyor. Hanımıma,

"Zeyneb, bu kimdir?" diye sordum; hanımım,

"Yakının, annem" dedi. İçeri girdim, hal hatır sordum. Annesi de bana,

"Ey Ebû Ümeyye, sen nasılsın; aileni nasıl buldun?" diye sordu; ben de,

"Her şeyi hayır ve güzel" dedim. Annesi,

"Bir kadının ahlâkı bozulursa ancak şu iki durumda bozulur: Biri çocuk doğurunca, diğeri de kocası tarafından çok sevilip rağbet görünce. Eğer ailenden kötü bir ahlâk görürsen, terbiyesini ver, ne gerekirse yap!" dedi. Ben de,

"Bu sizin kızınızdır. Siz onu öyle terbiye etmişsiniz ki, benim terbiyeme ihtiyacı yok" dedim.

Bu kadın senede bir bizi ziyarete gelir, bu şekilde nasihatler ederek giderdi. Bu kızla yirmi sene beraber yaşadım, bir kere olsun kendisine kızmadım. Ancak bir kere kızdım; o zaman da ben haksızdım.

Bir komşum vardı, durmadan hanımını incitirdi. Onu görünce şöyle diyordum:

Bazı erkekleri görüyorum, hanımını dövüp duruyor. Bu olacak iş mi? Zeyneb'e el kaldırıp vurduğum gün elim kurusun."[111]

Güzel ahlâklı bir kadın veya erkek, dünyada karşılığı olmayan bir servettir. Kendisine böyle bir servet hediye edilen bir kimse, edeple yüce Allah'a şükretsin. Bu servetten mahrum olan kimse de haline sabır ve rıza göstererek güzel kulluğa devam etsin. Allah için yapılan şükrün ve sabrın sonu inşâllah cennet olacaktır.

111 İbn Asâkir, *Târîhu Medîneti Dımaşk*, 23/51-53 (Beyrut 1995); Ebü'l-Ferec Cerîrî, *el-Celîsü's-Sâlih*, 3/301-302 (Beyrut 1987).

İKİNCİ BÖLÜM

NİKÂH ve HÜKÜMLERİ

"Bir kadınla sadece güzelliği sebebiyle evlenmeyin; güzelliği onu şımartıp kötü duruma düşürebilir. Bir kadınla malı için de evlenmeyin; malı onu azdırabilir. Bir kadın ile ancak dinine bağlı güzel ahlâk sahibi olduğu için evlenin."

Hadis: İbn Mâce, Nikâh, 6; Taberânî, *el-Kebîr*, 18/38-39; Bezzâr, *Müsned*, nr.1405, Heysemî, *ez-Zevâid*, 4/255.

"Dindarlığından ve güvenilir olduğundan emin olduğunuz bir erkek (evlenmek için) size geldiğinde onu evlendirin. Eğer böyle yapmazsanız, yeryüzünde fitne ve büyük bir fesat ortaya çıkar."

Hadis: Tirmizî, Nikâh, 3; İbn Mâce, Nikâh, 46.

NİKÂH

Nikâh Nedir?

Nikâh, helâl ile haramı birbirinden ayıran kutsal bir akittir.

Nikâh, kadın ile erkeği birbirine helâl eden bir işlemdir.

Nikâh, ilâhî bir izindir, onunla yüce Yaratıcı'nın koruma altına aldığı yasak bölgeye girilir, yasak kalkar, haram iş helâl olur.

Nikâh, cimâyı zinadan ayıran ince bir çizgidir. Onunla yuva kurulur, eşler ayıplanmaktan kurtulur, aile âfetten korunur.

Nikâh, ilk insanla birlikte bütün insanlığa yüklenen en büyük bir emanettir.

Nikâh, bütün peygamberlerin ümmetlerine öğrettiği ilâhî bir vazifedir.

Nikâh, insan cemiyetini hayvan topluluğundan ayıran bir alâmettir.

Nikâh, insanlığın farkı, aklın gereği, aşkın edebi ve iffetin isbatıdır.

Nikâhın büyük kerametleri vardır.

Nikâhsız olarak yapılan haram ilişki, insanı ateşe götürürken, aynı iş nikâhla yapılınca hayır olur, nur çeker, sevap kazandırır, cennete girmeye sebep olur.

Haram ilişkiye Allah, melekler ve müminler lânet ederken, nikâh ile gerdeğe girenlere yüce Allah rahmet, melekler istiğfar, müminler de hayır dua etmektedir.

Haram ilişkinin cezası gazap, azap ve dayak iken; aynı iş nikâhla olunca, tebrik edilmekte, alkış tutulmakta ve adayların üzerine güller atılmaktadır.

İşte bu nikâh bütün hak dinlerin emridir.[112]

Rahmet Peygamberimiz'in (s.a.v) buyurduğu gibi: ***İki sevgiliyi nikâh gibi birbirine bağlayan ve kaynaştıran hiçbir şey yoktur."*** [113] Yüce Allah kadını kocası için, kocayı da hanımı için birer elbise yapmıştır. Bu elbise nikâhla giyilir.

Şuna da dikkat edilmeli. Nikâhta keramet vardır diye, birbirini yeterince tanımayan, rûhen hiç ısınmayan, fizikî olarak sevmeyen, fıtratları uyuşmayan, hedefleri farklı olan iki genci zorla evlendirmek doğru değildir. Nikâhta inceleme, istişare ve izin gereklidir. Yoksa keramet değil sevgiye ihanet olur.

Evlilik, Kur'an ve Sünnet'te emredilmiştir. Bütün İslâm âlimleri evlenmenin ilâhî bir emir olduğu konusunda görüş birliği içindedir.

Evlilik ilâhî bir kanundur. Fıtrattan gelen bir ihtiyaçtır. İnsanlık binasının temelidir. Bunun için Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle buyrulur:

"Aranızdaki bekârları evlendiriniz." [114]

Bu âyet, bekârları evlendirme işini önce aile reislerine yüklemektedir. Ailenin reisi yoksa gençlerin amca dayı gibi diğer velileri, akraba çevresi, yakınları ve cemiyet bu işi üstlenmelidir.

Resûlullah (s.a.v), aile reislerine, evlenme zamanı gelen çocukların evlendirmelerini ve özellikle kız çocuklarında acele etmelerini tavsiye etmektedir. Uyarısı şöyledir:

---

112 İbn Âbidîn, *Reddü'l-Muhtâr*, 3/5; Zühaylî, *el-Fıkhü'l-İslâmî*, 7/29.

113 İbn Mâce, Nikâh, 1.

114 Nûr 24/32.

"Ey Ali! Üç şeyi geciktirme: Vakti gelmiş namazı. Hazırlanmış cenazeyi. Dengini ve münasibini bulduğun genç kızın evliliğini." [115]

Diğer âyette şöyle buyrulur:

"Kadınlardan size helâl olup hoşunuza gidenleri nikâhlayınız." [116]

Evlilik, bütün peygamberlerin ortak sünnetidir. Bu konuda Resûlullah Efendimiz (s.a.v) şöyle buyurmuştur:

"Dört şey peygamberlerin sünnetlerindendir: Hayâlı olmak, güzel koku sürünmek, misvak kullanmak *(ağız temizliği)* ***ve evlenmek."*** [117]

Bu konuda pek çok emir ve teşvik vardır. Bunlardan birinde Resûlullah (s.a.v) Efendimiz, şöyle buyurmuştur:

"Ey gençler topluluğu! Sizden kimin evlenmeye gücü yetirse evlensin; çünkü evlilik gözü ve ırzı harama karşı daha fazla koruyucudur." [118]

Bu hadis, sadece bekâr erkeklere değil, aynı zamanda bekâr kadınlara da evlenmeyi tavsiye etmektedir.

İffetini korumak, haramdan korunmak ve terbiye olmak için nikâh kıyıp evlenen bir kimseye yüce Allah'ın özel yardım vaadi vardır. Allah Resûlü (s.a.v) evliliğin masrafından ve yükünden korkan fakir gençlere şu müjdeyi vermiştir:

"Üç kimse var ki onlara yardım etmeyi yüce Allah kendisi için bir borç kabul etmiştir. Bunlar şunlardır:

1. ***Allah yolunda cihada çıkan kimse.***

2. ***İffet ve namusunu korumak için evlenen kimse.***

3. ***Borcunu ödeyip kendisini kurtarmak için efendisiyle anlaşma yapan kimse."*** [119]

---

115 Hâkim, *Müstedrek*, 2/162-163.

116 Nisâ 4/3.

117 Tirmizî, Nikâh, 1 (nr. 1000).

118 Buhârî, Savm, 10; Nikâh, 3; Müslim, Nikâh, 1.

119 Tirmizî, Cihâd, 20; İbn Mâce, Itk, 3; Ahmed, *Müsned*, 2/251; Hâkim, *Müstedrek*, 2/160.

NİKÂHIN GEREKTİRDİĞİ HAKLAR ve SORUMLULUKLAR

Dinen geçerli bir nikâh akdi yapıldıktan sonra eşler bazı haklara sahip olurlar; ayrıca her iki tarafın birtakım yükümlülükleri de başlar. Bunlar şunlardır:

1. Mehir

Nikâh ile koca karısına mehir vermekle yükümlü olur.

Mehir, nikâhta evet diyen kadına koca tarafından verilen bir maldır. Bunu vermek farzdır. Miktarı değil verilmesi önemlidir. En azı 10 dirhemdir. Bu da günümüz hesabıyla yaklaşık 30 gr. gümüş veya onun değeri paradır. En çoğu için bir sınır yoktur. Kocanın, mehir olmaya müsait olan ve gönül hoşluğu ile verebileceği her şey geçerlidir.

Mehir olarak verilen şey nakit para olabileceği gibi, değerli bir eşya, mal ve mülk de olabilir. Bu konuda yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"Kadınlara mehirlerini** (bir görev olarak) **gönül hoşluğuyla verin." [120]

Sevgili Peygamberimiz (s.a.v) evlenmek üzere olan bir erkeğe evleneceği kadına mehir vermesini emrederek şöyle buyurmuştur:

"Demirden bir yüzük de olsa ona ver." [121]

Mehir nikâh kıyılırken belirtilmemiş ve hiç konuşulmamış da olsa, kadın onu hak eder. Mehir vermek kocaya vazife olur. Mehir konusunda aşağıda biraz daha geniş bilgi verilecektir.

2. Nafaka

Nikâh akdiyle koca, karısının geçimini temin etmekle yükümlü olur. Kadının nafakasını temin etmenin, kocanın yükümlülükleri arasında olduğu, Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle ifade edilmektedir:

"Onların** (annelerin) **yiyeceği, giyeceği, örfe uygun olarak babaya aittir." [122]

---

120 Nisâ, 4/4.

121 Buhârî, Nikâh, 41 (nr. 4740).

122 Bakara, 2/233.

Şu âyet de nafakanın ölçüsünü vermektedir:

"Zengin olan durumuna göre ailesinin nafakasını versin. Eli dar olan fakir de Allah'ın kendisine verdiği ölçüde ailesinin ihtiyaçlarını görsün. Allah herkesi ancak verdiği kadarıyla mükellef tutar. Bilin ki Allah, her güçlükten sonra bir kolaylık yaratır." [123]

Kadının kocası üzerindeki haklarının neler olduğunu soran bir kişiye Peygamberimiz (s.a.v) şu cevabı vermiştir:

"Yediğinden ona da yedirirsin; kendin gibi ona da giydirirsin. Sakın yüzüne vurma. Ona, 'Allah seni rezil etsin' şeklinde hakaretler etme. Ona küseceksen evin içinde kalarak küs." [124]

Nafakanın içine temelde şu ihtiyaçlar girer:

a) Yiyecek ve içecek.

b) Giyecek. Kadın için zaruri süs ve temizlik maddeleri de bu kısma girer.

c) Oturulacak ev. Evin mülk olması şart değildir. Kira da olabilir.

d) Tedavi ve ilâçlar.

e) Kadının ihtiyacı varsa, erkeğin de gücü yetiyorsa hizmetçi.[125]

Günümüzde kadının ev işlerini görmede yardımcı olacak ev aletleri de bu kısma girer.

Evin temel ihtiyaçları, şahsa, yere, örfe ve iklime göre değişir.

3. Adalet

Birden fazla kadınla evli olan erkek, eşlerine eşit muamelede bulunmakla yükümlü olur. Hz. Peygamber (s.a.v) bu konuda şöyle buyurmuştur:

"Bir erkeğin iki karısı olur da aralarında adaleti uygulamazsa, kıyamet gününde *(vücudunun)* ***bir tarafı çarpık olarak gelir."*** [126]

---

123 Talâk 65/7.

124 Ebû Davud, Nikâh, 42 (nr. 1830); İbn Mâce, Nikâh, 3; Ahmed, *Müsned*, 4/446.

125 bk. Karaman, *Mukayeseli İslâm Hukuku*, 1/286-287.

126 Ebû Davud, Nikâh, 39; Tirmizî, Nikâh, 41 (nr. 1060); İbn Mâce, Nikâh, 47; Ahmed, *Müsned*, 2/347.

Tek evli olan erkek de hanımının haklarını korumada adaletli olmalıdır. Erkek kendi nefsini düşünüp hanımını ihmal etmemeli; yemede, giyimde, sevgide, temizlikte, davranışlarda kadının da kendisi gibi haklara sahip olduğunu bilmelidir.

Aile reisi çocukları arasında da adaletli olmak zorundadır. Buradaki adalet, her şeyin eşit olması mânasında değildir. Bu, onların yaşlarına uygun olarak ihtiyaçlarını görmektir. Bu ihtiyaç sevgi, ilgi, ikram ve gerekli olan diğer görevlerdir.

4. Cinsî Yönden Yararlanma İmkânı

Nikâhı kıyılan bir karı-koca artık birbirlerine helâl olur. Biri diğerinin bütün vücuduna bakma, dokunma ve dinin müsaade ettiği şekilde cinsel ilişki ihtiyacını giderme hakkına sahiptir. Bundan kadın ve erkek kaçamaz. Uygun zaman ve aralıklarla bu hak yerine getirilmelidir. Bunun kendine özgü usul ve âdâbı vardır; ileride yeri gelince bahsedilecektir.

Şunu hatırlatalım ki, cinsî ilişki yönünden birbirinin hakkını zayi eden, helâlini sevemeyen, sevmenin inceliklerini bilmeyen, aşkın edebini korumayan aileler ne yapsalar huzuru yakalayamazlar.

Bazıları takvâ adına ciddî hatalar yapmaktadır. Bu kimseler hanımına karşı nazik olmayı, tebessümü, şakalaşmayı erkekliğe, ciddîyete ve takvâya ters görmektedir. Halbuki takvâ, hakları güzelce korumak ve bu konuda Rahmet Peygamberi'ne (s.a.v) uymaktır. Müttaki ince ruhlu, güzel huylu, aşktan anlayan hak insanıdır.

İnsanın fıtratına konan sevgiyi tanımayan, onu yerinde kullanamayan, sevmesini bilmeyen, incelik ve nezaketle gönüle giremeyen, kısaca hakiki ve mecazi aşktan anlamayan kimse gerçek takvâ sahibi ve Allah dostu olamaz.

5. İtaat

Nikâh akdi, itaati gerekli kılar. Bu akidle kurulan yuvada erkek aile reisi, kadın ise onun destekçisidir. Kadının bu reisin haram olmayan emir ve taleplerine gücü nisbetinde uyma görevi vardır. Bu emir

ve isteklerin başında kocanın cinsel ihtiyacı gelir. Sonra namusunu ve edebini muhafaza, evini, malını ve çocuklarını koruma, izinsiz evden dışarı çıkmama, istenmeyen kimseleri eve almama gibi görevler gelir.

Bu itaate karşılık erkek de aynı hassasiyetle kadının cinsî ihtiyacını ve diğer haklarını korumakla görevlidir. Her halde itaati hak eden koca, yüce Allah'a itaat eden kocadır. Koca haktan sapar, harama dalar ve kadından yanlış işleri isterse, sözü dinlenmez.

6. Nesep

Nikâhla doğan çocuğun nesebi sabit olur. Cinsel ilişkiden sonra hamileliğin bilinen müddeti içerisinde doğan çocuk kocaya aittir. Bu süre en az altı aydır. Hadiste, ***"Çocuk, döşek sahibinindir"***[127] buyrulmuştur.

7. Miras

Geçerli bir nikâhla evlenen eşler belli şartlar ve ölçüler çerçevesinde birbirlerine mirasçı olurlar. Ölüme kadar devam eden bir evlilikte, kadın erkeğin, erkek kadının malından tesbit edilen ölçülerde mirasçı olur. Kesin boşanma durumunda kadın kocanın, koca da karısının malındaki miras hakkını kaybeder.

8. Oturacak Ev Temini

Nikâh akdiyle birlikte kocaya düşen görevlerden biri de ailesinin oturacağı evi temin etmesidir. Bu yerin mülk olması şart değildir; kira da olabilir. Allah Teâlâ bu konuda şöyle buyurmuştur:

"O kadınları gücünüzün yettiğini ölçüde kendi oturduğunuz yerin bir bölümünde oturtun." [128]

Bu emir, boşanmış iddetini bekleyen kadınlar için verilmiştir. Onlar için böyle olunca, boşanmayıp yuva içinde olan kadınlar için öncelikle mesken ihtiyacı kocaya ait olmaktadır.

---

127 Buhârî, Büyû', 3 (nr. 1912).

128 Talâk 65/6.

Evlenen kadının da kocasının belirlediği veya ikisinin anlaşarak tesbit ettiği evde oturması gereklidir. Bu ev, normal oturma şartlarını taşımalıdır. Yıkılma tehlikesi olmamalı, sağlığa elverişli olmalı, içinde bir ev için gerekli olan zaruri ihtiyaç maddeleri bulunmalıdır. Evin ayrıca insanların oturduğu bir bölgede olması da lâzımdır.

Kadın, kocasının yakın akrabaları ile aynı evde oturmak zorunda değildir. Özellikle evlenme yasağı olmayan kimselerle bir arada oturmaya karşı çıkabilir. Ancak edebe dikkat edilir, kadın da isteyerek onların hizmetlerini görürse, bu onun için bir fazilet ve sevap olur.

Koca işi icabı evini değiştirdiği zaman, kadının ona tâbi olarak yeni eve taşınması gereklidir. Ancak yeni ev kadının sıhhati, dini ve emniyeti açısından ciddî tehlike taşırsa, kadın oraya gitmeyebilir.

Ev deyince komşu akla gelir. Kötü komşu insanın hem dinini hem dünyasını tehlikeye sokar. Koca bunları dikkate alarak ev seçmeli, hanımı kadar çocuklarının da dinini, terbiyesini, eğitimini, emniyetini ve sıhhatini düşünmelidir.

9. Mahremiyet

Nikâh, mahremiyet oluşturur. Bu akidle erkek ve kadın için bazı evlenme yasakları meydana gelir. Buna "sıhrî hısımlık" denir.

Bir kadınla evlenen erkek, artık o kadının annesi ve nineleri ile evlenemez. Aynı şekilde evlendiği kadının önceki kocadan olan kızı veya torunları ile de evlenemez.

Kadın da evlendiği kocasının babası, dedeleri, oğul ve torunları ile evlenemez.

Karı ve kocanın evliliği boşanma veya ölüm ile bitse bile bu yasaklar devam eder.

10. Güzel Geçim

Nikâhın kadın ve kocaya yüklediği bir görev de güzel geçimdir. Nikâhla kadın erkeğin özel himayesine ve emri altına girer; nefsini ona

teslim eder. Fakat bu teslimiyet Allah içindir. Koca bu yetkiyi kötüye kullanamaz.

Kadın kocanın yanında yüce Allah'ın özel bir emanetidir; bu emanete nasıl sahip çıkılacağını yüce Allah bütün insanlığa öğretmiştir.

Emanetine Allah için sahip çıkanlar yüce Allah'ın huzuruna yüzleri ak olarak çıkacaktır. Bu emaneti nefsi için inciten, kıran ve zayi edenlerin hesabını yüce Allah görecektir.

Erkekle kadını nikâh ile birbirine helâl eden yüce Allah, evin reisliğini verdiği erkeğe şu emri de vermiştir:

"Onlarla güzel geçinin. Eğer onlardan hoşlanmazsanız *(kendilerine kötü muamele etmeyin ve hemen boşamaya kalkmayın).* ***Şunu bilin ki, bazan siz bir şeyden hoşlanmazsınız fakat Allah onda pek çok hayır yaratır."*** [129]

Aynı şekilde kadın da kocasıyla güzel geçinmek ve yuva emanetini yüce Allah'ın istediği şekilde korumak zorundadır.

Kadın haddini aşınca kocanın uyarı, tenbih, engelleme ve terbiye hakkı vardır. Koca haddini aşınca da kadın uyarı, nasihat ve dua ile düzeltmeye çalışır; işi çözemezse hakeme ve hâkime gider.

NİKÂHLARI HARAM OLAN KADINLAR

Nikâhları haram olan kadınlar sürekli veya geçici olmak üzere ikiye ayrılırlar.

A) Nikâhları Sürekli Haram olanlar

a) Kan Hısımlığı (Nesep) Sebebiyle Haram Olan Kadınlar

Nesep sebebiyle nikâhı haram olan kadınlar yedi kısımdır:

1. Anneler. Kişiye kendi annesi haram olduğu gibi, annesinin annesi ve babasının annesi de haramdır.

2. Kızlar. Kişiye kendi kızı haram olduğu gibi, kızının kızı ve oğlunun kızı da haramdır.

---

129 Nisâ 4/19.

3. Kız kardeşler. Anne baba bir olan kız kardeşler haram olduğu gibi, baba veya anne bir kız kardeşler de haramdır.

4. Halalar. Kişiye halası haramdır. Babasının ve dedelerinin halaları gibi, annesinin ve ninelerinin halaları da haramdır.

5. Teyzeler. Kişiye teyzesi haramdır. Babaların ve annelerin teyzeleri de haramdır.

6. Erkek kardeşinin kızları. Kişiye erkek kardeşinin kızları haramdır.

7. Kız kardeşinin kızları. Kişiye kız kardeşinin kızları haramdır.[130]

Bu sınıfları kadına göre düşündüğümüzde, bir kadın şunlarla sürekli olarak evlenemez: Babası, dedeleri, oğulları, üvey oğulları, erkek kardeşleri, erkek ve kız kardeşlerinin çocukları yani yeğenleri, amcaları, dayıları.

Kadına kocasının amcası ve dayısı mahrem değildir; bunlar yabancı hükmündedirler. Kendileriyle evlenme yasağı yoktur. Bunun için onlara karşı örtünmeyi tam olarak yerine getirmeli, davranışlarını buna göre ayarlamalıdır.

b) Evlilik (Sıhriyet) Sebebiyle Haram Olan Kadınlar

Sıhriyet (evlenmeden dolayı meydana gelen akrabalık) sebebiyle nikâhı haram olan kadınlar dört kısımdır:

1. Kayınvalideler. Kişiye karısının annesi haram olduğu gibi, annesinin annesi, babasının annesi de haramdır.

2. Üvey kızlar. Kişinin üvey kızı ile evlenmesi haramdır. Bu haramlık, kişinin nikâhtan sonra üvey kızın annesi ile cimâ yapmasıyla meydana gelir. Nikâh kıydığı kadınla cinsî ilişki yapmadan onu boşamış olsa, bu kadının kızı ile evlenebilir. Fakat bir kadının kızıyla sadece nikâh kıymak bile, onun annesiyle evlenmeyi haram eder.

3. Gelinler. Kişiye kendi oğlunun karısı haram olduğu gibi, torunlarının karısı da haramdır. Üvey oğlunun karısı ise haram değildir.

---

130 Nisâ 23; Mevsılî, *el-İhtiyâr*, 3/84.

4. Üvey anneler. Kişiye babasının karısı -ki kendinin üvey annesidir- haram olduğu gibi, dedesinin karısı da haramdır.[131]

c) Süt Emme Sebebiyle Haram Olan Kadınlar

Bunlar nesep ve evlilikten doğan yakınlık sebebiyle nikâhı haram olan kadınlardır.

Kişiye, anneleri, kızları, kız kardeşleri, halaları, teyzeleri ve yeğenleri (erkek ve kız kardeşinin kızları) nesep yoluyla haram olduğu gibi süt yoluyla da haramdır. Aynı şekilde evlilik sebebiyle kayınvalideler haram olduğu gibi süt kayınvalide, süt üvey kızı, süt evlât karıları ve sütbaba karıları da haramdır.[132]

Süt Hısımlığı

Süt hısımlığının oluşması için gereken şartlar şunlardır:

1. Sütün belli bir süre içinde içilmiş olması. Bu süre doğumdan sonraki sıfır-iki yaş arası olup iki yıldır. Fetvaya uygun olan görüş budur.[133]

2. Sütün bir kadına ait olması. Kadının evli, dul veya âdetten kesilmiş olması arasında fark yoktur. Aynı hayvanın sütünü içmek süt hısımlığı oluşturmaz.

3. Sütün çocuğun midesine girmiş olması. Emilen sütün az veya çok olması arasında fark olmadığı gibi, sütü memeden emmekle bir kap veya bardaktan içmek arasında da fark yoktur.[134]

4. Sütün başka bir gıda ile karıştırılmaması. Süte ilâç, su veya hayvan sütü karıştırılması durumunda çoğunluğa itibar edilir. Fakat yemeğe karıştırılan kadın sütü ile süt hısımlığı gerçekleşmez.[135]

---

131 Nisâ 4/22-23; Mevsılî, *el-İhtiyâr*, 3/84.

132 Nisâ 4/23; Meydânî, *el-Lübâb*, 2/4.

133 Damad, *Mecmau'l-Enhur*, 1/375. Şâfiîler'e göre de iki yıldır.

134 Şâfiîler'e göre beş defa emmek şarttır. Bundan azı hısımlık doğurmaz.

135 Mevsılî, *el-İhtiyâr*, 3/119; Abdürraşîd, *el-Fetâva'l-Velvâliciyye*, 1/364 (Beyrut 2002).

Süt Hısımlığı Kimleri İçerir?

Bu konuda genel kaide şu hadisle konulmuştur: ***"Nesepten haram olanlar süt yoluyla da haram olurlar."*** [136]

Süt emen çocuk, o kadının nesepten çocuğu gibi olur. Artık o ailenin fertleriyle ebediyen evlenemez. Buna göre süt emen çocuk süt emziren kadının öz çocuğu olsaydı o aileden kimlerle evlenemeyecekse, süt çocuğu da onlarla evlenemez.

Süt emenin çocukları ve torunları da kendisi gibi süt emdiği annenin nesebi ile evlenemez; ancak onların dışında kalan nesepten hısımları ile süt emziren kadının nesepten çocukları arasında bir akrabalık meydana gelmez, evlenme yasağı oluşmaz, çünkü aralarında kan ve süt yoluyla herhangi bir bağ oluşmamıştır.

Meselâ, süt emen çocuğun nesepten erkek kardeşi, süt emdiği kadının kızı ile evlenebilir. Sütannenin nesepten olan oğlu da sütkardeşinin nesebinden gelen kız kardeşi ile evlenebilir.

Bu iş sadece emen çocuk ile onu emziren kadının çocukları arasında gerçekleşen bir hükümdür.

Süt hısımlığının meydana getirdiği evlenme yasasının sınırı şu prensiple ifade edilmiştir: ***"Emenin emzirene nefsi, emzirenin emene nesli haramdır."*** [137]

İki çocuğun arasında süt hısımlığının oluşması için aynı zamanda süt içmiş olmaları gerekmez. Örneğin, bir kadının bir yıl veya daha fazla ara ile emzirdiği iki çocuk arasında da süt hısımlığı oluşur.[138]

Süt ile sadece evlenme yasağı oluşur, mahremiyet gerçekleşir. Süt yoluyla hısım olanlar, nesepte olduğu gibi birbirine mirasçı olamazlar. Bu hısımlık ile nafaka yükümlülüğü oluşmaz. Velîlik ve vasîlik gerçekleşmez.

---

136 Buhârî, Şehâdât, 7; Müslim, Radâ, 1; İbn Hibbân, *Sahîh*, nr. 4109.

137 Molla Hüsrev, *Dürer*, 1/357.

138 Bilmen, *Hukûk-ı İslâmiyye Kamusu*, 2/86.

B) Nikâhları Geçici Haram Olanlar

Belirli bir sebebe bağlı olarak kendisiyle evlenmesi geçici olarak haram olanlardır. Bu sebeplerin ortadan kalkmasıyla söz konusu haramlık da ortadan kalkar.

Nikâhları geçici haram olan kadınlar altı kısımdır:

1. Üç talâkla boşanmış kadın. Üç talâkla boşanmış olan bir kadın kocasına bir daha nikâhlanamaz. Ancak bu kadın normal olarak başka bir erkekle evlenir, aralarında cimâ gerçekleşir, sonra bu koca da vefat eder veya boşarsa iddet bekledikten sonra ilk kocasıyla evlenebilir.

2. Beşinci kadın. Nikâhı altında dört kadın bulunan bir erkeğin beşinci bir kadınla evlenmesi haramdır.

3. İki hısımla birden evlenmek. Bir kadınla kız kardeşini, halasını, teyzesini veya torununu aynı zamanda nikâh altında bulundurmak haramdır. Bunların yakınlığı kan bağıyla da olsa süt bağıyla da olsa aynı zamanda bir erkeğin nikâhı altında bulunmaları haramdır. Aynı anda nikâhlanmaları durumunda her ikisinin de nikâhı geçersizdir. Ama önce biriyle evlenilir de sonra diğeriyle evlenilirse, ikincinin nikâhı geçersiz olur. Fakat bir erkek nikâhı altındaki kadını boşar veya kadın ölürse, koca onun kız kardeşi veya bu hısımlarıyla evlenebilir.

4. Başkasının eşi. İslâm kadınlar için tek evliliği kabul etmiştir. Bu yüzden başkasının nikâhlısı ile evlenmek haramdır. Bir kadın aynı zamanda ancak bir erkekle evli olabilir.

5. İddet bekleyen kadın. Kocası ölmüş veyahut boşanmış olup da iddet bekleyen kadın ile evlenmek haramdır.

6. Ehl-i kitap olmayan gayri müslim kadın. Müslüman bir erkeğin Ehl-i kitap olmayan bir kadınla evlenmesi haramdır. Ancak bu kadın müslüman olduğu zaman evlenme yasağı kalkar.

Bir müslüman erkek, yahudi veya hıristiyan bir kadınla evlenebilir. Tavsiye edilmez fakat haram değildir. Ancak müslüman bir kadın yahudi veya hıristiyan bir erkekle evlenemez. Evlenirse haramdır. Nikâh bozulmalıdır.[139]

---

139 Mevsılî, *el-İhtiyâr*, 3/86-88; Meydânî, *el-Lübâb*, 2/5.

Ateşe, güneşe, hayvana, puta, insana tapan, yer gök tanrısı diye iki ilâh inancına sahip olan, tabiata ilâh diye inanan veya hiçbir dine inanmayan kimselerle evlenmek haramdır. Böyle bir erkek veya kadın müslüman olduklarında kendileri ile evlenmek helâl olur.

Geçici Süre Evlilik Teklifi Yapılamayanlar

Şu kadınlara belirli bir süre açıkça evlilik teklifi yapılamaz:

1. Kocası tarafından boşanıp iddet bekleyen kadına.

2. Kocası öldüğü için ölüm iddeti bekleyen kadına. Boşanmadan dolayı iddet bekleyen kadına açık olsun üstü kapalı olsun evlilik teklifi yapılamaz. Fakat kocasının ölümünden iddet bekleyen kadına üstü kapalı şekilde teklif yapılabilir.[140]

Üstü kapalı evlilik teklifi, açıkça söylenmeyen ancak sözün gelişinden anlaşılan bir tekliftir. Örneğin, "Senin gibi kadını kim bulur?", "Allah'tan senin gibi sâliha bir kadını bana nasip etmesini dilerim" gibi sözler üstü kapalı evlilik teklifi niteliğindendir.

3. Başkasının istediği kadına. Başkası tarafından istenmiş ve sözü kesilmiş bir kızı istemek câiz değildir. Peygamber Efendimiz (s.a.v) bu konuda şöyle buyurmuştur:

"Mümin müminin kardeşidir. Bir müminin, diğer mümin kardeşinin satışına engel olması veya onun söz kestiği kızı istemesi helâl değildir." [141]

Bu durumda olan bir kadın da başkası ile evlenmeye teşebbüs ederse sorumludur. İddeti bitmeden, kendisini isteyen kimse çekilmeden veya yapılmışsa nişan bozulmadan başkası ile evlenme görüşmesi yapmamalıdır. Ancak bir kadını aynı zamanda değişik kimseler isteme niyetinde bulunabilir. Hepsi de bu niyetlerini kendisine iletmiş

---

140 Bakara 2/235. Şâfiîler'e göre bâin talâkla boşanan kadına da üstü kapalı evlilik teklifi yapılabilir (İbn Kudâme, *el-Mugnî*, 3/136).

141 Konuyla ilgili hadisler için bk. Buhârî, Büyû', 58 (nr. 2140); Müslim, Nikâh, 51 (nr. 1413); Ebû Davud, Nikâh,16 (nr. 2080); Ahmed, *Müsned*, 2/274; İbn Hibbân, *Sahîh*, nr. 2046-2048.

olabilir. Kadın birini tercih edip söz ve karar verildiği zaman, diğerlerinin isteme yolu kesilir.

Evlenecek Adayların Görüşmesi

Kişinin evlenmek istediği kızı, kızın da erkeği görmesi sünnettir. Peygamber Efendimiz (s.a.v) evlenmek isteyenlere, alacakları kızı önce görmelerini, bunun ileride anlaşmaları için faydalı olduğunu söyleyerek şöyle buyurmuştur:

"Allah, bir erkeğin kalbine, *(nikâhı helâl olan)* ***bir kadınla evlenme düşüncesi koyarsa, ona bakmasında bir günah yoktur."*** [142]

Bir kızla evleneceğini söyleyen Mugîre b. Şu'be'ye (r.a), Peygamber Efendimiz (s.a.v) alacağı kızı görüp görmediğini sormuş, o da görmediğini söyleyince,

"Git onu gör, ileride anlaşmanızın sürekliliği için, bu ikinize de iyidir" [143] buyurmuştur.

İslâm'a göre evlenme niyetinde olan kız ve erkek ancak kızın yakın akrabalarından birinin yanında özel görüşme yapabilirler, tanışıp konuşabilirler. Bir defa görüşmek yeterli olmadı ise tekrar aynı şartlarda görüşme yapılabilir.

Erkek evlenmek istediği kızın yalnız yüz ve ellerine bakabilir. Zira yüz ve ellerin görülmesi kadının güzelliğini ve bedenin arzu edilene uygun olup olmadığını anlamak için yeterlidir.[144]

Damat ve gelin adaylarının tanınması için aile çevresi de yardımcı olmalıdır. Adaylar hakkında doğru bilgi elde edilmeli, erkek ve kadının evliliğe mani olacak ve ileride sorun çıkaracak bir durumları varsa, bu önceden tesbit edilmelidir.

Yuva kurulurken damat ve gelin adayları hakkında bilinen kusurların söylenmesi gıybete girmez. Meselâ, taraflardan biri çok geveze,

---

142 İbn Mâce, Nikâh, 9 (nr. 1864); Ahmed, *Müsned*, 3/493; İbn Hibbân, *Sahîh*, nr. 4042; Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 7/85; Hâkim, *Müstedrek*, 3/434.

143 Tirmizî, Nikâh, 5 (nr. 1087); İbn Mâce, Nikâh, 9 (nr. 1865); İbn Hibbân, *Sahîh*, nr. 4043; Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 7/84.

144 Zühaylî, *el-Fıkhü'l-İslâmî*, 7/23.

korkak, cimri, yalancı, huysuz, uyuşturucu veya içki müptelâsı ise, karşı tarafa bu huyların söylenmesi gerekir, bu kusurları söylemek haram değil, belki lâzımdır.

Usulsüz Görüşmeler

Evlenmek ile eğlenmek ayrı şeylerdir. Hiçbir yabancı kadınla eğlenmek ve vakit geçirmek için görüşüp konuşmak, dertleşmek, gizlice buluşmak, arkadaş olmak helâl değildir. Bu hiç kimseye hayır getirmez.

Bu tür işler nefse hoş gelse de biraz ince düşünüldüğünde gereksiz olduğu anlaşılır. Bu beraberliklerin sonu hep sıkıntı, zarar ve pişmanlıkla biter. Edep çiğnendiğinde aşk safiyetini yitirir, sevgi zedelenir, kalp huzurunu kaybeder. Bunu insan tövbe edip edep dersini alınca ve gerçek aşktan bir derece tadınca anlar.

Mecazi olsun hakiki olsun, sevgide edep, kalbin bir sevgilide toplanması ve sevginin bölünmemesidir. İnsanda tek kalp vardır. Kalp sevginin sarayıdır; aşkın tahtı orada kuruludur. Orada ancak bir sevgiliye, tek bir sultana yer vardır. İkilik olunca, fitne, fesat ve tezatlar başlar. Pek çok tercih arasında kalan bir kalp yaralanır, paralanır, dağılır, düzeni bozulur, tadı kaybolur. Tedavisi zor olur.

Bunun için gençlere tavsiyemiz şudur:

Kardeşlerim! Evlenme vaktine kadar edebinizi muhafaza edin. Harama girmeyin. Haram ateştir; kimse dayanamaz. Yüce Allah'tan yardım isteyin, sabredin.

Zamanı gelince ve şartlar hazır olunca iffet ve namusunuzu korumak için evlenmeye niyet edin. Ondan sonra Allah'tan hayırlı nasip isteyin ve o nasibi bulmak için yine edeple arayışa girin. Usulünce görüşün, tanışın. Gönülleriniz kaynaşırsa, birinci adımı atın ve arkasını getirin. Nikâhla yuvaya girin.

Görüştüğünüz kimse ile gönülleriniz kaynaşmaz, dil ve zevkleriniz uyuşmaz ise, kendinizi ve şartları zorlamayın, işi ilerletmeden ayrılın ve birbirinizi unutun. Kalbinizi alıp yeni nasibinizi aramaya gidin.

İBRET

ALLAH İÇİN BAK

Mugîre b. Şu'be (r.a) anlatıyor:

Hz. Peygamber'e (s.a.v) bir kızla evlenmek istediğimi söyledim; Resûlullah Efendimiz (s.a.v), ***"Gidip istediğin kızı gör; böyle yapman aranızda muhabbeti temin için daha uygundur"*** buyurdu. Ben de kızın ailesine giderek, durumu haber verdim ve kızlarını görmek istediğimi söyledim. Kızın anne babası bunu hoş karşılamadı. O sırada kız perde gerisinde bizi dinliyordu. Benim kendisiyle görüşmeden geri döndüğümü görünce, anne babasına,

'Şu adamı bana çağırın!' dedi. Beni geri çağırdılar. Kız, perdenin dışına çıkarak bana,

'Eğer Allah Resûlü (s.a.v) senin beni görmeni emrettiyse, bana bak; yoksa Allah için söylüyorum, ben bu işi hoş görmem' dedi. Ben de kıza baktım ve kendisini beğendim. O da bana razı oldu ve evlendik. Kendisiyle huzurlubir hayat sürdüm."[145]

145 Abdürrezzâk, *Musannef*, Kitâbü'n-Nikâh, nr. 10335.

Önemli Bir Tavsiye

Biriyle tanışma ve evlenme arzusunda olan bir müslüman, bu iş için yola çıkmadan önce gerekli istişareleri yapmalı, adayını doğru ve tam olarak tanımaya çalışmalıdır. Bu işte tek başına hareket etmemelidir. Çünkü özellikle yeni evlenen gençlerin gözü her şeyi net görmez. Aşk gözü kör, kulağı sağır, aklı sarhoş eder. Onun elinden tutulmazsa, çoğu kez ateşe düşer.

Resûlullah Efendimiz (s.a.v), evlenmek niyetiyle bir kadına talip olan kimseye şu tavsiyede bulunmuştur:

"Evlenme niyetini içinde tutup gizle. Sonra güzelce bir abdest al, iki rek'at istihare namazı kıl. Peşinden Allah'a hamd ve senâdan sonra şöyle dua et:

Allahım, benim bir şeye gücüm yetmez, her şeye gücü yeten sensin. Ben bilmem, her şeyi bilen sensin. Ben falanca kimse ile evlenmek istiyorum; eğer onunla evlenmem benim dinim, dünyam ve âhiretim için hayırlı ise, onu bana nasip et. Eğer benim dinim, dünya ve âhiretim için onun dışındaki biri daha hayırlı ise, bana onu nasip et.'[146]

Bunları yaparak yüce Allah'ı kendisine vekil eden kimsenin işi -inşâllah-hayırla sonuçlanacaktır. Sonuç ne olursa olsun onda hayır vardır.

Nişanlanmak Nikâh Sayılır mı?

Nişanlanma, bir evlilik akdi olmayıp tarafların birbirine karşılıklı olarak evlenme vaadinde bulunmalarına ve bunun bir ifadesi olarak karşılıklı takı takmalarına denir. Bu yüzden nikâh akdi yapılmadıkça kız ve erkek birbirine haram olup, yalnız başına bir arada kalmaları ve gezip dolaşmaları câiz değildir.[147]

"Söz kesilip anlaşma olunca kız ile erkek birbirine helâl olur" gibi sözlerin İslâm'la hiçbir ilgisi yoktur.

---

146 Hâkim, *Müstedrek*, 2/165-166; Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, Kitâbü'n-Nikâh, nr. 14147.

147 Zühaylî, *el-Fıkhü'l-İslâmî*, 7/23.

Nişanın Bozulması

Nişan bozulunca evlenme maksadıyla erkek tarafından kıza verilen hediyeler iade edilir. Bu hususta nişanın kız veya erkek tarafından bozulmuş olması arasında fark yoktur.[148]

Nikâhın Farzları

Nikâhın temel farzları iki tanedir; bunlar icap (teklif) ve kabuldür.[149]

İcap (Teklif). Taraflardan birinin diğerine, kendisiyle evlenmek istediğini bildirmesidir.

Kabul. Yapılan bu teklifin karşı tarafça kabul edilmesidir.

Nikâh, iki tarafın birbiriyle evlenme iradelerini açıkça beyan etmeleriyle gerçekleşir. Nikâhın sahih olması için ayrıca iki şahit bulunmalı ve mehir tesbit edilmelidir. Bu konu aşağıda açıklanacaktır.

Evlenme Teklifini Kim Yapar?

Evlenme teklifi her iki taraftan da gelebilir. Buna göre, teklifi kadın yaparsa, kabul etmek erkeğe düşer. Teklif erkek tarafından yapılmış ise kabul kadına düşer.[150]

İcap ve kabul için kullanılan sözler evlilik akdini ifade eden sözler olup, herkes bu kararını kendi dilinde ifade edebilir.

Akıllı ve bulûğa ermiş bir kadının tanıdığı ve dinini beğendiği bir erkeğe evlenme teklifinde bulunması ayıp değildir. Bu teklifi bizzat kendisi yapabileceği gibi, tanıdık bir yakını ile de yapabilir.

---

148 Zühaylî, *el-Fıkhü'l-İslâmî*, 2/13; Seyyid Sâbık, *Fıkhu's-Sünne*, 2/33. Mâlikîler'e göre nişan erkek tarafından bozulursa hediyeler iade edilmez.

149 Şâfiîler'e göre nikâhın rükünleri beş tanedir: Kadın, koca, kadının velisi, sîga (icap ve kabul), şahitler. Şâfiî âlimlerinden bazılarına göre şahit nikâhın rükûnlerinden değil, şartlarındandır.

150 Zühaylî, *el-Fıkhü'l-İslâmî*, 7/38. Şâfiîler'e göre icap, kadının velisi tarafından erkeğe yapılan evlendirme teklifidir. Kabul ise, kocanın bu teklife verdiği olumlu cevaptan ibarettir.

Bir anne ve baba da kızları için münasip gördükleri bir erkeğe, bizzat evlilik teklifinde bulunabilirler.

Âlemlere rahmet olan Peygamberimiz'e (s.a.v) bazı kadınlar bizzat gelerek kendisine evlenme teklifinde bulunmuşlardır.

Bazı sâlih insanlar, ahlâkına güvendikleri kimselere kızları ile evlenme teklifi yapmışlardır. Adayların rızâsı olduktan sonra, bunda bir sakınca yoktur.

Bir iş Allah için olunca güzel ve hayırlı olur.

Evlilik Teklifi Nasıl Yapılır?

Evlilik akdinde karar kesin, açık ve anlaşılır bir şekilde belirtilmelidir. Teklif ve kabul ifadeleri geçmiş zaman kipinde söylenirse akid kesin olarak gerçekleşir. Bu konuda görüş birliği vardır.

Kadının "kendimi sana nikâhladım" teklifine erkeğin "kabul ettim" diye cevap vermesi gibi. Teklifi erkek de yapabilir. Bu tür ifade ile evlilik akdi o anda gerçekleşir. Bunun için artık bir niyete ve delile bakılmaz.

Şimdiki zaman kipiyle ise nikâh akdinin o anda meydana geldiğini gösteren bir delil veya durumla gerçekleşir. Erkek, kadına "seni kendime nikâhlıyorum" dese, kadın da "kabul ediyorum" diye cevap verse, bu geleceğe ait bir vaad olmaması ve bir nikâh meclisinde söylenmesi şartıyla akid meydana gelir.

Gelecek zaman kipiyle akid sahih değildir. 'Seninle evleneceğim' sözü ile nikâh gerçekleşmez.

Evlilik akdi emir ifade eden sözcüklerle de gerçekleşir. Erkek, kadına, "Beni kendine nikâhla" dese ve bununla o anda evlilik akdi yapmayı kastetse; kadın, "Sana kendimi nikâhladım" diye cevap verince akid tamam olur. Buradaki emir kipiyle erkek kadına evlenmek için vekâlet vermiş olur. Böylece kadın kendisi adına asıl, erkek adına da vekil sıfatıyla icap ve kabulde bulunmuş olur.[151]

151 Zühaylî, *el-Fıkhü'l-İslâmî*, 7/36; Heyet, *Fetâva'l-Hindiyye*, 1/271-272.

Evliliğin Gerçekleşme Şartları

Evlenme akdinin meydan gelmesi şu beş şartın bulunmasına bağlıdır:

a) Evlenecek olan kadın ve erkeklerin akdi yapabilme ehliyetine sahip olmaları gerekir. Bu da iki tarafın hür, akıllı, iyi ile kötüyü ayırt edecek bir yaşta olmaları ile gerçekleşir. Eğer akdi yapan çocuk veya deli ise evlilik akdi yapılmış olmaz.[152]

Bulûğ çağına gelmeyen çocukların nikâhı velilerinin izni ve bizzat nikâhta bulunmaları ile geçerli olur. Evlenecek erkek ve kadının bulûğ çağına ulaşmış ve evlilik yükünü taşıyacak bir yaş ve tecrübede olmaları en iyisidir.

b) İcap ile kabulün her bakımdan birbirine uygun olması. İcabı yapan ile kabul eden "kabul ettim" derken başka şahısları kastederek akid yaparsa bu şart yerine gelmemiş olur.

c) İcap ile kabulün aynı yer ve zamanda olması. Ancak icap ile kabul arasında mehrin miktarı üzerinde uzun tartışma yapılması bu şartın yerine gelmesine engel değildir.

d) Akdi yapanların birbirinin söylediklerini işitip anlaması.

e) İcaptan sonra ve kabulden önce icabı iptal eden bir durumun meydana gelmemesi. Örneğin, icabı yapanın kabulden önce vazgeçmesi halinde akid yapılmış olmaz.[153]

Evlenme Ne Zaman Sahih Olur?

Evlenme akdinin sahih olabilmesi için gereken şartlar şunlardır:

a) Evlenecek kimseler birbirlerine sürekli veya geçici bir şekilde haram olmamalıdır. Bunların kimler olduğu yukarıda açıklanmıştır.

b) Şahitler bulunmalıdır.[154]

---

152 Şâfiîler'e göre kadın tam ehliyetli de olsa ancak velisi aracılığıyla evlenebilir.

153 Aynî, *el-Binâye*, 4/34; Cezîrî, *el-Fıkh ale'l-Mezâhibi'l-Erbaa*, 4/17-20.

154 Bilmen, *Hukûk-ı İslâmiyye Kamusu*, 2/27. Mâlikîler'e göre akid esnasında şahit şart değilse de zifaftan (gerdekten) önce ilân şarttır.

Kimler Nikâh Şahidi Olabilir?

Nikâhta şahitlik yapacak kimseler şu sıfatları taşımalıdır:

a) Akıllı ve ergin,

b) Hür,

c) Müslüman kimseler.

d) Şahitlerin iki erkek veya bir erkek iki kadın olması gereklidir.[155]

e) Şahit, işitme yeteneğine sahip olmalıdır.[156]

f) Şahitler evlenecek kimselerin baba, amca, dayı, kardeş, torun veya diğer hısımlarından da olabilir.[157]

Şayet kadın Ehl-i kitap olursa İmâm-ı Âzam ile İmam Ebû Yusuf'a göre şahitler de Ehl-i kitap'tan olabilir.[158]

NİKÂHIN MÜSTEHAPLARI

Nikâh işleminde şu işlerin yapılması tavsiye edilmiş olup sevaptır:

1. Konuşma yapmak (hutbe). Erkeğin veya velinin nikâhtan önce bir konuşma yapması, yüce Allah'a hamdederek merasimi şükür ve zikir ile başlatması müstehaptır. Günümüzde böyle bir konuşmayı cemiyet sahibi adına nikâhta hazır bulunan din görevlisi veya evlendirme memuru da yapabilir.

2. Nikâhı ilân etmek. İlândan maksat, def çalmak suretiyle şenlik yapmak ve akdin çevreye duyurulmasını sağlamaktır. Hz. Peygamber Efendimiz (s.a.v), ***"Nikâhı etrafa ilân ediniz"*** [159] buyurmuştur.

---

155 Şâfiîler'e göre her iki şahidin erkek olması şarttır.

156 Aynî, *el-Binâye*, 4/34. Şâfiîler'e göre şahidin ayrıca erkek, âdil ve görme yeteneğine sahip olması da şarttır.

157 Cezîrî, *el-Fıkh ale'l-Mezâhibi'l-Erbaa*, 4/20.

158 Şâfiîler'e göre de müslüman olmaları şarttır.

159 Ahmed, *Müsned*, 4/5; Hâkim, *Müstedrek*, 2/183; Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 7/288; İbn Hibbân, *Sahîh*, nr. 4066.

3. Nikâhı cuma günü akşam vaktinde kıymak. Bazı âlimlerimiz nikâhın cuma günü akşamı kıyılmasını müstehap (sünnet ve sevap) görmüşlerdir. Çünkü cuma günü günlerin en faziletlisidir. Onda birçok hayırlı işler olmuştur.[160] Ayrıca duaların boş çevrilmediği bir vaktin bulunduğu bir gündür. Haftanın diğer günlerinde de nikâh kıyılır; gerdeğe girilir. Bunun bir mahzuru yoktur.

4. Yemek vermek. Düğün dolayısıyla verilen yemeğe "velîme" denir. Düğünde eş, dost, komşu ve çevredeki fakir-zengin herkese yemek ikram etmek müstehaptır. Düğün yemeğinin miktarı düğün sahibinin malî gücüne ve cömertlik durumuna göre değişir.

Peygamber Efendimiz (s.a.v) evlendiğinde düğün yemeği verdiği gibi sahâbelere de tavsiyede bulunmuştur. Nitekim Abdurrahman b. Avf'ın (r.a) evlendiğini duyunca kendisine, ***"Bir koyun keserek de olsa düğün yemeği ver"*** [161] buyurmuştur.

5. Nikâhtan sonra karı kocaya dua etmek. Peygamber Efendimiz (s.a.v) evlenen birini tebrik etmek istediği zaman şöyle dua ederdi:

"Allah sana bu evliliği bereketli kılsın ve ikinizi hayırda birleştirsin." [162]

Evlilikte Denklik

Denklik, evlenecek eşler arasında sosyal durum ve ekonomik seviye bakımından yakınlık ve denklik bulunmasına denir.

Evlilikte denklik için en önemli hususlar şunladır:

Dindarlık. Ahlâksız ve açıkça haramlara bulaşan, din ve edepten uzak bir erkek, iyi ahlâk sahibi olan bir kadına denk değildir. İffetini korumak ve dinini yaşamak için evlenmek isteyen bir kadın böyle bir

160 İbn Kudâme, *el-Mugni*, 7/435 (Beyrut 1992); Heysemî, *ez-Zevâid*, 4/285; Zeydân, *el-Mufassal*, 6/147.

161 Buhârî, Nikâh, 67, 68; Ebû Davud, 29; Tirmizî, Nikâh, 10; İbn Mâce, Nikâh, 24, Dârimî, Nikâh, 22.

162 Ebû Davud, Nikâh, 36; Tirmizî, Nikâh, 7; İbn Mâce, Nikâh, 23.

kimseyi tercih etmemelidir. Onun etrafındaki sahte itibarına, zenginliğine veya soyuna aldanmamalıdır.

Evlenecek eşler arasında dinimizde bir sınırlama olmamakla birlikte, aralarında büyük yaş farkı olan kimseler, tercih edilmemelidir. Bu tercih her iki taraf için de birçok sıkıntı, imtihan, fitne ve zorluklar içermektedir. Bununla birlikte böyle bir evlilik haram değildir.[163]

Denklikle İlgili Bazı Durumlar

Kadın kendine denk olmayan biriyle evlenirse velisinin razı olması durumunda nikâh geçerlidir. Aksi takdirde veli nikâhı feshetmek için hâkime müracaat edebilir.

Denklik arama, hem kadının hem de velinin hakkıdır.

Evlilikten sonra meydana gelen farklılıklar evliliğe zarar vermez.

Biriyle evlenen ergin bir kız pişman olup, "Bu benim dengim değildir" diyerek nikâhını feshedemez.

Kadın hamile olunca artık denklikten dolayı fesih davası açılamaz.

Dindarlık ve iyi ahlâk dışındaki denklik ölçüleri, zamandan zamana değişir. Bu her asırda aynı değildir. Bir devirde basit görülen bir meslek diğer devirde itibarlı bir meslek olabilir.[164]

Tek Kişi Nikâh Kıyabilir mi?

Nikâh akdi şu hallerde bir kişi tarafından yapılabilir.

1. Her iki tarafın velisi olması. Örneğin, dedenin erkek torununu kız torunu ile evlendirmesi gibi. Bu çocuklar henüz bulûğ çağına ulaşmamış olmalıdır. Bu görüş, çocukların velileri tarafından tek taraflı kararla evlendirilebileceğini söyleyen âlimlere göredir.

---

163 İbn Âbidîn, *Reddü'l-Muhtâr*, 3/86.

164 Heyet, *Fetâva'l-Hindiyye*, 1/290; Zühaylî, *el-Fıkhü'l-İslâmî*, 7/229.

2. Bir yandan asıl diğer yandan veli olması. Örneğin, kişinin velisi bulunduğu amcasının kızı ile kendisini evlendirmesi.

3. Her iki tarafın da vekili olması. Örneğin, kendisine vekâlet veren kız ile erkeği birbiri ile evlendirmesi.

4. Bir yandan asıl, diğer yandan vekil olması. Örneğin, bir kadının bir erkeği kendisi ile evlendirmesi için veya bir erkeğin bir kadını kendisi ile evlendirmesi için vekil yapması.

5. Bir yandan veli diğer yandan vekil olması. Örneğin, kişinin velisi bulunduğu kız çocuğunu vekili olduğu bir erkekle evlendirmesi.[165]

Fâsid (Bozuk ve Geçersiz) Evlilikler

Fâsid evlilik, nikâhın temel farzı olan icap ve kabul bulunduğu halde, sıhhat şartları eksik olan evliliktir. Evlenme ehliyeti, icap ve kabul gibi temel farzlar bulunmazsa ona "bâtıl evlilik" denir.

Şu evlilikler Fâsid olup geçersizdir:

a) Şahitsiz yapılan evlilik. Yeniden şahitler huzurunda nikâh kıyılırsa geçerli nikâha dönüşmüş olur.

b) Süresi belirtilerek yapılan evlilikler. Meselâ iki ay, bir sene gibi bir süre belirterek evlenmek gibi. Buna müt'a nikâhı denir. Böyle bir nikâh, sürekli niyetiyle yeniden kıyılırsa, geçerlilik kazanır.

c) Kadını, kız kardeşi, hala veya teyzesiyle birlikte nikâhlamak.

d) Evli bir kadını evli olduğunu bilmeksizin nikâhlamak.

e) Bir kimsenin üç talâkla boşadığı karısı ile evlenmesi. Bunun câiz olması ancak kadının başka biri ile evlenip o kimsenin cimâdan sonra ölmesi veya normal şartlarda boşaması ve kadının iddetini tamamlaması ile mümkündür.

---

165 Mevsılî, *el-İhtiyâr*, 3/97; Bilmen, *Hukûk-ı İslâmiyye Kamusu*, 2/20. Şâfiîler'e göre nikâh yalnız iki tarafın velisi bulunması durumunda bir kişi tarafından yapılabilir.

f) Bir kimsenin evlenmesi ebedî olarak yasak bulunan kan, sıhrî veya süt hısımlarından biri ile bilerek veya bilmeyerek yapacağı evlilik geçersizdir.

Fâsid (Bozuk) Evliliğin Sonuçları

1. Bozuk evlilikte eşlerin evliliği sürdürmeleri câiz değildir. Derhal ayrılmaları gerekir. Aksi halde hâkim onları ayırır.

2. Cinsî ilişki olmamışsa fâsid evlilik hiçbir sonuç doğurmaz.

3. Cinsî ilişki olmuşsa şu sonuçlar ortaya çıkar:

a) Kadın, ailesi tarafındaki emsali kadınların aldığı en az mehri almaya hak kazanır.

b) Doğan çocuğun nesebi o kocaya ait olur.

c) Evlenme ile meydana gelen evlenme yasakları oluşur.

d) İddet içinde nafaka gerekir.[166]

Nikâhta Söz Sahibi Veli Kimdir?

Veli, birinin işlerini üstlenen, onun şahsı, malı veya her ikisinde yetki ve tasarruf sahibi olan kimse demektir.

Veli, kendi menfaatlerini koruyamayan, küçük, deli, hasta ve ihtiyar kimselerin işlerini üstlenir ve onun namına işleri yürütür, karar verir.

Malla ilgili velâyete daha çok "vesayet", bu işi üstlenen kimseye de "vasî" denir. Biz nikâhtaki velâyet üzerinden duracağız.

Nikâhta veli, "asabe" denen en yakın erkek akrabalardır. Bunlar oğul, baba, dede, erkek kardeş ve amca sırasıyla devam eder.

Akıllı ve bulûğa ermiş bir erkek çocuk, bulûğa erince veya onbeş yaşına gelince kendi kararını verecek duruma gelir, artık üzerindeki başkasına ait velâyet kalkar.

---

166 Kâsânî, *Bedâi*, 2/35; İbn Âbidîn, *Reddü'l-Muhtâr*, 3/131.

Kız çocuklarının şahsı üzerindeki velâyet evleninceye kadar devam eder; evlenince bu yetki kocasına geçer. Eğer evlenmezse, on sekiz veya yirmi bir yaşından sonra kadın, gerekiyor ve bir tehlike bulunmuyorsa ayrı bir evde kalma hakkını elde eder; malında tasarruf etme ve evlenme gibi konularda sorumluluğu bizzat taşımaya başlar.[167]

Bulûğa ermemiş veya bulûğa erip evlenmemiş bir genç kızın, evlilik gibi hiç tecrübe etmediği hayatî bir işte kendi başına karar vermesi yanlış ve tehlikeli olabilir. Bunun için ona veli lâzımdır.

Veli, akıllı, hür, bulûğa ermiş, adaletli, iyiyi kötüden seçen, harama helâle dikkat eden müslüman biri olmalıdır. Bu sıfatları taşımayan kimse veli olamaz.

Bâkire kızın oğlu olmayacağı için, onun velâyeti babasına aittir. Baba yoksa dede, dede yoksa erkek kardeş, o da yoksa amca veya amcanın erkek oğlu bu işi üstlenir.

Bütün mezheplerde baba ve o olmadığı zaman dede, nikâhta tam yetkili görülmüştür. Bunların dışındaki kimseler için farklı hükümler verilmiştir.

Kadın Kendi Başına Evlenebilir mi?

Evlenecek kadınları iki grupta toplayabiliriz:

1. Dul kadın. Bu, daha önce evlilik yapmış kadındır. Kocası ölmüş veya boşanmıştır. Bu kadın, yeniden evlenme işinde kendi kararını kendisi verebilir. Baba, dede gibi velilere danışması ve onların iznini alması şart değildir; fakat edep, nezaket ve emniyet için, onlara bilgi vermesi, kendilerinden yardım istemesi ve izin alması güzel olur.

2. Bulûğa ermiş genç kız. Buna bâkire denir. Bâkire kızı velisi (baba, dede veya onlar yoksa sıradaki velisi), kendisinin izin ve rızâsını almadan evlendiremez. Bulûğa ermemiş küçük kızın evlendirilmesi haram değildir, fakat hayırlı görülmemiştir. Onu konu dışı tutuyoruz.

---

167 bk. Döndüren, *Delilleriyle Aile İlmihali*, s. 282.

İki grubun evlenmesi konusunda şu hadis temel ölçüyü vermektedir:

"Dul kadın, evlenme işinde herkesten fazla kendisi hak sahibidir. Bâkire kızdan ise izin istenir. Evet derse evlendirilir. Onun susması da evet yerine geçer." [168]

Bulûğa ermiş genç kız, Hanefîler'in dışında üç mezhebe göre veliden (baba veya dededen, bunlar yoksa onların yerine geçen kimseden) izinsiz evlenemez. Evlenmişse, nikâh geçersizdir.[169]

Hanefî mezhebine göre, bulûğa ermiş bir genç kızın kendi başına evlilik kararı vermesi câiz görülmüştür, fakat bu da dengiyle olması şartına bağlanmıştır.[170]

Bu konuda, ***"Veli bulunmadan nikâh geçerli olmaz"*** [171] hadisini de dikkate almalıdır.

Bir babanın, evlenme yaşına kadar bakım ve terbiyesini üstlendiği bir kızı üzerinde büyük bir hakkının olduğu unutulmamalıdır. Hak üzere yaşayan ve hayırlı şeyleri isteyen bir anne babanın rızâsı ve duası alınmadan kurulan bir yuvadan hayır gelmeyeceği bilinmelidir. Veli de kızına bir ömür boyu beraber olacağı kocayı seçerken çok iyi düşünmelidir.

Baba, damat adayı hakkında araştırma yapmalı, kızını bilgilendirmeli, damat adayıyla tanıştırmalı, kızın rızâsı ve izni olmadan karar vermemeli, bu hayatî kararda onun önünü açmalı, tercihine yardımcı olmalı ve onu hiç istemediği bir kimseyle evlenmeye zorlamamalıdır.

Bir babanın, "Nikâhta keramet vardır" deyip kızını sevmediği, razı olmadığı, fıtratları ayrı, zevkleri farklı, hiç dengi olmayan birine vermesi, keramet değil, çiledir. Aynı şekilde bir genç kızın da, 'kanuna göre

---

168 Ebû Davud, Nikâh, 25; Tirmizî, Nikâh, 17; İbn Mâce, Nikâh, 11.

169 Şirbînî, *Mugni'l-Muhtâc*, 3/147; Buhûtî, *Keşşâfü'l-Kınâ*, 5/49; İbn Kudâme, *el-Mugnî*, 6/449; Zühaylî, *el-Fıkhü'l-İslâmî*, 9/6699.

170 İbn Âbidîn, *Dürrü'l-Muhtâr*, 2/407; Zühaylî, *el-Fıkhü'l-İslâmî*, 9/6698.

171 Buhârî, Nikâh, 36; Ebû Davud, Nikâh, 19; Tirmizî, Nikâh, 14; Dârekutnî, *Sünen*, 3/229.

yaşım tutuyor' diye ailesinin hiç haberi veya rızâsı olmadan, iki şahit bulup, hayırlı ve dengi olmayan bir erkekle gizlice evlenmeye kalkması, hem yanlış hem de tehlikelidir. Üç mezhebe ve Hanefîler'den İmam Muhammed'e (rah) göre velisi izin vermezse bu nikâh geçersizdir.[172]

Hanefî mezhebinin diğer iki imamına ait fetvayı öne almak ve uygulamak her zaman uygun değildir. Bu fetvanın tercih edilecek zamanı vardır.

Eğer bir baba kızını, sırf dünya menfaatini düşünerek dinden uzak, kötü ahlâklı birine vermeye kalkarsa, kız buna razı olmayıp kendi tercih ettiği hayırlı bir insan ile evlenebilir. Bu durumda Hanefî mezhebinin fetvası öne alınır.

Yine bir babanın veya o yoksa yerine geçecek velinin aklî dengesi bozuk ve kararları yanlış ise, bulûğa ermiş genç kızın evlenme kararı kendisine ait olur.

Bir veli müslüman değilse, onun müslüman kızı, evlenme kararını kendisi verir.

Bütün bu durumlarda, yaptığı nikâhı resmî makamlarda tescil ettirilmelidir.

Asr-ı saâdet'te kızlarını istemedikleri kimselerle zorla evlendiren babaları Resûlullah (s.a.v) çağırmış, uyarmış ve kızı, babasına uymakla kendi istediği kimse ile evlenme konusunda serbest bırakmıştır.[173]

172 Kâsânî, *Bedâi*, 3/369-270 (Beyrut, 1997); Bilmen, *Hukûk-ı İslâmiyye Kamusu*, 2/47; Karaman, *Mukayeseli İslâm Hukuku*, 1/248-249; Döndüren, *Delilleriyle Aile İlmihali*, s. 289-290.

173 Buhârî, Nikâh, 43; Hiyel, 11; Ebû Davud, Nikâh, 25; Nesâî, Nikâh, 35; Abdürrezzâk, *Musannef*, nr. 10301-10309.

İBRET

İSLÂM'IN KADINA VERDİĞİ HAK BİLİNSİN İSTEDİM

Hz. Âişe'nin (r.ah) yanına bir genç kız gelerek,

"Babam beni kardeşinin oğlu ile evlendirmek istiyor. Niyeti benimle onun şeref ve itibarını yükseltmek, fakat ben istemiyorum" dedi.

Hz. Âişe (r.ah) kıza, "Hele biraz otur; Allah Resûlü (s.a.v) gelince bu durumu ona anlatırsın" dedi. Peygamber Efendimiz (s.a.v) hane-i saâdete teşrif edince, genç kız durumu anlattı. Resûlullah Efendimiz (s.a.v) kızın babasını çağırttı. Adamı dinlediğinde, meselenin kızın dediği gibi olduğunu anladı.

Ona, "Böyle yapmaya hakkın yok!" buyurdu ve kızı istediğini yapmakta serbest bıraktı. O zaman kız,

"Yâ Resûlallah! Babamın yaptığını kabul ediyorum. Ben bu şekilde sorarak İslâm'ın evlenme işinde bir kadına ne hak tanıdığın bilmek istedim" dedi.[174]

174 Nesâî, Nikâh, 36; Abdürrezzâk, *Musannef*, nr. 10302; Beyhakî, es-*Sünenü'l-Kübra*, 7/120; Dârekutnî, *Sünen*, 3/232.

Gizli Nikâhın Hükmü

Bazıları, iki şahit huzurunda evlenip bunu diğer insanlardan gizlerler; evli olduklarını tanıdık çevrenin bilmesini istemezler. Özellikle ikinci evliliği yapanlar, bunu birinci hanımından ve çocuklarından gizli tutmaya çalışır. Böyle bir nikâhın hükmü nedir?

İmam Ebû Hanîfe ile İmam Şâfiî (rah), şahitlerin huzurunda kıyılan nikâhı geçerli saymışlar ve bazı özel sebeplerle gizlenmesini haram görmemişlerdir.

İmam Mâlik (rah), nikâhta ilânı şart gördüğü için bu nikâhı geçersiz sayar ve tesbiti durumunda hâkimin aralarını ayıracağını söyler.

Hanbelî mezhebi, böyle bir nikâhı geçerli sayar, fakat gizlemeyi mekruh görür.[175]

Nikâhın, ziyâfet verilerek, def çalıp ve eğlence yaparak ilânını emreden hadisleri düşündüğümüzde, böyle bir nikâhın mekruh olduğu ortaya çıkar. Bu evliliğe haram denmez, fakat hayırlı da değildir. Bunun bir faydası varsa, birçok da zararı vardır. Özel durumları hariç tutabiliriz.

HALVET NEDİR?

Halvet, yalnız olmak ve biriyle baş başa kalmaktır.

Dinimizde, nikâh kıyan bir çiftin baş başa kalmasına da halvet denir. Bu halvetin gerçekleşmesi ve bir hüküm ifade etmesi için evli çiftlerin kimsenin göremeyeceği izinsiz ve ansızın giremeyeceği bir yerde baş başa kalmaları gerekir. Gerçek halvet budur.

Evlilerin sokakta, insanların içinde, kapısı açık olan yerde bir arada bulunmasıyla sahih halvet meydana gelmez.

Sahih bir halvetin oluşması için şu şartlar aranır:

1. Tâbii bir engelin olmaması. Âmâ ve uykuda bile olsa aklı başında üçüncü bir şahsın bulunmaması.

---

175 Zühaylî, *el-Fıkhü'l-İslâmî*, 9/6559-6560; Döndüren, *Delilleriyle Aile İlmihali*, s. 163.

2. Bedenî bir engelin olmaması. Eşlerden birinde cinsî ilişkiye engel bir halin bulunmaması.

3. Dinen bir engelin olmaması. Hayız, lohusalık, ramazan orucu, ihram, farz namazda bulunmak gibi bir engelin bulunmaması.[176]

Sahih halvet şu sonuçları doğurur:

1. Sahih halvetten sonra eşler boşanırsa kadın mehrin tamamına hak kazanır.

2. Sahih halvetten sonra boşama halinde kadının iddet beklemesi gerekir.[177]

MEHİR

Mehir, nikâhta evlenme teklifine rızâ gösteren kadına verilmesi gereken mal veya paraya denir. Mehir, az veya çok olsun, verilmesi farzdır. Miktarından ziyâde, belirlenmesi ve verilmesi önemlidir.

Mehir, nikâhın şart veya rükünlerinden değil, nafaka gibi nikâhın gereklerindendir.[178] Bu yüzden mehir belirlenmeden kıyılan nikâh geçerli olur ve kadın, kendi aile çevresindeki kadınların aldığı mehri almaya hak kazanır. Buna mehr-i misil denir.

Mehrin ne kadar olacağını nikâh esnasında belirlemek sünnettir.

Mâlikî mezhebine göre ise mehir nikâhın temel farzlarından biridir; onsuz nikâh akdi geçerli değildir. Böyle olunca, mehri çok ciddîye almalı, nikâh esnasında belirlemeli ve söz verilen miktar zamanında ödenmelidir.

Mehir görevi bilinmiyor veya unutulmuşsa, kocanın üzerinde kadının bir hakkı olarak durmaktadır. Koca daha sonra bu hakkı ödemeli, mehir olmaya uygun bir şeyi hanımına vermelidir.

Günümüzde pek çok aile veya yeni yetişen gençler mehrin ne olduğunu bilmediklerinden nikâh esnasında hiç mehir konuşulmadan

176 Zühaylî, *el-Fıkhü'l-İslâmî*, 7/321.

177 Zühaylî, *el-Fıkhü'l-İslâmî*, 7/321; İbn Âbidîn, *Reddü'l-Muhtâr*, 3/114-120.

178 Zühaylî, *el-Fıkhü'l-İslâmî*, 7/253; Mevsılî, *el-İhtiyâr*, 3/101.

nikâh akdi yapılmaktadır. Özellikle resmî nikâhla yetinen aileler bu vazifeyi ihmal etmektedir.

Belediye memuru mevcut kanunlara göre nikâh merasimini icra etmektedir. Bazı noksanları ile birlikte bu nikâh geçerlidir. Karı koca olmak için yeterlidir; ancak mehir gibi noksanları sonradan giderilmelidir.

Mehrin Hükmü

Mehir farzdır, farziyeti Kur'an'la sabittir. Âyette, ***"Kadınlara mehirlerini gönül rızâsı ile verin"*** [179] buyurulmuştur.

Mehir Olabilen Şeyler

İslâm'da satışı veya kullanışı yasak olmayan her çeşit mal mehir olabilir.[180]

Mehir, günün şartlarına göre değerli olan, kadının ihtiyacını gören bir mal, para veya eşya olmalıdır. Ev, arazi, araba gibi şeyler de mehir olarak verilebilir.

Mehrin Miktarı

Mehrin en çok miktarı için bir sınır getirilmemiştir. Mehrin en az miktarı ise 10 dirhem gümüş veya bunun karşılığıdır.[181] Günümüzde 10 dirhem yaklaşık 30 gr. gümüştür. Bu miktardan daha az mehir belirlenemez. Belirlenmişse 10 dirheme tamamlamak gerekir.[182] Şunu da hatırlatalım ki, Hz. Peygamber (s.a.v) devrinde 10 dirhem yaklaşık iki kurbanlık koyun bedeli idi. Mehrin en azı buna göre hesaplanırsa daha isabetli olur.

Mehir, göstermelik olmaz. Koca veremeyeceği veya vermeyeceği şeyi mehir olarak söylememelidir. Bazı yörelerde çok yüksek mehir

---

179 Nisâ 4/14.

180 Cezîrî, *el-Fıkh ale'l-Mezâhibi'l-Erbaa*, 4/90.

181 Şâfiîler'e göre mehrin azı için de bir sınır yoktur. Her mal olan şey az olsun çok olsun mehir olabilir.

182 Cezîrî, *el-Fıkh ale'l-Mezâhibi'l-Erbaa*, 4/90.

söylenir, halka öyle ilân edilir, fakat söylenen şeyin çok azı verilir. Buna gerek yoktur.

Mehirle, kadının şerefi ölçülmez. Mehir kadına hürmetin ifadesidir, fakat asla değerinin karşılığı değildir. Cennet kadınları içinde övülen Hz. Fâtıma (r.ah) annemiz evlenirken kocası Hz. Ali (r.a) kendisine zırhını mehir olarak vermiştir.[183]

Mehrin Çeşitleri

Mehir iki çeşittir.

1. Miktar ve Ödeme Şekli Belirlenen Mehir

Nikâh esnasında miktarı ve verilme şekli belirlenen mehir. Bu mehrin hangi cins maldan olacağı miktarında kadın ile erkek anlaşmış olurlar.[184]

Bu mehir ödenmesi yönüyle iki kısma ayrılır:

a) Nikâh akdi kıyılırken peşinen ödenen mehir. Buna fıkıh kitaplarımızda mehr-i muaccel denir.

b) Daha sonra verilmek üzere belirlenin mehirdir. Bu tür mehire de mehr-i müeccel denir. Sünnet olan uygulama, mehri nikâhla birlikte vermektir. Ancak buna imkân olmazsa daha sonraya bırakılması câizdir.

Böyle bir mehir için tarih belirlenmişse, vaktin girmesiyle kadın mehri almaya hak kazanır ve hemen verilmesi gerekir. Tarih belirlenmemişse boşama veya vefat halinde ödenmesi icap eder.[185]

2. Örfe Göre Belirlenen Mehir (Mehr-i Misil)

Nikâh akdi yapılırken mehir hiç konuşulmaz veya usulüne uygun bir şekilde belirlenmezse kadının emsaline bakılarak bir mehir takdir edilir. Buna emsal mehir ve mehr-i misil denir. Bunda evlenen kadının örfü ve çevresi belirleyici olur.

---

183 Ebû Davud, Nikâh, 24, 25; Nesâî, Nikâh, 76.

184 Zühaylî, *el-Fıkhü'l-İslâmî*, 7/365.

185 Zühaylî, *el-Fıkhü'l-İslâmî*, 7/377.

Bunun için evlenecek olan kadının babası tarafından en yakın hısmı olan kız kardeş, yeğen veya hala gibi kadınlardan, yaş, ahlâk, bilgi, güzellik, dindarlık, bekârlık gibi niteliklerde benzeri olan kadınların daha önce evlenirken aldıkları mehir miktarı ölçü alınarak emsal mehir belirlenir. Kadının bu niteliklerde dengi olan bir hısmı bulunmazsa yabancılardan emsal alınır.[186]

Kadın Ne Zaman Mehrin Tamamına Hak Kazanır?

Kadın şu hallerde mehrin tamamına hak kazanır:

1. Cinsî ilişki vuku bulunca.

2. Bundan önce koca vefat edince.

3. Sahih halvet meydana gelince.[187]

Kadın Ne Zaman Mehrin Yarısına Hak Kazanır?

Kadın, cinsî ilişki ve sahih halvetten önce boşanırsa belirlenen mehrin yarısına hak kazanır. Konu ile ilgili Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle buyurulmuştur:

"Evlendiğiniz kadınları mehir tayin ettiğiniz halde temas etmeden boşarsanız tayin ettiğiniz mehrin yarısı onundur." [188]

Mehrin Düşmesi

Cinsî ilişki ve sahih halvetten önce boşama dışında, kadın tarafından bir sebeple ayrılık meydana gelirse mehir düşer. Örneğin, kadın dengi olmayan biriyle evlendiğinde velisinin itirazı üzerine hâkimin evlenmeyi feshetmesi durumunda mehir düşer, kadına hiçbir şey ödenmez.[189]

---

186 İbn Âbidîn, *Reddü'l-Muhtâr*, 3/137.

187 Molla Hüsrev, *ed-Dürer*, 1/341. Şâfiîler'e göre sahih halvetin hiçbir etkisi yoktur.

188 Bakara 2/237.

189 Kâsânî, *Bedâiu's-Sanâî*, 2/295.

İBRET

MEHRİM İSLÂM OLSUN

Saâdet asrında Ebû Talha isminde henüz müslüman olmamış biri, Ümmü Süleym adında müslüman bir kadına evlenme teklifinde bulundu. Kadın adama,

"Vallahi ey Ebû Talha doğrusu senin gibi bir adam geri çevrilmez; fakat sen kâfir bir insansın ben ise müslüman bir kadınım. Benim seninle evlenmem helâl değildir. Eğer müslüman olursan, ben bunu mehrim olarak kabul ederim, senden başka bir şey istemem" dedi. O da müslüman oldu ve bu mehirle evlendiler. Bu ne güzel ve hayırlı bir mehirdir.[190]

190 Nesâî, Nikâh, 63.

Başlık Parasını Almak Câiz midir?

Kadın için mehrin dışında babasının başlık parası ve süt parası gibi bir isimle herhangi bir şey alması câiz değildir. Mehir de babanın değil, nikâhta 'evet' diyen kadının hakkı ve mülküdür. Başlık türü şeyler Allah'ın en şerefli yaratığı olan insanı para karşılığında satmak anlamında olduğundan çirkin bir davranıştır. Ancak damat adayı, kız evine düğün hazırlıkları yapmaları veya normal ihtiyaçlarını görmeleri için hediye, bağış türü yardımlarda bulunabilir.

Ayrıca, bu yaşa kadar kızlarının hizmetini gören anne ve babaya özel hediyeler verebilir. Bunlar gönül hoşluğu ile güç nisbetinde yapılan ikramlardır.

Birden Fazla Kadınla Evlenme İznindeki Hikmet

Dinimizde hakkı korunmazsa, tek evlilik de yasaktır. Ancak bir zaruret olunca ve şartları korununca birden fazla evlilik mubahtır, serbesttir. İhtiyaç olmaz ve şartları korunmazsa haramdır, zararlıdır.

Bir erkeğin aynı anda nikâh altında bulundurabileceği kadın sayısı en fazla dörttür. Birden fazla evlilik bir emir değil, izindir. Tavsiye değil, tedavidir. Farz değil, mubahtır. Buna izin verilmesinin hikmetleri içinde şunları zikredebiliriz:

a) İslâm kıyamete kadar gelecek bütün asırların ve nesillerin dinidir. Belli bir zamanın ve mekânın değil, bütün zamanların ihtiyaçlarına hitap eder. Bazan dünya sahnesinde öyle olaylar olur, öyle gelişmeler yaşanır ki bir beldede binlerce erkek bir günde ölür gider. Bir savaş, bir neslin sonu olabilir.

Dinimizde savaş erkeklere farzdır. Cepheye gidecek olan erkeklerdir. Böyle bir durumda nice yuvalar başsız, nice kadınlar kocasız kalabilir. Bu yuvanın kontrolü, geçimi ve himayesi için erkek lâzımdır. Savaşta kocaları şehid olan pek çok kadın zaruri olarak bir himaye arar. Bu kadın hem nefsi hem çocukları için evlenme zorunda kalabilir. Kadın ikinci eş olarak da olsa bu himayeye muhtaçtır. Bu gibi durumlarda yüce Allah erkeklere birden fazla kadınla evlenme yolunu açık tutmuştur ki bu sıkıntılar helâl dairede giderilsin ve yuva içinde paylaşılsın.

b) Bazı erkekler şehvet yönünden çok güçlü ve aşırı isteklidir. Koca böyle iken evlendiği kadın tam tersine cinsî yönden soğuk, isteksiz ve kabiliyetsiz olabilir. Öyle ki koca evliliğin farkını farkedemez olur, bekâr gibi gözü hep dışarıda kalır.

Böyle bir erkeğin yapabileceği işler şunlardır:

1. Birinci hanımını boşayıp yeni bir evlilik yapmak.

2. İlk hanıma razı olup sabretmek, nefsi ile ciddî bir mücadeleye girerek harama bulaşmadan yaşamak ve bu zorlu imtihandan kurtulmak için ya kendinin veya hanımının ölümünü beklemek.

3. İkinci bir evlilik yapıp her iki hanıma da adaletle davranmak; böylece gözünü haramdan, gönlünü yabancı kadından kurtarmak.

4. Nefsi azıp şehveti galeyana geldikçe haram yollardan şehvetini teskin etmek, kaçamak yapmak, yalan söylemek, başkasının namusunu kirletmek, belki zor kullanıp can yakarak hedefine ulaşmak, değişik cinsî sapıklık yollarını denemek, her gün yeni bir şeytanlık düşünmek, adım adım insanlıktan çıkmak.

Bunlar içinde kimse son şıkkı çare göremez. Diğer üç şıktan hepsi câizdir. Erkek hangisini dini için daha hayırlı görüyorsa onu tercih edebilir. Yeter ki ebedini korusun ve haramlara bulaşmasın.

c) Bazan kadın kısır olur, bir türlü çocuk yapma imkânı olmaz. Bu durumda çocuk hasretiyle yanan bir babanın neslinin devamı ve başka hedefleri için, birinci hanımı boşamadan ikinci bir evlilik düşünmesi normaldir ve ilk akla gelen bir çaredir.

d) Tek evliliği kanunlaştıran ülkelerde erkekler fiilen tek kadınla yetinmeyip yasak ve gizli ilişkiler kurmakta, bu da aile, toplum ve şahsın ahlâkı üzerinde büyük yıkımlara sebep olmaktadır.

Ayrıca dinimizde erkeğin birden fazla evlenmesine verilen bu izin adalet şartına bağlıdır; adalete riâyet edemeyecekler için birden fazla kadınla evlenmeleri câiz değildir.[191]

---

191 Karaman, *Haramlar ve Helâller*, s. 95; Zühaylî, *el-Fıkhü'l-İslâmî*, 7/169.

Bir Uyarı: Nefsimizi Değil Hakkı Kayıralım

Bazı kadınlar, sevgilerine mağlup olup gayrete gelmekte ve kocalarının ikinci bir kadınla evli olmasını asla kabul etmemektedir. Bu ilk anda normal bir tepkidir; hatta takdir bile edilir. Fakat bir zaruret anında kocası bunu yapmaya mecbur kalırsa, dinimiz buna izin vermektedir. Yüce Allah'ın izin verdiği bir işe müslüman kadının nefsanî bir heyecanla karşı gelmesi hak değildir.

İkinci evlilik bir emir ve tavsiye değil, izindir, ruhsattır. Gün gelir lâzım olur. Bu iznin hikmetini bilmeyenler veya kendi örf ve âdetine göre düşünenler ona karşı tavır içine girmektedir. Bu konuda hem koca hem kadın dikkatli olmalıdır.

Bazı kocalar hanımını ikinci evlilikle korkutmakta; bazan şaka bazan ciddî olarak onu üzmektedir. Bu, hak değildir.

Normalde hiçbir kadın kocasını kimseyle paylaşmak istemez. Kadınların bu nazik yaratılışını kabul etmek gerekir. Bu nazik fıtratı bilerek üzmek ve üzerine kuma getirme tehdidi ile incitmek helâl değildir.

Erkek ikinci evliliğe gerçekten gerek duyuyor, nefsinin ıslahı ve neslinin devamı için başka hiçbir çıkar yol bulamıyorsa, birinci hanımın durumu anlayışla karşılayıp Allah rızâsı için ona yardımcı olması ve karşı gelmemesi lâzımdır. Böyle yapan bir kadın küçülmüş olmaz, aksine Hak katında derecesi büyür. Halkın diline değil, yüce Hakk'ın hükmüne bakılmalı. Halk ölür, Hak bâki kalır.

Sırf keyfine ve zevkine bu işi yapanlar kınanmıştır. Hele hanımlar arasında haksızlık yapan kimseler açıkça günaha girmiş olurlar. Kimse keyfine dini alet etmemelidir. Dinin hükümleri yerli yerince yapılırsa herkese rahmet olur, yoksa hayat baştan sona zahmet olur.

Kadın Niçin İki Kocalı Olamaz?

Allah kadın ve erkeği farklı yaratmış, hayatta da farklı roller vermiştir. Bunların en önemlisi kadının çocuk yapma özelliğidir. Aile toplum için zaruri, soyun tesbiti ve çocuğun kime ait olduğunu bilmek de aile bağı için gereklidir.

Kadına birden fazla erkekle evlenme izni verilseydi soy tesbit edilemez, çocuğun kime ait olduğu bilinemez, aile diye bir şey kalmaz, bütün bağlar çözülür, yuvalar dağılır, netice toplum için bir felâket olurdu. Ayrıca kadının evde ve aile hayatındaki rolü birden fazla erkek arasında bölünmeye müsait değildir. Bunun için bir kadının, aynı anda iki erkek ile evli olması yasak ve haramdır.[192]

Eğer erkek, nikâhı altındaki kadının haklarını korumuyor, aksine diliyle, eliyle ve fiilleriyle ona zulüm ediyorsa, kadın ölene kadar bu zalim adamın kahrını çekmek zorunda değildir. Önce ıslahına ve tedavisine çalışır. Adam ıslah olmaz, kadının da dayanacak sabrı ve gücü kalmazsa hakeme veya hâkime başvurup boşanmayı isteyebilir.

Resmî Nikâhtan Önce Kıyılan Dinî Nikâh

Resmî nikâhtan önce kıyılan dinî nikâh geçerlidir. Ancak resmî nikâh yapılmaksızın yalnız dinî nikâhın varlığı günümüz hukuk sistemince kabul edilmediği için böyle bir nikâh yaptırımsız kalır. Bu yüzden dinî nikâhın yanı sıra resmî nikâhın yapılması da gereklidir. Aksi takdirde birçok medenî haklardan mahrum kalınır. Ayrıca bugünkü kanunî mevzuata göre dinî nikâhın resmî nikâhtan sonra yapılması gereklidir.

Resmî Nikâh Yeterli midir?

İslâm'a göre nikâhın belli birtakım şart ve rükünleri vardır. Resmî nikâh kıyılırken bu şart ve rükünler yerine gelirse dinî nikâh yerine geçer. Aksi takdirde geçmez.

Durum böyle olunca her kıyılan resmî nikâh, dinî nikâh yerine geçer demek mümkün değildir. Örneğin, iki süt akraba arasında, müslüman bir kadınla gayri müslim bir erkek arasında, iki kadının şahitliğiyle veya Şâfiîler'e göre velisiz kıyılan nikâhlar dinen geçerli sayılmadığı halde resmen geçerlidir.

Bu yüzden resmî nikâhtan sonra dinî nikâh kıyılması ihtiyata uygun olur.

---

192 Karaman, *Haramlar ve Helâller*, s. 95; Seyyid Sâbık, *Fıkhü's-Sünne*, 2/114.

Aralarında dinen evlenme engeli olmayan kadın ve erkek, devletin görevlendirdiği memurun nezaretinde iki erkek şahit huzurunda yaptığı resmî evlilik geçerlidir, bu evlilik ile kadın-erkek birbirine helâl olur, ancak bazı noksanları vardır. Onları tamamlamak gerekir. Meselâ resmî nikâhta mehirden bahsedilmez. Halbuki erkeğin evleneceği kadına, kendi malî durumuna uygun belirli bir mehir vermesi farzdır. Bu farzı erkek nikâhtan sonra belirleyip vermelidir.

Yapılan düğün merasimi nikâh ilân yerine geçer. Böylece ilân şartı yerine gelmiş olur.

Dinî Nikâhta Hoca Şart mıdır?

Dinî nikâh kıyanın din âlimi ve hoca olması şart değildir. Nikâh baba, amca, abi, mahallenin muhtarı veya işin usulünü bilen herhangi bir müslüman da kıyabilir. Ancak günümüzde böyle bir nikâh ile yetinmemeli, muhakkak resmî nikâh yapmalıdır. Hatta tavsiyemiz, önce resmî nikâh peşinden dinî nikâh yapılmalıdır. Kadının haklarını koruma konusunda bu daha emniyetli ve faydalı bir yoldur.

Arazide Kıyılan Nikâhlar

Eğer yukarıda usul ve şartlarını saydığımız şekilde bir nikâh merasimi bir park, orman veya sahil gibi arazide yapılıyorsa, bu câizdir. Ancak sorulan ve kastedilen bu değildir. Soru ve sorun şudur:

Bazı gençler, Hanefî mezhebine göre bulûğa ermiş kadın ve erkek iki erkek şahidin huzurunda kendi nikâhlarını kıyabilir fetvasını duymuşlar. Ailelerinin haberi veya izni olmadan, iki erkek şahit bulup bir parka veya ormana giderek nikâh kıymaktalar. Bu nikâh geçerli midir?

Bu nikâh noksan, yanlış ve tehlikelidir. Özellikle hayatta anne, baba, ağabey, amca gibi bir yakını bulunan müslüman bir genç kızın bütün aile çevresinden gizli olarak yapacağı bu tür bir nikâh pek çok mahzur içermektedir.

Hanefî mezhebinin fetvası en zor şartlar içindir. Normal ve tavsiye edilen nikâh bu değildir. Velisinin ve çevresinin izni ve haberi

olmadan evlenen bir genç kız, bu evliliği gizli tutmamalı, etrafına haber vermeli, ayrıca resmîleştirmelidir.

Böylece evlenenler iffetsizlik suçlamasından kurtulur, kadının kocası ve doğacak çocuğun nesebi belli olur, maddî ve mânevî hakları korunur. Ayrıca etraftan bekâr diye kendisini istemeye gelenlerin yolu ve umudu kesilmiş olur.

Nişan Döneminde Nikâh

Dinimizde nişan nikâhı diye bir nikâh çeşidi yoktur. Nikâh, her türlü engeli ortadan kaldırıp erkekle kadını birbirine helâl yapmak içindir.

Nişan döneminde nikâha gerek yoktur. Yapılırsa haram demiyoruz, fakat hiç kimseye tavsiye de etmiyoruz; çünkü iyi niyetle kıyılan böyle bir nikâh her zaman iyi sonuç vermiyor.

Nişanlı gençler, ihtiyaç kadar aile içinde görüşüp konuşabilirler. Yine çok gerekli olduğu zaman tenhada tek başlarına olmamak şartıyla kızın ağabeyi, babası, dayısı veya erkeğin annesi, teyzesi, ablası gibi tanıdık birkaç kimse arasında da görüşme ve konuşma yapabilirler.

Nişanlı kimseler, gerektiği zaman telefon ve benzeri iletişim araçlarını kullanabilirler. Bu iş edep dairesinde gerekli görüşmeler için olur. Bu da ihtiyaç kadar olmalıdır.

Düğünden aylar öncesinde dinî nikâh kıymak isteyenler ve bunu zaruri görenler önce resmî nikâhlarını yapıp, peşinden ailelerin de şahit olduğu bir ortamda dinî nikâhlarını kıyarlarsa bütün sıkıntı ortadan kalkar.

Haftada Bir Nikâh Tazeleme

Bir erkek evli olduğu hanımını ancak üç defa boşayabilir. Boşama hakkı üçtür. Bozulan bir nikâh bağı da usulünce iki defa yenilenebilir.

Bazı camilerde, cuma gecelerinde yapılan nikâh tazelenmesi dinî nikâh yerine geçmez. Çünkü bu nikâh tazelemesinde kadın

bulunmadığı gibi genellikle kadının kocaya vekâlet vermesi de söz konusu değildir. Ayrıca camide herkes imamın sözlerini sesli olarak tekrar etmekle meşgul olduğu için birinin diğerine şahitliği de sıhhatli değildir.

Her gün tövbe ve iman tazelenebilir. Sık sık "estağfirullah" diyerek tövbe, "lâ ilâhe illallah" diyerek iman tazelemesi yapılabilir, yapılmalıdır. Tövbe günde 100 defa bozulsa 100 defa yenilenmelidir.

Mektupla Nikâh

Mektupla nikâh şartları oluşursa geçerli olur. Örneğin, bir kimsenin evlenme teklifi içeren bir mektubu evlenmek istediği kadına göndermesi ve kadının da iki şahit huzurunda kabul etmesi durumunda nikâh geçerli olur.[193] Ancak bu şekil bir nikâhla yetinmemeli, işi resmî makamlarca kayıt altına almalıdır.

Rol (Temsil) Gereği Yapılan Nikâh

Tiyatro ve temsillerde rol gereği yapılan nikâhla dinî nikâh gerekleşmez; çünkü bu durumda nikâh kastı yoktur, olay sadece temsil ve hikâye edilmekte, seyircilere ders verilmektedir. Bu görüş, Mâlikî ve Hanbelî mezhebine göredir.

Üç Defa Boşanan Kadına Dönme Yolu

Üç talâkla boşanan bir kadın ilk kocasına yabancı olur. Artık onunla dördüncü kez doğrudan evlenemez. Kişinin üç defa boşadığı ve bütün boşama haklarını kullandığı bir kadınla yeniden evlenebilmesi için yol şudur:

1. Kadın ilk kocasından iddet bekler. İddetin süresi, âdet gören, görmeyen ve hamile kadına göre değişiktir. Normalde üç hayız müddeti beklerler. Bu da yaklaşık üç aydır. Kadın hamile ise doğuma kadar bekler. İddeti doğumla biter.

193 Zühaylî, *el-Fıkhü'l-İslâmî*, 7/45. Şâfiîler'e göre yazı ile nikâh kıyılamaz. Çünkü yazı ile ifade edilen sözler kinâye sayılır.

2. Kadın bundan sonra başka bir erkekle normal şekilde evlenir. Bu evlilikte hiçbir şart öne sürülemez.

3. Kadın evlendiği ikinci erkekle cinsî ilişkide bulunur. Evlenir de cinsî ilişkiye girmezse ilk kocasına dönemez. İhtiyar olup cinsî ilişkiye giremeyecek kadar güçsüz bir kimse ile evlilik de geçerli değildir.

4. İkinci evlilik normal şartlarda biter. Bu da üç şekilde olur:

a) İkinci koca bu kadınla geçinemeyip onu kendi iradesiyle kesin olarak boşar.

b) İkinci koca ölür.

c) Bir sebeple hâkim karı kocayı birbirinden ayırır, nikâhı fesheder.

5. Kadın ikinci kocasından da iddet bekler. Ancak bundan sonra, ilk kocaya yol açılır. Bu durumda her iki taraf evlendiklerinde Allah'ın belirlediği evlilik hukukunu koruyabileceklerine kanaat ederlerse, tekrar evlenmelerinde bir günah yoktur. Yüce Allah bu müsaadeyi vermiştir. Âyet-i kerimede şöyle buyrulmuştur:

"Boşama iki defadır. Sonrası, ya iyilikle geçinmek ya da kadını güzellikle boşamaktır.

Erkek kadını üçüncü defa boşarsa ondan sonra bu kadın başka bir erkekle evlenmedikçe ilk kocasına helâl olmaz. Eğer ikinci koca da boşarsa *(ilk koca ile bu kadın)* ***Allah'ın hükümlerini koruyacaklarına inanıyorlarsa tekrar evlenmelerinde bir sakınca yoktur."*** [194]

Birinci koca bu şekilde ikinci evliliği yapınca, üç boşama hakkını yeniden elde etmiş olur. Bir erkek için bu durum en ağır bir cezadır. Bu hüküm, cezadan çok ilk nikâh bağını korumak içindir. Üç boşama hakkını kullandığı zaman hanımına dönüş yolunun ancak bu olduğunu bilen mert bir koca, ya hanımına sahip çıkar, onu basit sebeplerle hemen boşamaz; ya da başka bir erkeğin mahremi olmuş, eli değmiş bu kadının peşinde koşmaz.

---

194 Bakara 2/229-230.

Anlaşmalı Nikâh Meselesi

Bir kadını ilk kocasına helâl yapmak için yapılan anlaşmalı nikâh câiz değildir. Buna fıkıh tabiriyle "hülle" denir.

Hülle, bir şeyi helâl yapmaktır. Burada helâl edilen, kocası tarafından üç defa boşanmış bir kadının bu kocası ile yeniden evlenmesini helâl yapmaktır. Bu iş hileli bir yolla yapıldığı için yasaklanmıştır. Böyle bir nikâhta öne sürülen şartlar geçersizdir, anlaşma hükümsüzdür. Böyle bir kadını sırf birinci kocasına helâl yapmak için evlenmek haramdır. Çünkü bu şekilde anlaşma yapanlar için Peygamber Efendimiz (s.a.v),

"Kadını ilk kocasına helâl yapmak için nikâhlayanlara ve bunu yaptıranlara Allah lânet etsin" [195] buyurmuştur.

Yine Peygamber Efendimiz (s.a.v), bu işin ne kadar çirkin bir şey olduğunu misal yoluyla anlatmak için ashabına, ***"Size kiralık tekeyi haber vereyim mi?"*** diye sormuş, ashap, "Evet ey Allah'ın Resûlü" diye cevabı merak ettiklerinde Efendimiz (s.a.v),

"Kadını ilk kocasına helâl yapmak için anlaşmalı nikâh yapandır. Allah Teâlâ bu işi yapana da yaptırana da lânet etti" [196] buyurmuştur.

İmâm-ı Âzam'a göre böylesi bir akid haram olmakla beraber geçerlidir. Çünkü nikâh sırasında konuşulan helâl kılma şartı fâsiddir. Nikâh fâsid şartla geçersiz olmaz. Dolayısıyla şart fâsid olup nikâh geçerlidir. Bu yüzden ikinci koca cinsî ilişkide bulunup da onu boşarsa iddetini bitirdikten sonra ilk kocasına helâl olur.[197]

Akid sırasında boşama şartı koşulmadığı halde ikinci kocanın kadını ilk kocasına helâl etmek niyeti taşıması nikâhı hükümsüz yapmaz. Bu nikâh geçerlidir. Ancak bu kocanın nikâh kıydığı kadınla cinsî ilişkiye girmesi şarttır.[198]

---

195 Ebû Davud, Nikâh, 15; Tirmizî, Nikâh, 28.

196 İbn Mâce, Nikâh, 33; Hâkim, *Müstedrek*, 2/199; Süyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr*, 1/680.

197 Kâsânî, *Bedâi*, 3/187, Şâfiî, Mâlikî ve Hanbelî mezheplerine göre boşama şartı koşularak yapılan nikâh haramdır ve geçersizdir (bk. Zühaylî, *el-Fıkhü'l-İslâmî*, 7/476).

198 Heyet, *el-Fetâva'l-Hindiyye*, 2/474. Mâlikî ve Hanbelîler'e göre geçersizdir.

Bir zamanlar hülle ve hüllecilik diye yaygınlaşan anlaşmalı nikâh, dinin ruhuna, aile edebine ve insanlık şerefine aykırı bir durumdur. Ancak buna bazan mecbur kalınmıştır.

Aslında Kur'an ve Sünnet'in öğrettiği usul ve seyirde hanımını üç defa ayrı ayrı boşayan bir kimse, bu kadına bir daha dönmek istemez. Hele onu kendisine helâl yapmak için başkasıyla anlaşmalı ve hileli evlilik yapmasına hiç heves etmez.[199]

Ehliyetli veya ehliyetsiz, yerli veya yersiz bir şekilde hanımını aynı anda bir sözle üç defa boşayan kimselerin bütün hakları bitti, nikâh temelli elinden gitti denince, yuvayı kurtarma arayışları başlamaktadır. Bunun bir sonucu olarak anlaşmalı nikâh devreye sokulmaktadır. Buna gerek yoktur. Bir sözle üç boşamanın hükmü iyi tesbit edilmelidir. Biz bu konudaki değerlendirme ve tercihleri boşama bölümünde inceledik.

Ağızdan çıkan her boşama sözü aynı hükmü almaz. Boşama kararı içeren bir sözün söyleniş şekli, durumu ve hedefine göre hükmü farklıdır. Bazı durumlarda bir sözle yapılan üç boşama, bir kabul edilir. Bunu yapana hülle nikâhı değil, kendisinin ikinci hakkını kullanmak için normal bir nikâh yapması yeterlidir.

Ücret Karşılığı Geçici Nikâh (Müt'a Nikâhı)

Belli bir ücret karşılığında, belli bir süre için şahit şart olmaksızın cinsel yönden yararlanma ifade eden sözlerle yapılan nikâha "müt'a nikâhı" denir.

İslâm'dan önce zina ve süreli evlenme yaygın idi. İlk müslümanları yavaş yavaş bu âdetten uzaklaştırmak ve evlenme imkânına kavuşuncaya kadar kolaylık sağlamak üzere Hz. Peygamber (s.a.v) böyle bir nikâha izin vermiş, sonra yasaklamıştır. Bu izin ve yasaklamanın ardından Mekke'nin fethi yılında tamamen yasaklamıştır.[200]

---

199 Hülle konusunda geniş bir değerlendirme için bk. Karaman, *Mukayeseli İslâm Hukuku*, 1/325-328.

200 Buhârî, Megâzî, 38; Müslim, Sayd, 22; Tirmizî, Nikâh, 28; İbn Mâce, Nikâh, 44.

Sahâbenin çoğunluğu ve mezhep imamları son yasaklamanın sürekli olduğu görüşündedir.[201]

Buna göre İslâmî evlilik bir kaç günlüğüne gönül eğlendirmek ve nefsî yönden tatmin olmak için değil, bir yastıkta kocamak, çoluk çocuk sahibi olmak, Allah'a kulluk yolunda yardımlaşmak niyetiyle yapılır.

Belirli Bir Süre İçin Nikâh Kıymak

Süreli nikâh, şahitler huzurunda belli bir süre için evlilik ifade eden sözlerle yapılan nikâha denir. Bu nikâh süresi belirtildiği için fâsiddir. İmam Züfer'e göre zaman şartı geçersizdir. Nikâh akdi ise süresiz olarak geçerlidir.[202]

Belirli Süre İçin Nikâh ile Müt'a Nikâhının Farkı

Belirli bir vakit için kıyılan nikâhta şahit şart iken müt'ada şart değildir. Ayrıca süreli nikâh, evlilik ifade eden sözlerle, müt'a nikâhı ise cinsel yönden yararlanma ifade eden sözlerle yapılır.[203] Bunların ikisi de bâtıl ve haramdır.

201 İbn Hacer, *Fethu'l-Bârî*, 10/217.

202 Aynî, *Binâye*, 4/101. Şâfiîler'e göre de süreli ve geçici nikâh fâsiddir.

203 Dâmâd, *Mecmau'l-Enhur*, 1/331.

ÇEŞİTLİ SORULAR[204]

Nikahla İlgili Sorular

Soru: İki bayram arasında nikâhın kıyılmasında bir sakınca var mıdır?

Cevap: Hayır, bir sakınca yoktur. Hatta sünnettir. Çünkü Peygamber Efendimiz (s.a.v) Hz. Âişe (r.ah) ile iki bayram arasında nikâhlanmıştır.

Soru: Âdet halinde bulunan kadının nikâhı kıyılabilir mi?

Cevap: Evet, kıyılabilir. Fakat âdet hali geçmedikçe cinsî ilişki câiz olmaz.[205]

Soru: Nikâhta kız veya erkeğin vekili şahit yerine de geçer mi?

Cevap: Hayır, geçmez.

Soru: İki kız kardeşi baba-oğul alabilir mi?

Cevap: Evet, alabilir.

Soru: Kişi şahitler huzurunda kendi nikâhını kıyabilir mi?

Cevap: Evet, kıyabilir.

Soru: Hoca bir şahitle nikâh kıyabilir mi?

Cevap: Evet, kıyabilir. Çünkü hoca da bir şahit sayılır.

Soru: Kadın nikâh kıyabilir mi?

Cevap: Evet, kıyabilir.

Soru: İnsan cinlerle evlenebilir mi?

Cevap: Sahih olan görüşe göre evlenemez. Çünkü her iki cinsin yaratılışı, mahiyeti ve yaşayışı tamamen birbirinden farklıdır.[206]

---

204 Sorular ve cevaplar kısmı, Semerkand yayınları arasında çıkan *Nikâh ve Boşanma* adlı eserden seçilerek alınmıştır. Eser, Hasip Asutay hocamıza aittir.

205 İbn Âbidîn, *Reddü'l-Muhtâr*, 3/8.

206 İbn Âbidîn, *Reddü'l-Muhtâr*, 3/5.

Soru: Bir kimse nikâhlayıp cinsî ilişkiden önce boşadığı kızın annesiyle evlenebilir mi?

Cevap: Hayır, evlenemez. Fakat kişi nikâhlayıp cinsî ilişkiden önce boşadığı kadının kızıyla evlenebilir.[207]

Soru: Kişi kardeşinin boşadığı hanımla evlenebilir mi?

Cevap: Evet, kişi (küçük veya büyük) kardeşinin boşadığı hanımla evlenebilir.

Soru: Baba-oğul, anne ve kızını alabilir mi?

Cevap: Evet, alabilir.[208]

Soru: Bir kimse kardeşinin süt kız kardeşiyle evlenebilir mi?

Cevap: Evet, evlenebilir.[209]

Soru: Bir kimse "anam bacımsın" dediği kadınla evlenebilir mi?

Cevap: Evet, evlenebilir.[210]

Soru: Müslüman bir kadınla evli olan bir kimse Ehl-i kitap olan bir kadınla da evlenebilir mi?

Cevap: Evet, evlenebilir.[211]

Soru: Hıristiyan veya yahudi olan bir kadının kocası müslüman olunca aralarındaki nikâh akdi devam eder mi?

Cevap: Evet, devam eder.[212] Fakat kadın müslüman olunca nikâh geçersiz olur.

Soru: Müslüman olmayan karı-koca birlikte müslüman olunca yeniden nikâh kıymaları gerekir mi?

---

207 Zühaylî, *el-Fıkhü'l-İslâmî*, 7/35.
208 Heyet, *el-Fetâva'l-Hindiyye*, 1/277.
209 İbn Âbidîn, *Reddü'l-Muhtâr*, 3/217.
210 Çeşmîzâde, *Hulâsatü'l-Ecvibe*, 1/32.
211 İbn Âbidîn, *Reddü'l-Muhtâr*, 3/47; Heyet, *el-Fetâva'l-Hindiyye*, 1/282.
212 Çeşmîzâde, *Hulâsatü'l-Ecvibe*, 1/51.

Cevap: Kendi usullerine göre evlenmiş olmaları durumunda gerekmez.[213]

Soru: Bir müslümanın Ehl-i kitap olan bir kadınla evlenmesinin hükmü nedir?

Cevap: Helâldir, fakat iyi değildir.[214]

Soru: Hz. İsâ'nın Allah'ın oğlu olduğuna inanan bir hıristiyan kadınla evlenmek câiz midir?

Cevap: Evet, câizdir. Çünkü Ehl-i kitap'la evlenebilme hükmü geneldir.[215]

Soru: Karı-koca birden mürted olup tekrar müslüman olunca yeniden nikâh kıymaları gerekir mi?

Cevap: Hayır, gerekmez.[216]

Soru: Sünnetsiz olan bir kimsenin evlenmesi câiz midir?

Cevap: Evet, câizdir.[217]

Soru: Allah ve Peygamber'i şahit tutarak nikâh kıymak geçerli olur mu?

Cevap: Hayır, geçerli olmaz.[218]

Soru: Evlenecek erkek ve kadının daha önceki evliliklerinden olma oğulları nikâh şahidi olabilirler mi?

Cevap: Evet, olabilirler.[219]

Soru: Kişi, babasının cinsî ilişkiden önce boşadığı kadınla evlenebilir mi?

---

213 Çeşmîzâde, *Hulâsatü'l-Ecvibe*, 1/30.
214 İbn Âbidîn, *Reddü'l-Muhtâr*, 3/45.
215 İbn Âbidîn, *Reddü'l-Muhtâr*, 3/45.
216 Mevsılî, *el-İhtiyâr*, 3/114.
217 Çeşmîzâde, *Hulâsatü'l-Ecvibe*, 1/46.
218 İbn Âbidîn, *Reddü'l-Muhtâr*, 3/27; Heyet, *Fetâva'l-Hindiyye*, 1/368.
219 Çeşmîzâde, *Hulâsatü'l-Ecvibe*, 1/25; İbn Âbidîn, *Reddü'l-Muhtâr*, 3/24.

Cevap: Hayır, evlenemez. Çünkü bu durumda da onun üvey annesidir.

Soru: Nikâhta vekâlet alınırken şahit bulundurmanın hükmü nedir?

Cevap: Teşvik ve tavsiye edilmiş olup güzeldir.

Soru: Otuz iki farzı bilmeyenin nikâhı kıyılabilir mi?

Cevap: Evet, kıyılabilir. Fakat her müslümanın bunları bilmesi gereklidir.

Soru: Nikâhın bir şarta veya bir zamana bağlanması geçerli olur mu?

Cevap: Hayır, geçerli olmaz. Örneğin, bir kadının erkeğe, "Babamın rıza göstermesi şartıyla seninle evlendim" veya, "Yarından itibaren seninle evlendim" demesi durumunda nikâh geçerli olmaz.

Soru: Baba, aynı mecliste bulunan ergin olan kızını bir erkeğe nikâhlasa ve o da sükût etse nikâh geçerli olur mu?

Cevap: Evet, geçerli olur.[220]

Soru: Zina eden kadınla evlenmek câiz midir?

Cevap: Tövbe etmesi durumunda câizdir.[221]

Soru: Bekârdır diye nikâhlanan kadının sonradan bâkire olmadığı anlaşılırsa akid geçerli midir?

Cevap: Evet, geçerlidir.[222] Ancak erkek isterse boşayabilir.

Süt Emmeyle İlgili Sorular

Soru: Bir çocuk bir kimsenin iki hanımından birinin sütünü içince diğer hanımına da mahrem olur mu?

Cevap: Evet, diğer hanımına da mahrem olur. Çünkü onun süt üvey annesi olur.

220 Dâmâd, *Mecmau'l- Enhur*, 1/322.
221 İbn Âbidîn, *Reddü'l-Muhtâr*, 3/50.
222 Çeşmîzâde, *Hulâsatü'l-Ecvibe*, 1/27.

Soru: Müslüman bir çocuk hıristiyan bir kadının sütünü içmekle süt hısımlığı gerçekleşir mi?

Cevap: Evet, gerçekleşir.

Soru: Sütünü içmekle kişinin hanımı boşanır mı?

Cevap: Hayır, boşamaz. Çünkü sütün etkisi sıfır-iki yaş arasıdır.

Soru: Küçük bir kızı köyün birçok kadını emzirir de sonra kimin emzirdiği bilinmezse köylülerden biri o kızla evlenebilir mi?

Cevap: Evet, evlenebilir.[223]

Soru: Bir kimse hanımının sütannesiyle evlenebilir mi?

Cevap: Hayır, evlenemez.

Soru: Bir çocuğun, hayızdan kesilen bir kadının memesinde oluşan sütü emmekle hısımlık gerçekleşir mi?

Cevap: Evet, gerçekleşir.[224]

Soru: Bir kadının kızlarından biriyle birlikte emzirdiği erkek çocuk diğer kızlarına da mahrem olur mu?

Cevap: Evet, mahrem olur.[225]

Soru: Süt akrabalığı nafakayı gerektirir mi?

Cevap: Hayır, süt akrabalığı miras gerektirmediği gibi, nafakayı da gerektirmez.[226]

Soru: Evlendikten sonra sütkardeşi oldukları anlaşılan karı ile kocanın ayrılmaları gerekir mi?

Cevap: Evet, gerekir. Ancak bu durumda bir çözüm olması halinde diğer mezheplerden biri taklit edilebilir. Mesela, Şâfiî mezhebi, süt hısımlığının oluşması için çocuğun beş defa ayrı ayrı doyana kadar

223 İbn Âbidîn, *Reddü'l-Muhtâr*, 3/213.
224 İbn Âbidîn, *Reddü'l-Muhtâr*, 3/209.
225 İbn Âbidîn, *Reddü'l-Muhtâr*, 3/217.
226 Bilmen, *Hukûk-ı İslâmiyye Kamusu*, 2/82.

emmeyi gerekli görmüştür. Bu mezhebe göre bu kadar emmeyen kimseler arasında mahremiyet oluşmaz.

Soru: İki kadının sütü karıştırılarak bir çocuğa içirilirse ikisi de sütannesi olur mu?

Cevap: Evet, olur. Bu durumda ikisinin sütünün eşit olup olmaması arasında fark yoktur. [227]

Mahremle İlgili Sorular

Soru: Mahrem kime denir?

Cevap: Mahrem ebedî olarak nikâh düşmeyen kimseye denir.

Soru: Kişiye baldızı mahrem midir?

Cevap: Hayır, kişiye baldızı mahrem değildir. Çünkü baldıza nikâhın düşmemesi geçicidir; hanımının boşanması veya ölmesi durumunda kişi baldızı ile evlenebilir.

Soru: Kişiye amca, dayı veya kardeşinin hanımı mahrem midir?

Cevap: Hayır, mahrem değildir. Onların ölümü veya boşaması durumunda kendileriyle evlenebilir.

Soru: Kişiye üvey oğlunun hanımı mahrem midir?

Cevap: Hayır, mahrem değildir.[228]

Soru: Nikâh düşen bir kadınla ilgili yasaklar nelerdir?

Cevap: Bu yasaklar şunlardır:

a) Dokunmak, tokalaşmak.

b) Baş başa kalmak.

c) Birlikte uzun mesafeli yolculuğa çıkmak.

d) İhtiyaç olmasızın avret yerlerine bakmak.

---

227 Heyet, *el-Fetâva'l-Hindiyye*, 1/344.

228 Heyet, *el-Fetâva'l-Hindiyye*, 1/274.

Kadın evlenilmesi ebediyen haram biri ise ilk üç maddedeki hususlar câiz olduğu gibi kadının sırt, karın, diz ve göbek arası dışında kalan diğer avret yerine bakmak da câizdir.

Soru: Hanımının üvey annesi kişiye mahrem midir?

Cevap: Hayır, mahrem değildir.

Soru: Kişi, zina ettiği kadınla evlenebilir mi?

Cevap: Evet, kişi zina ettiği kadınla evlenebilir. Fakat kızı veya annesi ile evlenemez.[229]

229 Heyet, *el-Fetâva'l-Hindiyye*, 1/275; Aynî, *Binâye*, 4/69.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DÜĞÜN ve GERDEK

"Şu beş şeyden önce beş şeyin kıymetini bil:
• İhtiyarlığından önce gençliğinin.
• Hastalığından önce sıhhatinin.
• Fakirlikten önce zenginliğinin.
• Meşguliyetinden önce boş zamanlarının.
• Ölümünden önce hayatının."

Hadis: Hâkim, *Müstedrek,* 4/306;
Begavî, *Şerhu's-Sünne,* nr. 44031.

DÜĞÜN ve GERDEK

Dinimizde düğün, haklı bir sevinç ânıdır. Bu sevinç, hayırlı bir yuva özleminin ifadesidir. Bunun için helâl ve hayırdır.

Düğün merasimi nikâhla oluşan evlilik akdinin ilânıdır. Bu ilân lâzımdır; çünkü onunla helâl evlilik, haram işten ayrılmaktadır. Peygamber Efendimiz (s.a.v) bu mühim konuya şöyle dikkat çekmiştir:

"Helâlinden yapılan evliliği haram yolla yapılan birleşmeden ayıran şey, helâl olan nikâhta def ve güzel sesle eğlence yaparak onu etrafa duyurma vardır." [230]

Bu ilân ve merasimle nikâhtaki keramet ve düğündeki bereket ortaya çıkmaktadır. Böyle bir merasime katılarak hayırlı işe şahit ve destek olmak dinî bir vazifedir. Böyle hayırlı bir işi mânasına uygun yapmalıdır.

Düğün Çeşitleri

Günümüzde yapılan düğünlerin her işlemine ayrı ayrı bir hüküm vermek zordur. Biz genel olarak bu merasimleri helâl ve haram olarak ikiye ayırıp şu temel ölçüleri söyleyebiliriz:

---

230 Tirmizî, Nikâh, 6; Nesâî, Nikâh, 72; İbn Mâce, Nikâh, 20; Ahmed, *Müsned*, 3/418.

1. Helâl Olan Düğün

Bu, içinde haram işlenmeyen hayırlı bir düğündür.

Düğünde eğlence vardır; fakat bu eğlence kadın-erkek karışık halde olmamalıdır. Her grup kendi aralarında eğlenebilir.

Düğünde, eğlence için söylenen şiir, türkü, şarkı ve benzeri şeyler helâl türden olmalıdır.

Düğünde haram olmayan şarkı ve türküler def, davul, ney ve benzeri aletler eşliğinde söylenebilir, münasip oyunlar oynanabilir, çeşitli gösteriler yapılabilir.

Kaside ve ilâhilerle de düğün töreni yapılabilir.

Düğünde içki gibi haram içecekler bulunmamalıdır.

Gelin ve damat düğüne has kıyafetler giyebilir. Özellikle gelinin halkın içinde giydiği gelinlik veya başka bir elbise, bütün vücudunu örtmelidir. Kıyafette renk tercihi adaya kalmıştır. Gelinlik olarak özel ve yöresel kıyafetler de tercih edilebilir. Yani evlenen kızın beyaz gelinlik giymesi şart değildir.

2. Haram Olan Düğün

Bu, içinde açıkça haramların işlendiği bir düğündür. Bir düğünde içki içiliyor, birbirine yabancı kadın-erkek karışık vaziyette eğleniyor, şehvete hitap eden, fuhşu tahrik eden sözler söylenip çalınıyorsa, böyle düğünler haram olur.

Böyle bir düğünden, önce düğün sahibi müslüman sorulumdur. Hiçbir müslümanın dostlarını böyle bir ortama mecbur etme, onları zora sokma, günaha şahit ve ortak yapma hakkı yoktur.

Düğün Edebi

Harama bulaşmadan düğün yapamayacak olan kimsenin, böyle bir düğün merasiminden vazgeçmesi gerekir. Çünkü evlenmek için

topluluğun katıldığı düğün töreni şart değildir. Eğlence ve merasim yapmadan da evlenme olabilir. Harama düşmektense, sade bir törenle ve ikramla yetinmek daha hayırlıdır.

Aslında evlenmekte asıl iş, evlendiğini dostlara ilân etmektir. Dostlara düşen de yeni evlenen bu çifti tebrik etmek, onları hayır duaları ve maddî katkılarıyla desteklemektir.

Asıl düğün evlendikten sonra yuva içindeki güzel geçimle olmalıdır.

Düğün için davetlilere ziyafet vermek, yemek yedirmek sünnettir. Bu da düğün sahibinin malî imkânına uygun olmalıdır. Fuzulî masraflara dalıp, lüks ve israfa kaçmak câiz değildir.

Düğün yemeğinin en hayırlısı bir ile üç gün arasında olanıdır. Üç günden sonraki ziyafetler gösterişe girer.

İmkân sahibi davetlilerin, düğün sahibine para, yemek, emek, mal ve eşya bakımından yardım ve bağışta bulunması güzeldir, lâzımdır.

Düğüne, zengin-fakir ayırmaksızın çevre halkını, komşu ve yakınları davet etmeli, hepsine yemek -veya benzeri şeyler- vermelidir. Yalnız zenginleri davet edip fakirleri ihmal etmek câiz değildir. Peygamber Efendimiz (s.a.v) bu hususta şöyle buyurmuştur:

"Zenginlerin çağrılıp, fakirlerin terkedildiği düğün-davet yemeği, ne kötü yemektir!" [231]

Sünnete uygun ziyafet ve düğüne davet edilen kimsenin, bu davete icabet etmesi de sünnettir. Bazı âlimler bunun vâcip olduğunu söylemişlerdir. Böyle olunca, bir mazeret yoksa mümin kardeşinin düğün davetine katılmalıdır.

Düğün sahibine, "Allah hayırlı ve bereketli eylesin" diye dua ve tebrikte bulunmak da sünnet ve sevaptır. Fakat haramla karışık bir davetse ve kendisi buna mani olamayacaksa, haram işlenen yere

231 Buhârî, Nikâh, 72 (nr. 5177); Müslim, Nikâh, 16 (nr. 107); Mâlik, Nikâh, 381 (nr. 1184).

gitmemesi gerekir. Giden kimse işlenen bir günahtan halkı vazgeçirebilecek örnek bir kimseyse, gidip o günahı önlemeye çalışmalı, önleyemezse oradan uzaklaşmalıdır.[232]

Resûlullah (s.a.v) şöyle buyurmuştur:

"Allah'a ve âhiret gününe iman eden kimse, üzerinde içki dolaştırılan sofraya oturmasın." [233]

Diğer bir hadis-i şerifte şöyle buyrulur:

"Sizden biriniz bir fenalık görünce onu eliyle değiştirsin; eğer gücü yetmezse diliyle değiştirsin** (önlesin)**; buna da gücü yetmezse kalbiyle reddetsin ve onu hoş görmesin..." [234]

Düğünün perşembe veya pazar günleri yapılması ve o günlerin gecesinde, yani cuma veya pazartesi gecesi zifafa girilmesi, güzel olarak yerleşmiş âdetlerdendir. Ancak daha önce geçtiği gibi bunun cuma günü yapılması müstehaptır.

İki Bayram Arası Düğün Olur mu?

İki bayram arası nikâh kıymanın, düğün yapmanın hiçbir mahzuru yoktur. Hem bütün sene iki bayram arasından ibarettir. İki bayram arasında düğün olmaz, sözü şu durum için söylenmiştir:

Bir ramazan veya kurban bayramı cuma gününe rast geldiğinde, biri bayram diğeri cuma olarak iki önemli vazife vardır. İnsanlar bunlarla meşgul olması gerekirken araya bir düğünün girmesi uygun değildir. Girse bile buna haram denmez; ancak, "Şimdi bunun zamanı mıydı?" denebilir.

---

232 İbn Hâcer, *Fethu'l-Bârî*, 10/312 (Beyrut, 1996); Cezîrî, *el-Fıkh ale'l-Mezâhibi'l-Erbaa*, 2/36-40.

233 Tirmizî, Edeb, 43; Şevkânî, *Neylü'l-Evtâr*, 6/689.

234 Müslim, İmân, 78; Tirmizî, Fiten, 11; Ebû Davud, Salât, 242; İbnü'l-Esîr, *Câmiu'l-Usûl*, 1/239 (nr.107).

Düğün Eğlencesi

İnsan hayatında sevincin sembolü olan iki vakit önemlidir. Bunlar evlenme merasimi ve bayramlardır. Hz. Peygamber (s.a.v), namaz gibi düğünün de hakkını vermiştir. Dinimiz denge dinidir. Onda ruh gibi nefsin de hakkı korunur, ağlama gibi gülmenin de ölçüsü verilir.

Asr-ı saâdet'te düğün ve bayram eğlenceleri ile ilgili uygulamalar bize İslâm'ın eğlencede gösterdiği ölçü ve sınırı belirlemeye yardımcı olmaktadır. Allah'ın Resûlü (s.a.v) şöyle buyurmuştur:

"Nikâhı ilân edin. Onu mescidlerde kıyın ve bunun için def çalınız." [235]

Hz. Âişe validemiz, Es'ad b. Zürâre'nin yetim kalmış kızı Fâriga'yı (r. anhâ) himayesine alıp büyütmüştü. Evlenme çağına gelince onu ensardan Nebît İbn Câbir (r.a) ile evlendirdi. Gelini damat evine götürenler arasında bulunan Hz. Âişe şöyle anlatır:

"Döndüğümüzde, Allah'ın Resûlü bize; erkek tarafının bizi nasıl karşıladığını ve neler konuşulduğunu sordu. Ben de, "Selâm verdik, hayır ve bereket diledik, geldik" dedim. Allah'ın Resûlü (s.a.v),

"Ey Âişe sizin eğlenceniz yok mu? Çünkü ensar eğlenceden (oyundan) hoşlanır" [236] buyurdu.

Yine Hz. Resûlullah'ın (s.a.v) bulunduğu bir mecliste câriyeler sözlü nağmelerle şarkılar ve mersiyeler söylemiştir."[237]

Bu hadisler nikâh ve düğün merasimlerinde def çalmanın ve uygun şarkılar söylemenin mubah olduğunu gösterir. Bu tür eğlenceler, düğünde olduğu gibi bayram günlerinde de yapılabilir. Bu konuda da saâdet devrinde güzel örnekler vardır.

Hz. Âişe (r. ah) anlatıyor:

"Bir gün Allah'ın Resûlü yanıma girdi. Yanımda iki tane câriye vardı. Buas Savaşı'na ait şarkılar söylüyorlardı. Resûlullah (s.a.v)

---

235 Tirmizî, Nikâh, 6.

236 Tirmizî, Nikâh, 6; İbn Mâce, Nikâh, 9; 21; Ahmed, *Müsned*, 3/391; 4/78.

237 İbn Mâce, Nikâh, 21.

yatağa uzandı ve yüzünü öbür yana çevirdi. Bu arada babam Ebû Bekir de yanımıza girdi. Olanları görünce beni azarlayarak,

'Resûlullah'ın yanında şeytan çalgısını mı çalıyorsunuz?' dedi. Resûlullah (s.a.v) ona dönerek,

'Onları bırak' buyurdu. Başka bir rivâyette Hz. Peygamberin (s.a.v) şöyle buyurduğu nakledilmiştir:

"Ey Ebû Bekir, her toplumun bir bayramı vardır, bu da bizim bayramımızdır." [238]

Hz. Âişe'nin (r.ah), Hz. Peygamber'le (s.a.v) birlikte seyrettiği bir raks oyunu da şudur.

Hz. Âişe (r.ah) şöyle anlatır:

"Bir bayram günüydü. Sudanlılar Mescid-i Nebevî'de ayakta dönerek kılıç kalkan oyunu oynuyorlardı. Ben onları seyretmek istedim. Resûlullah (s.a.v), 'Onları seyretmek ister misin?' diye sordu. Ben de, 'Evet' dedim.

Beni arkasında durdurdu, çenemi omuzuna koydum; yanağım yanağına değmekte idi. O şekilde seyre başladım. Allah Resûlü (s.a.v) oyunculara,

'Haydin Erfideoğulları, göreyim sizi!' diyerek onları teşvik ediyordu. Ben usanıncaya kadar onları seyrettim.

Allah Resûlü (s.a.v), bana,

'Yeter mi?' diye sordu; ben de,

'Evet' dedim.

'O halde içeriye git' buyurdu." [239]

Bir gün Allah Resûlü (s.a.v) Medine sokaklarından birinden geçiyordu. O sırada genç kızlar def çalıyor ve şarkı söylüyorlardı. Şarkı sözleri içinde şu mânadaki beyti de tekrarlıyorlardı:

---

238 Buhârî, İdeyn, 3; İbn Mâce, Nikâh, 21; Ahmed, *Müsned*, 6/187.

239 Buhârî, İdeyn, 2, Cihâd, 81; Müslim, İdeyn, 19.

Bizler Benî Neccâr'ın kızlarıyız,
Ne güzel, Muhammed'in komşularıyız.

Allah Resûlü (s.a.v), onların bu muhabbetlerine,

"Allah biliyor ki ben de sizleri çok seviyorum" şeklinde karşılık verdi.[240]

Ashaptan Kuraza b. Kâ'b ve Ebû Mesud Ensârî (r.a), bir düğün merasiminde bulunuyorlardı. Önlerinde de câriyeler şarkı söylüyordu. Yanlarına giren Âmir b. Sa'd, duruma şaşırdı ve,

"Sizler Allah Resûlü'nün (s.a.v) ashabından ve Bedir Savaşı'na katılan güzide insanlardansınız. Hal böyle iken sizin yanınızda böyle şeyler nasıl yapılıyor?" diye hayretini ifade etti. Onlar da,

"Gel otur; istersen bizimle birlikte sen de dinle; istersen git. Bize düğünlerde oyun için ruhsat verildi" dediler.[241]

Mubah eğlenceler, değişik vesilelerle yapılabilir. Sünnet merasimleri, hacdan veya uzaktan gelenleri karşılama, askeri uğurlama ve karşılama, dostlarla hoş vakit geçirme gibi sebeplerdir.

Allah Resûlü'nün (s.a.v) hicretle Medine'ye teşriflerindeki kadın ve çocukların def çalarak, beyitler söyleyerek karşılaması meşhurdur. Bunlardan iki mısra şöyledir:

Veda tepesinden ay doğdu üzerimize,
Şükür vâcip oldu bize, yaşadığımız sürece.

Şarkı ve Türkünün Hükmü

Şarkı, türkü ve benzeri sözlerin hepsine birden helâl veya haram demek doğru değildir. Bu tür sözler iki türlüdür: Şarkı ve türkünün sözü faydalı, söyleyeni edepli, söyleme şekli haramdan uzak ise, bu mubahtır. Faydalı söz, insanın ya dinine ya dünyasına fayda veren sözdür.

240 İbn Mâce, Nikâh, 21.
241 Nesâî, Nikâh, 80.

Şarkı ve türkünün sözleri zararlı, söyleyeni edepten uzak, söylendiği meclis bozuk ise böyle bir söz haramdır.

Hanefî fakihlerinden İbn Âbidîn (rah) bu konuda şöyle demiştir:

"Haram olan müzik şudur: Bir şiir, şarkı veya türkü yaşayan bir kadının bedenî güzelliklerini anlatıyor ve dinleyenin şehevî hislerini harekete geçiriyorsa o haramdır. Yine şarap gibi haram şeylerin övüldüğü ve teşvik edildiği şiir, şarkı ve türküler de haramdır. Müslümanları kötüleyen, alaya alan, insan şahsiyetini inciten şiir ve şarkılar da haramdır. Fakat içinde bir zarar olmayan sözleri sırf şiir söylemek veya fesahat ve belâgatini göstermek için okursa câiz olur. İsmi bilinmeyen bir kadının niteliklerini dile getiren şiir ve şarkılar da câizdir. Ancak bu sözleri birtakım müzik aletleri eşliğinde söylerse, yine kaçınmak gerekir.

Bazı âlimler, eğer kafiyeleri dizmek ve fasih konuşmak gayesiyle makamlı okursa bir sakıncası yoktur demiştir.

Yalnızlığını gidermek için sesli olarak helâl şarkı ve türküleri söylemenin de bir sakıncası olmadığı söylenmiştir." [242]

Büyük müfessir Kurtubî (rah) mûsikiyi serbest gösteren ve yasaklayan bazı hadisleri zikrettikten sonra şöyle demiştir:

"Hadislerin haram kıldığı müzik, nefisleri fuhşa tahrik eden ve kötü arzuları tatmine teşvik eden müziktir. Böyle bir müzik sakin duran duyguları harekete geçirir, gizli şeyleri ortaya çıkarır ve insanı dengesiz hale getirir. Bu çeşit şarkı ve türküde kadın anlatılır, onun güzelliği tasvir edilir, şarap ve içki türü şeyler övülür. Bütün bunlar insanı heyecanlandırıp haram işlere sevkeder. İşte böyle bir müzik ve eğlencenin yasaklandığı konusunda görüş birliği vardır. [243]

Büyük İslâm âlimi İmam Gazâlî (rah), *İhyâ* adlı eserinde mûsiki konusuna geniş yer vermiş, bununla ilgili delilleri karşılaştırarak şu sonuca varmıştır:

---

242 İbn Âbidîn, *Reddü'l-Muhtâr*, 5/305; İbnü'l-Hümâm, *Fethu'l-Kadîr*, 6/35, 36.
243 Kurtubî, *el-Câmi li-Ahkâmi'l-Kur'ân*, 16/54; Şirbînî, *Mugni'l-Muhtâc*, 6/428.

"Mûsiki ister insan sesi isterse bir müzik aleti ile icra edilsin, bunu icra edenin veya dinleyenin durumuna göre haram, mekruh, mubah, hatta müstehap olabilir. Şöyle ki: Dünya arzusu ve şehvet hisleri ile dolu olan gençler için yalnızca bu duyguları tahrik eden müzik haramdır.

Vakitlerinin çoğunu müziğe harcayan ve bununla uğraşmayı alışkanlık haline getiren kimse için müzik mekruhtur.

Sadece güzel sesten zevk alan, bunun dışında bir duyguya kapılmayan kimse için müzik mubahtır.

Allah sevgisi ile dolup taşan, duyduğu güzel ses kendisinde sadece güzel duyguları harekete geçiren kimse için ise müzik müstehaptır, faydalıdır.

Diğer yandan bazı hadislere ve âlimlerin değerlendirmelerine bakılırsa, sözleri faydalı şarkıları, ney, davul, def ve benzeri müzik aletleri eşliğinde dinlemenin mubah olduğu görülür." [244]

Müzikte Ölçü

Müzik konusunda yukarıdaki delil, uygulama ve değerlendirmeler dikkate alındığında şu sonuca varılabilir:

Bir müzik ve şarkı değerlendirilirken şunlara bakılır:

1. Söylenen sözün içerdiği mânaya.

2. Kimin söylediğine.

3. Söyleme şekli, yeri ve pozisyonuna.

4. Sonuç olarak bir harama sebep olup olmadığına.

Müzik için kullanılan aletlerin kendi başına bir hükmü yoktur. Onların, kullanılan şekil, yer ve hedefine göre hükmü değişir. [245]

Şiir, şarkı ve türküler normal sözler gibidir. İyisi iyidir, kötüsü de kötüdür. Bir söz insanlara fayda vermek için kullanıldığı gibi zarar ver-

244 Gazâlî, *İhyâ*, 2/238 vd.; 3/109.

245 İbn Âbidîn, *Reddü'l-Muhtâr*, 9/505 (Beyrut 1994).

mek için de kullanılabilir. Buna göre bir şarkı ve türkü sözünün helâl olması için şu ölçülere uyması gerekir:

Söz dinen açıkça haram sayılan bir işi övmemeli ve ona teşvik etmemelidir. Bir şarkı veya türkü sözünde fuhuş, kumar, hırsızlık, zulüm, yalan gibi haramlar övülmemeli, aile mahremiyeti çiğnenmemeli, bilinen bir kadının vücut tasviri yapılarak yabancılar ona özendirilmemelidir.

Zararlı işleri kötülemek ve onlardan nefret ettirmek için şiir, şarkı ve türkü söylenebilir.

Şarkı ve türkü sözleri dinen kutsal olan şeylerle alay etmemeli, değerli şeyleri küçük düşürmemeli, temiz ve iffetli insanları karalamamalıdır.

Yine içinde ilâhî kazâ ve kadere kızma, sitem ve itiraz gibi sözler bulunan şiir ve şarkılar haramdır.

Bu tehlikelerden uzak olan şarkı, türkü, şiir ve ezgiler, edebi dairesinde söylenip dinlenebilir. Eğer bir şarkı, türkü, söz ve müzik, dinleyenin cinsel duygularını tahrik ediyor, fuhuş ve içkiye teşvikte bulunuyorsa, bu tür şarkı, türkü ve müzik aletleriyle icra edilen ses gösterileri haramdır; müminlerin bunlardan uzak kalması gerekir.[246]

Sözleri helâl olan bir şarkı ve türkünün, icra şekli de helâl olmalıdır.

Mubah da olsa şarkı ile eğlence yapılan meclislerde, birbirine yabancı erkek ve kadınlar karışık bir halde bulunmamalıdır. Her grup ayrı yerlerde kendi aralarında eğlence yapmalıdır.

Şarkı söyleyenle ilgili durumlar:

Âlimler, başkasına ait de olsa câriyenin (yani hizmetçi kadının) söyleyeceği helâl türden şiir, türkü ve şarkıların erkekler tarafından dinlenebileceğini söylemişlerdir.[247]

246 İbn Âbidîn, *Reddü'l-Muhtâr*, 9/504.

247 İbn Hacer, *Fethu'l-Bârî*, 3/117; Aynî, *Umdetü'l-Kârî*, 5/159 (Beyrut 2002).

Bu ruhsatın temel şartı, icra edilen şeyin, dinleyeni harama düşürmemesidir. Böyle bir tehlike yoksa haram olmaz.[248]

Günümüzde, hangi kadın şarkıcıların bu sınıfa girdiğini ve bu ruhsatla amel edilebileceğini kesin olarak söylemek zordur. Bunun için dikkatli olmak gerekiyor.

Yabancı bir kadının, perde gerisinden de olsa şarkı melodileri eşliğinde ve oyun havası içinde icra edeceği şarkı ve türküyü erkeğin dinlemesi sakıncalıdır. Özellikle kadın şarkıcı, canlı olarak sahnede yer alır, örtünme edebine dikkat etmez, ayrıca şarkı sözlerine dans ve benzeri gösteriler eklerse, bunu yabancı bir erkeğin seyretmesi haramdır.

Bu yüzden bir mümin, düğün, bayram ve benzeri sevinçli günlerinde güzel ses ve müzik aleti ile icra edilen hoş şeyleri dinlemek istiyorsa bu arzusunu yerine getireceği helâl yollar aramalıdır. Bunun pek çok yolu vardır.

Günümüzde erkek ve kadın için helâl dairede müzik dinlemenin en emniyetli yolu, bilerek ve seçerek alacağı kaset, CD ve benzeri aletlerdir. Bu konuda yayın çizgisi güzel olan radyo ve televizyonlar tercih edilmelidir.

Zamanımızda televizyonlarda yapılan eğlence ve güldürü programlarının çoğu sakıncalı ve haramdır. Çünkü bu programlarda birden çok haram işlenmektedir. Onlarda insan onuru çiğnenmekte, kadın-erkek arasındaki edebe hiç dikkat edilmemekte ve seyredenlere kötü örnek olacak pek çok davranış sergilenmektedir. Bunların başında edebe uymayan giyim kuşam, dengesiz davranışlar, gıybet, kusur bulma, aile sırlarını açığa çıkarma, alay, hakaret, gönül yıkma, boş çekişme, kibir, kendini beğenme gibi haram işler gelmektedir.

Bir mümin, bu tür şeyleri seyrederek zevk alamaz. Bunun için çok seçici olmalıdır.

---

248 Bu konuda geniş bilgi için bk. İbn Hacer, *Fethu'l-Bârî*, 3/117;-120; Mübârekpûrî, *Tuhfetü'l-Ahvezî*, 10/177-178; Zeydân, *el-Mufassal fî Ahkâmi'l-Mer'e*, 4/89-91.

Düğünlerde hanımların kendi aralarında def, kaset ve benzeri aletlerden yararlanarak eğlence yapmaları câizdir. Bu durumda eğlence için seçilen şarkı, türkü, mani ve ezgiler helâl olmalıdır.

Kadın, helâl şarkı ve türküleri kendi kocasına söyleyebilir.

Kadınlar kendi aralarında, içlerinden birinin veya hepsinin söyleyeceği helâl şarkılarla halay çekebilir. Aynı şekilde erkekler de kendi aralarında düğün ve bayramlarda helâl olan nağmeli sözler, def ve davul eşliğinde halay çekebilir.

Erkeklerin edep dairesinde icra ettiği oyun, halay, piyes gibi gösteri ve eğlenceleri kadınlar sahneden veya ekrandan seyredebilir.

Düğün ve merasimlerde helâl olan söz, eğlence ve oyunları alkışlamak yasak değildir. Bu örfe bağlı bir şeydir; dinî tarafı yoktur. Ancak haram bir sözü, olayı ve eğlenceyi tebrik ve takdir için alkışlamak haramdır; çünkü bunda ona rızâ vardır.

Bir damat ve gelinin gelişini karşılarken, gerdeğe yollarken alkış tutmak değil, yüce Allah'ı zikretmek, tekbir getirmek ve çiftlere hayır dua etmek edeptir.

Düğün Cemiyetine Katılmak

Düğünlerdeki ikram ve eğlencelerin İslâm'a uygun olarak yapılması gerekir. Ömürde belki bir defa yapılacak bu işi, hayır üzere yapmalı, helâl sevince haram karıştırmamalıdır. Haramda hayır yoktur.

Açıkça haramların işlendiği bir düğün meclisine gidip oturmak, olanları seyretmek helâl değildir. Çünkü her müminin gücü yettiği kadar iyiliği emretme ve kötülüğe engel olma görevi vardır. Allah Resûlü (s.a.v) şöyle buyurmuştur:

"Sizden kim kötü bir işin yapıldığını görürse onu eliyle düzeltsin, buna gücü yetmezse dili ile düzeltsin; buna da gücü yetmezse kalbiyle buğzetsin. Fakat bu sonuncusu imanın en zayıf durumudur." [249]

---

249 Müslim, İmân, 78; Tirmizî, Fiten, 11; Nesâî, İmân, 17; ayrıca bk. Ebû Davud, Salât, 242, Melâhim, 17; İbn Mâce, İkâme, 155, Fiten, 20.

Allah'ın Resûlü (s.a.v) içki içilen sofradan sakındırarak şöyle buyurmuştur:

"Allah'a ve âhiret gününe iman eden kimse, içki içilen sofraya oturmasın." [250]

Böyle bir meclise gelen kimse müftü, vaiz, imam, mürşid, ilim adamı gibi toplumda din konusunda örnek alınan kişilerden ise, bu haram veya mekruhları engelleme gücü yoksa hiç oturmadan çıkması gerekir. Çünkü onun oturması kendisinden çok dine zarar verir.

Düğün cemiyetinde İslâm'ın yasakladığı birtakım fiillerin işleneceğini önceden bilen davetli ister halktan biri, isterse önder sayılan kişilerden olsun, bu davete baştan katılmaması gerekir.[251]

Böyle bir düğüne bilerek gelmek ve katılmak geleni sorumlu eder. Bilmeden gelen kimse, haram bir işe mani olamıyorsa ona katılmadan verilen düğün yemeğini yese günah olmaz.[252] Fakat en kısa zamanda oradan ayrılmalıdır.

Bu tür düğünlere gelmeye mecbur kalanlar, akrabalık veya arkadaşlık hukukunu korumak niyetiyle düğünün başında veya sonunda bulunup hiçbir haram işe katılmadan durumu idare etmelidir.

Birkaç yere davetli olan kimse yakın akraba veya yakın komşusunu tercih etmelidir. Davetlerden biri daha önce yapılmışsa, onun tercihte de öncelik hakkı vardır.

Oruçlu kimse, düğün, sünnet ve benzeri bir yemeğe çağrıldığı zaman, oruçlu olduğunu söylemelidir.[253]

Nâfile oruç tutan kimseler, böyle davetlere katıldıklarında icap ederse oruçlarını açabilir ve daha sonra kazâ ederler.

---

250 Şevkânî, *Neylü'l-Evtâr*, 2/203.

251 İbn Âbidîn, *Reddü'l-Muhtâr*, 9/501; Merginânî, *el-Hidâye*, 4/80; Heyet, *el-Fetâva'l-Hindiyye*, 5/343.

252 Heyet, *el-Fetâva'l-Hindiyye*, 5/343.

253 bk. Ebû Davud, Savm, 76.

Allah Resûlü (s.a.v) oruçlu olan kimsenin davetlerde nasıl davranacağını şöyle belirlemiştir:

"Sizden biriniz düğün yemeğine çağrılınca katılsın; eğer oruçsuz ise yemek yesin, oruçlu ise dua etsin." [254]

Sonuç olarak İslâm bir fıtrat dini olduğu için insanın bütün ihtiyaç ve meyillerini dikkate almıştır. Bunun için, müzik ve eğlenceyi mutlak olarak yasaklamamış, fakat bunların helâl sınırlarını belirlemiştir.[255]

Ruhun Gıdası Olan Mûsiki

"Müzik ruhun gıdasıdır" sözünü, müziğin ne olduğuna ve ruhun ondan ne aldığına bakarak değerlendirmelidir.

Hak âşıkları der ki:

Ruh yüce Allah'a âşıktır. Ruhlar âleminde yüce Allah'ın, ***"Ben sizin Rabb'iniz değil miyim?"*** [256] hitabını işiten ruh, bundan tarifi imkânsız bir tat almış ve mest olmuştur. Her ruh, o hitabın tadını hatırlar, her güzel seste onu arar; bundan dolayı ney ile inler, nağme ile coşar, bülbül sesiyle ağlar.

Kimi sevginin kaynağını bilmez, hedefini karıştırır; helâl-haram demeden her tatlı sese kulak verir, her güzel söze yönelir, her güzel yüze gönül bağlar. Ancak tattığı anlık sevgiler ve fâni sevgiler ruhundaki o sonsuz arayışı bitiremez, derdini dindiremez; ruhu doymaz, kalbi bunalır, içi sıkılır, yeni arayışlara girer, tekrar su diye serâba koşar, günahların içine dalar. İşte ehl-i dünyanın huzursuzluğu ve dengesizliği bundandır.

Ebedî aşkı tatmak için yaratılan ruhun huzuru anlık eğlencelerde değil, ebedî sevgide ve sevgilidedir.

Gönül kulağı ile bu kâinatın sesi dinlense, bütün varlıklar tek şey söyler: Allah'tır yâr Allah.

---

254 Ebû Davud, Savm, 75.

255 Geniş bilgi için bk. Döndüren, *Delilleriyle Aile İlmihali*, s. 187-196.

256 A'râf 7/172.

Hakk'a âşık uyanık gönüller, kâinatta yankılanan her sesten, neye üflenen her nefesten, ağlayan her gözden, inleyen her gönülden, öten her bülbülden, esen her yelden, kokan her gülden değişik bir haz alır; ince manalar çıkarır, hepsi ona bir fikir ve zikir sebebi olur. Onlar için bütün kâinat kendi diliyle Hak der; Hakk'ı zikreder, Hakk'a ait nağmeler söyler, Hakk'ı över, Hakk'ı tesbih eder. Ancak gönül kulağı kapalı olanlar bunu anlamaz.[257]

İnsan, gönül kulağını açıp bu gizli nağmeleri bir derece duymaya çalışmalı, kendisi de ona katılmalı ve kalbiyle bu ilâhî zevkten nasibini almalıdır.

Bu kâinatta ruhu coşturacak, gönlü okşayacak, gözü yaşartacak en güzel nağme, gönülden okunan Kur'an sesidir; çünkü o, yüce sevgilinin dostlarına hitâbıdır, selâmıdır, kelâmıdır. Bu okuma gönülden olursa gönlü yakar.

Resûlullah Efendimiz'in (s.a.v) belirttiği gibi, yüce Allah da güzel sesi sever ve dinler. Yüce Mevlâ'nın en hoşlandığı ve dinlediği ses, uyanık kalp, yanık gönül ve tatlı nağme ile namazda okunan Kur'an sesidir.

Âlemlerin Rabb'inin hoşlandığı bir güzel ses de, seherlerde âşıkların boyunlarını büküp gözlerinden yaş dökerek, "Sana hakkıyla kulluk edemedik ey mâbud" diyerek inlemesidir.

Yüce Mevlâ'nın hoşlandığı ve meleklerine dinlettiği bir güzel ses de tövbe eden gençlerin "Rabbim beni affet!" diyerek ağlamasıdır.

Yine yüce Mevlâ'nın hoşnut olup öğünerek bütün meleklerine dinlettiği bir güzel ses de Arafat'ta bütün hacıların, "buyur Allahım emrindeyiz" diye gökleri saran "lebbeyk" nidâları ve istiğfar iniltileridir.

Meleklerin hayran olduğu bir güzel ses de aşk ile Cenâb-ı Hakk'ın yüce adını zikreden müminlerin tesbih, hamd ve senâlarıdır.

Bu âlemde Allah için olan her şey güzeldir. Güzel olan her şey ruha tat, kalbe kuvvet, gönüle huzur verir. İşte insan ruhu, bu muhabbet ve mârifet için yaratılmıştır.

257 İsrâ 17/44; Nûr, 24/41.

Bu muhabbetin zerresi insana ebedî cenneti kazandırır. Yüce Allah bu muhabbet ve mârifeti yeryüzünde sevdiklerinin kalbine emanet etmiştir. Mâna âleminin sultanı olan Hak âşıklarından bir zerre ilâhî muhabbet ve mârifet elde etmek için kapılarında can verilse azdır.

Ey ebedî huzur arayan gönüller! Yüce sevgilinin şu uyarısına kulak verelim:

"Uyanın ve şunu anlayın: Gönüller ancak Allah'ın zikri ile huzur bulur." [258]

GERDEK GECESİ[259]

Düğün ve nikâh merasiminden sonra gerdek gecesi, evlilerin ilk buluşma gecesidir; evlilik hayatının ilk adımıdır ve çok mühimdir. Tabii ki her şeyden önce, dinimize göre uygun bir nikâh akdinin yapılmış olması şarttır.

Bu iş genelde gece olduğu için ona "gerdek gecesi" veya "zifaf gecesi" denir. Gerdeğe gündüz de girilebilir.

Gerdeğe Girme Edebi ve Dua

Yeni evlenen kimseleri tebrik etmek ve kendilerine hayır dua yapmak sünnettir ve sevaptır. Evlenen çiftlere, "Allah bu evliliğinizi hayırlı ve bereketli etsin, size bol rızıklar versin, sizi her iki cihanda mutlu yapsın" şeklinde dualar yapılır. Bu dua ve hayır temennileri, insanlık cemiyetine yeni katılacak bu yuvaya karşı bir insanlık ve kardeşlik borcudur.

Gerdek gecesine ait bazı edepler vardır. Onlara dikkat edilirse yuvaya ilk adım hayır ve bereket üzere atılmış olur. Gerdeğe girildiğinde cimâdan önce iki rek'at namaz kılınır. Bu bir şükür namazıdır.

---

258 Ra'd 13/28.

259 Gerdek ve cinsel hayat konusunda geniş bilgi için bk. Yusuf Özcan, *Gençlik ve Evlilik*, Semerkand yayınları.

Onu erkek de kadın da kılar. Namazdan sonra erkek Allah Teâlâ'ya şu mânada dua eder:

"Allahım, bu ailemi benim için hayırlı eyle ve bereket vesilesi yap. Beni de onun için hayırlı ve bereket vesilesi yap. Bize güzel rızıklar ve hayırlı evlâtlar ver. Bizi hayırda birleştir. Aramıza muhabbet koy. Bizi kötü hallerden koru."[260]

Gerdeğe girme vaktini, bu namazın kılınabileceği bir vakte rast getirmek güzel olur.

Gerdek günü kadın hayız halinde ise, onunla cinsel ilişki haram olduğu için temizleninceye kadar cimâ tehir edilmelidir. Erkek sabır göstermeli, nikâhla yapacağı ilk ilişkiyi haramla başlatmamalıdır. Aslında düğün günü kadının temiz günlerine rast getirilmelidir. Bunun için ona sorularak gün belirlenmelidir. Yoksa her iki taraf günlerce sıkıntı çeker, bazan da harama düşerler.

Gerdeğe Hazırlık

Bu özel buluşma için yapılacak hazırlıkların başında, güzel giyim ve temizlik gelir. Eşler mümkün olduğu kadar güzel giyinmiş, gerekli vücut temizliği yapılmış, güzel kokular sürülmüş olmalıdır. Temizliğin, güzel kıyâfetin ve nezaketin ilk buluşmada uyandıracağı olumlu tesiri unutmamalıdır.

Gerdek odasının yeri de iyi seçilmelidir. Mümkün olduğu kadar, gürültü ve kalabalıktan uzak yerler tercih edilmelidir. Eşlerin buluşma odası tenha bir yerde, başkasının müdahalesinden uzak, rahat ve emniyetli olmalı, huzur bozucu bir mekânda olmamalıdır.

Başkalarının da ikamet ettiği bir evde veya dairede gerdeğe girilecekse, en iyisi evdekilerin o akşam orayı terkedip, gelin ve damadı baş başa bırakmalarıdır. Bu mümkün değilse, hiç olmazsa etraftan el-ayak çekilmeli, kapılar kapanmalı; gerdek sırasında yeni evliler, her türlü endişeden uzak, rahat ve baş başa kalmalıdır. Sonunda gerek-

260 Abdürrezzâk, *Musannef*, nr. 10460-10464; Heysemî, *ez-Zevâid*, 4/290-293.

li yıkanma için de, banyo teşkilâtı kolayca kullanılabilir bir düzende olmalıdır.

Eşler sohbetle heyecanlarını üzerlerinden atarak rahatlayıncaya kadar, birbirlerine sevgi yüklü, samimi ve sıcak sözlerle muhabbet ve kuvvet vermelidir.

Her kız bu ilk mahrem ve özel buluşmada, az-çok ürkeklik ve çekingenlik gösterir, utanır ve sıkılır. İlk defa bir erkekle baş başa buluşmanın, ona tamamıyla açılmanın utancını hisseder. Genç kızın bu hali gayet tabiidir, bu hoş karşılanmalı ve ona göre davranmalıdır.

Genç Kızlardaki Bekâret Tedirginliği

Bu konuda uzmanların şu tavsiyesi dikkate alınmalıdır:

"Gerdek gecesinde kadının göstereceği çekingenliği erkek anlayışla karşılamalıdır. Çünkü onda acı çekmek korkusu, yabancı bir erkekle buluşmanın verdiği utanma hissi ve kızlıktan kadınlığa geçiş heyecanı vardır. Onu samimiyetle kendisine alıştırdıktan ve ürkeklik hislerini yatıştırdıktan sonra, nazik ve yumuşak bir surette birleşmeyi sağlamalıdır. Bu da erkeğin vazifesidir. Ondan sonra da bir hafta (hiç olmazsa üç-dört gün) süreyle, bekâret zarında meydana gelen yaracıkların iyileşmesi için, hiç temasta bulunmamak faydalı olur."

Bu hususlara dikkat edilmezse, cimâdan kadın zevk yerine acı ve sıkıntı duyabilir. Şunu da belirtelim ki, ilk cimâda özellikle kadın yüksek seviyede bir lezzet alamayabilir. Bu normaldir. Eşler, zaman içinde üzerlerindeki acemiliği ve tedirginliği atıp birbirilerini tanıdıkları zaman bütün sıkıntı gider.

Gerdek Gecesinde Karşılaşılacak Muhtemel Engeller

Gerdek gecesi zifafa mani bir engelle karşılaşıldığı zaman, cimânın daha sonraki gecelere tehir edilmesi gerekir. Meselâ kız hayız (âdet) hali içinde ise kendisiyle ilişkiye girmek haram olduğu için cimâ daha sonraya bırakılır. Ayrıca kız çekingenliğini yenemiyor ve ilişkiye

giremiyorsa, yine bekleyip cimâyı tehir etmelidir. Cinsî ilişkinin illâ ilk gecede gerçekleşmesi gerekmez. Sabır ve anlayışla hareket edilirse, sonraki gecelerde güçlük ve engeller ortadan kalkar.

Bazı erkekler, bu gece kapıldıkları aşırı heyecan sebebiyle, geçici iktidarsızlığa düşebilirler. Bu hadiseye "zifaf gecesi iktidarsızlığı" denir. Gerdek gecesi böyle bir durumla karşılaşılırsa, cinsel ilişkiyi birkaç saat geciktirmek veya sonraki gecelere bırakmak lâzımdır. Çünkü bu durum geçici bir iktidarsızlıktır; bir müddet sonra heyecan ve engellerin çözülmesiyle geçer. Duruma göre birkaç saat veya birkaç gece sürebilir.

Gerdek gecesi cinsel ilişkiyi engelleyen durumların başında şunlar gelir:

a) Kızın aşırı ürkekliği. Bu durum, birçok kızın öteden beri sahip olduğu ilk zifafın çok zorlu geçeceği şeklinde bazı yanlış kanaatlerden dolayı olabileceği gibi, o gece erkeğin güya bir "erkeklik" gösterisiyle, sabırsız, nezaketsiz ve kabaca davranışlarından da ileri gelebilir.

b) Erkeğin lüzumsuz endişeleri. Kimi erkeklerin -çeşitli sebeplerle- zifafta başarısız kalma endişesinin içlerinde yer etmesi, bu duygular içinde telâş ve heyecan göstermesi; ayrıca temas esnasında "erken inzal" haliyle karşılaşmaları, geçici bir başarısızlık sebebi olabilir.

c) Yan etkiler. Bazı yan etkilerle erkek veya kadında geçici bir etkilenme olup cinsel ilişkide başarısızlık görülebilir. Bunlardan bazısı şunlardır:

Birçok yerde görülen gerdek neticesini bekleme âdetlerinin erkek üzerindeki psikolojik baskısı.

Gerdek mekânının elverişsiz, gürültülü ve görüntülü bir yerde oluşu.

İlişki anında kadında beklenmedik bir stres, sıkıntı, hastalık ve tatsız bir halin görülmesi.

Bu durumda sıkıntıya giren kadına karşı erkeğin acıma duygularının galip gelip şehvetinin dinmesi.

İşte bu gibi hallerle gerdekte cimâda başarısızlığa uğrayanlar, bunun geçici olduğunu anlayarak, onu daha sonraki gecelere ertelemelidirler.

Bekâret Olayı

Bâkire, hiç evlenmemiş, kimseyle cinsel ilişkiye girmemiş, kızlık zarı bozulmamış kız demektir.

Yüce Allah, kadın cinsinin rahim yolu içinde "kızlık zarı", "bekâret zarı" denen bir parça yaratmıştır. Bu zar, bir darbe almamış ise ancak cinsel ilişki veya doğumla yırtılır, yok olur.

Bu zar bir kız için bâkirelik alâmetidir. Onunla ilk defa evlenen bir erkek, bu zara ilk olarak kendisinin müdahale edeceğini bilir ve cinsel ilişki esnasında onun yırtılıp açılmasını bekler. Böylece evlendiği kızın bâkire olduğu, daha önce hiç kimse ile cinsî ilişkiye girmediği anlaşılmış olur.

Ancak, ilgili uzmanların belirttiğine göre bu zar, her kadın için aynı yapı ve özellikte değildir. Farklı yapıdaki zar türleri farklı zaman ve şekillerde yırtılma özelliğine sahiptir. Bazı kızlık zarları, halka ve hilâl şeklinde olup kolay kolay yırtılmaz. Bu tür zarların bir kısmı ancak doğum sırasında yırtılır. Bazı zarlar kalın olup ilk temasta zedelenmez.

Bunun için bazı kızlarda ilk cinsel ilişki esnasında kızlık zarlarında bir zedelenme olmaz, bekâret işareti açıkça görülmez. Bu, kızlık zarının önceden yırtılmış olmasından değil, taşıdığı özelliklerden dolayı o anda yırtılamamış olmasından kaynaklanır.

Kızlık zarının yırtılmayışı meninin rahme girmesini ve döllenmeyi engellemez. Zaten bu zar, rahmi tamamen kapatıp bütün giriş ve çıkışları engelleyen bir zar değildir. O mevcutken kadının rahminden hayız kanı gelmektedir.

Bunlar bilinmezse, kız ağır şekilde suçlanmış olur, böylece ciddî hatalara düşülebilir. Böyle bir duruma meydan verilmemelidir.

Bekâret Üzerinde Ciddî Bir Hata

Bazı kızlar ailesinden gizlice bir erkekle nikâh kıyıp evleniyor, kocasıyla cimâ yaptıktan sonra, bu evliliği götüremeyeceklerini anlayınca boşanıyorlar. Kız yırtılan bekâret zarını ameliyatla diktirip ilk haline getiriyor ve bâkire haline dönüyor. Sonra normal şekilde evleniyor. İkinci koca onun bir evlilik geçirdiğini farkedemiyor. Belki çok sonraları öğreniyor. İş işten geçmiş oluyor.

Böyle bir işlem haramdır. Kız, ailesi razı olmasa ve bilmese de gizlice yaptığı nikâhı ve kocasıyla girdiği ilişkiyi haber vermelidir. Daha sonra onunla evlenen kimse bu durumu bilmelidir. Ona göre karar vermelidir. Meselenin bir de çocuk ve çocuğun nesebi boyutu vardır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

CİNSEL ve ÖZEL HAYAT

"Kendileriyle kaynaşıp huzur bulmanız için size kendi cinsinizden eşler yaratıp aranızda sevgi ve merhamet koyması Allah'ın varlığının delillerindendir. Gerçekten bunda iyi düşünen kimseler için çok büyük âyetler vardır."

Âyet: Rûm 30/21.

CİNSEL HAYAT NEDİR?

Cinsel hayat, evli bir erkekle kadının gerdek gecesinden başlayıp, ölüm veya ayrılıkla evliliğin bitimine kadar süren özel hayatıdır. Bu, kısa bir ânı değil, bütün hayatı kapsar. Onun için önemlidir.

Dinimizde Cinsel Hayatın Önemi

Dinimiz İslâm, insanlık hayatı için gönderilmiş bir dindir. Yüce Allah peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.v) ile bizim doğumdan ölüme kadar yaşadığımız hayatın her safhasına ait bir edep öğretmiştir. Yüce Allah kullarının her işini bir ibadet niyeti ve neşesiyle yapmalarını istiyor. Bunun için edep öğretiyor, hakkı söylemekten hayâ etmiyor, hayatın en mahrem konularını yüce Peygamber'in diliyle açıklıyor.

Sünnete uyulunca, günlük hayattaki âdet cinsinden şeyler de hayra dönüşür, ibadet olur, insana sevap kazandırır. Cinsel hayatın en özel bölümünü oluşturan cimâ da böyledir.

Âlimlerimizin belirttiği gibi cimâ, cennet zevklerinden bir numunedir; kula cenneti hatırlatır, oradaki bitmeyen lezzetleri özletir. Aslında dünyadaki bütün zevkler böyledir. Onlardan kula biraz tattırılır. Bu tat devam etmez. Kul üzülür; devamını ve daha fazlasını ister. İşte o zaman herkes bu nimetlerin ebedî olanına çağrılır. Onun yeri de cennettir.[261]

---

261 bk. Gazâlî, *İhyâ*, 2/36 (Beyrut 2000).

Kadınla erkek arasına konan sevgi yüce Allah'ın bir rahmetidir; O'ndan gelmiştir, O'na götürür.

Güzel niyet ve edeple yapılan bir cimâ, hem ruhu hem nefsi sevindirir; her ikisine de tat ve huzur verir. Bu huzur kadın ve erkek arasında paylaşılır; paylaşılmalıdır.

Gerçek mümin hakları güzel korur. Allah dostları aşkın hakkını en iyi bilen ve koruyan kimselerdir. Yüce Allah'ın 'sevin' dediği şeyleri edebince sevemeyen kimse, Allah dostu olamaz.

Müslümanların bir kısmı hayatın pek çok alanında dine göre değil kendi âdet ve örfüne göre yaşıyor; o alanda dinin ne istediğini ve edebi bilmiyor. Aile içindeki özel konularda da durum böyledir.

Pek çok müslüman çevrede cinsel ilişki konusunda bilgi almak ve vermek ayıp zannediliyor. Bu konuda gençler kaçamak bilgilerle yetiniyor, kulaktan duydukları ile idare ediyor. Bunlar da yetmeyince nefis başka arayışlara giriyor. Bu arayışta nefis kontrol istemiyor. İyi zannederek kötü örneklere imreniyor. En azından bir kere denemek istiyor. Bir-iki derken alışıyor, kötü işler kalbine işliyor, huy haline geliyor. Bundan sonra sıkıntı başlıyor.

En emniyetlisi ölçüye uymaktır. Ölçü, hayatımızın her alanında saadeti garanti eden İslâm'ın emrettiği edepleri öğrenip helâl dairede kalmaktır.

Cinsel İlişkideki Rahmet

Cimâdan asıl maksat, nefsi teskin etmek ve nesli çoğaltmaktır. İçindeki zevk ise, bu maksatların temini için verilmiş ilâhî bir lutuftur.

Nikâhlı olarak yapılan cinsî temasa "cimâ" denir; nikâhsız birleşmeye de "zina" denir. Zina, kesinlikle haramdır, büyük günahtır.

Edeplerini gözeterek cimâda bulunan eşler, bununla nâfile ibadet sevabı kazanırlar. Bir mümin, haram ilişkiler yerine nikâhla helâli tercih ettiği için sevap kazanır. Kendi nefsi gibi, eşinin nefsini de helâl yoldan teskin, tatmin ve memnun ettiği için yine sevap kazanır.

Bir erkeğin hanımının karnını Allah rızâsı için doyurması kendisine sadaka sevabı getirdiği gibi; onun gönlünü sevgi ile doldurması, cinsel ihtiyacını gidermesi, nefsini rahatlatması ve onu haramdan koruması da sadaka yerine geçer, sevap kazandırır. Sevgi de su gibi bir ihtiyaçtır. Onu Allah için alıp verenlerden, edebince sevenlerden Allah razı olur.

Helâl yoldan yapılan cinsel ilişkiden yüce Allah razıdır. Cimâ, ilâhî kanuna uymaktır. Fıtratının ihtiyacı olan bir işi yüce Allah'ın izniyle yapmaktır. Verilen nimeti edeple kullanarak fiilen şükretmektir. Cimâda insanın vicdanı helâl bir iş yapmanın huzuru içindedir. Cimâ gönlü rahatlatır, yüzü parlatır. Helâl sınırları içinde iş yapan mümin rahmet altındadır. Bu hal içinde kuldan mülkün sahibi Allah razıdır; melekler ve müminler ona duacıdır.

Allah korusun zina, şirkten sonra yeryüzünde işlenmiş en büyük zulümdür; en çirkin iştir, insanı öldürmekten daha kötü bir cinâyettir. Allah'ın gazabını çeker. Zina edenin üzerine zulmet iner. Ona bütün âlem lânet eder. Zina kalbi daraltır ve yüzü karartır. Zinanın hayali bile zarardır. İşte nikâh, böyle kötü bir işi hayra, rahmete ve ibadete çevirmektir.

Resûlullah Efendimiz (s.a.v), ***"Sizden birinin hanımı ile cimâ etmesinde sadaka sevabı vardır"*** buyurunca, ashap,

"Ey Allah'ın Resûlü, bizden biri şehvetini teksin ediyor; bundan dolayı sevap mı alıyor?" diye sordular; Peygamber Efendimiz (s.a.v) şöyle buyurdu:

"Düşünsenize, eğer o bu işi haram yoldan yapsaydı büyük bir günah kazanmış olacaktı. Aynı şekilde helâlinden yaptığı için kendisine sevap vardır." [262]

Ayrıca cimâdan hâsıl olan bir çocuk küçük yaşta vefat etse, anne babasına âhirette şefaat eder. Büyüyüp sâlih amel yapsa ve anne babasına hayır dua etse onlara sevap kazandırır. Bütün bunların ilk sebebi iyi niyetle helâlinden yapılan cimâdır.

---

262 Müslim, Zekât, 53; Ebû Davud, Edeb, 159; İbn Hibbân, *Sahîh*, nr. 4167.

Cimânın Edepleri

Bu konuda şu hususların bilinmesi ve korunması gerekelidir:

Kadın kocasının cimâ arzusuna itaat ederek karşılık vermesi gerektiği gibi, erkek de kadının cimâ arzusunu ciddîye almalı, uygun zaman aralıkları ile onun bu ihtiyacını gidermelidir. Bu konuda elden gelen yapılmalıdır.

Âlemlere rahmet Resûlullah Efendimiz (s.a.v), şerefli hanımlarını her konuda memnun etmek için elinden geleni yapar, sonra da yüce Allah'a şöyle özür beyan ederdi:

"Allahım! Benim elimde olan ile yapabildiğim budur. Senin kudretinde olup benim elimde olmayan şeyleri yapma gücü bende yoktur." [263]

Cimâya girmeden önce "bismillah" dedikten sonra şöyle dua etmelidir:

"Allahümme cennibnâ'ş-şeytâne ve cennibi'ş-şeytâna mâ razektenâ"

Mânası: Allahım, şeytanı bizden ve bize nasip edeceğin çocuktan uzak tut."

Bu duayı yapanlara Peygamber Efendimiz (s.a.v) şu müjdeyi vermiştir:

"Bu dua ile yapılan cimâdan bir çocuk meydana gelirse, şeytan o çocuğa zarar veremez." [264]

Cimâ esnasında ayakların ve arka kısmın kıbleye gelmemesine dikkat etmelidir. Ayrıca çiftler üzerlerini bir örtü ile örtmelidir. Bu konuda edep Peygamberimiz (s.a.v) bizleri şöyle uyarmıştır:

"Biriniz hanımı ile cinsel ilişkide bulunacağı zaman merkepler gibi üstü açık çırılçıplak bir halde ilişkide bulunmasın; kendisinin ve hanımının üzerine bir şey örtsün." [265]

---

263 Ebû Davud, Nikâh 39; Tirmizî, Nikâh, 41; Nesâî, İşretü'n-Nisâ, 2.

264 Buhârî, Nikâh, 66; Müslim, Talâk, 6; Ebû Davud, Nikâh, 45; Tirmizî, Nikâh, 8.

265 İbn Mâce, Nikâh, 28; Beyhakî, *Şuabü'l-İmân*, nr. 7792; Taberânî, *el-Kebîr*, nr. 10443; Bezzâr, *Müsned*, nr. 1449; Heysemî, *ez-Zevâid*, 4-293-294.

Cimâ sırasında eşlerin üzerini örtmelerinin pek çok hayrı ve faydası vardır. Bunlardan bir kaçını hatırlatalım:

Önce, mümin kendi evinin içinde de olsa tamamen çıplak olmaktan utanır; çünkü bu yüce Allah'a karşı bir edeptir; iman ve mârifetten kaynaklanan bir hayâdır. Sonra insandan hiç ayrılmayan melekler vardır. cimâ esnasında örtünmek koruyucu ve yazıcı meleklere karşı bir edep ve ikramdır.

Hadiste belirtildiği gibi, kadın ve erkek edep yerleri çıplak olarak cimâ ederlerse rahmet melekleri hayâ edip yanlarından ayrılır. Melekler çıkınca şeytanlar gelir. Şeytanın hazır bulunduğu ve seyrettiği bir cimâdan doğacak çocukta şeytanın etkisi bulunur.[266]

Cimâ sırasında örtünmekle insan hayvanlardan ayrılır, hayâ farkını gösterir. Erkek ve kadın sevgilisinin en mahrem anını hiç kimseyle paylaşmaz, onu cin, şeytan ve hatta eşyadan bile perdeleyerek kendisine tahsis eder ve çok özel olduğunu gösterir.

Cimâ esnasında örtünmek, eşler için bir emniyettir. Odalarına aniden izinsiz girenlere veya gizlice gözetleme yapanlara karşı örtü bir siper olur.

Bazan kadın veya erkek, eşi de olsa bütünüyle çıplak halde gözükmekten çekinebilir. Buna vücudundaki bir kusur da sebep olabilir. Örtü ile bu sıkıntı giderilmiş olur.

Doktorların tesbitine göre bazı kadınlar kocası da olsa sürekli çıplak olarak seyredilmekten ciddî rahatsızlık duyarlar. Hatta bazı kadınlar örtü ile yetinmez, karanlıkta cimâ yapmayı tercih ederler. Bu tercihi bazan erkekler de yapar. Çünkü cimâ anında huzuru böyle bulmaktadır.

Bir şeyi özlemek için az görmek gerekir. Bir ömür boyu sürecek bir evlilikte kadın ve kocanın birbirinden usanmaması ve özlemlerinin canlı kalması için cimâ anında da olsa üzerlerinde ikisini birbirine saracak bir örtü bulunmalıdır.

---

266 Bezzâr, *Müsned*, nr. 1448; Taberânî, *el-Evsat*, nr. 178; Heysemî, *ez-Zevâid*, 4/293.

Örtü altındaki cimâda eşlerin birbirine karşı saygısı daha fazla korunur, kadının edebi ve utanması devam ettikçe erkeğin ona sevgisi ve güveni daha fazla artar.

Haram olmadığı halde kendi yatak odasında bile tamamen çıplak olmaktan hayâ eden bir erkek ve kadın, yabancı kimselerin evinde ve yanında haram bir yerini göstermekten daha fazla kaçınır. Bu onlar için bir ölçü ve edep dersi olur. En gizli halinde edebi korumaya alışan bir kimse, halkın içinde daha fazla edepli olur.

Cimâ anındaki örtü kadını kocasından saklamak için değildir; ikisini birbirine sarmak ve dış âlemden saklamak içindir.

Kişi hanımıyla cinsel ilişkiye girmeden önce, ona güzel sözler söylemeli, iltifat etmeli, onu övmeli, sevmeli ve kendisini bu işe hazırlamalıdır. Hiçbir sevgi ve ilgi göstermeden hemen kendi ihtiyacını görüp çekilmek edebe aykırıdır. Konuyla ilgili bir hadiste Peygamber Efendimiz (s.a.v),

"Sizden biriniz cimâ için hanımına yaklaştığı zaman aralarında bir elçi olsun!" buyurdu, Sahâbe, "Ey Allah'ın Resûlü! Aralarındaki elçi nedir?" diye sorunca, Resûlullah Efendimiz (s.a.v),

"Öpmek ve tatlı sözler" [267] buyurdu.

Resûl-i Ekrem Efendimiz (s.a.v), bir erkeğin hanımı ile oynamasını, onunla şakalaşmasını, Cenâb-ı Hakk'ın razı olduğu ve sevap verdiği hak oyunlar içinde saymıştır.[268]

Erkek, cinsî ilişki esnasında kendisi boşalıp zevkine varınca hanımının da boşalıp hevesini alması için beklemelidir; çünkü kadın bazan erkekten daha sonra boşalabilir. Kendi hevesini aldıktan sonra, hanımı hiç düşünmeden ayrılmak, kadına sıkıntı ve eziyet verir.

Resûlullah Efendimiz (s.a.v) şu uyarıda bulunmuştur:

---

267 Zebidi, *İthâfu's-Sâde*, 6/175 (Deylemi, *Müsnedu'l Firdevs*'te)

268 Tirmizî, Cihâd, 11; İbn Mâce, Cihâd, 19; Ahmed, Müsned, 4/144, 146; İbn Adiy, *el-Kamil*, 9/115 (Beyrut, 1997)

"Sizden biri ehline yaklaştığı zaman kendi ihtiyacını görünce hemen acele edip çekilmesin, onun da ihtiyacını görmesi için biraz beklesin." [269]

Bazı kadınlar erkek gibi her cimâda boşalmazlar veya aralıklarla boşalır. Bu durum tesbit edilince erkeğin yapacağı bir şey yoktur. Kadın da boşalmadım diye rahatsız olmamalıdır.

Kadına sadece ön kısımdan cimâ etmelidir. Arka bölgeden yaklaşmak haramdır.

Allah Teâlâ, âyet-i kerimede şöyle buyurmuştur:

"Kadınlarınız sizin için bir tarladır. Tarlanıza nasıl isterseniz öyle varın." [270]

Âyette geçen "nasıl" ifadesi, ne şekil ve ne zaman isterseniz şeklinde de açıklanmıştır.

Yasak edilen bazı zamanlar hariç, erkek kadını ile her zaman cinsel ilişkiye girebilir. Cinsel ilişkinin yasak olduğu vakitler şunlardır:

1. Hacda ihramlı iken.

2. Ramazanda oruçlu iken. Ramazan gecelerinde cimâ helâldir.

3. Mescidde itikâf yaparken.

4. Kadın hayız ve nifas halindeyken.

Kadın hamile iken cimâ yapmak haram değildir. Ancak doktorlar son iki aya girince ve özellikle son bir ay içinde bunun çok zararlı ve tehlikeli olduğunu tesbit etmişlerdir.

Kadının süt emzirme döneminde kendisiyle cimâ yapmak da haram değildir.

---

269 Ebû Ya'lâ, *Müsned*, nr. 4200; 4201; Heysemî, *ez-Zevâid*, 4/295.
270 Bakara, 2/233.

Mübârek gün ve gecelerde cimâ yapmak yasak ve haram değildir; ancak bu gecelerde tavsiye edilen hiçbir ibadeti yapmadan sadece cimâ ile meşgul olmak mekruhtur.

Âlimlerden bir kısmı cuma gününde veya gecesinde hanımı ile ilişkide bulunmanın sevap olduğunu söylemişlerdir. Bu görüşlerine şu hadis-i şerifi delil göstermişlerdir:

"Kim cuma günü yıkanır ve hanımının da yıkanmasını sağlarsa, Allah ona rahmet etsin!" [271]

Allah Resûlü (s.a.v) diğer bir hadislerinde, erkekleri cuma günü hanımı ile cimâ yapmaya teşvik edip bunun iki yönden sevap getireceğini belirtmiştir: Biri erkeğin, diğeri de hanımının gusül abdesti almasıdır. [272]

Bir kadının kocası ile yaptığı cimâyı herhangi bir kadına veya erkeğe anlatması yasaktır. Bu hüküm erkek için de aynıdır. Peygamberimiz (s.a.v) bu işin tehlikesine şöyle dikkat çekmiştir:

"Kıyamet gününde Allah katında derecesi en kötü olan kimse, eşiyle cinsel ilişki yaptıktan sonra onu başkalarına anlatan kimsedir." [273]

Peygamberimiz (s.a.v), bir kimsenin cimâdaki başarısı ile insanlara övünmesini yasaklamış ve bunun haram olduğunu bildirmiştir.[274]

Bir kadının yabancı bir kadınla çıplak halde aynı yatakta yatması haramdır. Bu şekilde yabancı bir kadının mahrem bölgelerini görüp sonra onu kocasına anlatması da haramdır. Peygamberimiz (s.a.v) bu konuda şöyle uyarmıştır:

"Bir kadın diğer bir kadınla çıplak halde aynı yatakta yatmasın. Bir kadın, gördüğü yabancı bir kadının vücut hatlarını kocasına anlatmasın; böyle yaparsa, kocası onu *(hayalinde canlandırır ve sanki)* ***görüyormuş gibi olur."*** [275]

---

271 Ebû Davud, Tahâret, 129; Tirmizî, Salât, 356; Nesâî, Cuma, 12; İbn Mâce, İkame, 80.

272 Beyhakî, *Şuabü'l-İmân*, nr. 2991; Süyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr*, 1/655 (Bu hadisi Ebû Nuaym ve İbnü's-Sünnî *et-Tıbbü'n-Nebevî* adlı eserlerinde de nakletmişlerdir).

273 Müslim, Nikâh, 123-124; Ebû Davud, Edeb, 32; Ahmed, *Müsned*, 3/69.

274 Ahmed, *Müsned*, 3/29; Ebû Ya'lâ, *Müsned*, nr. 1396; Heysemî, *ez-Zevâid*, 4/295.

275 Buhârî, Nikâh, 118; Ebû Davud, Nikâh, 43; Tirmizî, Nikâh, 38.

Nikâhlı eşlerin ara sıra cimâda bulunması, aslında sünnettir. Ama evlendikten sonra hiç olmazsa birkaç kere cimâ etmek vâciptir.[276]

Kendisi ve hanımı için zinaya düşme tehlikesi baş gösterince bundan korunabilmek için cimâ etmek vâciptir.

Cimâda kadının da bir hakkı vardır. Bu hakkı erkek vermediği zaman kadın isteyebilir. Hatta bu hakkı vermekten kaçan kocasını yetkili makamlara şikâyet edebilir. Hz. Ömer (r.a), bir kadının cimâ konusunda kocasından şikâyetini dinlemiş ve kocanın her temizlik süresi içinde yani yaklaşık olarak ayda bir kez hanımı ile cimâ yapmasını yeterli bulmuştur.[277] Bu süre ve sayı şahıs, yer, iş ve şartlara göre değişebilir.

Bir erkeğin hiçbir özrü ve engeli yokken uzun bir süre hanımına yaklaşmaması helâl değildir. Bu ayrılık özellikle kadına zarar verme ve onu harama düşürme noktasına gelmişse, kadın kocasını kendisiyle birlikte olmaya davet eder; olmazsa kocasını zorlaması için hâkime başvurabilir.[278]

Bunun için ilim, bilim, iş, askerlik gibi zaruri sebeplerle ailesinden ayrı olanların bile, bu durumu dikkate almaları gerekir. Bu durumda olanlar ya eşlerini yanlarına almalı veya en mümkün olan aralıklarla ailesinin yanına gelmelidir. Bazı âlimler bunu bir sene ile sınırlamışlardır. Hz. Ömer'in (r.a) uygulaması dört aydır; bu da bizim için bir ölçüdür.

276 İbn Nüceym, *el-Bahrü'r-Râik*, 3/139 (Beyrut, 1997).
277 Abdürrezzâk, *Musannnef*, nr. 10737; Süyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensur*, 1/655.
278 Zühaylî, *el-Fıkhü'l-İslâmî*, 9/6599-6600.

İBRET

YA TAKVÂ VE VEFA OLMASAYDI!

Bir defasında Hz. Ömer (r.a), gece çıkmış Medine'nin sokaklarında dolaşıyordu. Bir evin önünden geçerken içerden bir kadının beyitler söyleyerek şu şekilde dertlendiğini işitti:

Uzadı bu gece, çöktü karanlık;
Ne zor iş, belimi büktü yalnızlık.

Yok ki kocam onunla eğleneyim,
Sarılıp boynuna muhabbet edeyim.

Eğer Allah korkusu olmasa bende,
Şu yatak boş kalmazdı herhalde.

Hayâm perde oldu korudu beni,
Sokmadım evime yabancı eri.

Bir de kocama vefa sözüm var;
Sabredeceğim o, dönünceye kadar.

Kadın bunları söyleyip derin bir âh çekti. Hz. Ömer (r.a) işittiklerine hayret etti. Ertesi gün kadına haber gönderip yanına çağırdı. Ona kocasının nerede olduğunu sordu. Kadın,

"Sen orduya aldın, Irak tarafına savaşa gönderdin" dedi ve kocası olmadığı için içine düştüğü malî ve ruhî sıkıntıyı dile getirdi. Hz. Ömer ona bir miktar yiyecek ve giyecek verdi. Sonra kızı Hz. Hafsa'ya (r.ah) bir kadının erkeğinden ayrı kalmaya en fazla ne kadar sabredebileceğini sordu, Hafsa validemiz de, "Dört veya altı ay" cevabını verdi. O zaman Hz. Ömer,

"Hiçbir erkeği dört aydan fazla ailesinden ayrı tutmayacağım" dedi ve ordu komutanına haber göndererek, evli olan askerleri dört ayda bir ailesinin yanına göndermesini emretti.[279]

279 Kurtubî, *el-Câmi li-Ahkâmi'l-Kur'ân*, 3/102; Süyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr*, 1/653; Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 9/29; İbn Ebü'd-Dünya, *el-İşrâf*, nr. 229.

Arkadan Yanaşmak Haramdır

"Kadınlarınız sizin için *(çocuk yetiştirecek)* ***tarlanızdır; öyleyse tarlanıza nasıl isterseniz öyle varın"*** [280] âyetinden kadının arka bölgesine girişin serbest olduğu hükmü çıkarılamaz. Kadına veya erkeğe arkadan yanaşmak (Lut kavminin yaptığı iş) kesin haramdır.

Âyette, *"Nasıl isterseniz öyle gelin"* denen yer, kadının her yeri değil, çocuğun tohumunun atıldığı yerdir. Bunun için oraya tarla denmiştir. O da ön kısımdır. Âyetin bu kapalı ifadesini hadis-i şerifler açıklayarak kesin hükmü şöyle bildirmiştir:

"Hiç şüphesiz Allah hakkı açıklamaktan hayâ etmez. Kadınlarınıza arkadan yaklaşmayın." [281]

"Kadına arkadan yaklaşan kimse lânetlenmiştir." [282]

"Allah bir erkeğe veya kadına arkadan yaklaşan kimseye rahmet nazarıyla bakmaz." [283]

Cimâ ile İlgili Özel Durumlar

Cimâ esnasında karı koca birbirlerinin her tarafına bakabilir, dokunabilir, sevip okşayabilirler. Eşlerin birbirinin avret bölgesine bakması yasak değildir. Bunun cimânın zevkini artıracağını söyleyen âlimler de vardır; fakat sürekli bakmak uygun görülmemiştir. Tenasül uzuvlarına hiç bakmamak veya çok az bakmak eşler arasındaki saygıyı, sevgiyi ve özlemi daha fazla artırır.

Bir talebe mürşidine, "Efendim, cimâ anında hanımın fercine bakmanın hükmü nedir?" diye sorunca, o büyük zat şu cevabı vermiştir:

"Fıkıh olarak haram denmez ancak edep olarak güzel değildir. Bir de yüce Allah'ın cemâline bakacak gözlerinizi helâl de olsa o tür yerlerle meşgul etmeyin."

---

280 Bakara 2/233.

281 Nesâî, İşretü'n-Nisâ, 26; İbn Mâce, Nikâh, 29; Ahmed, *Müsned*, 2/29; Dârimî, 2/145; Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 7/196.

282 Ebû Davud, Nikâh, 46; İbn Mâce, Nikâh, 29; Ahmed, *Müsned*, 2/444; Nesâî, İşretü'n-Nisâ, 31.

283 Tirmizî, Radâ, 12; Nesâî, İşretü'n-Nisâ, 29; İbn Hibbân, *Sahîh*, nr. 4203; Ebû Ya'lâ, *Müsned*, nr. 2378.

Bir erkek hanımına cimâ ettiğinde menisi gelmese de her ikisine gusül farz olur. Gusül için erkeklik organının ferce tamamıyla girmesi şart değildir; sünnet edilen kısmın girmesi yeterlidir.[284]

Cimâdan önce oynama ve okşama sırasında erkeğin cinsel organından gelen ilk sıvı mezidir. Bu cimânın kolayca gerçekleşmesi için vücudun salgıladığı ince bir salgıdır. Aynı akıntı kadından da gelir. Eğer karı koca bu kadarı ile yetinip cimâ yapmazlarsa, meziden dolayı gusül abdesti gerekmez; sadece her iki tarafın namaz abdesti bozulmuş olur.

Cimâdan sonra tekrar cinsel ilişkide bulunmak veya uyumak isteyen kimseye, yıkanması veya abdest alması tavsiye edilmiştir. Hiç değilse ellerini ve avret yerlerini yıkaması güzel olur. Hz. Peygamber Efendimiz (s.a.v), bu durumda abdest almayı tavsiye etmiş, bunun vücuda daha fazla kuvvet ve dinçlik kazandıracağını bildirmiştir.[285]

Hanımı ile birlikte olduktan sonra gusül abdesti almadan uyumak isteyen kimsenin hiç değilse bir namaz abdesti alması sünnettir. Sahâbeden Abdullah b. Ömer (r.a) şöyle demiştir:

"Allah'ın Resûlü'ne (s.a.v), "Bizden biri cünüpken uyuyabilir mi?" diye sordum; Peygamber Efendimiz (s.a.v),

"Evet, abdest aldığı zaman uyuyabilir" [286] buyurdular.

Bununla beraber cünüp bir halde uyumak da serbesttir. Bu konuda Hz. Âişe (r.ah) şu haberi nakletmiştir:

"Resûlullah (s.a.v) ilişkiye girdikten sonra suya el sürmeden *(yıkanmadan)* ***o haliyle uyurdu. Daha sonra kalkıp yıkanırdı."*** [287]

---

284 Buhârî, Gusül, 28; Müslim, Hayız, 88, 89; Ebû Davud, Tahâret, 83; Tirmizî, Tahâret, 80; Nesâî, Tahâret, 128; İbn Mâce, Tahâret, 111.

285 Hâkim, *Müstedrek*, 1/152; İbn Hibbân, *Sahîh*, nr. 1211; İbn Huzeyme, *Sahîh*, nr. 221; Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 1/204.

286 Müslim, Hayız, 23; Ebû Davud, Tahâret, 89; Tirmizî, Tahâret, 87; İbn Mâce, Tahâret, 98 (Hadisin son kısmıyla olan rivayet İbn Mâce rivayetinde).

287 Tirmizî, Tahâret, 87; Ahmed, *Müsned*, 6/102. Buna ruhsat veren bir rivayet için bk. Müslim, Müsâfirîn, 129; Beyhakî, *es-Sünenü'l- Kübrâ*, 1/201-202; Begavî, *Şerhu's-Sünne*, nr. 945.

Allah Resûlü (s.a.v), hanımlarıyla beraber olup yıkanması gerektiğinde bazan gecenin evvelinde yıkanır öyle uyur, bazan da uyuyup gecenin sonunda yıkanırdı. Bunu ümmetine kolaylık olsun diye yapıyordu.[288]

Cimâ eden karı ve koca, eğer içinde bulundukları vaktin namazını kılmamış iseler, o namaz vakti çıkmadan yıkanmaları farzdır. Yıkandıktan sonra vakit namazı kılacak kadar bir süre de kalmalıdır. Uyku veya dinlenmeyi bu vakte göre ayarlamaları gereklidir.

Rüyada cinsî ilişkide bulunup ihtilâm olmak da gusül abdesti almayı gerektirir. Bu erkek ve kadın için aynıdır.

Rüyada cinsel ilişkiye girdiğini gören bir kimse, uyandığında bedeninde, elbisesinde ve yatağında hiçbir ıslaklık ve iz görmese gusül gerekmez.

Uykudan uyandığında rüyasında cinsel ilişkiye girdiğini hatırlamadığı halde bedeninde veya elbisesinde meni gören kimse gusül abdesti alır.[289]

Bir kimse cinsel ilişkiyi hayal ederek kendisini tahrik etse ve şehvetle menisi akıp boşalsa, onun da gusül abdesti alması gerekir. Cimâyı hayal ederken cinsel organından meni dışında ince bir sıvı (mezi) akan kimseye gusül gerekmez; ancak abdesti bozulmuş olur.

Karı koca cünüpken aynı anda banyoda yıkanabilirler. Aynı kovadaki suyu paylaşabilirler. Birbirlerini yıkayabilirler.

Kapalı ve kimsenin görmeyeceği bir banyoda da olsa yıkanırken ön ve arka avret bölgelerinin kapalı olması edep olarak tavsiye edilmiştir. Bunun birçok yönden faydası vardır.

Kimsenin görmeyeceği şekilde kapalı ve kontrolü mümkün olan bir banyoda çıplak olarak yıkanmaya haram denmiyor; fakat bu durum edebe uygun değildir.

---

288 Ebû Davud, Tahâret, 89; Nesâî, Tahâret, 141; İbn Mâce, İkâme, 179.

289 Ebû Davud, Tahâret, 94; Tirmizî, Tahâret, 82; Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 1/168. Geniş bilgi için bk. Zeydân, *el-Mufassal fî Ahkâmi'l-Mer'e*, 1/101-102.

Önemli Hak

Kadın, kocasının cimâ isteğine mümkünse hemen cevap vermelidir. Bu konudaki ihmal ve itiraz kadını mesul eder.

Resûlullah Efendimiz (s.a.v), bütün mümin kadınlara şu uyarılarda bulunmuştur:

"Allaha yemin ederim ki, bir erkek cimâ için hanımı yatağa çağırdığı zaman kadın buna yanaşmazsa, kocası ondan razı olunca kadar yüce Allah ona gazap eder." [290]

"Kadın kocasına kızıp yatağını terkederek gecelerse, sabaha kadar melekler ona lânet okurlar." [291]

Kocasının cimâ davetini 'geleceğim' diyerek geciktirmek ve geçiştirmek yasak olduğu gibi, hayız olmadığı halde 'ben hayızım' diyerek cimâdan kaçmak da helâl değildir. Allah Resûlü Efendimiz (s.a.v), böyle yapan kadınları lânetlemiştir.[292] Ancak koca cimâyı fazla hacet görmez ve teklifinde ısrar etmezse hanımı izin alıp cimâyı tehir edebilir.

Cimâ her zaman zevk için olmaz. Bazan cimâ su, yemek veya ilâç gibi lâzım olur. Yapılmazsa, aşırı hararet bünyeyi sarar, akıl ölçüyü, vücut dengeyi kaybeder, nefis harama meyleder. Böyle bir anda tek ilâç bu hararet helâlinden dindirmektir.

Erkek, dışarıda bir kadın görüp cazibesine kapılmış ve ciddî şekilde cinsî ilişki arzusu uyanmış olabilir. Bu durumda kalbi ve gözü haramdan korumanın en güzel yolunu, kalplerin doktoru Peygamberimiz (s.a.v) şöyle göstermiştir:

"Sizden biri dışarıda yabancı bir kadın görür, ondan hoşlanır ve içine cimâ arzusu düşerse, hemen kendi hanımına gelerek

---

290 Buhârî, Nikâh, 86; Müslim, Nikâh, 121; Ebû Davud, Nikâh, nr. 2141; Ahmed, *Müsned*, 2/439.

291 Buhârî, Nikâh, 86; Müslim, Nikâh, 120; Ahmed, *Müsned*, 2/255.

292 Ebû Ya'lâ, *Müsned*, nr. 6467; İbn Hacer, *el-Metâlib*, nr. 1559; Heysemî, *ez-Zevâid*, 4/296.

onunla cimâ etsin. Böyle yaparsa şehveti söner, kalbini saran cimâ hayali gider, heyecanı diner, rahat eder." [293]

Böyle bir anda kalbi karşı cins ile meşgul ederek haram hayallere ve sıkıntıya düşmeden tedavi yoluna gitmelidir. Bu durumda kocanın cimâ teklifine kadın hemen cevap vermelidir. Öyle ki rahmet Peygamberimiz (s.a.v), kadının hamur yoğurmak, ekmek pişirmek, çamaşır yıkamak, ütü yapmak gibi en yoğun işleri arasında bile bu teklifi karşılıksız bırakmamasını, hemen kocasına yardımcı olmasını emretmiştir.[294]

Aynı ihtiyaç kadın için de ortaya çıkabilir. Bu durumda koca kendisiyle birlikte olmak isteyen kadının ihtiyacını gidermelidir.

Gaye haram hayallerden ve boş düşüncelerden kalbi temizleyip huzurla ibadet ve işine yönelmektir. Cimâ bu niyetle yapıldığı için sevap olmaktadır. Bu iş sevdiğini ateşten kurtarmaktır.

Evli olmayanlar veya evli olup da hanımı ile cimâ imkânı bulamayanlar, böyle bir durumda yüce Allah'ın zikrine sarılmalı, kalbine gelen cimâ arzusunu artıracak düşüncelere dalmamalı, şehvetini tahrik eden sebebi ve yeri terketmeli, kendini işe veya ibadete vererek şehvetin çekim alanından çıkmaya çalışmalıdır.

Dua müminin şeytana karşı silâhıdır, zikir kalesidir, sadaka kalkanıdır, güzel arkadaş yardımcısıdır, ilim tedbiridir, sabır zaferidir. Ümitsizliğe gerek yok, her günahın bir tövbesi, her derdin bir ilâcı ve her zorluğun bir çıkış yolu vardır.

Hayız Halinde Cinsel İlişki

Bu konuda yüce Allah şöyle buyurmuştur:

"Sana kadınların ay halinden sorarlar. De ki: O bir rahatsızlık ve eziyetli dönemdir. Bu sebeple kadınlara cimâ yapmaktan uzak durun ve temizleninceye kadar kendileriyle cinsel ilişkiye girme-

293 Müslim, Nikâh, 10; bk. Ebû Davud, Nikâh, 43; Tirmizî, Radâ, 9; Ahmed, *Müsned*, 3/3955.

294 Tirmizî, Radâ, 10; Bezzâr, *Müsned*, nr. 1472; Heysemî, *ez-Zevâid*, 4-312.

yin. Temizlendikleri vakit, Allah'ın size emrettiği yerden onlara yaklaşın." [295]

Kadının hayız olduğunu erkeğine söylemesi gerekir. Hayzını gizleyip onunla cinsî ilişkiye girerse haram işlemiş olurlar, fakat bunun vebali kadına aittir. Kadının hayız olduğunu bilen bir erkek o hayızdan temizleninceye kadar kendisiyle cinsî ilişkiye giremez; girerse haram işlemiş olur. Aynı şekilde kadınların âdet kanı kesildikten sonra, gusül abdesti almadan kendilerine yaklaşmak da haramdır. Gusül abdesti alma imkânı olamazsa, hiç değilse tam bir namaz vakti geçmiş olmalıdır. Kişi, hanımı âdet halindeyken, cinsel ilişki hariç hanımının vücudunun tamamından faydalanabilir.

Yüce Allah'ın,

"Kadınlarınız sizin için bir tarladır. Tarlanıza nasıl isterseniz öyle varın" [296] âyetinden kastedilen mâna, önden olmak şartıyla istediğiniz şekilde, vakitte ve yerde yaklaşabilirsiniz demektir. Yoksa önden veya arkadan istediğiniz yerden yaklaşınız, demek değildir. Kadına arka bölgesinden yaklaşmanın kesin haram olduğunu belirtmiştik.

Kadın âdetliyken, yatakta göbeği ile diz kapağı arasını örtecek bir peştamal, elbise veya örtü kullanması tavsiye edilir. En azından ön ve arka kısmı örtecek, özellikle rahim bölgesini kapatacak bir iç elbise gereklidir. Bu örtü veya bez, hem bilmeden rahim bölgesine girişi engeller, hem de rahatsız edici kokunun yayılmasını önler.

Erkek, hayız ve lohusa halindeki hanımıyla birlikte uyuyabilir, yemek yiyebilir, dilediği gibi oynaşabilir. Başını kucağına koyup Kur'an okuyabilir.

Dışa Boşalmanın (Azlin) Hükmü

Azil, cinsel ilişki esnasında erkeğin menisini rahmin dışarısına boşaltmasıdır.

Âlimler azil hakkında faklı görüşler söylemişlerdir. İmam Gazâlî'nin (rah) belirttiği gibi en tercih edilecek görüş, onun dinen haram değil serbest olduğudur. İmam Gazâlî (rah) der ki:

---

295 Bakara 2/222.

296 Bakara 2/233.

Bazıları azlin mekruh olduğunu söylemişlerdir. Mekruh üç mânaya gelir:

1. Tahrîmen mekruh. Bu, harama yakın bir iştir.

2. Tenzîhen mekruh. Bu, helâle yakın bir iştir.

3. Mekruh, iyi ve daha faziletli olanı terketmek mânasına da gelir.

İşte azlin mekruh olduğunu söyleyenler, üçüncü mânayı yani iyi ve faziletli olanı terk mânasını kastediyorlar. Azil yapan kimse, iyi ve faziletli olan bir şeyi terketmiş olur.

Azil yapmak haram değildir.

Ancak azil yaparken hanımın rızasını ve iznini almak gerekir. Bunu terkederek kendi keyfince azil yapmak mekruhtur. Bu, güzel geçime ve annelik hakkına terstir; çünkü cimâdan hâsıl olacak çocukta annenin de hakkı vardır. Ayrıca azil iki tarafın cimâ lezzetini yarıda kesmektir. Bunun için karşılıklı rızâ güzel olmaktadır. Eğer azil için ciddî bir sebep varsa, erkek hanımın iznini almadan da yapabilir.[297]

Ashaptan Hz. Câbir (r.a) şunu rivayet etmiştir:

"Bizler Allah Resûlü'nün zamanında azil yapardık. Halbuki Kur'an âyetleri nâzil oluyordu *(Bu konuda bir yasak gelmemişti)."*

Diğer rivâyette hadis şu şekildedir: ***"Biz dışarı boşalıyorduk. Resûl-i Ekrem (s.a.v) duydu ve bunu yasaklamadı."*** [298]

Yine Câbir (r.a) şunu rivayet etmiştir: Adamın biri Hz. Peygamber'e (s.a.v) gelerek,

"Yâ Resûlallah! Benim bir câriyem var, onunla ilişkiye giriyorum. Fakat hurma suladığı ve başka işlerimizde de çalıştığı için hamile kalmasını istemiyorum" dedi. Resûl-i Ekrem (s.a.v),

"İstersen azil yap. Fakat ondan gelmesi takdir edilen çocuk, mutlaka gelecektir" buyurdular. Aradan bir müddet geçtikten sonra adam geldi ve,

---

297 Zühaylî, *el-Fıkhü'l-İslâmî*, 9/6600-6601 (Beyrut 1997).

298 Buhârî, Kader, 4; Müslim, Talâk, 26-28; Tirmizî, Nikâh, 39; İbn Hibbân, *Sahîh*, nr. 4195.

"Yâ Resûlallah! Câriye hamile kaldı" dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v),

"Ondan gelmesi takdir edilen çocuğun mutlaka geleceğini sana söylemiştim" [299] buyurdular.

Gebeliği Önlemek İçin Ön Tedbir Câiz midir?

Bu tedbirlerin başında hap almak, spiral takmak ve kordonları bağlatmak gelmektedir. Hap ve spiral için söylenecek şeyler azil konusunda söylenenlerle aynıdır. Bir özür sebebiyle dışarı boşalmaya helâldir diyenler, aynı hedef için alınan diğer tedbirlere de helâl demektedirler.[300]

Azil helâldir diyen âlimlere göre, erkek hücresinin rahme inmesini veya dişi hücreyi döllemesini engelleyecek diğer tedbirler de câizdir. Bunda şu noktalara dikkat edilmesi gerekir:

1. Alınan tedbirden kocanın haberi, rızâsı ve izni olmalıdır.

2. Alınan ilâç veya rahim bölgesine yerleştirilen alet, bünyeye zarar vermemelidir.

3. Kadının rahim bölgesine konacak madde veya tüplerin bağlanması ancak bir doktor tarafından yapılacağı için, bu müdahaleyi yapacak doktorun bir kadın doktor olmasına dikkat etmelidir.

Kordonları bağlatmada ayrıca şunlara da dikkat edilmelidir:

1. Rahime giden kanalları bağlatmak için yeni bir doğum yapmanın kadın için ciddî tehlike arzetmesi gerekir. Bu doğum, ister normal yolla ister ameliyatla olsun, kadın için ciddî ölçüde tehlikeli olacağı tesbit edilmişse bu tedbire başvurulabilir.

2. Mazereti olmakla birlikte ciddî tehlike riski olmayan kadınlar, kordonlarını geçici olarak bağlatmalı, temelli kısırlaştırmaya gitmemelidir. Bu câiz olmaz.[301]

---

299 Ahmed, *Müsned*, 3/313; İbn Mâce, Mukaddime, 10; İbn Hibbân, *Sahîh*, nr. 4194; Ebû Ya'lâ, *Müsned*, nr. 1910; Abdürrezzâk, *Musannef*, nr. 12551.

300 San'ânî, *Sübülü's-Selâm*, 3/279 (Beyrut, 1998).

301 Döndüren, *Delilleriyle Aile İlmihali*, s. 553.

Allah Resûlü (s.a.v) tamamen kısırlaşmayı yasak etmiştir. Bu yasak erkek-kadın bütün insanlar için geçerlidir.[302]

Özellikle genç yaştaki kadınlar buna daha çok dikkat etmelidir. Hayatın ve yuvanın seyri bir anda değişebilir. Kadın kocasını ve bütün çocuklarını ölüm, kaza, deprem, savaş gibi bir sebeple kaybedebilir. Yeni bir evlilik gerekebilir. Bu durumda her şeyin yeniden başlaması gerekir. Bunun için ciddî bir özür yokken temelli kısırlaştırmadan sakınmalıdır.

Spiral Gusle Mani midir?

Rahme yerleştirilen spiral maddesi gusle mani değildir. Çünkü rahmin içini yıkamak lâzım değildir. Bu madde bazan kanamaya sebep olabilir. Hayız düzenini bozabilir. Vücut yapısına uymayıp yan etkileri gözükebilir. Bu durumlarda güvenilir bir doktorla durum tesbit ve tedavi edilmelidir. Aynı tehlike, doğum kontrolü için alınan haplar için de mevcuttur. Hepsinde güvenilir bir doktorun tesbit, tavsiye ve kontrolü şarttır.

Çocuğu Aldırmak (Kürtaj) Câiz midir?

Dinen geçerli bir özür olmadıkça rahimde döllenme safhasını geçmiş bir çocuğu aldırmak câiz değildir. Bu safha, erkeğin sperm hücresinin kadının yumurta hücresini rahimde aşıladığı zamandır. Yani kadının hamile kalmasıdır.

Bazı âlimler, ceninin ruh üfürülmeden önceki dönemini ayrı değerlendirmişlerdir. Buna göre, bir zaruret olunca, ilk haftalarda bir kan pıhtısı halindeki ceninin düşürülmesine haram dememişlerdir.[303]

Âlimler dinen geçerli özürleri şöyle saymıştır:

1. Gebelik yüzünden annenin hastalanması, mevcut bir hastalığının artması veya ölüm tehlikesinin bulunması. Gebelik ve devamın-

302 Buhârî, Nikâh, 8; Müslim, Nikâh, 6; İbn Hacer, *Fethu'l-Bârî*, 10/148.

303 Zühaylî, *el-Fıkhü'l-İslâmî*, 9/6601; Seyyid Sâbık, *Fıkhü's-Sünne*, 2/177. Hz. Ali'den (r.a) bu görüşü destekleyen bir rivayet için bk. Ebû Tâlib el-Mekkî, *Kûtü'l-Kulûb*, 3/1643 (Kahire 2001); *Kalplerin Azığı*, 4/478-479 (İstanbul: Semerkand yayınları, 2003).

daki yükler sebebiyle annenin ruh sağlığının bozulması, dengesinin altüst olması da bir çeşit ağır hastalıktır.

2. Çevrenin çok bozuk olması yüzünden doğacak çocuğa sahip çıkılamaması, gerekli dinî terbiyenin verilememesi, çocuğun fitne ve haramlar içinde büyüme tehlikesi.

3. Ailenin çok kalabalık olması, annenin yeni çocuğa bakacak gücünün olmayışı, babanın bir bakıcı ve sütanne tutacak imkânının bulunmayışı.[304]

Yine annede, kanser, felç, kalp hastalığı gibi hamilelik ve doğum sırasında ciddî tehlike arzedecek bir hastalık varsa, rahimde döllenmiş cenini aldırması câiz olur. Ancak rahme müdahale avret yerinden olacağı için, bayan bir doktorun bulunmasına dikkat edilmelidir. Acil durumda bayan doktor bulunmazsa erkek doktorun müdahalesi de câizdir. Bu konuda İmam Gazâlî (rah) der ki:

"Rahimde döllenmiş çocuğu düşürmenin dereceleri vardır. Varlığın ilk aşaması, meninin anne rahminde kadının suyu ile birleşip hayatı kabul edebilecek bir vaziyete gelmesidir. İşte bu şekilde kadının suyu ile karışmış bir meniyi yok etmek bir suçtur. Eğer bu meni kan pıhtısı veya et parçası şekline gelmişse, onu yok etmek bir öncekinden daha büyük suçtur.

Çocuğa ruh üflendikten ve âzaları belli olduktan sonra yok etmek bir öncekinden daha büyük suçtur. Varlığın en son aşamasında, yani çocuk annesinden canlı olarak doğduğu halde, hayatına kastetmek ise en ağır suçtur."[305]

Son iki durumun ayrıca diyet cezası vardır.

Bunun için en tercih edilecek durum, ön tedbir almaktır. Erkek hücresinin (sperm) anne rahmine inerek rahimde anneden gelen hücreyi aşılamasına engel olmak haram değildir. Doğum kontrolü veya gebeliği önleme denen şey budur.

---

304 İbn Âbidîn, *Reddü'l-Muhtâr*, 2/380; Döndüren, *Delilleriyle İslâm İlmihali*, s. 551.
305 Gazâlî, *İhyâ*, 2/66-67 (Beyrut 2000).

TEMİZLİK ve SÜSLENME

Aile hayatında mühim bir konu da temizlik ve süslenmedir. Temizlik önce bedenin hakkıdır. Ayrıca beraber olduğumuz herkesin bizde hakkı vardır. Bu kimseler insanın aile çevresi olabileceği gibi, buluştuğu, konuştuğu, çalıştığı diğer insanlar da olabilir. Devamlı bizimle birlikte bulunan meleklerin de üzerimizde hakkı vardır.

Bedenin temizliği gibi, elbise temizliği, güzel giyim, hoş görüntü ve edebince süslenme de her mümin için yerine göre bir vazifedir.

Her Şeyin Başı: Temizlik

Yüce kitabımızın ilk inen âyetlerinden birinde, ***"Elbiseni tertemiz tut"*** [306] emri verilmektedir.

Yüce Allah, kulları içinden iki kimseyi sevmektedir: Biri kalbini, diğeri de bedeni temizleyenlerdir.[307]

Kalp, günahlardan, beden ise pis madde ve kokulardan temizlenmelidir. Rahmet Peygamberimiz'in (s.a.v) şu sözleri temizliğin yerini ve değerini anlamak için yeterlidir:

"Allah güzeldir, ancak güzel ve temiz olanları kabul eder." [308]

"Temizlik imanın** (dinin)* **yarısıdır." [309]

"Temizlik namazın, namaz da cennetin anahtarıdır." [310]

Sürekli beraber olduğumuz, aynı yeri, evi ve yastığı paylaştığımız kimselerin bizde hakkı vardır. Şu hadis de konunun önemini gösterir:

"Size ne oluyor ki ağzınızı misvakla temizlemeden dişleriniz sapsarı yanıma geliyorsunuz. Eğer ümmetime sıkıntı vereceği-

306 Müddessir 74/4.
307 Bakara 2/222.
308 Müslim, Zekât, 65; Tirmizî, Tefsîru Sûre (2), 37.
309 Müslim, Tahâret, 1; Tirmizî, Daavât, 9; Ahmed, *Müsned*, 4/260.
310 Tirmizî, Tahâret, 3. Son kısmı hariç bk. Ebû Davud, Tahâret, 31.

ni bilmeseydim, abdesti farz kıldığım gibi ağızlarınızı misvakla temizlemeyi de farz kılardım." [311]

Peygamber Efendimiz'in (s.a.v) hane-i saâdetine teşrif ettiklerinde ilk yaptığı iş ağzını misvakla temizlemekti. Bunun bir sebebi meleklerle buluşması, ikinci sebebi ise ailesiyle birlikte olmasıydı.

Pislik İçinde Temiz Aile Hayatı Olmaz

Karı kocanın birbirine karşı vazifelerinden biri de temizliktir. Temizliğin içine beden, saç, ağız, diş, elbise temizliği girdiği gibi süslenmek ve güzel koku sürmek de girmektedir.

Karı koca birbirine en yakın olan kimselerdir. Öyle ki biri diğeri için bir elbise gibidir; vücutlarının her tarafı aynı rahatlık ve yakınlık içinde görülüp sevilebilir. Bunun için sürekli temiz olmaları gereklidir. Bu konuda ciddî şikâyetler dile getirilmektedir. Öyle ki bazı kadınlar erkeğinin terli vücudundan, ağzındaki sigara kokusundan, düzensizliğinden iyice bıkmıştır. Temizlik konusunda kadınından dert yanan erkekler de az değildir.

Bir aile reisi hanımının temizliği ihmal etmesi yüzünden nasıl bunalımlara girdiğini şöyle dile getirmektedir:

"Hocam, dışarıdaki kadınların durumu belli! Çokları özel koku sürünmüş ve en çekici kıyafetleriyle dolaşıyorlar. Eve vardığımda hanımı dağınık, ilgisiz ve soğuk buluyorum. Ne yapacağımı şaşırdım. Kadına kaç defa şunu söyledim:

'Hanım, benim işten eve geleceğim saatleri biliyorsun, Allah rızâsı için şu çamaşır, bulaşık ve toz alma işlerini erkenden bitir, sarımsak soğan doğramayı da geliş saatime rast getirme. Ben eve gelince seni biraz temiz ve düzgün göreyim. Aklım dışarıda kimseye takılmasın. Senin elin tarak tutmaz mı? Şu saçlarını bir tara da yanıma öyle gel. Senin gençliğini, kendimin de evli olduğunu farkedeyim.'

311 Ahmed, *Müsned*, 3/442; Heysemî, *ez-Zevâid*, 1/221. Hâkim, *Müstedrek*, 1/146 (Hadisin ilk kısmı yok); Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 1/36.

Bunları çok söyledim, fakat hanım anlamıyor. Üstelik arada bir bana nasihat ediyor. Tekerleme haline getirdiği nasihati şu:

Adam, biz vakti zamanında birbirimizi sevip almışız, yuvaya girmişiz, daha ne cicim-bicim işleriyle uğraşıyorsun. Sen aklı başında bir adamsın, yemeğini ye, çayını iç, uykunu al, işine bak!"

Bu sadece bir örnektir. Bunun tersi de yok değil.

Saçı başı dağınık, ağzı devamlı sigara kokan, diş temizliği nedir bilmeyen, pejmürdeliği ile bakana sıkıntı veren bir erkeğin hanımına yaptığı zulmü kim savunabilir?

Gerçekten müslüman erkek ve kadınların bu hususu ciddîye almaları gerekir. Yoksa sonuç felâkettir. Allah Resûlü (s.a,v) erkeğin veya kadının pis olmasının nelere kapı açacağına şöyle dikkat çekmiştir:

"Elbiselerinizi temiz tutun, fazla saçlarınızı tıraş edin, dişlerinizi temizleyin, süslenip tertemiz olun. İsrailoğulları bunları yapmadı, kadınlarının gözü dışa kaydı, zina yaptılar." [312]

Kadın ve erkek birbirlerine karşı temiz olmak ve süslenmekle görevlidir. Bunun için, evli-bekâr hiçbir mümin ağzı, eli veya bedeni kirli bir halde yatağa girmemelidir. Girerse, başına bir sıkıntının geleceğini bilmelidir. Gündüz geceden daha fazla temizlik gerekir; çünkü evde, işte, mescidde, mecliste ve diğer yerlerde beraber olduğumuz herkesin bizde hakkı vardır.

Erkek, hanımından temiz olmasını isteme hakkına sahiptir. Bu onun hakkıdır. Bunun için sevmediği kokuları sürmemesini, kötü kokan yiyeceklerden yememesini isteyebilir. Kendisi de hanımına karşı temiz ve bu hassasiyet içinde olmakla görevlidir.

Takvâ, Temizlik İster

Kimse, gönlü dünyadan çekip âhirete yönelmeyi, takvâyı ve sûfîliği pejmürde bir halde yaşamak zannetmesin. Takvâ, Cenâb-ı Hakk'ın

312 Müttakî-i Hindî, *Kenzü'l-Ummâl*, nr. 17175.

ve halkın haklarını güzel korumaktan ibarettir. Müttakinin, içi gibi dışı da temizdir. Kalbi gibi işleri de güzeldir.

Hiçbir erkek ibadet veya hizmet içindeyim diye gerekli beden temizliğini ihmal veya terkedemez. Bu kimse 'ben kendimi Allah'a adadım' diye hanımını da ihmal edemez. Ederse edebe ve sünnete aykırı hareket etmiş olur. Bu yaptığına takvâ değil tembellik denir.

Takvâ sahibi bir kadının temizlik, güzel giyim ve süslenmesi de ancak yuvası içinde kocası için olur, olmalıdır. Kadın kendisine nikâh düşmeyen akrabaları veya kadın arkadaşları içinde de süslü ve güzel elbise giyebilir.

Kadın, giyim kuşamı ve süsü ile dışarıda yabancı erkeklere kendisini beğendirmek gibi bir niyet asla taşımamalıdır. Allah'a ve âhirete inanan bir kadın, temizlik, muhabbet, sevgi, süs ve neşelenme gibi konulardaki bütün maharetini yuvası içinde göstermelidir. O zaman hepsi sevap ve ibadet olur.

Müminlerin en önemli işi temizliktir. Yüce Allah, güzel bir temizlik ve taharet yapmayanın namazını kabul etmiyor. Ayrıca bütün müminlerin namaz için mescide geldiklerinde ve kendi evlerinde namaz kılarken temiz olmalarını ve süslenmelerini istiyor. Âyette şöyle buyrulmuştur:

"Ey âdemoğulları! Mescide** (namaz yerinize) **her gelişinizde süslenin** (temiz ve güzel giyinin). **Yiyin, için, israf etmeyin. Hiç şüphesiz Allah israf edenleri sevmez." [313]

Aslında bu emir müminlerin her zaman temiz olmasını istemektedir; çünkü günde beş vakit namaz kılan bir mümin her namaz vakti gerekli temizliği yaptığı zaman, bütün gün temiz olur.

Bu temizlik ile mümin şu sonuçları elde etmiş olur:

Önce yüce Allah'ın emrini tutmuş ve O'na sevilmiş olur. Yüce Allah temizdir; içi ve dışı ile temiz olanları sever. Sonra melekler temiz insanın yanında bulunmaktan hoşlanırlar ve onun için hayır dua

313 A'râf 7/31.

ederler. Ayrıca birlikte olduğu mümin kardeşlerinin hakkını korumuş, gönüllerini hoş etmiş olur. Bu da ayrı bir sevaptır.

Müminin elbisesi eski olabilir fakat kirli olamaz. Yine bir müminin bedeni yaratılıştan siyah veya sevimsiz olabilir, ancak bu beden sürekli kir ve pas içinde bırakılamaz. Yaratılış şeklimizle kınanmayız ama bedenin temizliğini ihmal edişimizden sorumlu oluruz.

Koca ve hanımı temizliği takvânın bir parçası görmelidir. Takvâ imamı olan Peygamber Efendimiz (s.a.v), evinde, mescidde, mecliste olduğu gibi yolculuk ve savaşlarda bile temizliği, düzeni, sadeliği ve güzel kokuyu ihmal etmezdi.

Temizlik Herkesin Hakkıdır

Resûlullah Efendimiz (s.a.v) meleklerin, insanların rahatsız olduğu bütün pis şeylerden ve kötü kokulardan rahatsız olduğunu ve böyle yerlere gelmediklerini belirtmiştir. Müminler, ailesi ve mümin kardeşleri gibi etrafındaki meleklere karşı da temiz olmalı, onları kir ve kötü koku ile rahatsız etmemelidir.

Bir defasında Cebrâil'in (a.s) gelişi birkaç gün gecikmişti. Vahiy veya özel ziyaret için gelmemişti. Peygamber Efendimiz'e (s.a.v) bunun sebebi sorulduğunda, Resûlullah Efendimiz (s.a.v) etrafındaki bazı insanların gereken temizliğe dikkat etmediği için meleğin geciktiğini belirtmiş ve bu kimseleri şöyle uyarmıştır:

"Onun gelişi niye gecikmesin ki! Sizler benim etrafımda bulunuyorsunuz fakat içinizden bazıları dişlerini misvaklayıp ağzını temizlemiyor, tırnaklarını kesmiyor, bıyıklarını kısaltmıyor, parmak aralarını temiz tutmuyor, bunun için melek gelmiyor." [314]

Şu âyet-i kerime bütün karı-kocaların görevlerini özetliyor:

"Kadınların kocalarına karşı görevleri olduğu gibi kocaların da kadınlarına karşı yapması gereken görevleri vardır." [315]

---

314 Ahmed, *Müsned*, 1/243; Taberânî, *el-Kebîr*, nr. 12224.

315 Bakara 2/228.

Hz. Ömer (r.a), erkeklere kadınların haklarını anlatırken, birçok erkeğin farkında olmadığı şu gerçeği hatırlatmıştır:

"Sizler kendiniz için ne yapılmasını seviyorsanız, kadınlar da kendileri için onun yapılmasını severler." [316]

Yine rahmet Peygamberi'nin (s.a.v) terbiyesinde edep dersleri almış büyük sahâbî İbn Abbas (r.a), şöyle demiştir:

"Hanımımın benim için süslenmesini sevdiğim gibi, ben de onun için süslenmeyi severim." [317]

Bir defasında Ehl-i beyt âlimlerinden Muhammed b. Hanefiyye (rah), üzerinde güzel bir örtüye bürünmüş ve sakalı güzel koku saçar vaziyette misafirini karşıladı. Misafir ondaki bu güzel giyimi ve kokunun sebebini sorunca, Muhammed b. Hanefiyye (rah),

"Hanımım beni bu hale getirdi. Bizim hanımlarımızdan beklediğimiz güzel giyim kuşam, süs ve koku gibi şeyleri onlar da bizden bekliyorlar, onun için süslendim" demiştir.[318]

Asmaî anlatıyor:

Çölde göçebeler arasında bir kadın gördüm. Üzerinde kırmızı bir elbise, eline kına yakmış, tesbih çekiyordu. Kadına,

"Elindeki tesbihle üzerindeki süs birbirine ne kadar ters!" dedim. Bunu işiten kadın bana dedi ki:

"Bende iki yön var. Biri Allah içindir. Allah ile hukukumu (zikir ve ibadeti) hiç ihmal etmem. Diğeri de kocamı eğlendirmek içindir."

Kadının bu sözleri üzerine şunu anladım: Bu kadın, sâliha ve evli bir kadındır. Tesbihini Allah için çekiyor, süslenmesini de kocası için yapıyor."

316 İbnü'l-Cevzî, *Siretü Ömer*, 171.
317 İbn Cerîr, *Câmiu'l-Beyân*, 2/615 (Beyrut 1995); Süyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr*, 1/661.
318 Kurtubî, *el-Câmi li-Ahkâmi'l-Kur'ân*, 5/86.

Vücut Temizliğinde Süre

Vücut temizliği, doğumla başlayan ve ölüme kadar devam eden bir vazifedir.

Vücut temizliğinin süresi şahsa, şartlara, işe ve iklime göre değişir.

Haftada bir kere bütün vücudu yıkamak sünnettir. Vâcip diyen âlimler de vardır. Bu temizliğin mümkünse cuma günü yapılması sünnettir.

Tırnaklar altına kir ve pislik birikecek duruma gelince kesilmelidir. Bunun haftada bir olması en güzelidir. Gece tırnak kesilmesi mekruh değildir.[319]

Koltuk altı ve etek tıraşı on beş-yirmi gün içinde yapılırsa güzel olur. Temizlik süresi kırk günü geçmemelidir. Allah Resûlü, etek ve koltuk tıraşı için en fazla kırk gün izin vermiştir.[320]

Bıyıkları belirli aralıklarla kısaltmalıdır. Bıyıkları dudakların üzerine sarkacak şekilde uzatmak mekruhtur. Hadislerde, müşrik ve Mecûsîler'e benzeyen bir bıyık şekli yasaklanmış ve kısaltılması emredilmiştir.[321]

Haftada bir başı tıraş etmek ve başı sürekli temiz tutmak, gerektiğinde taramak sünnet ve sevaptır. Saçları karışık, dağınık ve kirli tutmak mekruhtur.

Saçları aşırı derecede uzatarak kadınlara benzemek, bu konuda gayri müslimleri taklit etmek, saçları örmek tahrîmen mekruhtur. Başın bir kısmını tıraş edip bir kısmını bırakmak yasaklanmış olup mekruhtur. Başı yol yol aralıklarla tıraş etmek de mekruhtur. Saçın ya hepsini tıraş etmeli veya hepsini bırakmalıdır.[322]

---

319 Heyet, *el-Fetâva'l-Hindiyye*, 5/358.

320 Müslim, Tahâret, 51; Ebû Davud, Tereccül, 16; Tirmizî, Edeb, 15.

321 Müslim, Tahâret, 53-55; Ebû Davud, Tereccül, 16; Ahmed, *Müsned*, 2/365-366.

322 Ebû Davud, Tereccül, 14; Heyet, *el-Fetâva''l-Hindiyye*, 5/357.

Tırnaklardaki Oje Abdest ve Gusle Mani midir?

Önce şunu belirtelim: Kadın eline kına yakabilir; farklı bir madde de kullanabilir. Bu süslenme kocasına karşı olunca haram olmaz. Ancak kullanılan madde oje ise bunun için abdest ve gusülde dikkat edilecek farklı durumlar vardır.

Oje altına suyu geçirmez. Bu durumda abdest ve gusle engel olur. Bunun için oje kullanmış bir kadın abdest veya gusül alırken ojeyi temizlemelidir. Aksi takdirde abdesti ve guslü olmaz. Abdest olmayınca namaz da sahih olmaz.

Hayızlı veya lohusa halindeki bir kadın namaz kılmayacağı için bu süre içinde oje kullanabilir. Hayız ve nifastan sonra gusül alırken ojeyi temizlemelidir.[323]

Bu tür maddelerin insan sağlığına verdiği tahribat da düşünülmelidir. Deriye yapışıp hava ile temasına mani olan veya vücudun terlemesini engelleyen maddelerin vücuda zarar verdiğini bilmelidir. Bunun için süs veya koku maddelerinin tabii olanını seçmeli, suyun deriye geçmesini veya vücudun terlemesini engellemeyen türleri tercih etmelidir.

Bir de bu tür süsleri fâsık kimselere benzemek için yapmamalıdır. Bir süs ve elbisenin maddesi ve kullanılması helâl de olsa, fâsık ve kâfirlere benzeme niyeti olunca harama dönüşür. Yine bir kadın için, bazı süslenmeler sadece kocasına karşı helâldir; süs ve koku yabancı erkeklere karşı olunca harama dönüşür.

Saç Eklemek Câiz midir?

Saçları dökülen veya azalan bir kadının saçlarına başka bir insanın saçını eklemesi haramdır. Bu saçın bir erkeğe veya kadına ait olması farketmez.[324]

---

323 Halil Günenç, *Günümüz Meselelerine Fetvalar*, 1/125.

324 Heyet, *el-Fetâva'l-Hindiyye*, 5/358; Nevevî, *el-Mecmû*, 1/354.

Bunda aldatma vardır. Ancak, kadının insan saçı dışında naylondan, bitkiden, hayvanın deri veya kılından yapılmış şeyleri saçlarına ek yapması câiz görülmüştür.[325]

Saça saç eklemek hadislerde lânetlenmiştir. Bu da onun haram olduğunu gösterir. Bununla ilgili bir rivâyette Hz. Ebû Bekir'in (r.a) kızı Esmâ (r.ah) şunları anlatmaktadır:

Hz. Peygamber'e (s.a.v) bir kadın geldi ve, "Ey Allah'ın Resûlü! Benim gelin olacak bir kızım var. Kızamığa yakalandı, saçları döküldü. Şimdi onun saçına saç ekleyeyim mi?" diye sordu. Bunun üzerine Resûlullah,

"Saçına saç ekleyene ve eklettirene Allah lânet etsin!" buyurdu.[326]

Saçı dökülen bir kadına kocası saç eklemesini istese bile yine câiz olmaz. Haram olan bir konuda kocanın sözü dinlenmez.[327]

Saçı dökülen kimse ne yapabilir?

Saç tedavisi yaptırabilir. Bunun için fayda verecek çeşitli ilâç ve yöntemleri kullanabilir. Bu, saça saç eklemek gibi değildir.

Peruk Takmak Câiz midir?

Peruk insan saçından ve başka maddelerden yapılmış olabilir.

Bazı âlimler, saça insan saçı eklemekle, ekleme yapmadan başa peruk şeklinde saç veya başka bir maddeyi koymayı ayrı tutmuşlardır. Buna göre saç eklemek câiz değildir, fakat peruk takmak câizdir.[328]

Peruk, kadının kendisine nikâh düşen kimselerin yanında değil, başını açması câiz olan yerlerde takılabilir.

Saçları dökülen evli bir kadın evinin içinde, ailesi ve kocası yanında başını açık tutabileceği için, kocasının izni ile peruk takabilir.

---

325 Heyet, *el-Fetâva'l-Hindiyye*, 5/358.

326 Müslim, Libâs, 115.

327 Buhârî, Libâs, 83; Müslim, Libâs, 116; Aynî, *Umdetü'l-Kârî*, 15/116 (Beyrut 2002).

328 Aynî, *Umdetü'l-Kârî*, 15/116.

Bunda bir aldatma yoktur. Kocasına karşı güzel görünmek için elden geldiği kadar süslenmek câizdir.

Yine saçları dökülen genç bir kız ailesinin ve kendine nikâh düşmeyen yakınlarının yanında peruk takabilir. Ancak bu kıza evlenme teklifi geldiğinde karşı tarafa durumu bildirmelidir. Koca adayı kızın saç durumunu bilerek kabul ederse, bu da aldatma olmaz.

Dışarıda peruk takmak câiz değildir. Bunda aldatma olduğu gibi, örtünme de yoktur. Bazan peruk kadını daha güzel ve daha genç gösterir. Bu durumda tesettür niyetiyle kullanılması câiz olmaz. Bu fayda değil zarar verir.[329]

Kadının yabancı erkeklerin yanında peruk takması için ciddî bir mazereti olmalıdır. Böyle bir mazereti olduğuna inanan bir kadın, insan saçı dışında, naylondan, sentetik maddelerden, devetüyünden veya at kılından mâmul bir peruk kullansa, başını kendi saçı dışında başka bir madde ile kapatmış olur; ancak fitneden korunmuş olmaz.

Bazı kadınlar vardır ki, peruk değil, baş örtüsü kullandıkları ve elbise giydikleri halde örtünmeyi yanlış ve noksan yaptıklarından, açık kadınlar sınıfına katılmıştır. Allah korusun, hadis-i şerifte, bu kadınların elbiseyi dikkat çekmek ve haram zevklerini elde etmek için giyindiklerinden, cehennemlik oldukları bildirilmiştir.[330]

Saç Boyamak Câiz midir?

Resûlullah Efendimiz (s.a.v), ***"Saçı olan kimse ona ikramda bulunsun"*** [331] buyurmuştur.

Saça ikram, onu temizlemek, güzelleştirmek, taramak, yağlamak, kokulamak şeklinde olur.

Ağaran saç, sakal ve bıyığın siyah dışında bir renge boyanması câizdir. Ashâb-ı kirâmdan Hz. Câbir (r.a) şöyle anlatır:

---

329 bk. Şerebâsî, *Yes'elûneke fi'd-Din ve'l-Hayât*, 6/130-132 (Beyrut 1981).

330 Müslim, Libâs, 125; Mâlik, Libâs, 3 (nr. 7); Ahmed, *Müsned*, 2/356.

331 Ebû Davud, Tereccül, 3.

"Mekke fethinde Hz. Ebû Bekir'in babası Ebû Kuhâfe'yi Resûlullah'ın (s.a.v) huzuruna getirdiler. Saçı sakalı bembeyazdı. Resûlullah (s.a.v) onun bu halini görünce,

"Bunun** (ağarmış saç ve sakalın) **rengini değiştirin, ama siyah renkten de kaçının" buyurdu.[332]

Erkekler, süs için değil de bir maslahat için saçlarını siyaha boyayabilirler. Meselâ, düşman karşında genç ve heybetli görünmek için yaşlı bir müslüman saçlarını siyaha boyayabilir.

Erkekler için saç ve sakallarını sırf siyaha boyamak yasak edilmiştir. Ancak diğer bitkisel boyaların içine bir miktar siyah renk katarak boyamak yasak değildir.

Erkeğin başka kadınlara genç ve sevimli gözükmek, yaşını farklı göstermek için saçını siyaha boyaması mekruhtur.

Evli olan kimsenin hanımı için saçını siyaha boyamasının câiz olduğunu söyleyen âlimler de vardır; çünkü bunda kimseyi kandırmak yoktur. Sahâbe ve tâbiînden saçını siyaha boyayanlar olmuştur. [333]

Kadının kocasına karşı süslenmek için saçlarını siyaha boyaması câizdir.[334]

Kocanın razı olduğu diğer renkler de kullanılabilir.

Kadın saçını boyarken şunlara dikkat etmelidir:

Boya temiz maddelerden oluşmalıdır. Aslen pis olup katıldığı terkip içinde özelliğini kaybetmemiş madde bulunmamalıdır.

Genç görünerek insanları özellikle evleneceği kimseyi aldatma niyeti olmamalıdır.

Boya altına suyu geçirmeyen cinsten ise, saç diplerine vurulmamalı, saç diplerinde bir tabaka oluşturmamalıdır.

---

332 Müslim, Libâs, 25 (nr. 3925).

333 Heyet, *el-Fetâva'l-Hindiyye*, 5/359; Zeydân, *el-Mufassal*, 3/356; Mübârekpûrî, *Tuhfetü'l-Ahvezî*, 5/355-360.

334 Nevevî, *el-Mecmu'*, 1/345; İbn Kudâme, *el-Mugni*, 1/92; Zeydân, *el-Mufassal*, 3/357.

Kadının saçlarını tıraş etmesi veya kökten kazıması mekruhtur. Bunu bir hastalık sebebiyle yapmışsa bir mahzuru yoktur.[335]

Kadının yaratılışını değiştirmek ve erkeklere benzemek için saçlarını kazıması haramdır. Hadiste şöyle buyrulmuştur:

"Allah Teâlâ erkeğe benzemeye çalışan kadına ve kadına benzemeye çalışan erkeğe lânet etmiştir." [336]

Kolonya ve Parfüm Türü Kokuların Durumu

İmâm-ı Âzam'a göre ispirto ve alkol madde olarak şarap gibi necis değildir. Bunların içilmesi haramdır, fakat temizlik ve koku giderici maddelerde kullanılmasına haram denmez. İçine alkol katılarak elde edilmiş kolonya ve benzeri koku maddelerinin ele veya elbiseye sürülmesi ile abdest bozulmaz. Bu maddelerden elbiseye bir miktar sürülmesi namaza mani olmaz.[337]

Buna göre kolonya ve ispirto gibi şeylerin içilmeleri haram ise de bunların alınıp satılmaları ve kullanılmaları câizdir.

Esans, koku, parfüm ve benzeri şeylere katılan maddeler, necis olsalar bile, az olup değişime uğradığı ve karışım içinde aslını kaybettiği için, zarar vermez, kullanılabilir.[338]

Aslı pis olan bir madde kimyevî bir değişim ile başka bir maddeye dönüşürse, temiz olur. Şarabın sirkeye dönüşünce temiz olup kullanılmasının câiz olması gibi...[339]

İlâçlara katılan alkol ve benzeri maddeler, bu terkip içinde aslını değiştirmiş ve hükmünü yitirmiş olduğundan kullanılabilir.

Bir de kolonya türü maddelerin kokusu bazı insanları rahatsız edici olabilir. Mubah olması güzel olması mânasına gelmez. Güzel

---

335 Heyet, *el-Fetâva'l-Hindiyye*, 5/358.
336 Buhârî, Libâs, 61; Ebû Davud, Libâs, 28; Tirmizî, Edeb, 34; İbn Mâce, Nikâh, 22.
337 Serahsî, *Mebsût*, 24/14-15; Elmalılı, *Hak Dini*, 2/88 (Azim Dağıtım).
338 Cezîrî, *el-Fıkh ale'l- Mezâhibi'l-Erbaa*, 1/19.
339 Kâsânî, *Bedâi*, 1/442 (Beyrut 1997).

kokmak ve vücuttaki kötü kokuları gidermek için kullanılacak pek çok madde vardır, onları tercih etmelidir.

Şunu da hatırlatalım, Şâfiî mezhebinde kolonya maddesi de şarap gibi pis ve haram görülmüştür. Bu tür maddelerin içilmesi gibi kullanılması da haramdır. Bunun için bulaştıkları yerin yıkanması gerekir. Bu hükmü de dikkate alarak içinde alkol türü maddelerin bulunduğu kokuların hiç kullanılmaması veya tedbirli kullanılması, mümkünse kullanılan yerlerin yıkanması güzel olur.

Kadının kokusunu dışa vuran maddelerle kokulanıp evinin dışında yabancı erkeklerin arasında bulunması, çarşı-pazarda gezmesi, mescide gitmesi, yolculuk yapması haramdır.

Kadın evinin içinde de kocasının hoşlandığı kokuları sürmeli, onun rahatsız olduğu koku ve boyalardan sakınmalıdır.

Kaş ve Yüzdeki Tüyleri Aldırmak, Estetik Ameliyat

Bu tür işleri yapanların değişik sebepleri ve hedefleri vardır. Bunları beş başlık altında toplayabiliriz:

1. Tedavi

Bazıları bu işleri tedavi için yapmaktadır. Bu, bir hastalık veya kaza sonucu vücuttaki bozulmuş organı normale getirmek için yapılan müdahale olup câizdir.

Hormon bozukluğu sebebiyle yüzünde kıllanma olan veya bıyıkları çıkan bir kadın bunları bir şekilde temizleyebilir.

Emsallerine göre göğüs yapısı çok aşırı büyük veya küçük olan bir kadın, kocası da istiyorsa, uygun şartlarda tedavi görüp göğüslerini normale getirebilir.

Yine bir hastalık sonucu kaşındaki tüyleri aşırı uzamış ve erkek kaşını andırır bir vaziyet almış kadın, bunu normale çevirebilir. Fakat kaşları hepten yolmak, kaşları göz üstünde bir yumru şeklinde toplamak câiz değildir.

Bir kaza sonucu burnu, eli, ayağı, kulağı kopmuş kimse bunları yerine diktirmek için cerrahi müdahale yaptırabilir. Vücuda uyan başka bir madde eklenebilir. Bunun için altın maddesini de kullanabilir.[340]

Bir hastalık nedeniyle saçları dökülenler tedavi olabilirler.

Dişleri normal olmayan bir şekilde çarpık duran veya fazla dişi çıkanlar, diş ve ağız tedavisi yaptırıp fazla dişleri aldırabilir, çarpık dişleri düzgün hale getirebilirler.

Yine yüzünde kendisini veya bakanları rahatsız edici şeyler çıkan kimse tedavi ile yüzünü temizleyip normal hale getirebilir.

2. Yaratılışını Değiştirmek

Bazıları, estetik ameliyatları normal yaratılıştaki bir organını meselâ yüz, burun, kaş, çene, göğüs gibi bir yerini beğenmeyip değiştirmek veya daha güzel hale getirmek için yapar. Bunu yapmak câiz değildir.

Kadının ameliyatla erkeğe dönmesi, erkeğin de kadına dönmesi haramdır. Bu konuda Allah Resûlü (s.a.v) şöyle buyurmuştur:

"Allah Teâlâ dövme yapana ve yaptırana, kaşlarını inceltene ve güzellik** (estetik) **için dişlerini törpületip seyrekleştirene ve böylece Allah'ın yarattığı şekli değiştiren kadınlara lânet etmiştir." [341]

Aşırı derecede şişman olan bir kadın veya erkek, tedavi görüp normal hale gelebilir. Kadın kocasının arzusu doğrultusunda zayıflamak veya şişmanlamak için uygun şartlarda tedavi görebilir.

Vücudunda fazla bir organı bulunan kimse ameliyat ile onu aldırabilir. Meselâ el veya ayak parmakları altı tane olan kimse fazla olanı kestirip beşe indirebilir. Yine parmakları bitişik, kulakları deriye yapışık doğan kimse ameliyat ile el parmaklarını ve kulağını açtırabilir.

---

340 Ebû Davud, Hâtem, 7; Tirmizî, Libâs, 31; Nesâî, Zînet, 41; Ahmed, *Müsned*, 5/23.

341

3. Halini Gizlemek ve Aldatmak

Bazıları, halini gizlemek, yaşını saklamak, insanları kandırmak için vücuduna çeşitli müdahaleler yaptırır; bunlar câiz değildir.

Meselâ ihtiyar bir kimsenin, yaşını gizlemek, genç gözüküp evlenmek için beyaz saçlarını siyaha boyaması, saçına saç ekletmesi helâl değildir.

Yine ihtiyar bir kadının veya erkeğin genç görünmek için yüzündeki kırışıkları gidermesi, derisini gerdirmesi, bunun için ameliyat olması câiz değildir. Bütün bunlarda aldatma, yaratılışını değiştirme, kendine eziyet etme ve israf vardır.

4. Karşı Cinse veya Fâsıklara Benzemek

Bir erkeğin kadınlara, kadının da erkeklere benzemeye çalışması haramdır. Bu bir hastalık çeşididir. Fıtratın bozulmasıdır. Bunun için karşı cinse ait kıyafetlere bürünmek, onların süslerini takınmak, şekline girmek yasaktır. Bu konuda edep Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyurmuştur:

"Allah Teâlâ erkeğe benzemeye çalışan kadına ve kadına benzemeye çalışan erkeğe lânet etmiştir." [342]

Bir kadın veya erkeğin, kendi cinsinden de olsa fâsık, zalim ve müşrik kimselere benzetmek için onların tipine girmesi, özellikle onların alâmeti olan kılık ve kıyafetlere bürünmesi helâl değildir.

5. Temizlik ve Süslenme

Kadın kocasına süslenmek için, vücudunda bazı müdahaleler yapabilir. Bunun için kulağını deldirip küpe takabilir. Kocasının izni ile saçlarını kısaltabilir. Bunu, erkeklere benzemek için değil, bakım kolaylığı ve temizlik için yapmalıdır.

Kadının yüzünde tüylenme oluyorsa, bu tüyleri yolabilir veya aldırabilir.

---

342 Buhârî, Libâs, 82; Müslim, Libâs, 120.

Kocasına karşı güzel gözükmek için yüzüne ve ellerine allık, pudra, krem, gibi maddeler sürebilir. Eline ve parmaklarına kına yakabilir.

Kadın ve erkek sürme kullanabilir.

Dövme Yaptırmak

Bedenin herhangi bir yerine iğneyle açılan deliklerin üzerine, sürmeye benzer bir boya sürerek dövme yaptırmak, her şeyden önce insanın bedenine eziyet verdiği için câiz görülmemiştir. Peygamberimiz (s.a.v) dövme yapanları ve yaptıranları kınamıştır.

"Saçlarına saç ekleyene, bu işi yapana, vücuda dövme yapana ve bunu yaptırana Allah lânet etsin." [343]

Fakihler, dövme yapılan yerin necis olacağını söylemişlerdir. Çünkü orada kan hapsedilmiştir.

Dövme yapan ve yaptıran kimse, önce tövbe etmelidir. Vücuttaki dövmeyi temizleyip atmak gerekir. Ancak giderilmesi sebebiyle cilt yaralanacaksa ve bu yara vücuda zarar verip kötü izler bırakacaksa, bu takdirde dövmenin silinip giderilmesi gerekmez. Bu durumda olan bir kimse tövbe ederse önceki günahından kurtulmuş olur.

Cerrahi müdahale bir zarar vermeyecekse, yapılmalıdır; geciktirmek günah olur. Bu konuda kadın ile erkek eşittir.[344]

Dövme haram olmakla birlikte, deri altına yapıldığı için abdest ve gusle mani değildir. Tövbe eden bir kimse namazına devam eder. Yukarıda belirtildiği gibi en kısa zamanda dövmeyi temizletmeye çalışır.

Organ Nakli

Organ nakli bir tedavi yöntemidir. Helâl yoldan tedavi câizdir. Dinimiz buna teşvik etmiştir. Bazı insanlar Allah'ın Resûlü'ne (s.a.v),

---

343 Buhârî, Libâs, 61; Ebû Davud, Libâs, 28; Tirmizî, Edeb, 34; İbn Mâce, Nikâh, 22.
344 Nevevî, *el-Minhâc Şerhu Sahîhi Müslim*, 13/332.

"Tedavi olalım mı?" diye sorduklarında, Resûlullah Efendimiz (s.a.v) şöyle buyurmuştur:

"Evet, ey Allah'ın kulları tedavi olun. Şunu bilin ki yüce Allah yeryüzüne koyduğu her derdin bir ilâcını da yaratmıştır, ancak bir dert bunun dışındadır. O da ihtiyarlıktır." [345]

Bu ve benzeri sahih hadisler, ihtiyarlık hariç her derdin bir çaresinin olduğunu göstermekte ve tedavi olmayı teşvik etmektedir.

İslâm âlimleri diriden diriye veya ölüden diriye organ nakli yapılmasını, şu şartlarda câiz görmüşlerdir:

1. Zaruret halinin bulunması, yani hastanın hayatını veya hayatî bir uzvunu kurtarmak için, bundan başka çaresi olmadığının, meslekî ehliyet ve dürüstlüğüne güvenilen bir doktor tarafından tesbit edilmesi,

2. Hastalığın bu yoldan tedavi edilebileceğine doktorun kuvvetli kanaatinin bulunması,

3. Organ veya dokusu alınan kişinin, bu işlemin yapıldığı esnada ölmüş olması,

4. Organ veya dokusu alınacak kişinin sağlığında buna izin vermiş olması veya hayatta iken aksine bir beyanı olmamak şartıyla yakınlarının rızâsının alınması,

5. Alınacak organ veya doku karşılığında hiçbir şekilde ücret alınmaması,

6. Tedavi yapılacak hastanın da kendisine yapılacak bu nakle razı olması gerekir.

7. Nakil bir canlıdan yapılıyorsa, alınan parça veya organ ona bir zarar vermemelidir.

Deri veya kan gibi kendiliğinden yenilenen bir organı başka bir insanın vücuduna nakletmek câizdir. Ancak bu da bağış şeklinde olmalı, para ile satılmamalıdır.

---

345 Tirmizî, Tıb, 2 (nr. 1961).

Kan veya bir organa ihtiyacı olup parasız bulamayan kimse, para vererek satın alabilir. Bu durumda alan değil, satan sorumlu olur.

Hastalık nedeniyle bir insanın vücudundan çıkarılıp alınan bir organın bir kısmını başka bir insanın vücuduna nakletmek câizdir. Meselâ hastalık nedeniyle gözü çıkarılıp alınan bir insanın gözündeki korneayı başka bir insanın gözüne nakletmek gibi...

Kalp gibi insanın hayatiyetine son veren bir organı canlı bir insandan alıp başkasına nakletmek haramdır.

Alınması insan hayatına son vermese bile temel bir fonksiyonu işlemez hale getiren bir organın -meselâ her iki gözdeki kornealarınbir insandan alınıp başka bir insana nakledilmesi haramdır.

Tüp Bebek

Evli çiftlerin çocuk sahibi olmak istemeleri, onların en tabii haklarındandır. Bazan kadın veya erkekteki bir kusur sebebiyle tabii yoldan gebelik oluşmayabilir. Bu durumda tüp bebek yöntemiyle hamilelik sağlanabilir. Bu işlemin helâl olması için şu şartlarda gerçekleşmesi gerekir:

1. Döllendirilecek yumurta ve spermin birbiri ile nikâhlı eşlere ait olması.

2. Döllenmiş olan yumurtanın, başka bir kadının rahminde değil, yumurtanın sahibi olan kadının rahminde gelişmesi.

3. Bu işlemin, gerek anne babanın, gerek doğacak çocuğun maddî, ruhî ve aklî sağlığı üzerinde olumsuz bir etkisinin olmayacağı tıbben sabit olması.

Birbiriyle nikâhlı olmayan bir erkekle kadının sperm ve yumurta hücreleri tüp bebek yöntemiyle aşılanıp o kadının veya başka bir kadının rahmine yerleştirilmesi helâl değildir. Bunda neseplerin karışması, helâl olmayan iki kimsenin hücrelerinin aşılanması ve aile kurumunun sarsılması gibi tehlikeler vardır. Bunun için câiz değildir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

ÖRTÜNME ve SOSYAL HAYAT

Bir savaş sonrasında Ümmü Hallâd isminde bir kadın Hz. Peygamber'in (s.a.v) yanına geldi. Yüzü dahil her tarafı kapalıydı. Savaşa giden çocuğunu soruyordu. Çocuğu şehid olmuştu. Haberini alınca, edebini ve halini hiç bozmadı. Ashaptan biri kadının bu haline şaşırdı ve kadına,

"Allah Resûlü'ne gelmiş şehid düşen çocuğundan bu halde haber mi soruyorsun?" dedi. Bunu duyan kadın,

"Çocuğumu kaybettiysem hayâmı da kaybetmedim ya!" dedi.

(Ebû Davud, Cihâd, 8)

ÖRTÜNME NEDİR?

Dinimizde erkeğin ve kadının avret yerlerini örtmesi konusu tartışma götürmeyecek derecede açık, kesin ve şekli belirli bir hükümdür. Fakat son zamanlarda değişik sebeplerle tartışma konusu yapılmaya başlanmıştır. Biz de bu konudaki şüpheleri gidermek için bu temel farzın ne olduğunu değişik yönleri ile ele alacağız.

Örtünme Farz Bir Emirdir

Avret yerlerini örtmek farzdır. Bu konudaki ilâhî emir kesindir. Bu emir her mümine verilmiştir ve kıyamete kadar geçerlidir. Yüce Allah namaz gibi örtünmeyi de kesin hükme bağlamış, bunu insanların keyfine ve tercihine bırakmamıştır. Örtünme şekli, şahsa ve duruma göre az çok değişse de hüküm değişmez. Böyle olması rahmettir. O, aynı zamanda örtünmenin bir insan, aile ve cemiyet için ne kadar gerekli olduğunu da göstermektedir.

Akıllı olup bulûğa eren her erkek ve kadın emredilen yerlerini örtmekle yükümlüdür. Erkek ve kadına göre avret bölgelerinin nereler olduğu aşağıda açıklanacaktır.

Örtünme, Kur'an ve Sünnet'te açıkça emredilmiş, kimlerin ne zaman, nerede, ne şekilde örtüneceği bildirilmiştir. Bütün İslâm âlimleri örtünmenin farz olduğu konusunda görüş birliği içindedir.

Örtü âyeti indikten sonra bütün müslüman kadınlar bu emri istenen şekilde uygulamaya başlamışlardır. Son asır hariç, hiçbir devirde müslüman kadının örtünmesi tartışma konusu yapılmamıştır.

Örtünme bir âdet değil ibadettir. Âdet olduğu için örtünenler de vardır. Fakat her mümin kadın, örtünün yüce Allah'ın emri olduğunu bilerek örtünmeli, böylece âdeti ibadete çevirmelidir.

Kur'an ve Sünnet'te örtü için ölçüler verilmiş fakat tek tip kıyâfet belirlenmemiştir. Bunun için her kadın, verilen ölçülere uymak şartıyla maddî imkânına, iş durumuna, iklim ve çevre şartlarına göre bu emri yerine getirebilir.

Yüce Allah erkeklere şu emri vermiştir:

"Mümin erkeklere söyle: Gözlerini harama bakmaktan çeksinler ve ırzlarını korusunlar. Bu, kendileri için daha temizdir." [346]

Yüce Allah kadınlara da şöyle emretmiştir:

"Mümin kadınlara da söyle: Gözlerini haramdan sakınsınlar. Irzlarını korusunlar. Görülmesi tabii olan yerler hariç ziynet yerlerini açmasınlar. Baş örtülerini yakalarının üzerine kadar salsınlar. Ziynet yerlerini izin verilenler dışında kimseye göstermesinler. Bir de ayak bileklerine taktıkları gizli süsler bilinsin diye ayaklarını yere vurmasınlar. Ey müminler, *(önceki kusurlarınızdan dolayı)* ***hepiniz Allah'a tövbe edin. Böylece korktuğunuzdan emin, umduğunuza nâil olursunuz."*** [347]

Elmalılı Hamdi Yazır (rah) meşhur tefsirinde der ki:

"Bu âyette emredilen şudur: Kadınlar başlarını, saçlarını, kulaklarını, boyunlarını, gerdanlarını ve göğüslerini açık tutmayıp anlatıldığı gibi güzelce örtünsünler. Bunun için onu temin edecek baş örtüsü kullansınlar. Cahiliye (İslâm öncesi) kadınları da hiç baş örtüsü kullanmaz değillerdi. Fakat yalnız enselerini bağlar veya arkalarına bırakırlar, yakaları önden açılır, gerdanları ve gerdanlıkları açık olurdu, ziynetleri görünürdü.

---

346 Nûr 24/30.

347 Nûr 24/31.

İslâm önce açıklığı yasaklamıştır. Sonra, kadınların başlarını örtüp başörtülerini yanları ve göğüsleri üzerine sarkıtmasını emretmiştir. Böylece sadece tesettürün farz oluşu değil, aynı zamanda onun ne şekilde olacağı da gösterilmiştir. Kadın edep ve nezaketinin en güzel ifadesi bundadır." [348]

Kadınlara örtüyü emreden ikinci âyet şudur:

"Ey peygamber! Eşlerine, kızlarına ve müminlerin kadınlarına söyle, evlerinin dışına çıkarken cilbâblarını *(dış elbiselerini)* ***üzerlerine alsınlar. Bu, onların tanınması ve incitilmemesi için en uygunudur. Allah çok affedici ve çok esirgeyicidir."*** [349]

Cilbâb, bütün bedeni örten elbiseye denir. Kadınların vücutlarını tamamen örttükleri her türlü elbise cilbâb yerine geçer.[350]

Örtünmenin farz olduğu ikinci yer mescid ve namazdır. Bu konuda âyette şöyle buyrulmuştur:

"Ey âdemoğulları! Her mescide *(namaza)* ***gelişte elbiselerinizi giyin*** *(avret yerlerinizi örtün).***" [351]

Âyetteki hüküm, Kâbe'de yapılan tavafı ve namaz için mescide gelmeyi de içine alır. Buradaki ziynetten maksadın "elbise ve giysi" olduğu belirtilmiştir. Böylece İslâm namaz ve tavaf gibi ibadetlerde avret yerlerinin örtülmesinin farz olduğunu bildirmiştir.[352]

Hz. Peygamber (s.a.v) örtünme ile ilgili âyetlerin tefsirini yapmış ve onların nasıl uygulanacağını göstermiştir. Bu konuda çeşitli hadisler vardır. Biz ikisini nakledeceğiz:

Hz. Âişe (r.ah) anlatır:

Bir gün Hz. Ebû Bekir'in kızı Esmâ ince bir elbise ile Resûlullah'ın (s.a.s) huzuruna girmişti, Hz. Peygamber ondan yüz çevirdi ve şöyle buyurdu:

---

348 bk. Elmalılı, *Hak Dini*, 6/15 (Azim Dağıtım).

349 Ahzâb 33/59.

350 Kurtûbî, *el-Câmi' li-Ahkâmi'l-Kur'ân*, 14/232; Nesefî, *Tefsîru'n-Nesefî*, 3/455; Âlûsî, *Rûhu'l-Meânî*, 22/127; Elmalılı, *Hak Dini*, 6/337.

351 A'râf 7/31.

352 Ebû Bekir Cessâs, *Ahkâmü'l-Kur'ân*, 4/205.

"Ey Esmâ! Kadın erginlik çağına ulaşınca onun şu yüzü ve elleri hariç diğer yerlerinin görülmesi helâl değildir." [353]

Diğer bir hadiste şöyle buyurulmuştur:

"Allah Teâlâ erginlik çağına girmiş bir kadının namazını başörtüsüz kabul etmez." [354]

İmam Ebû Hanîfe'ye (rah) göre, namaz içinde örtülmesi farz olan bir uzvun dörtte biri kadar kısmı açılırsa namaz sahih olur, fakat açılan kısım uzvun dörtte birini geçerse namaz bozulur. Cinsel uzuv ve arkadan ise, elin içi kadar az bir yer bile açılsa namaz bozulur. Ebû Yusuf'a göre bir uzvun yarısı esas alınmıştır. Yarıdan azının açılması namaza zarar vermezken, fazlası namazı bozar.

Bu hüküm normal durumlarda böyledir. Eğer bir erkek veya kadın avret yerlerini örtecek elbise bulamaz ise o durumda namazını imkânı olduğu şekilde kılar.[355]

Bu zaruret halidir. Zaruret olunca, normal durumda yasaklanan şeyler serbest olur. Bu zaruret devam ettikçe, ruhsat da devam eder.

İmam Şâfiî'ye (rah) göre ise avret yerinden herhangi bir kısmın açılması namazı bozar.[356]

Örtünmenin Hedefi

Örtünmeden maksat edeptir. Edebin hedefi insanı terbiye etmek ve ona şeref vermektir. Örtü ve edep içindeki insan sürekli ibadet halindedir, rahmet altındadır; kulluk yapmaktadır ve sevap almaktadır. Edepli insan hem günahlardan korunur hem de ateşten. Sonuç yüce Allah'ın rızâsıdır. Onun bir kulundan razı olmasından daha büyük hangi saâdet vardır?

---

353 Ebû Davud, Libâs, 31; Heysemî, *ez-Zevâid*, 5/137.

354 Ebû Davud, Salât, 84; Tirmizî, Salât, 160; İbn Mâce, Tahâret, 132; Ahmed, *Müsned*, 4/151, 218, 259.

355 Kâsânî, *Bedâi*, 1/544-545 (Beyrut 1997).

356 bk. Şevkânî, *Neylü'l-Evtâr*, 2/68; Şâfiî, *el-Ümm*, 1/77; Zühaylî, *el-Fıkhü'l-İslâmî*, 1/585-586.

İnsandaki edep ve hayâ duygusu örtünmeyi gerektirir. Ancak mümin erkek ve kadınların örtünmede asıl gayesi yüce Allah'ın rızâsını kazanmaktır. Çünkü Allah Teâlâ'nın emir ve yasaklarına uymak bir ibadettir. Namaz ve oruç gibi ibadetleri emreden yüce Allah ibadetin içinde ve dışında örtünmenin şekil ve sınırlarını da belirlemiştir.

Bazıları, örf ve âdetinden dolayı örtünür. Örtünmenin yüce Allah'ın farz bir emri olduğunu bilmez. Bu kadınlar örtünün farz olduğunu bilip bundan sonra Allah'ın emrini yerine getirmek için örtünmeye devam etmelidir.

Bazıları örtüyü bir süslenme aracı olarak kullanırlar. Değişik desen ve modellerdeki kıyâfetlerle kendilerini daha cazip bir hale getirir, dikkat çeker, çekmek isterler. Bu yanlıştır. Helâl değildir.

Örtünmenin ibadet olması için şunlara dikkat etmelidir:

1. Örtünme ile yüce Allah'ın emrini yerine getirmeye niyet etmeli ve O'nun rızâsı için giyilmelidir.

2. Örtü dinimizin öğrettiği ölçülerde olmalıdır.

Kadın örtünmekle ayrıca kocasının hakkını koruduğunu, nikâh akdine vefa gösterdiğini ve böylece büyük bir hayır yaparak sevap aldığını bilmelidir.

Örtünme İşinde Kocaya Düşen Sorumluluk

Evli kadınların örtünmesinden başlarındaki kocaları sorumlu olduğu gibi, kız çocuklarının evleninceye kadar örtünme ile ilgili problemlerinden de birinci derecede babası sorumludur. Çocukla uzun süre birlikte olan, onun eğitim ve terbiyesiyle yakından ilgisi bulunan anne de ikinci derecede sorumlu olur. Âyette şöyle buyrulur:

"Ey iman edenler! Yakıtı insanlar ve taşlar olan cehennem ateşinden kendinizi ve ailenizi koruyun." [357]

Ateşten korumanın ancak iman ve edeple olacağı bildirilmiştir.

---

357 Tahrîm 66/6.

Şu hadislerin uyarısı da önemlidir:

"Sizin hepiniz birer çobansınız ve hepiniz yönettiğiniz kişilerden sorumlusunuz. Erkek ailesinin çobanıdır ve kıyamet gününde onlardan sorumlu olacaktır. Kadın da kocasının evinden ve çocuklarından sorumludur." [358]

"Çocuğunun senin üzerinde hakkı vardır." [359]

İBRET

ONLAR BÖYLE İNANMIŞLARDI

Hz. Âişe (r.ah) anlatır:

"Şüphesiz Kureyş kadınlarının birtakım üstünlükleri vardır. Ancak ben, Allah'a yemin olsun ki, Allah'ın kitabını tasdik etmede ve gereğini yerine getirmede ensar kadınlarından daha faziletlisini görmedim.

Nûr sûresindeki, ***'Kadınlar baş örtülerini yakalarının üstüne taksınlar...'*** âyeti inince, erkekler bu âyetleri okuyarak eve döndüler. Onu eşlerine, kızlarına, kız kardeşlerine ve hısımlarına okudular. Bu kadınlardan her biri Allah'ın kitabını tasdik ve ona iman ederek hemen etek kumaşlarından baş örtüsü hazırladılar. Ertesi sabah, Hz. Peygamber'in (s.a.v) arkasında baş örtüleriyle sabah namazına durdular. Öyle bir örtünmüşlerdi ki başlarının üstünde yaptıkları sargılardan kargayı andıran şekiller oluşmuştu."[360]

358 Buhârî, Ahkâm, 1; Müslim, İmâre, 20; Ebû Davud, Harâc, 1; Tirmizî, Cihâd, 27; Ahmed, *Müsned*, 2/5, 54, 55; İbn Hibbân, *Sahîh*, nr. 4491.

359 Müslim, Sıyâm, 182.

360 Buhârî, Tefsîru Sûre, 24/12; Ebû Davud, Libâs, 29; Ahmed, *Müsned*, 6/188; İbn Kesîr, *Tefsîr*, 2/600.

Örtünme Emanettir

Her farz gibi örtü de yüce Allah'ın bir emanetidir. Kadın ve erkeğe örtüyü yüce Allah emanet etmiştir. Onu koruyanı Allah dünyada fitneden, âhirette ateşten korur. Onu ihmal eden hesaba çekilir ve kendisine, "Niçin avret yerlerini yabancıların yanında açtın?" diye sorulur. Bunun hesabını vermek kolay değildir.

Namus, erkek ve kadın için imandan sonra en büyük emanettir.

Mümin namusunu korumak için can verse şehid olur; cenneti bulur. Kadın kocasının, koca da kadınının namusudur. Biri diğeri için elbise yapılmıştır. Birbirlerini örterler, süslerler, korurlar, tamamlarlar.

Tedavi gibi bir zaruret yokken evinin dışında, yabancıların yanında örtüsünü çıkaran bir kadın, iki kimseye vefasızlık yapmış olur. Biri vücudun sahibi yüce Allah, diğeri de nikâh emanetini taşıyan kocası. Sonra bu kadın kendisi başta olmak üzere herkese zarar vermiş olur.

Koca medeniyet zannedip kadınından örtü perdesini açmasını istese bile kadın Allah için açmamalıdır. Allah korusun, şeytana uyulup örtü açılırsa ortaya güzellikler değil, bir sürü çirkinlikler çıkar. Yüce Allah bu konuda hepimizi şöyle uyarmaktadır:

"Ey âdemoğulları! Sakın şeytan ilk anne babanız Havva ile Âdem'e yaptığı gibi *(haram şeyleri süsleyerek)* ***sizi de fitneye düşürmesin. Şeytan onların ayıp yerlerini göstermek için elbiselerini çıkartıp cennetten çıkmalarına sebep oldu."*** [361]

"Ey âdemoğulları! Sizin için çirkin yerlerinizi örtecek ve giyip süsleneceğiniz elbiseler yarattık. *(Onlarla örtünün. Şunu da unutmayın ki)* ***takvâ elbisesi daha hayırlıdır."*** [362]

361 A'râf 7/27.
362 A'râf 7/26.

Örtünme Emniyettir

Örtü bir emniyettir. Örtüyü giyen de gören de emniyette olur. Örtülü bir kadınla karşılaşan kimsenin gözü ve gönlü haramdan korunur. Örtünen de vebalden kurtulur. Bir kötü işi yapmamak gibi ona sebep olmamak da farzdır. Dinimiz, kötü işlerden önce ona giden yolları da kapatmıştır. Bunun için zina gibi en çirkin işe düşülmesin diye, bir sürü tedbir almıştır. Bunların başında örtünme gelmektedir.

Örtünen kadın önce kendisini koruma altına almış olur. Sonra kendisine bakan yabancı kimseyi nefsinin vesvesesinden ve kötü düşüncelerinden kurtarır. Bu durumda şeytan istese de kalbi bozmaya yol bulamaz. Böylece örtü, harama karşı bir siper olur. Onu giyen sevap aldığı gibi, örtüye hürmet eden de sevap alır.

Örtü hem güzelliği hem de çirkinliği örter. Örtü ile kadın güzelliğin âfetinden korunduğu gibi, çirkinliğin de ezikliğinden kurtulur.

Örtü ile kadınlar arasında zengin-fakir, zayıf-şişman, kültürlü-kültürsüz ayırımı ortadan kalkar; herkes sade bir örtü içinde müslüman kadın olarak tanınır. Böylece zengin gözüküp şımarma ve fakir bilinip utanma tehlikesi olmaz.

Mümin için kalp Cenâb-ı Hakk'ın nazar ettiği özel bir mahaldir. Orası ilâhî aşkın bulunduğu, tadıldığı ve meyvelerinin alındığı yerdir. Bunun için devamlı temiz ve huzurlu olması gerekir. Yoksa yüce aşk tadılamaz; insan ağzına koyduğu aş tadıyla kalır.

Velîlerden Şiblî hazretlerine (k.s), ***"Mümin erkeklere söyle gözlerini haramdan sakınsınlar"*** âyetinin mânası nedir?" diye sorulduğunda şöyle demiştir:

"Bunun mânası şudur: Onlara söyle; baş gözlerini haramdan, kalp gözlerini de Allah'tan gayri şeylerden çeksinler." [363]

---

363 İbn Acîbe, *el-Bahrü'l-Medîd fî Tefsîri'l-Kur'âni'l-Mecîd*, 5/70 (Beyrut 2002); Elmalılı, *Hak Dini*, 6/12 (Azim Dağıtım).

Göz gönüle açılan bir penceredir. Kalp ehli için göz ve bakışlar çok önemlidir. Yüce Allah'a âşık bir mümin için en önemli iş gönlünü ve gözünü haramdan korumaktır. Dünya ehli bunu anlamaz.

Şeytanın erkeğe karşı en birinci silâhı kadındır; avlamak istediğini onunla vurur. Şeytan örtü içindeki kadınla hedefine kolay ulaşamaz. Bunu bilir ve kadını örten elbiseyi çıkartmak için bin türlü vesvese verir. Bunu tek olarak başaramazsa, insan şeytanlarından yardım ister. Bunun için yüce Peygamberimiz (s.a.v) kadınları şöyle uyarmıştır:

"Kadın örtülmesi gereken bir varlıktır. Kadın dışarı çıktığı zaman şeytan ona gözünü diker *(onu günaha nasıl alet edeceğini hesap eder).*" [364]

Bazıları, örtünen kadınların içinde nice kötü kadınların bulunduğunu, örtünün onlara bir fayda vermediğini söyler. Böyle kadınlar bulunabilir. Örtü ona bir fayda vermese de ona bakan ve örtülü olduğu için haramdan korunan kimselere fayda verir. Örtülü olup kötülük niyetinde olan bir kadın ancak onu yakından tanıyanlara ve kendisi gibi kötülük peşinde olanlara zarar verir.

Ancak iyi niyetli bir kadın açık olsa ve bu şekilde dışarı çıksa, hiç kimseye zarar verme derdi de olmasa, o bu pozisyonu ile kendisine kötü niyetle bakana zarar verir, kötü niyetli olana kapı açmış olur. Kendisi hiç harama bulaşmadan evine dönse bile, kendisine kötü niyetle bakıp harama düşen bir sürü insan bulunur. Sebebi de bu kadın olur.

Bu nedenle örtü, kadın ve erkek için her yönden emniyettir. O, iyilere de kötülere de fayda verir. Yüce Allah örtünmenin faydasını anlatırken şöyle buyurmuştur:

"***Mümin kadınlara söyle örtünsünler; çünkü bu, onların tanınması ve incitilmemesi için en uygunudur.***" [365]

---

364 Tirmizî, Radâ, 18.
365 Ahzâb 33/59.

Örtünme Dinî Bir Alâmettir

Allah için giyilen örtü kalpteki imanın ve edebin alâmetidir. Bunun için örtüye bürünen mümin kadın bu iman ve edebi korumak için elinden geleni yapmalıdır.

Kur'an ve Sünnet'e göre yapılan örtünme İslâm dininin alâmetidir. müslüman kadın örtüsü ile tanınır, bilinir ve ona göre tavır alınır. Bu örtü, bütün müminlerin ortak emanetidir. Örtüyü giyen de onu gören de örtüye dinin öğrettiği edebe göre davranmalıdır. Örtüyü dünya menfaatleri için kullananlar ve onun şerefini zedeleyenler mesul olurlar.

İnsanı hayvandan ayıran en önemli farklardan biri de utanmadır. Buna hayâ denir. Hayâ kadının en kıymetli sermayesi ve en güzel süsüdür. Bir kadın hayâsını korumak için hayatını verse değer; çünkü hayâ gidince elde etten ve kemikten başka bir şey kalmaz.

Örtü edebe, edep cennete götürür. Yüce Allah örtüsünü ve edebini koruyan erkeklerle kadınlara affını, cennetini ve cemâlini müjdelemiştir.[366]

Bu müjdeye ulaşanlara ne mutlu!

Örtünmenin Sınırı

Örtünmenin amacı bakılması haram olan yerleri kapatmaktır. Bu yerler kadınlarda el ve yüz dışında bütün bedenidir. Zor durumda ayaklar için de ruhsat vardır. Kadın namazda veya yabancı erkeklerin yanında eli ve yüzü hariç bütün bedenini örtmelidir. Örtü altından sarkan saçların da örtülmesi gerekir.

Başın yüz kısmı hariç, diğer bütün yerleri örtülmelidir. İç elbise üzerine giyilen dış örtü ayak topuklarına kadar inmelidir. Kollar da el bileklerine kadar kapalı olmalıdır.

Temizlik, ekmek pişirme, bağ bostanda çalışma gibi sürekli iş halinde olan kadınların gerekirse kollarını dirseklerine kadar açık tutabileceğini söyleyen âlimler vardır.[367]

---

366 Ahzâb 33/35.

367 Heyet, *el-Fetâva'l-Hindiyye*, 5/329.

El ve yüzün namazda ve namaz dışında örtülmesi gerekmez. Ayaklar için de ruhsat vardır[368] fakat zaruret yoksa örtülmesi daha güzeldir. Ayakların açık kalması hacetten kaynaklanınca, bir günah olmaz. Devamlı yol yürüyenler, ayaklarını kullanarak iş yapanlar ve ayakkabı veya çorap bulmakta zorlanan fakirler bu fetva ile amel edebilirler.

Nitekim, ***"Kadınlar süslerini*** *(yabancı erkeklere)* ***açmasınlar"*** [369]âyetinde ***"kendiliğinden görünen yerler müstesnadır"*** ifadesiyle bedenden bazı yerlerin açık kalabileceğine işaret edilmiştir.

Âyetlerdeki emre bakılınca örtünmede kadın için iki parçalı bir giysi şekli ortaya çıkar. Birincisi saç, boyun ve göğüsleri örten ve omuzlara doğru yakaların üstüne salınan baş örtüsü; ikincisi ise dış giysidir.

Dış giysi de iki şekilde olabilir:

1. Baş örtüsünün üstünden, bedeni aşağıya kadar örten büyük parça giysi.

2. Baş örtüsünün altında boyundan aşağı topuklara kadar örten dış giysi.[370]

Örtünmenin gayesi, avret yerlerini örterek kendini ve karşıdakini haramdan korumaktır. Bunun için önemli olan giyilen elbiselerin parçası değil, özelliğidir. Şimdi bu özellikleri kısaca açıklayacağız.

Kadının Elbisesinde Ölçü

Elbise İnce ve Dar Olmamalı

Kadının dış elbisesinin sık dokunmuş ve altını göstermeyen kalınlıkta olması gerekir. Cildin rengini gösterecek derecede ince olan giysi ile kadın örtülmüş sayılmaz. Bu yüzden derinin beyazlığı veya kırmızılığı belli olan elbise ile namaz geçerli olmaz ve bununla örtünme gerçekleşmez. Eğer giysi kalın olmakla birlikte uzvu belli ederse ve

368 Kâsânî, *Bedâi*, 6/492 (Beyrut 1997); Heyet, *el-Fetâva'l-Hindiyye*, 5/329.
369 Nûr 24/31.
370 bk. Kurtubî, *el-Câmi li-Ahkâmi'l-Kur'ân*, 14/156; Elmalılı, *Hak Dini*, 6/337.

hacmi ortaya koyarsa, bu çirkin görülmekle birlikte namaz geçerli olur. Çünkü bundan kaçınmakta güçlük vardır.

Şâfiîler'e göre vücut hatlarını belli eden böyle bir dar giysi ile namaz kılmak kadınlar için mekruhtur, erkeklerin de dar giysiyi terketmesi daha uygundur.[371]Kadın buna dikkat etmelidir. Giysinin geniş ve altını göstermeyen nitelikte olması gereklidir. Hz. Ebû Bekir'in kızı Esmâ'nın (r. ah) ince giysilerle Peygamber Efendimiz'in yanına gelince Allah Resûlü ondan yüz çevirerek onu şöyle uyarmıştır:

"Bir kadın erginlik çağına girdiğinde onun elleri ve yüzü dışında bir yerinin yabancı erkeklerin yanında açması helâl olmaz." [372]

Hz. Peygamber'e (s.a.v) Mısır yapımı bir elbise hediye edilmişti. Resûl-i Ekrem Efendimiz (s.a.v) onu Hz. Üsâme'ye (r.a) verdi. O da hanımına verdi. Resûlullah (s.a.v) elbiseyi Hz. Üsâme'nin üzerinde göremeyince, ne yaptığını sordu; o da hanımına verdiğini söyledi. O zaman Hz. Peygamber (s.a.v),

"Eşine söyle, altına bir gömlek giysin. Çünkü vücut şeklinin ortaya çıkmasından korkarım" [373] buyurdu. Zira elbisenin kumaşı sık dokunmuş olmakla birlikte altını belli edecek derecede ince idi.

Âlimler bu hadisin açıklamasında şöyle demiştir:

"Bu hadise göre, kadınların bedenlerini vücut hatları belli olmayacak şekilde bir giysi ile örtmeleri gerekir. Avret yerini örtmek için bu şarttır. Giysinin altına ayrıca bir gömlek giyilmesinin emredilmesi, onun ince olması ve vücut hatlarını göstermesi yüzündendir." [374]

Şu hadis-i şerif de ince elbisenin tehlikesini haber vermektedir:

"Ümmetimin son dönemlerinde öyle kadınlar çıkar ki onlar görünürde giyinmişlerdir, fakat *(elbiselerinin inceliği, darlığı ve kısa-*

371 bk. Şâfiî, *el-Ümm*, 1/78.

372 Ebû Davud, Libâs, 31; Heysemî, *ez-Zevâid*, 5/137.

373 Ahmed, *Müsned*, 5/205; İbn Sa'd, *Tabakat*, 4/64-65; Taberânî, *el-Kebîr*, nr. 376; Heysemî, *ez-Zevâid*, 5/137.

374 Şevkânî, *Neylü'l-Evtâr*, 2/97.

lığından) ***çıplak hükmündedirler. Onlar saçlarını toplayıp öyle şekil verirler ki başları deve hörgücüne benzer. Onlar cennete giremez ve cennetin kokusunu bile alamazlar."*** [375]

Baş Örtüsünde Ölçü

Baş örtüsü, başı tamamen örtmelidir. Bu örtü, kadının bütün saçlarını, boyun ve göğüs kısımlarını örtecek ve bunlardan hiçbir şey göstermeyecek şekilde olmalıdır.[376]

Başa örtülen şeyin maddesi ve şekli kadının maddî durumuna, yaşadığı iklime, alıştığı örfe ve çalıştığı işe göre değişik olabilir. Maksat, örtülmesi gereken yerleri örtmektir.

Başörtüsünde dikkat edilecek bir önemli husus, kadının saç şeklini ve modelini belli etmemesidir. Hz. Peygamber (s.a.v), bazı kadınların başlarını örttüğü halde, örtü altındaki saçlarına verdikleri tuhaf şekiller yüzünden lânete uğradıklarını,[377] bu şekilde kıldıkları namazların bile kabul edilmediğini haber vermiştir.[378]

Hz. Âişe'nin (r.ah) huzuruna altını gösteren ince başörtülü bir gelin getirilmişti. Onu şöyle uyardı:

"Nûr sûresine inanan bir kadın bunu örtünmez." [379]

Başa örtülen şey, sırf erkeklere ait bir giysi olmamalıdır. Bir de diğer bâtıl din veya görüşlerin özel alâmeti olan giysilerden sakınmalıdır.

Örtü ile de güzellik gösterisinde bulunmak, dikkat çekmek ve şehveti tahrik etmek mümkündür. Hatta kadın bazan cazibeli bir örtü içinde daha dikkat çekici olabilir. Örtü bunlara alet edilmemelidir.

---

375 Müslim, Libâs, 125, Cennet, 52; Ahmed, *Müsned*, 2/223, 356, 440.

376 bk. Kurtûbî, *el-Câmi li-Ahkâmi'l-Kur'ân*, 12/153; Elmalılı, *Hak Dini*, 6/15. (Azim Dağıtım).

377 Ahmed, *Müsned*, 2/223; Hâkim, *Müstedrek*, 4/436; İbn Hibbân, *Sahîh*, nr. 5753; Taberânî, *es-Sagîr*, nr. 1125; Heysemî, *ez-Zevâid*, 5/137.

378 Bezzâr, *Müsned*, nr. 3015; Taberânî, *el-Kebîr*, 22/370; Heysemî, *ez-Zevâid*, 5/137.

379 Kurtubî, *el-Câmi li-Ahkâmi'l-Kur'ân*, 14/157.

Örtü bir ibadettir. İbâdet Allah rızâsı için yapılmalıdır. Örtü edebince yapılırsa ibadet olur; yoksa âfete dönüşür.

Bir kadının kötü niyetli de olsa örtülü olması, iyi niyeti olup açık gezmesinden daha hayırlıdır.

Yaşlı Kadınların Örtüsü

Bir kadın yaşlanıp aybaşı halinden kesilir ve cinsel yönden erkeklere istek duymaz olursa, dış örtüsü kullanmayabilir. Bu konuda yüce Allah şöyle buyurur:

"Aybaşı halinden kesilmiş ve evlenme arzusu kalmamış olan yaşlı kadınların ziynet yerlerini göstermemek şartıyla dış örtülerini bırakmalarında kendileri için bir sakınca yoktur. Bununla birlikte, yine de sakınmaları kendileri için daha hayırlıdır." [380]

İslâmî kıyafet hususunda on beş-yirmi yaşındaki bir kızla, elli-altmış yaşındaki bir kadın arasında fark yoktur. Hatta genç kızların, yaşlılardan daha ciddî ve dikkatli örtünmeleri gereklidir. Zira yaşlı kadınlar fazla dikkat çekmezler, ama genç kadınlar her zaman dikkat çekerler. Şu halde kızların, genç kadınların, yaşlılardan daha da iyi örtünmeleri lâzımdır. Dışarıda dikkat çekecek kadar süslü, renkli, desenli ve parlak giyinmekten sakınmalıdır.

Kadının Dışarıda Koku Sürünmesi

Kadınlar aile içinde veya kadın topluluğu arasında iken koku sürünebilirler. Ancak evden dışarı çıkarken, mescidde ya da yabancı erkeklerin bulunduğu yerlerde kokulanmaları yasaktır. Bu durum mescid edebine aykırı olup namaz kılanların huzurunu bozar.

Kadının dışarıda yabancı erkeklerin içine çıkarken koku sürünmesi daha zararlıdır. Koku süren kadın dikkat çekmek, sevilmek ve beğenilmek ister. O istemese de sürdüğü koku dikkatleri ve kalpleri kendisine çeker.

---

380 Nûr 24/60.

Her şeyden önce, bir kadının evinden dışarı çıkarken kendini yabancılara beğendirme arzusu tehlikelidir. Sonra dışarı çıkarken kokulanma kadını günaha, karşılaştığı kimseyi sıkıntıya sokar; onun kalp huzurunu kaçırır, harama kapı açar.

Yüce Allah'a inanan ve ibadete yönelen bir kadın böyle bir duruma sebep olmamalıdır. Bu konuda Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmuştur:

"Bir kadın koku sürünerek dışarı çıkar ve koku ulaşsın diye bir topluluğun yanına giderse zinaya sebep olur." [381]

"Bir kadın koku** (buhur) **sürünürse, yatsı namazında bizimle birlikte bulunmasın." [382]

Burada yatsı namazının örnek verilmesi, kadınların geceleyin korunmaya daha fazla ihtiyaçları olduğuna dikkat çekmek içindir. Ancak burada koku ile temizliği birbirinden ayırmalıdır. Temiz olmak ayrı, sürdüğü kokularla temiz gönülleri meşgul etmek ayrıdır.

Kadın süs ve koku adına bütün maharetini evinin içinde kocasına karşı göstermelidir. Mümin kadınlar dışarıda parfüm sürünmezler fakat giysilerinin ve bedenlerinin temizliğine son derece dikkat etmelidirler. Bu arada ter kokusunu giderecek önlemleri almak da ayrı bir vazifedir.

Bazı âlimler kadının güzel kokular sürünerek mescide gelmesinin haram olduğunu bildirmişlerdir.[383]

Koku İçin Gusül Gerekir mi?

Evinin içinde koku sürünen bir kadın dışarı çıkacağı zaman koku etkisini devam ettiriyorsa, onu bir şekilde gidermelidir. Bunun için en iyi çare koku sürdüğü yerleri yıkamalıdır. Koku sürünen kadının gusül

381 Tirmizî, Edeb, 35; Nesâî, Zînet, 35.

382 Müslim, Salât, 143; Ebû Davud, Tereccül, 7; Nesâî, Zînet, 37, 38, 74; Ahmed, *Müsned*, 2/304.

383 İbn Hacer, *Fethu'l-Bârî*, 2/279; Döndüren, *Delilleriyle Aile İlmihali*, s. 58.

abdesti alması gerekmez. Hadislerde koku sürünen kadınlara verilen yıkama emri, kokunun sürüldüğü âzaları yıkamakla ilgilidir. Eğer kadın vücudunun her tarafına koku sürmüş ise o zaman dışarı çıkarken vücudunun tamamını yıkamalıdır.

Güzel koku sürmek yerinde, zamanında ve ayarında olursa sünnet ve sevaptır. Hz. Peygamber (s.a.v) güzel kokuyu sever ve ashabına da tavsiye ederdi. Hadislerde şöyle buyrulmuştur:

"Bana dünyadan kadın, güzel koku ve gözümün aydınlığı namaz sevdirildi." [384]

"Dört şey peygamberlerin sünnetlerindendir. Utanma, güzel koku, diş temizliği ve evlenme." [385]

Kadınların Erkeğe Benzemesi

Allah Resûlü (s.a.v) giyim, beden veya davranışları ile erkeğe benzemeye çalışan kadına ve kadına benzemeye çalışan erkeğe lânet etmiştir. Bu konuda ümmetini şöyle uyarmıştır:

"Kadınlardan erkeklere benzeyenlerle erkeklerden de kadınlara benzeyenler bizden değildir." [386]

Hz. Peygamber (s.a.v) erkekleşen kadınlarla, kadınlaşan erkekleri lânetlemiştir.[387]

Diğer bir hadislerinde Resûlullah Efendimiz (s.a.v) şöyle buyurmuştur:

"Üç kimse vardır ki, cennete giremez ve kıyamet günü Allah onlara rahmetiyle bakmaz. Bunlar şunlardır:

1. ***Anne baba hakkını korumayan isyankâr evlât.***
2. ***Erkeklere benzemeye çalışan kadın.***

---

384 Nesâî, İşretü'n-Nisâ, 1; Ahmed, *Müsned*, 3/128.

385 Tirmizî, Nikâh, 1; Ahmed, *Müsned*, 5/421.

386 Buhârî, Libâs, 61; Ebû Davud, Libâs, 27; Tirmizî, Edeb, 34; İbn Mâce, Nikâh, 22.

387 Buhârî, Libâs, 62, Hudûd, 33; Ebû Davud, Edeb, 53; Ahmed, *Müsned*, 1/225.

3. *Eşini kıskanmayan koca."* [388]

Mümin kadınlar hiçbir zaruret yokken sırf erkeğe ait giysileri giymemelidir. Ayrıca erkeğe has tıraş, hal ve davranışlardan sakınmalıdır. Kısaca erkek olmaya özenmemelidir. Ancak kadın ibadette, hizmette ve güzel ahlâkta erkeklerle yarışabilir; güzel ahlâklı insanları örnek alabilir. Erkekler de ilim ve ahlâkta rehber olan kadınları örnek alabilir.

Mümin erkekler de sırf kadınlara ait giysileri giymemelidir. Ayrıca kadınlara has davranışlara girmemelidir. Kadınlar gibi yürümek, konuşmak, süslenmek, saç uzatmak, saçlarını örmek erkek için helâl değildir. Bu yüzden erkek, ipek elbise giyemeyeceği gibi altın, bilezik, küpe, altın zincir ve gerdanlık gibi süsleri takması da câiz olmaz.

Benzeme kıyafetten önce kalpte başlamaktadır. Bir haberde şöyle denmiştir: ***"Kalpler birbirine benzemeden, elbiseler benzemez."*** [389]

Benzeme iyilere de kötülere de olabilir. Mümin erkek ve kadın karşı cinse benzemekten sakındığı gibi; kötü kimselerin alâmeti olan kılık ve kıyafetlerden de sakınmalıdır. Şu hadislerin mesajı çok önemli:

"Kim bir şahsa veya topluluğa benzerse, onlardan olur." [390]

"Bizden başkasına benzeyen bizden değildir." [391]

İç Elbise Şart mıdır?

Kadın, dıştan bakılınca haram olan hiçbir yeri görülmeyecek şekilde kapalı olmalıdır. Kadın topuklarının üzerinden itibaren vücudu saran bir alt giysi giymek zorunda değildir. Çünkü bunda güçlük vardır. Erkek için de durum aynıdır. Bu yüzden giyilen bir elbisenin veya eteğin aşağıdan açık bulunması örtünmeye engel teşkil etmez. Ancak bu durumda kadın oturuşuna ve kalkışına dikkat ederek mahrem yer-

388 Ahmed, *Müsned*, 2/134; Nesâî, Zekât, 69; Hâkim, *Müstedrek*, 1/72; Ebû Ya'lâ, *Müsned*, nr. 5556; Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 8/288; *Şuabü'l-İmân*, nr. 7803, 7877.

389 İbn Arrâk, *Tenzîhü'ş-Şeria*, 2/312; Hafâcî, *Nesimü'r-Riyâd*, s. 204 (Beyrut 2001).

390 Ebû Davud, Libâs, 4; Ahmed, *Müsned*, 2/50.

391 Tirmizî, İsti'zân, 7.

lerinin yabancı erkeklerce görülmesine engel olmalıdır. Topuklarına kadar uzanan bir entari veya etek giyen kadının, bunun altına göbekle diz kapağı arasını örtecek bir şey giyinmesi güzel ve emniyetli olur.

Kadın Dış Örtüsünün Altına Pantolon Giyebilir mi?

Kadın daha iyi örtünmek, soğuktan korunmak veya rahat hareket etmek gibi niyetlerle dış örtünün altına bir iç don, şalvar, fistan veya bunlara benzer bir elbise giyebilir; ancak bu giysi erkeklere ait bir elbise olmamalıdır.

Bir kadının erkeklere ait elbiselere özenmesi, onlara benzemeye çalışması, bu niyetini kıyâfet ve hareketleriyle ortaya koyması haramdır. Böyle bir niyet ve özenti olmaksızın, elbise altına şalvar, don veya benzeri bir şey giyen kadınlara Allah Resûlü (s.a.v) hayır dua etmiştir. Bu duayı, kadınlar daha güzel örtünme niyetiyle giydikleri için yapmıştır.

Bir defasında hayvan üzerinde giden bir kadın Peygamber Efendimiz'in (s.a.v) bulunduğu bir yerden geçerken hayvan çukura basınca aniden yere düşmüştü. Resûlullah Efendimiz (s.a.v) kadının düşmesine ve üzerinin açılmasına üzüldü, hemen yüzünü öbür tarafa çevirdi. Kendisine kadının şalvar giymiş olduğu söylenince sevindi ve,

"Allahım, ümmetimden elbisesi altına şalvar** (don veya fistan) **giyinen kadınları affet" diye hayır dua etti.[392]

Bu tür şeyler tek başına giyilmemelidir. Özellikle baş örtüsü-pantolon ve ceket şeklindeki bir örtü kadın için yeterli değildir ve bununla örtünme emri tam olarak yerine gelmiş olmaz. Bir zaruret durumu hariç, hiçbir kadın bu kıyafeti tercih etmemelidir.

Helâl olmakla birlikte bir kadının dayısı, amcası, kayınpederi, üvey oğlu, damadı gibi kimselerin yanında pantolon, pijama türü vücut hatlarını belli eden giysiler giyerek oturması kalkması edep olarak tavsiye edilmez.

---

392 Bezzâr, *Müsned*, nr. 2947; Heysemî, *ez-Zevâid*, 5/122.

Erkeğin Elbisesinde Ölçü

Örtünme sadece kadın için değildir. Erkeğin de namaz anında ve insanların yanında örtmesi farz olan yerleri vardır. Erkeklerin kendi eşleri dışındaki kimselerin yanında ya da namazda, göbekle diz kapağı arasını örtmeleri farzdır. Sağlam görüşe göre diz kapağı da avretten sayılır ve örtülmesi gerekir.[393]

Mâlikîler'in çoğunluğuna göre, dizin avret (örtülmesi gerekli) olmaması, bir zaruret ânı için geçerlidir.

Bu ölçüler en zor durumdaki örtünmedir. Normal giysi bu değildir. Erkek, imkânı olduğu ölçüde vücudunun diğer yerlerini de örtmelidir.

Bir erkeğin evi içinde giyeceği elbisesi yanında, iş ve ibadet için kullanacağı özel elbiselerinin bulunması tavsiye edilmiştir. Aynı şekilde kadının da özel günlerinde giyeceği giysileri yanında iş ve ibadete uygun elbiselerinin olması güzeldir.

Erkek kıyafet konusunda şu ölçülere dikkat etmelidir:

Elbise haram maldan olmamalıdır.

Namaza mani olmayacak derecede temiz olmalıdır.

Elbise ibadet, iş, makam ve meclisin edebine uygun olmalıdır.

Kibir, gösteriş ve şöhret için giyilmemelidir. Ancak, bir kimse insanlara karşı övünme niyeti taşımadan, gücü yetiyorsa güzel ve pahalı kıyafetler giyebilir.

Erkeğin elbisesi sadece kadınların giydiği veya fısk ve inkâr alâmeti olarak giyilen bir elbise çeşidi olmamalıdır.

---

393 Buhârî, Salât, 12; Ebû Davud, Hamâm, 1; Tirmizî, Edeb, 40; Ahmed, *Müsned*, 3/478, 479; 5/290.

Kadının Örtünmesi Farz Olmayan Kimseler

Kadın için ölçülerini vereceğimiz şekilde örtünmenin farz olmadığı kimseler de vardır. Bu kimseler âyette şöyle sıralanmıştır:

1. Kocaları.

2. Kocalarının babaları. Kendi babaları ve dedeleri zaten bu sınıfa dahildir.

3. Öz oğulları.

4. Üvey oğulları.

5. Erkek kardeşleri.

6. Kardeşlerinin oğulları.

7. Kız kardeşlerinin oğullar.

8. Müslüman kadınlar.

9. Köleleri.

10. Erkeklik duygusu kalmayan hizmetçiler.

11. Henüz kadınların vücut yapısını ve özelliklerini tanımayan çocuklar.[394]

Bu gruba kadının amca ve dayısı da girmektedir. Ayrıca süt yoluyla evlenme yasağı olan kimselerin yanında kadın ev içindeki elbiseleriyle oturup kalkabilir.

Kocanın amca, dayısı ve kardeşi kadın için yabancı durumundadır; buna göre davranmalıdır. Ancak bu kimselerin hepsi kadın için aynı konum ve serbestlikte değildir. Aralarında farklı hükümler vardır. Şimdi bunları hatırlatalım.

Karı-Koca Arasında Mahremiyet Sınırı Var mıdır?

Karı-koca birbirinin bedenlerinin her yanına bakabilirler. Eşler arasında örtünme zorunluluğu yoktur. Çünkü İslâmî nikâhla cinsel ilişki helâl olunca, bundan daha hafif olan bakma ve dokunma tabii olarak

394 Nûr 24/31.

helâl olmaktadır. Bununla birlikte "galiz avret" sayılan hayâ yerlerine bakılmaması edebe daha uygundur.

Bu konuda Hz. Âişe'nin (r.ah) şöyle dediği nakledilmiştir:

"Ben Hz. Peygamber'in (s.a.v) cinsel uzvuna hiç bakmadım ve o da benden bir şey görmedi." [395]

Kadının Mahrem Hısımlarının Yanındaki Durumu

Mahrem, kendisiyle evlenmesi sürekli haram olan kimse demektir. Bu kimseyle evlenme haramdır, fakat onunla birlikte oturup kalkma, yolculuk yapma, yanında ev kıyafetiyle oturma gibi şeyler helâldir.

Kadın; baba, oğul, erkek kardeş ve üvey oğul gibi, aralarında ebedî olarak evlenme engeli bulunan hısımlarının yanında el, ayak, kol, saç, kulak, boyun ve dizden aşağı incikleri açık bulunabilir. Onların da bunlara bakmaları helâldir. Çünkü bu kimselerle yakınlık ve içli dışlı olma zorunluluğu vardır. Bu arada birtakım iş ve hizmetlerin görülmesi gereklidir. Ancak kadın, bir mazeret yokken bu kimseler yanında karın ve sırt kısmını açamaz, bu hayâ ve edep dışı olur.

Bunların dışında dede, amca, dayı, büyük amca, büyük dayı, sütkardeş, sütbaba gibi kendileriyle sürekli olarak evlenme yasağı bulunan hısımların yanına da kadın süs yerleri açık olarak çıkabilir. Ancak bir harama düşme tehlikesi olunca kadının örtünmeyi tercih etmesi daha temiz ve daha uygundur. Nitekim aybaşı halinden kesilmiş ve evlenme için ümidi kalmamış olan yaşlı kadınların evden dışarı çıkarken dış giysilerini bırakabileceklerine izin verilen âyetin sonunda,

"Bununla birlikte yine de sakınmaları kendileri için daha hayırlıdır" buyrulmuştur.

---

395 Ahmed, *Müsned*, 6/63, 190; Kurtubî, *el-Câmi*, 12/154.

Kadının Başka Kadınların Yanındaki Durumu

Kadınların kadınlara karşı avret yeri, göbekle diz kapakları arasında kalan kısımdır. Bunun dışındaki yerleri kadınların yanında açabilirler.[396]

Ancak müslüman bir kadın gayri müslim kadınların yanında tesettürsüz bulunamaz. Bununla gayri müslim kadının, kendi erkekleri yanında mümin hanımın örtüsüz halinden söz etmesi engellenmek istenmiştir. Hz. Ömer (r.a) bu konuda Ebû Ubeyde'ye (r.a) bir mektup yazarak müslüman ve gayri müslim halkın aynı hamama girmesine engel olmasını istemiştir.

Abdullah b. Abbas (r.a) bu konuda gayri müslim kadınların istisna edilmesinin nedenini şöyle açıklar:

"Müslüman kadını, tesettürsüz olarak hıristiyan veya yahudi bir kadının görmesi helâl olmaz. Çünkü bunlar müslüman kadının örtüsüz halini kocalarına anlatabilirler." [397]

Bu konuda fakihler farklı görüşler söylemişlerdir. Nitekim müslüman bir hanımın, kadın olan gayri müslim hizmetçisinin yanında tam olarak örtünmesine gerek olmadığına fetva verilmiştir.

Zaruret veya Tedavi Halinde Örtü Durumu

Tedavi gibi bir zaruret halinde erkek veya kadının bedenine doktor, ebe, iğneci ve pansumancı gibi kimselerin bakması ve dokunması câizdir. Ancak kadınların sağlık problemlerinde kendi cinslerinden olan doktor, ebe ve sağlık personelini tercih etmeleri gerekir. Bunlar bulunmayınca veya bulunup da uzmanlık ve beceride yeterli olmaması durumunda, "Zaruretler sakıncalı olan şeyleri mubah kılar" kuralı işletilir. Ancak zaruretin de bir sınırı vardır.[398]

---

396 Mevsılî, *el-İhtiyâr*, 1/45.

397 Kurtubî, *el-Câmi li-Ahkâmi'l-Kur'ân*, 12/155.

398 bk. *Mecelle*, md. 21, 22.

Bakmanın Ölçüsü

Dinimiz, aralarında sürekli evlenme yasağı bulunmayan bir erkek ve kadının birbirine bakmasını belirli ölçülere bağlamıştır. Yolda, çarşıda ve başka yerlerde kadınlarla karşılaşmada ilk bakışın bir sorumluluğu yoktur. Çünkü bundan kaçınmakta güçlük vardır. Bir de karşıdaki kimsenin erkek mi, kadın mı, hısımlardan biri mi, yoksa bir yabancı mı olduğunu anlamak ancak görmekle bilinebilir. Bu, kasıtsız ve tabii bir bakıştır. Ancak bir gerek yokken tekrarlanan kasıtlı ve ısrarlı bakışlar yasaklanmıştır.

Allah'ın Resûlü (s.a.v) Hz. Ali'ye (r.a) şöyle buyurmuştur: ***"Ey Ali! Dışarıda yabancı bir kadın gördüğünde birinci bakışa ikincisini ekleme. İlk bakışın bir günahı yoktur fakat*** *(hiç gerekmediği halde tekrarlanan)* ***ikinci bakışın sana vebali vardır."*** [399]

Yüce Allah birbirine yabancı olan bir erkek ve kadının karşılaştıklarında, bir zaruret hali hariç, bakışlarını başka tarafa çevirmelerini emretmiştir. Bunun, kalbini Rabb'ine bağlamış bir mümin için en temiz hal olduğu belirtilmiştir.[400]

Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmuştur:

"Bir erkek, yabancı bir kadının güzelliklerine gözü takılınca, bakışlarını aşağı eğerse, Allah ona tatlılığını kalbinde duyacağı bir kulluğu nasip eder." [401]

Bir hadiste de şöyle buyrulmuştur:

"Kadına kasıtlı bakış, İblis'in zehirli oklarından bir oktur. Kim Allah'tan korkarak bakışlarını aşağıya indirirse, yüce Allah bunun sevabı olarak ona öyle bir iman verir ki, tadını kalbinde bulur." [402]

---

399 Ebû Davud, Nikâh, 43; Dârimî, Edeb, 28; Ahmed, *Müsned*, 5/351, 357.

400 Nûr 24/30, 31.

401 Ahmed, *Müsned*, 5/264; Beyhakî, *Şuabü'l-İmân*, nr. 5431; Teberânî, *el-Kebîr*, nr. 7842.

402 Hâkim, *Müstedrek*, 4/313-314. Kurtubî, *el-Câmi li-Ahkâmi'l-Kur'ân*, 12/151; İbn Kesîr, *Tefsîr*, 2/599.

Başka bir hadiste, gözlerin zinasının harama bakmak olduğu belirtilmiştir.[403]

Hac sırasında Has'amlı genç bir kadın soru sormak üzere Hz. Peygamber'in (s.a.v) yanına gelmişti. Bu sırada Resûlullah (s.a.v) devesinin üzerindeydi ve amcasının oğlu Fazl b. Abbas da (r.a) terkisinde bulunuyordu. Onun kadına uzunca baktığını gören Allah'ın Resûlü (s.a.v), Fazl'ın (r.a) başını öbür yana çevirdi. Hz. Abbas'ın (r.a) bunun nedenini sorması üzerine de şöyle buyurdu:

"Birbirine bakan bir genç erkek ile bir genç kadın gördüm; şeytanın onlara zarar vermesinden korktum." [404]

Ancak şunu da belirtelim ki, normal durumlarda yasaklanan bazı fiiller, ihtiyaç ve zaruret hallerinde mubah olur. Hastalık, ameliyat ve doğum hallerinde doktor, hasta bakıcı, iğneci, pansumancı, ebe ve benzerlerinin kadının mahrem yerlerine bakması câizdir. Bu durum, "Zaruretler sakıncalı olan şeyleri mubah kılar" prensibine dayanır. Ancak zaruretlerin de miktarı iyi tesbit edilmelidir.

Kadının Erkeğe Bakma Sınırı

Bir kadının, kendisine nikâh düşen yabancı bir erkeğin göbekle dizi arasına bakması haramdır. Bu konuda görüş birliği vardır. Bu bakışın şehvetli olup olmaması hükmü değiştirmez. Böyle bir durumda bakışın başka yöne çevrilmesi gerekir.[405]

Müctehidlerin çoğu erkeğin diz kapağının üstünün yani uyluk kısmının da kapanması farz olan yer olduğunu bildirmişlerdir. Çünkü bir hadiste, ***"Uyluk avret yeridir"*** [406] buyurulmuştur.

Kadın, bir ihtiyaç yokken yabancı bir erkeğin avret yerinin dışında kalan bedenine de çıplak olarak bakmamalıdır.

---

403 Buhârî, İsti'zân, 12, Kader, 9; Müslim, Kader, 20; Ebû Davud, Nikâh, 43; Ahmed, *Müsned*, 2/276.

404 Tirmizî, Hac, 54; Ahmed, *Müsned*, 1/76, 157; Ebû Ya'lâ, *Müsned*, nr. 312.

405 Müslim, Edeb, 45; Ebû Davud, Nikâh, 43; Tirmizî, Edeb, 28.

406 Buhârî, Salât, 12; Tirmizî, Edeb, 40; Ahmed, *Müsned*, 1/478.

Kısaca, erkek veya kadının karşı cinsten yabancı bir kimsenin haram olmayan yerlerine bakması câiz ise de bu bakışın zevk almak ve cinsel istek duymak için olmaması gerekir. Aksi halde normal şartlarda helâl sayılan bir bakış, kişinin kalbindeki niyetine göre helâl olmaktan çıkar. Çünkü erkek veya kadının bakma ve seyretme yoluyla karşı cinsi etkilediği, kendisinin etkilendiği, zevk aldığı, hatta bazılarının boşaldığı bir gerçektir. Bu yüzden İslâm her iki cinsin vücutları gibi gözlerini de haramdan korumalarını emretmiştir. Allah Resûlü (s.a.v), gözlerin tehlikesine şöyle dikkat çekmiştir:

"Gözler de zina eder; onların zinası şehvetle harama bakmaktır." [407]

Bir zaruret yokken sırf zevk almak için başkasının avret yerlerine bakmak göz yoluyla şehvetini tatmin etmektir. Bu, haramdır. Tövbe ve terkedilmezse kalbi karartır, gönül huzurunu kaçırır, Allah korusun âhirette azabı vardır.

Dinimizde Musafaha (Tokalaşma)

Musafaha, el sıkışmak ve tokalaşmak demektir.

Dinimizde musafaha, iki kişinin karşılaşması halinde, selâmlaşmadan sonra daha çok iki el kullanılarak yapılan el sıkışmayı ifade eder. Eli tutup öpme, baştan, alından, gözden öpme veya göğüs göğse gelecek şekilde sarılma da musafaha kapsamına girer.

Erkek ve kadınların kendi cinsleriyle karşılaştıklarında selâm vermelerinin ve bundan sonra musafaha yapmalarının sünnet olduğu konusunda görüş birliği vardır. Verilen selâmın alınması ise vâcip hükmündedir.

Hz. Peygamber (s.a.v), musafahayı teşvik etmiştir. Bunun iki taraf için bir sevgi ve sevap vesilesi olduğunu bildirerek şöyle buyurmuştur:

"İki müslüman karşılaşınca musafaha yaparlarsa, günahları mağfiret edilir." [408]

---

407 Müslim, Kader, 21; Ebû Davud, Nikâh, 43; Ahmed, *Müsned*, 2/343.

408 Ebû Davud, Edeb, 142; Tirmizî, İsti'zân, 31; İbn Mâce, Edeb, 15; Ahmed, *Müsned*, 4/289, 303.

"Musafaha yapın ki birbirinize karşı kalbinizdeki kin, haset ve düşmanlıklar temizlensin." [409]

Erkek erkekle, kadın kadınla ve birbirine nikâh düşmeyenler birbiriyle musafaha yapabilirler.

Bir kadın oğlu, torunu, babası, dedesi, erkek kardeşi, yeğeni, amcası, dayısı, kayınpederi, üvey oğlu, sütoğlu veya sütbabası gibi aralarında sürekli evlenme yasağı bulanan nesep, evlenme ya da süt hısımları ile musafaha yapabilir. Eli öpülmesi gerekenlerin elini öpebilir. Kendisinden küçüklere elini öptürebilir.

Erkek de kendisine sürekli nikâh düşmeyen kimselerle aynı işlemleri yapabilir. Helâl olmakla birlikte bu kimseler arasında karakteri bozuk ve dengesiz kimseler varsa, onlara karşı dikkatli olmak gerekir.

Damat için kayınvalide anne hükmündedir; bunun için kayınvalidenin eli öpülebilir. Kayınvalide damadına el öptürmeden hoş geldin demeyi tercih ediyorsa, bununla yetinmek daha güzeldir.

Erkek Yabancı Kadınla Tokalaşabilir mi?

Bir harama düşme tehlikesi yoksa çok yaşlı kadınların eli öpülebilir. Yaşlı bir erkek de küçük kız çocuklarına elini öptürülebilir. Hz. Ebû Bekir'in yaşlı hanımlarla musafaha yaptığı ve Abdullah b. Zübeyr'in (r.a.) hastalığı sırasında kendisine hizmet etmek üzere yaşlı bir kadını hizmetçi tuttuğu nakledilmiştir.[410]

Kadınların kadınlık hallerinden anlamayan çocuklarla da musafaha yapılmasında bir sakınca yoktur.

Bir erkeğin kendisine nikâh düşen bir kadının -bir zaruret yokken- elinden tutması helâl değildir. Hz. Peygamber (s.a.v), hiçbir yabancı kadının elinden tutmamış, tokalaşmamış ve bunu yasaklamıştır.

Mümin kadınlar, Hz. Peygamber'le (s.a.v) din ve takvâ yolunda defalarca biat yapıp sözleşmişlerdir. Bu esnada bazı kadınlar bir bere-

409 Mâlik, *el-Muvatta'*, Hüsnü'l-Hulûk, 16.
410 Mevsılî, *el-İhtiyâr*, 4/155.

ket olsun diye Resûl-i Ekrem'le (s.a.v) musafaha yapmak istemişler, o tertemiz el ve gönül sahibi Allah'ın Resûlü (s.a.v) onlara,

"Ben kadınlarla musafaha yapmam; sizinle biatım sözlü olur" [411] buyurmuştur.

Kadınların isteği üzerine bazan Hz. Peygamber (s.a.v) saadetli elini bir kumaş üzerine koymuş, kadınların da aynı kumaşın diğer ucundan tutarak biat etmişlerdir.[412]

Hz. Peygamber (s.a.v) bazan da kadınlarla biatı, elini bir su kabına sokarak, kadınların da aynı kaba ellerini sokmaları suretiyle yapmıştır. Bundan öte bir muamele olmamıştır.

Yabancı bir kadın veya erkekle tokalaşma konusunda en açık hüküm şu hadiste gözükmektedir:

"Eller de zina yapar; ellerin zinası *(bir mazeret yokken)* ***yabancı bir kadınının elini tutmaktır."*** [413]

Şu hadis de bu konuda ciddî bir uyarı içermektedir:

"Sizden birinizin başına demirden bir şişin batırılması *(bir zaruret yokken)* ***kendisine helâl olmayan bir kadına dokunmasından daha hayırlıdır."*** [414]

Bu konuda günümüzde bazı kademelerde zorunlu iş yapan ve hizmet yürüten müslümanların sıkıntısı ortadadır. Hiç istemediği halde yabancı bir kadınla veya erkekle tokalaşmak zorunda kalanlar, bunun, dinimize göre mubah bir iş olmadığını bilsinler.

O sıkıntılı pozisyona düşmemek için bütün çarelere başvursunlar. Şartlara mağlup olduklarında tövbe edip namaza devam etsinler.

---

411 Buhârî, Ahkâm, 49; Müslim, İmâre, 88, 89; Ebû Davud, Harac, 9; Tirmizî, Tefsîru Sûre, 60/2; İbn Mâce, Cihâd, 43; Ahmed, *Müsned*, 6/114, 154, 270.

412 Nesâî, Bîât, 18; İbn Mâce, Cihâd, 43; Mâlik, *el-Muvatta'*, Bîat, 2; Ahmed, *Müsned*, 2/213.

413 Müslim, Kader, 21; Ebû Davud, Nikâh, 43; Ahmed, *Müsned*, 2/343.

414 Taberânî, *el-Kebîr*, nr. 20476; Beyhakî, *Şuabü'l-İmân*, nr. 5455; Süyûtî, *es-Sagîr*, nr. 7216; Elbânî, *Sahîha*, nr. 226; Heysemî, *ez-Zevâid*, 4/326.

Çünkü Peygamber Efendimiz (s.a.v) abdest ve namazın, belirli bir cezası olmayan günahları temizlediğini haber vermiştir.[415]

Her gün eli, dili, gözü ve gönlü ile bir sürü hata işleyen bizler için abdest, namaz, zikir, sadaka, selâm ve istiğfarlar birer mânevî temizlik vesilesidir. Hepsi rahmet ve ilâçtır. Hastalık çoksa, ilâcı da vardır. Allah için içelim.

Kadınların Camiye Gitmesi Sakıncalı mıdır?

Hz. Peygamber (s.a.v) döneminde kadınlar da beş vakit namaza, cuma ve bayram namazlarına cemaat olarak katılıyorlardı. Ancak erkekler ön safta, kadınlar ise arka saflarda yerlerini alıyordu.

Kadınlar önceleri istedikleri kapıdan girebilirken, giriş ve çıkışlarda görülen izdiham yüzünden Hz. Peygamber (s.a.v), kapılardan birinin kadınlara ayrılmasını emir buyurmuştur. Bu kapı günümüzde de "Kadınlar Kapısı (Bâbü'n-nisâ)" adıyla anılmaktadır.

Günümüzde özellikle şehir hayatında kadınların cami, türbe, mezarlık, tarihî yer ve şahsiyetleri ziyarete gidiş ve gelişlerinde niyetleri kadar, kıyafet ve edeplerine de dikkat etmeleri gerekir. Bir sünnet sevabı alayım derken harama düşülmemelidir. Namaz için de olsa kadın için en hayırlı yer evinin içidir. Bir harama sebep olmadığı takdirde, kocası da izin verirse, kadının mahallesindeki camiye gitmesi yasak değildir. Özellikle namazla birlikte ilim, sohbet ve vaaz gibi faydalı şeylerden istifade imkânı oluyorsa, bu engellenmez. Ancak giyim kuşama tam dikkat edilmiyor, yol ve camiye giriş-çıkışta edebe uymayan durumlar oluyorsa, bundan sakınmalıdır.

Kadınların Sosyal Hizmetlere Katılması

Sosyal hayatta bazı işler vardır ki, onlarda kadınların da bulunması gereklidir. Bunların başında ilim, eğitim, sağlık ve muhtaçların desteklenmesi gelir.

---

415 Buhârî, Mevâkıtü's-Salât, 6; Müslim, Tahâret, 10-16; 32; Mâlik, *el-Muvatta'* Taharet, 31; Ahmed, *Müsned*, 2/308; 5/437.

Asr-ı saâdet'te kadınların cemiyet içinde icra ettikleri pek çok hizmet vardır. Bütün bunlar, rahmet Peygamberi'nin (s.a.v) kontrol ve nezaretinde olmaktaydı.

Kadınlar erkek topluluklarında, istedikleri gibi soru sorup İslâm'ı öğrenemediklerini anlayınca, Hz. Peygamber'den kendileri için özel bir gün belirlemesini istediler. Resûl-i Ekrem (s.a.v) onlara haftada bir gün belirledi ve o günde yalnız hanımların irşadı ile meşgul oldu.[416]

Bazı sahâbe hanımlarının savaşlara katılarak mücahidlere moral verdikleri, yemek hazırladıkları, hasta bakıcılık ve yaraları sarma gibi geri hizmetlerde bulundukları bilinmektedir.

Meselâ Ümmü Atıyye (r.ah) Hz. Peygamber'le birlikte yedi savaşa katılmıştır.[417]

Hz. Âişe ve Ümmü Süleym (r.ah) Uhud Savaşı'nda geri hizmetlerde bulunmuşlardır.[418]

Bir grup kadın sahâbe de Hayber'i kuşatan orduya katılarak geri hizmetlerde görev almışlardır.[419]

Huneyn gününde bir hançer edinen Ümmü Seleme, bunu ne yapacağını soran Resûlullah'a (s.a.v), "Eğer müşriklerden biri bana yaklaşırsa, bununla onun karnını yaracağım" diye cevap vermiştir.[420]

Sahâbeden Ümmü Haram (r.ah) Hz. Osman devrinde, kocası Ubâde b. Sâmit (r.a) ile birlikte Kıbrıs'ın fethi için deniz yolculuğuna çıkmıştı. O, Allah yolunda İslâm askerleri ile birlikte savaşa çıkmak için bizzat Allah Resûlü'nden (s.a.v) dua almıştı. Kıbrıs'a vardıklarında bindiği hayvanından düşerek şehid olmuştur. Kabri Kıbrıs'tadır.[421]

---

416 Buhârî, İlim, 36; Ahmed, *Müsned*, 3/34.

417 Müslim, Cihâd, 141; İbn Mâce, Cihâd, 37; Dârimî, Cihâd, 29; Ahmed, *Müsned*, 5/84.

418 Buhârî, Cihâd, 65, 66, Menâkıbü'l-Ensâr, 18, Megâzî 18; Müslim, Cihâd, 136.

419 Ebû Davud, Cihâd, 141; Ahmed, *Müsned*, 5/271.

420 Müslim, Cihâd, 134.

421 Buhârî, Cihâd, 3, 4, Ta'bir, 12; Müslim, İmâre, 160,182; Ebû Davud, Cihâd, 9; Nisâî, Cihâd, 40; İbn Mâce, Cihâd, 10.

Hz. Ömer (r.a), müslüman kadınlardan birini çarşı-pazarda asayişi kontrol için görevlendirmişti.

Bütün hicretlerde ve Allah yolundaki biatlarda kadınlar da vardı.

İslâm'ın ilk dönemlerindeki kadınların bu faaliyetleri erkeklerin yanında ve çoğu kere onların toplulukları içinde yapılmıştır. Ancak bütün bunlar İslâmî ölçü, edep ve hayâ sınırları içinde olmuştur.

Sonuç olarak yukarıda arzettiğimiz hadis ve sahâbe uygulamalarından da anlaşılacağı gibi İslâm, erkek ve kadını tamamen birbirinden ayırmış ve kadını eve hapsetmiş değildir.

Günümüzde de gerektiği zaman kadınlar kendilerine düşen bu hizmetlerde yerlerini alabilirler. Kadın evinin dışında bir iş yapacağı zaman şunlara dikkat etmelidir:

Önce kocasına bilgi vermeli ve izin almalıdır. Yapacağı iş bir zaruret veya ihtiyaç derecesinde gerekli olmalıdır. Evin dışındaki iş, evin içindeki düzeni ve huzuru bozmamalıdır. Meselâ farz derecesinde olan hizmetler terkedilip nâfilenin peşinde koşmamalıdır.

Ayrıca kadının dışarıda dikkat edeceği birtakım edep ve ölçüler vardır ki onları aşağıda belirteceğiz.

Mümin Kadın Dışarıda Nasıl Hareket Etmeli?

Mümin bir kadının okul, hastahane, fabrika, alışveriş ve benzeri yerlerde, eğitim, iş veya meslek gereği yabancı erkeklerle karşılaşma ve görüşmesi durumunda aşağıdaki esaslara dikkat etmesi gerekir.

Her şeyden önce mümin kadın veya erkek yapacağı her işin niyet safhasında uyanık olmalıdır. Yapacağı iş helâl ve hayırlı da olsa niyet güzel bulunmazsa, sonuç hayır olmaz.

Güzel niyet, helâl bir işin yüce Allah rızâsı için yapılmasıdır. Kötü işlerde güzel niyet olmaz. Güzel niyetle kötü iş iyiye dönmez. Yapılan iş helâlinden para kazanmak ve alışveriş yapmak gibi maddî şeyler

olsa bile güzel niyetle sevap getirir. Çünkü hepsi bir iştir, ameldir. Bunlar niyet ve duruma göre farklı sonuçlar verir.

Bundan sonra şunlara dikkat edilmelidir.

Örtü

Mümin kadın, evinin dışına çıkacağı zaman, edebine göre örtünmüş olmalıdır. Örtünün temel vazifesi, giyeni ve göreni haramdan korumaktır. Bunun için dışarıda giyilen elbise bu hedefe uygun olmalıdır.

Kadının el ve yüz dışında bütün bedenini, içini göstermeyen ve vücut hatlarını ortaya çıkarmayan bolca bir giysi ile örtmesi gerekir. Bir de kadının dışarıda, erkeklerin dikkatini çekmek için bedene veya elbiseye parfüm ve benzeri kokular sürerek gezmesi helâl değildir.

Bakışları Kontrol

Gözün haramdan korunması farzdır. Buna erkekler gibi kadınların da dikkat etmesi gerekir. Yabancı bir kimse ile karşılaşma, konuşma ve muhatap olma durumunda bakışların kontrol altında tutulması gerekir. Bir mümin, hiçbir mazeret yokken karşı cinsin bakılması yasaklanan yerlerine bakamaz ve bakışını ihtiyaç dışında uzatamaz.

Kadın örtü içinde de olsa, yabancı bir erkekle göz göze geldiğinde gözlerini edeple çevirmelidir. Bir zaruret yokken bakışlarını devam ettirmemeli; karşı tarafa dikkatli, kasıtlı ve alımlı bakmamalıdır.

Gözünü haramdan koruyan bir kadın ve erkek, diğer âzalarını haramdan daha rahat korur. Gözü harama bulaşmayan kimsenin, kolay kolay dili, eli ve bedeni harama bulaşmaz. Bunun için âyetlerde bütün erkek ve kadınlara önce şu emir verilmiştir:

"Mümin erkeklere söyle, gözlerini** (haramdan) **çevirsinler." [422]

"Mümin kadınlara da söyle, gözlerini** (haramdan) **çevirsinler." [423]

---

422 Nûr 24/30.

423 Nûr 24/31.

Konuşma ve Yürümede Edep

Mümin bir kadın yabancı erkekle konuşmasında ölçülü olmalı ve ihtiyaç kadar konuşmalıdır. Âyet-i kerimede şöyle buyrulmuştur:

"Yabancı erkeklere çekici bir eda ile konuşmayın, sonra kalbinde hastalık bulunan kimse ümide kapılır. Edeple ölçülü söz söyleyin." [424]

Yürüyüşün de ölçülü olması gerekir. Salınarak, kırıtarak yürüme mümin kadına yakışmaz. Bu konudaki âyet-i kerimede şöyle buyrulmuştur:

"Kadınlar gizlemekte oldukları ziynetleri bilinsin diye ayaklarını yere vurarak yürümesinler." [425]

Baş Başa Kalınmamalı

Mümin kadının, kendisine nikâh düşen yabancı bir erkekle, hiç kimsenin olmadığı kapalı yerlerde baş başa bulunmaması gerekir. Bu durum hadisle yasaklanmış ve böyle bir yerde üçüncü kimsenin şeytan olup aralarına kötülük sokacağına dikkat çekilmiştir.[426]

İhtiyaç Aşılmamalı

Yabancı erkeklerle bir arada bulunma zaruret ve ihtiyaçla sınırlı tutulmalıdır. Çünkü bir işin ihtiyaç sınırı aşılırsa, iş mubah olmaktan çıkar, boş muhabbete dönüşür. Bu da hem kadının nezaketini hem de kocasına ait muhabbetini zedeler, vebal olur.

Kadının ihtiyaç yokken, sürekli evin dışında bulunması yuva hukukuna zarar verir; onu farz ibadetlerini yapmaktan, evinin hakkını gözetip çocuklarını eğitmekten alıkoyar.

Sonuç olarak mümin kadınlar nişan, düğün, bayram ve benzeri kutlamaları veya ev ziyaretlerini yahut diğer sosyal faaliyetleri ken-

---

424 Ahzâb 33/32.

425 Nûr 24/31.

426 Buhârî, Nikâh, 111, 112; Müslim, Hac, 424; Tirmizî, Radâ, 16, Fiten, 7; Ahmed, *Müsned*, 1/222, 3/339, 446.

di hemcinsleriyle oluşturacakları topluluklar içinde yapmayı prensip edinmelidir. Ayrıca kadın evinin dışındaki eğitim, iş, meslek, ibadet, yolculuk ve benzeri faaliyetlerde ya bir mahremi ile birlikte bulunmalı ya da güvenilir kadın toplulukları içinde bu işleri görmelidir.

Ziyaretlerde Edep

Allah için ziyaretleşmenin büyük bir sevabı vardır. Ziyaret yalnız akrabalar arasında olmaz; iş ve meslek arkadaşları, komşu yahut aile dostu gibi hısım olmayan fakat birbiriyle yakînen tanışan, birbirine güvenen kimseler arasında da ziyaret yapılabilir.

Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmuştur:

"Müslümanın müslüman üzerindeki hakkı altıdır:

1. *Karşılaştığı zaman selâm vermesi.*

2. *Çağırdığı zaman davetine gitmesi.*

3. *Bir konuda öğüt ve yardım isteyince kendisine öğüt verip yardımcı olması.*

4. *Aksırdığı zaman ona, "Allah seni bağışlasın (yerhamükellah)" demesi.*

5. *Hasta olunca onu ziyaret etmesi.*

6. *Vefat edince de, cenazesinde hazır bulunması."* [427]

"Kim bir hastayı ziyaret ederse, gökyüzünden bir melek ona şöyle seslenir: Ne iyi yaptın, bu yürüyüşün ne güzel oldu, cennette kendine bir konaklama yeri hazırladın." [428]

Bu hadislere baktığımızda, erkekler gibi kadınların da kendi cinslerini veya sürekli evlenme yasağı bulunan hısımlarını hastalık, nişan, düğün ve benzeri durumlarda ziyaret etmelerinin mümkün ve câiz olduğunu görürüz.

---

427 Buhârî Cenâiz, 2, Edeb, 126; Müslim, Selâm, 4-6; Tirmizî, Edeb, 1; Nesâî, Cenâiz, 52; İbn Mâce, Cenâiz, 1; Ahmed, *Müsned*, 1/89; 2/68, 331, 540.

428 Ahmed, *Müsned*, 1/48.

Yine hısım olmamakla birlikte hocalık-talebelik, komşuluk, mesai arkadaşlığı ve aile dostluğu gibi nedenlerle yakından tanınan, saygı duyulan, arada hukuk bulunan erkek veya kadınların da hastalık ve benzeri durumlarda ziyaret edilmesi mümkündür.

Hz. Peygamber (s.a.v) döneminde bununla ilgili örnekler çoktur.[429]

Ziyaretin süresi iyi ayarlanmalıdır. Ziyaretin kısa olanı makbuldür. Bir de ziyareti zaruret yoksa belli aralıklarla yapmalıdır. Özlemek ve özletmek, usanmaktan ve usandırmaktan hayırlıdır.

Anne baba ziyareti, diğer akraba ziyaretlerinden önde gelir ve bu ziyarette belirli bir zaman düşünülmeden ihtiyaca göre hareket edilir.

Ziyaret için evimize gelen kimseyi kapıda karşılamak ve giderken kapıya kadar uğurlamak sünnettir. Bu mümkün olmadığı zaman, içeriden uğurlamanın bir zararı yoktur.

Hasta ziyaretine giden bir kimse, hastaya hayır dua etmeli, ayrıca onun durumundan ibret alıp kendisine âfiyet veren yüce rabbine içinden hamdetmelidir.

Misafir veya ziyaretçinin, ayrılırken izin alması ve birbirlerine karşılıklı dua etmeleri sünnettir. Ziyaretçi, ziyaret ettiği kimseyi zora sokacak işlerden ve gücünü aşacak isteklerden sakınmalıdır. Ziyarete gelen kimsenin memnun edilmesi için elden gelen yapılmalıdır. Yanında ziyaretçisine ikram edeceği hiçbir şeyi bulunmayan kimsenin göstereceği güleryüz ve samimi ilgi bile gönül almaya yeterlidir.

429 Örnekler ve geniş bilgi için bk. Kardâvî, *Fetâvâ Muâsıra*, 2/312-316 (Beyrut 2000); Döndüren, *Delilleriyle Aile İlmihali*, s. 80-82.

İBRET

EDEP VE MUHABBET ÖRNEĞİ

Müminlerin annesi Hz. Âişe (r.ah) anlatıyor:

"Kızı Fâtıma gibi Resûlullah'a (s.a.v) benzeyen; duruşu, yürüyüşü, hali, görünüşü, sözü ve konuşması ile onu andıran hiç kimse görmedim. Fâtıma babasının yanına girdiği zaman, ayağa kalkar, elinden tutar, kendisini öper ve kendi yerine oturturdu. Hz. Peygamber (s.a.v) Fâtıma'nın yanına girince de Fâtıma hemen ayağa kalkar, Peygamber Efendimiz'in elinden tutar, öper ve kendi yerine oturturdu." [430]

Selâmlaşma

Selâm, karşılaşan iki müslümanın birbirine yaptıkları hayır duadan ibarettir. Bu dua şöyledir:

"es-Selâmü aleyküm."

Mânası şudur: Allah'ın selâmı yani mağfireti ve iki cihan selâmeti sizin üzerinize olsun.

Bu duaya şu şekilde karşılık verilir: "Ve aleykümü's-selâm ve rahmetullah."

Mânası şudur: Allah'ın selâmı ve rahmeti sizin de üzerinize olsun."

---

430 Ebû Davud, Menâkıb, 144; Tirmizî, Menâkıb, 61; Nesâi, Menâkıb, 64. İbn Müflih el-Makdisî, *el-Âdâbü'ş-Şer'iyye*, 1/437 (Beyrut 1999). Hadisteki, "söz ve konuşması" kısmı bu kitaptan alınmıştır.

Selâm, "Selâmün aleyküm" şeklinde de ifade edilebilir.[431]

Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle buyrulur:

"Size biri selâm verdiğinde siz de ona daha güzeliyle karşılık verin" [432]

Selâm verilen kimse ona ya aynısı ile karşılık verir ya da biraz daha dua ekler. Dua eklemesi daha güzeldir.

Meselâ, "es-Selâmü aleyküm" diye selâm veren kimseye, karşılık olarak, "Ve aleykümü's-selâm ve rahmetullah" denir.

Eve, meclise veya bulunduğumuz yere dışarıdan gelen bir kimseye "merhaba" da denilebilir. Bu, "hoş geldin" anlamındadır. Allah Resûlü (s.a.v) merhaba demeyi tavsiye etmiş ve kendisi de merhaba ifadesini kullanmıştır.[433]

Merhaba, "Meclisimize hoş geldin, rahat ol, başımızın üstünde yerin var" gibi anlamlara gelir ve söylenen kimseye güven verir.

Günümüzde kullanılan hayırlı sabahlar, hayırlı akşamlar, iyi günler, iyi akşamlar, günaydın gibi deyimler, karşı tarafla bir ilgi ve sevgi sebebi olsa da dinimizin öğrettiği selâmın yerini tutmaz. Bunlarla selâm verilmiş olmaz. Bu tür sözler selâm verildikten sonra söylenebilir.

Hanefîler'e göre, selâmı vermek sünnet, almak vâcip hükmündedir.[434]

Selâm müslümanların şiarıdır. Onda saygı, sevgi, güven ve dua vardır. Bunun için verilmesi şiddetle tavsiye edilmiştir. Hadis-i şerifte şöyle buyrulur:

"Ruhumu kudret elinde tutan Allah'a yemin olsun ki, siz iman etmedikçe cennete giremezsiniz. Birbirinizi sevmedikçe de

---

431 Buhârî, İsti'zân, 9; Ahmed, *Müsned*, 1/387.

432 Nisâ 4/86.

433 bk. Buhârî, İmân, 40, İlim, 25; Müslim, İmân, 24, Misâfirîn, 82; Ebû Davud, Zekât, 6; Tirmizî, İsti'zân, 34; İbn Mâce, Mukaddime, 22.

434 İbn Mâce, Cenâiz, 1; Ahmed, *Müsned*, 2/332; 6/385.

iman etmiş olmazsınız. Yaptığınız zaman birbirinizi seveceğiniz bir ameli size haber vereyim mi? Aranızda selâmı yayınız." [435]

Erkek ve Kadın Arasında Selâmlaşma

Bir erkek, aralarında yakınlık, akrabalık, bir çeşit hukuk ve tanışma oluşan kadınlara selâm verebilir. Kadın bu selâmı sesini yükseltmeden alır.

Kadınların mahrem hısımlarına yani aralarında evlenme yasağı olan erkeklere selâm vermesinde bir sakınca yoktur.

Hz. Peygamber (s.a.v) mahremi olmayan kimi kadınlara selâm vermiştir. Kadınlar da ona selâm vermiştir. Benzer selâmlaşma uygulaması sahâbenin erkek ve kadınları arasında da olmuştur.

Sahâbe-i kirâm (r.anhüm) başta Hz. Âişe (r.ah) validemiz olmak üzere Hz. Peygamber'in (s.a.v) diğer eşlerine bir şey sorduklarında veya bir şey istediklerinde, onlar perde arkasından cevap verirlerdi. Bunun gibi pek çok sahâbe hanımı günlük hayatta erkeklere muhatap olup bir şeyler sormuş, öğrenmiş, istemiş veya vermiştir. Ancak bütün bunlar dinimizin öğrettiği edep sınırları içinde olmuştur.

Bir erkek yaşlı bir kadına, toplu halde bulunan kadınlara, amca veya dayı eşi yahut bunların kızı gibi aile içinde ünsiyeti bulunan hısımlara selâm verip alabilir. Ancak, bir erkeğin yabancı bir kadına veya hanımlara selâm vermesi uygun değildir. Bu faydadan çok zarar verir.

İslâm'a uygun çalışma şartları içinde çalışan kadınlarla, iş ve meslek gereği görüşen ve karşılaşan erkekler arasında bir tanışma, yakınlık ve hukuk oluşur. Bu bir güven ortamı oluşturur. Bu durumda erkeklerin kadınlara selâm vermesi câizdir.

Sınıf, konferans salonu veya düğün salonu gibi yerlerde ders, konferans, seminer, sohbet ve benzeri bir hizmet nedeniyle kadın top-

---

435 Müslim, İmân, 93; Ebû Davud, Edeb, 131; Tirmizî, Sıfâtü'l-Kıyâme, 54, İsti'zân, 1; İbn Mâce, Mukaddime, 6; Ahmed, *Müsned*, I, 165; ayrıca bk. Buhârî, Nikâh, 71, Eşribe, 28, İsti'zân, 8; Nesâî, Cenâiz, 53.

luluğunun huzuruna çıkan bir erkek, onlara selâm verebilir. Fakat yol, bahçe, merdiven ya da koridor karşılaşmalarında tek başına giden yabancı bir kadına veya kadın topluluğuna selâm vermek uygun değildir.

Kız öğrencilerin ders hocalarına, sürekli muhatap oldukları okul yöneticilerine veya personeline selâm vermesi câizdir.[436]

Bir kadının bunların dışında, aralarında hiçbir hukuk ve tanışma olmayan yabancı erkeklere selâm vermesi, merhaba demesi, bir şekilde sözlü ilgi kurması, yanlış anlaşılma ve fitne sebebi olma ihtimalinden dolayı câiz görülmemiştir.

Eve giren kimse ailesine selâm vermelidir. Bu, eve bereket ve huzur getirir; şeytanın zararını defeder, kötülüklere engel olur.

Evde kimse yoksa meleklere selâm vermeli ve şöyle demelidir: "es-Selâmü aleynâ ve alâ ibâdillâhi's-sâlihîn."

Selâmı anlayan ve alabilen çocuklara da selâm verilir.

Selâmlaşma ve Hal Hatır Sorma

Selâmın sözle olması yeterlidir. Ancak selâmla birlikte, el ele musafaha yapılırsa selâmlaşma en güzel şekilde tamamlanmış olur. Kimlerin birbiriyle musafaha edebileceği yukarıda anlatıldı.

Musafahanın bir ileri derecesi kucaklaşma ve öpmedir. Birbirine haram olmayan kimseler, sevgi ve hürmet gösterisi olarak kalp kalbe, göğüs göğüse gelecek şekilde kucaklaşabilirler.

İzin verilenler hariç, birbirini yüzden öpmek, yanak yanağa, dudak dudağa temas etmek câiz değildir.

Annenin ve babanın eli öpülmelidir; bu sevaptır. Hocanın, kocanın, âlimin, mürşidin, sâlih insanların, âdil devlet büyüklerinin eli de öpülebilir. Bunu el öpmesinde mahzur olmayanlar yapabilir.

Anne baba çocuklarının başını, gözünü, yüzünü, yanağını, dudağını öpebilir. Anne baba yerinde olan büyükler için de böyledir.

436 Döndüren, *Delilleriyle Aile İlmihali*, s. 87.

Koca ile kadını arasında her türlü hatır sorma şekli câizdir.

Selâmlaşmada ayrıca şunlara dikkat edilmelidir:

Binitli veya vasıtada olan yürüyene, küçük büyüğe, az olan topluluk çok olan topluluğa, yukarıdan doğru inenler aşağıdan doğru gelene selâm verir.

Namaz kılana selâm verilmez; çünkü verilen selâm iade edilmez. Yemek yiyene, ders verene, vaaz edene, tuvalet ihtiyacını görene selâm verilmez; zira bu durumlarda selâmı iade etmek zor veya yasaktır. Bunun için tenzîhen mekruh görülmüştür. Ayrıca içki-kumar gibi bir haramı işlemekte olan kimseye, o işi yaparken selâm verilmez.[437]

Sadece elle selâm verilmez. Ancak, selâm veren kimse selâm verdiği kimseye sesini ulaştıramaz veya ulaştırmak istemezse selâmla birlikte el işaretinde bulunabilir.

Müslüman olmayan kimselere selâm verilmez. Fakat, gayri müslimler, müslümanlarla birlikte olunca, hepsine birden selâm verilebilir.[438]

Müslüman olmayan kimseler selâm verdiğinde, selâmı alınır, karşılık olarak "sana veya size de" diyerek bir karşılık verilir.[439]

Gayri müslimler ile içli dışlı olanlar, onlarla dil ve hallerine uygun bir söz veya usulle hal hatır sorabilirler. Onlarla sürekli aynı iş yerini veya apartmanı paylaşanlar, kendilerine "nasılsınız?, iyi günler, iyi akşamlar, iyi işler" gibi emniyet veren sözler kullanabilirler.[440]

Evlere Girme Usulü

Örtüden maksat gözü haramdan korumak olduğu gibi; evlere takılan perde ve kapıdan maksat da budur. Her ev, aileden olmayan

---

437 bk. Buhârî, İsti'zân, 3-7, 11; Müslim, Edeb, 46, Selâm, 1; Ebû Davud, İsti'zân, 6; Tirmizî, İsti'zân, 14; Ahmed, *Müsned*, 3/44, 444; 6/19, 20.

438 Buhârî, İsti'zân, 20; Müslim, Cihâd, 116.

439 Buhârî, İsti'zân, 22; Müslim, Selâm, 6-9.

440 Selâmlaşma ile ilgili geniş bilgi ve deliller için bk. Zeydân, *el-Mufassal fî Ahkâmi'l-Mer'e*, 3/285-293.

kimseler için mahremdir; yani özel koruma altındadır. Perdesi çekilmiş, kapısı örtülmüş bir eve izinsiz girilmez. Evin içi habersiz dışarıdan ve balkondan seyredilmez. Bunlar haramdır.

Bir başkasının evine girmeden önce izin istenir. Birinci izinde olumsuz cevap verilmişse geri dönülür. Cevap verilmemişse sesini işitmemiş olabilirler diye izin aralıklarla üç defa tekrarlanır. Üçüncü de cevap verilmiyorsa geri dönülür. Çok acil durumlar hariç eve girmek için ısrar edilmez.

İzin kapıya vurularak istenir. Zil varsa zil çalınır. Telefon gibi aletler de kullanılabilir. İzinden maksat, eve girmek istediğimizi bildirmek, kendimizi tanıtmak ve evdekilerin hazır olmasını temin etmektir.

Kapıyı veya zili çaldığımızda, içeriden, "Kim o?" diye sorulunca, "Ben, ben" demek doğru değildir. Bunun yerine, "Ben Ahmed, Fatma" vb. diyerek, içeridekilerin tanıyacağı ismi veya sıfatı söylemek gerekir.

Giriş izni için evin iç kapısı veya zili çalınmışsa, kapının sağ veya sol tarafına çekilmek gerekir. Bu şekilde kapı açılınca aniden evin içerisi görülmemiş olur. Zaten iznin gayesi budur.

İzin verilince, eve girişte önce selâm verilir; sonra kendisine gösterilen yere geçilir.

Uzun süre ailesinden uzakta kalan bir koca, mümkünse dönüş zamanını evine haber vermeli, eve gece aniden gelmemelidir. Böyle yapılırsa aile gelişe hazırlık yapar, kocayı sıkıntıya sokacak durumlara müdahale imkânı bulur.

Yabancı evlere girerken gereken izin edebini küçük çocuklara da öğretmek gerekir. Bu da aile ilmihali içine girer.

Evin içinde anne babanın yatış anlarında odalarına giren büyük çocuklar izin almalıdır. Çocuk temyiz yani iyi ile kötüyü ayırt etme yaşına geldiği zaman büyük sayılır.[441]

441 bk. Nûr 24/58.

Kadın Tek Başına Yolculuk Yapabilir mi?

Kadının yolculuğunda iki durum önemlidir. Biri gidilecek yol mesafesi, ikincisi de yol emniyetidir.

Şehir içindeki seyahatler kısa yolculuğa girer. Bir kadın ihtiyaç olunca, kocasının iznini aldıktan sonra, örtü ve edebine dikkat ederek tek başına şehir içinde yolculuk yapabilir.

Kadın bu yolculuğunu, kendi özel vasıtası ile yapabileceği gibi, umumi vasıtalarla da yapabilir. Ancak erkek-kadın ortak binilen bir otobüs, minibüs ve benzeri vasıtalarda kadın yabancı erkeklerle sıkışık bir vaziyette bulunmamalı, el ve beden temasından sakınmalıdır.

Bir zaruret durumunda kadın, tek başına özel yetkili ve izinli ticarî taksilere binebilir. Şehir içinde halvet oluşmaz. Bu en son ve en zor durumda başvurulacak bir çaredir. Ancak mümkünse vasıtaya tek değil, birkaç kadın birlikte binmelidir.

Yol mesafesi 90 kilometreyi aşıyorsa uzun yola girer. Bu namazların kısaltıldığı mesafedir. Hadis-i şerifte şöyle buyurulmuştur:

"Kadın yanında bir mahremi bulunmadan üç günden fazla bir yolculuğa çıkmasın." [442]

Buna göre yanında eşi yahut bir mahremi bulunmayan kadının, yalnız başına veya başkasıyla uzun bir yola çıkması çeşitli yönlerden sakıncalıdır. Bunun için uzun yola çıkan kadının yanında kendisine sürekli nikâh düşmeyen bir yakınının bulunması istenmiştir.

Bazı âlimler, kadının uzun yolculuğunda mesafeyi değil yol emniyetini dikkate almışladır. Şâfiî ve Mâliki âlimleri özellikle farz haccı için yolculuk yapacak bir kadın açısından yol emniyetini yeterli görmüşlerdir. Şöyle ki:

Kendisine hac farz olan bir kadın yanında kocası veya bir mahremi bulunamayacaksa, güvenilir bir kadın topluluğu ile hacca gidebilir. Umreyi farz görenler için buna umre de dahildir. Hatta yol güvenliği

442 Müslim, Hac, 423; Dârimî, İsti'zân, 46.

olunca, kadının tek başına farz hacca gidebileceğini söyleyen âlimler bile vardır.[443]

Bunun için yol güvenliğini esas alanlar, Hz. Peygamber'in (s.a.v) şu hadisini de görüşlerine delil olarak kullanmışlardır:

"Hiç şüphesiz Allah bu dini yaymayı tamamlayacaktır. İslâm'ın yayılması ile öyle emniyet gelecek ki, bir kadın Hîre'den devesine atlayıp yanında hiç kimsesi olmadan gelip Kâbe'yi tavaf edecektir." [444]

Hadisin râvisi Adî b. Hâtim (r.a), bu hadisin gerçekleştiğini ve kendisinin böyle bir kadını gördüğünü haber vermiştir.

Bir zaruret durumunda, Hanefî mezhebine bağlı bir kimse diğer hak mezheplerden biri ile amel edebilir. Farz hac için bu fetva ile amel edilebilir.

Şunu da ekleyelim: Bir kadının farz haccına gitmek için kocasından izin istediğinde kocasının bunu engelleme hakkı yoktur; ancak hanımına, "Bu sene bekle, gelecek sene beraber gidelim" dese, kadın bunu dikkate almalıdır. Bu gecikmeden dolayı kadın günaha girmez. Kocası ile birlikte hacca gitmesi daha hayırlı olur. Kocanın gitme imkânı olmasa veya kadının kocası bulunmasa, başka bir mahrem bulamayınca yukarıdaki fetva ile amel yolu açılır.

Bir kadın zorunlu tedavi, anne baba ziyareti veya iş için bulunduğu şehrin dışına gitmek zorunda olsa ve yanına bir mahrem kimse bulamasa, yine bu fetva ile amel edebilir.

Bu yolculuk beden hastalıkları için yapılabildiği gibi ruh ve kalp hastalıklarını tedavi için de yapılabilir. Bunun için, yol güvenliği esastır. Gidilen vasıta şahsî değilse, yolcu taşımak için izinli olmalıdır. Yani yolculuk bilinen, tanınan bir firma ile yapılmalıdır. Ayrıca kadının yanında güvenilir bir veya birkaç kadın bulunmalıdır. Bu kadınlardan birinin mahreminin olması yeterlidir. Böylece erkeklerle baş başa kalma tehlikesi oluşmaz.

---

443 Nevevî, *el-Mecmû*, 7/68-69; İbn Hacer, *Fethu'l-Bârî*, 4/557 (Beyrut 1993); Zühaylî, *el-Fıkhü'l-İslâmî*, 3/2092.

444 Buhârî, Menâkıb, 25; Ahmed, *Müsned*, 4/257; Hâkim, *Müstedrek*, 4/518-519.

Yabancı ve Baş Başa Kalma Meselesi

Dinimizde aralarında evlenme yasağı olmayan kimseler birbirine yabancı sayılır. Bunlara "nâmahrem" denir. Bu yabancılık birbirini tanımaz mânasında değildir. Bunun anlamı şudur: Aralarında evlenme yasağı olmayan kimseler, nikâh oluncaya kadar birbirleriyle içli dışlı olamazlar, nikâh düşmeyen kimseler gibi rahat davranamazlar, belli ölçülere dikkat etmeleri gerekir.

Örfümüzdeki yabancı anlayışı dinimizdeki yabancı anlayışından biraz farklıdır. Örfte yabancı deyince akraba olmayan, hiç tanınmayan, aralarında komşuluk, iş ve benzeri bir hukuk bulunmayan kimseler anlaşılır. Bu doğrudur fakat noksandır.

Dinimizde yakın deyince, mahrem anlaşılır. Mahrem, kendisiyle sürekli evlenme yasağı olan kimse demektir.

Bunların dışında olan herkesle, ayrı bir edep dairesinde muhatap olunur. Bu edepler insan fıtratının en boş ve dengesiz anına göre tedbir olarak konmuş ölçülerdir. Dikkat eden herkes tehlikeye düşmez, birçok sıkıntıdan kurtulur, rahat eder, ayrıca sevap alır.

Resûlullah Efendimiz (s.a.v) şöyle buyurur:

"Allah'a ve âhiret gününe inanan kimse, yanında mahremi olmayan bir kadınla tek başına bulunmasın; çünkü onların üçüncüsü şeytandır." [445]

Hadis-i şerif, bir mümin için kendisiyle evlenebileceği bir kadınla baş başa kalmayı yasaklıyor. Yanlarında, kadının veya erkeğin mahremlerinden üçüncü bir şahıs bulununca, bu beraberlik haram olmaz. Aynı şekilde, mahrem olmadığı halde akıllı, güvenilir bir veya birkaç şahsın yanlarında bulunması, baş başa kalmayı haram olmaktan çıkarır.[446]

---

445 Tirmizî, Fiten, 7; Ahmed, *Müsned*, 3/339; İbn Hibbân, *Sahîh*, nr. 5586; Ebû Ya'lâ, *Müsned*, nr. 143.

446 İbn Âbidîn, *Reddü'l-Muhtâr*, 9/530; Nevevî *Şerhu Müslim*, 14/379; Kâdı İyâz, *İkmâlü'l-Mü'lim*, 7/61-62.

Bir mümin erkek bir zaruret ve ihtiyaç yokken, yabancı kadınlarla içli dışlı olmaktan sakınmalıdır. Ancak çok yaşlı ihtiyarlarla tek başına bulunmak, mahremlerde olduğu gibi câizdir. Amca kızı, hala kızı, teyze kızı, baldız ve yenge de nâmahremdir. Onlarla bir zaruret yokken tek başına kalmak, yolculuk yapmak, tokalaşmak câiz değildir.

Eve Gelen Misafirlere Hizmet

Bu konuda sıkıntılar vardır. Zamanımızda çokları, evlerine gelen bütün kadın ve erkekleri hiçbir ayırım yapmadan mahremi gibi görmektedir. Bu yanlıştır. Örfle gelen yanlış uygulamalar da vardır ve bunlar yerleşik hal almıştır. Bazı aileler bu yanlış uygulamaları sonradan düzeltme çabasına girmekte ve bunda bir hayli zorlanmaktadır.

Yabancı erkek ve kadınların birbirine nasıl davranacağı bellidir. Biz istenen edebi korumakta zorlanan, bu konuda geçiş dönemi yaşayan ve mecbur kaldığı için bir ruhsat arayan aileler için dinimizin izin verdiği alanı belirlemeye çalışacağız.

Bu konuda İmam Buhârî'nin (rah) rivayet ettiği şu hadis zor durumlarda bir genişliğin olduğunu göstermektedir.

Ashâb-ı kirâmdan Ebû Üseyd (r.a) evlendiğinde Hz. Peygamber'i (s.a.v) ve ashâbını evine davet etmişti. Düğün için özel bir yemek hazırlamamış, evde ne varsa onu getirmişti.

"Ancak hanımı akşamdan bir taş kabın içinde hurma ıslatmıştı. Hz. Peygamber (s.a.v) yemeği bitirince, kadın hurmaları ezip sulandırdı, şerbet yapıp Hz. Peygamber'e ve misafirlere ikram etti." [447]

İmam Müslim'in rivâyet ettiği aynı hadiste, ***"O gün misafirlerin hizmetçisi Ebû Üseyd'in hanımı idi"*** [448] ifadesi geçmektedir.

İmam Nevevî (rah), bu olayın örtü âyeti inmeden önce olabileceğini belirtirken, Şâfiî âlimlerinden İbn Hacer ve Hanefîler'den Bedreddin Aynî (rah), hadisten şu sonuçları çıkarmışlardır:

---

447 Buhârî, Nikâh, 78.

448 Müslim, Eşribe, 86; Nevevî, *Şerhu Müslim*, 13/177.

Bir kadının kocası yanında iken onun eve çağırdığı misafirlere hizmet etmesi câizdir.

Bu durumda kadın örtülü olmalı ve edebine dikkat etmelidir.

Bu gibi davet ve ziyâfetlerde erkek kadınından hizmet etmesini isteyebilir.

Düğün davetlerinde, haram içkilerin dışındaki içecekler içilebilir.

Bir mecliste yapılacak ikrama önce yaşta veya halde en büyük olandan başlanır.[449]

Özellikle düğün, sünnet, cenaze, özel davet ve iş toplantıları gibi hareketli günlerde, bir ihtiyaç durumunda bu fetva ile amel edilebilir. Bu durumda kadın evine gelen yabancı erkeklerle tokalaşma yapmadan, sadece sözle "hoş geldiniz" diyebilir ve onlara hizmette bulunabilir. Fakat ihtiyaç haricinde yabancı erkeklerin yanında durmaması daha güzeldir.

Bilhassa bu kimseler, birinci derecede yakın akrabalardan değilse, davranış ve mesafe ona göre olmalıdır.

Edep, yabancı erkek ve kadınların yemek için de olsa ayrı oturmasıdır. Dinimiz böyle istemektedir. Bu, her yönden faydalı ve her iki taraf için de rahatlık sebebidir.

Yukarıdaki fetva, asıl hükmü uygulamakta zorlananlar içindir. Bir de örf ve âdet böyle oluşmuşsa, o yerlerde buna ruhsat verilebilir. İmam Mâlik'in (rah), fetvası bu şekildedir.[450] Ancak, bu âdeti sürekli devam ettirmek yerine, halkı bilgilendirip dinimizin edebine uygun oturup kalkmalıdır.

Allah Resûlü (s.a.v), bazan ailesi ile birlikte iken yanlarına gelen kadınlara elindeki yiyecek veya içecekten ikram etmiştir.[451]

---

449 İbn Hacer, *Fethu'l-Bârî*, 10/313-314; Aynî, *Umdetü'l-Kârî*, 14/140.

450 Mâlik, *el-Muvatta'*, Sıfatü'n-Nebî, 10 (nr. 35).

451 bk. Ebû Davud, Savm, 72; Tirmizî, Savm, 34; Tebrizî, *Mişkâtu'l-Mesâbih*, nr. 2708; Abdulhalim Ebû Şekka, *Tahrîrü'l-Mer'e fi Asri'r-Risâle*, 2/275-277 (Dârü'l-Kalem 1990).

Bu uygulamalar aralarında akrabalık ve komşuluk gibi özel hukuk oluşan kimselerin birbirine ikramda bulunabileceklerini göstermektedir.

Sohbet, merasim, düğün, dernek, imece, eğlence, ziyaret, ziyâfet gibi bütün toplantılarda, nâmahrem kadın ve erkeklerin karışık vaziyette oturup şarkı türkü söyleyerek gülüşüp eğlenmesi haramdır. Bunlar arasına katılmak ve bu halleri istekle seyretmek de câiz değildir.

Kadın ve İş Hayatı

Dinimizde evin geçim işi normal şartlarda erkeğe yüklenmiştir. Kocanın kazancı yeterli olunca kadının para kazanmak için ayrıca çalışmasına bir gerek kalmayacaktır. Peygamber Efendimiz (s.a.v), kadınların her zaman değil, bir ihtiyaç durumunda dışarı çıkacaklarını şöyle belirtmiştir:

"Ey kadınlar size, ihtiyaçlarınız için dışarı çıkmaya izin verildi." [452]

Bir zaruret varsa kadın uygun şartlarda çalışabilir. Bir zaruret yokken de kadının çalışması câizdir. Ancak bir mümin kadının evin dışında çalışma durumunda şu edeplere uyması lâzımdır:

1. Kocanın izni. Koca evin reisi ve geçiminden sorumlu olduğu için kadın ondan izinsiz evin dışına çıkıp çalışamaz. Kadının çalışmasına zaruret varsa, buna aile istişare ile karar verir.

2. Mümin kadın, iş, ibadet veya hizmet için evinin dışına çıktığı zaman örtüsü içinde olmalı; ayrıca yabancı erkekler içindeki konuşma, hal ve hareketlerine dikkat etmelidir.

3. Yabancı erkeklerle baş başa kalmamalıdır.

4. Yapılan iş helâl olmalıdır. Dinen haram olan, kendisinin ve ailesinin şerefini zedeleyecek, kınanmaya vesile olacak bir işte çalışmamalıdır.

5. Çalışma kadının temel görevlerini aksatmamalıdır. Meselâ kadın, iş yüzünden farz ibadetlerini terketmemelidir. Bu ibadetlerin

452 Buhârî, Nikâh, 115 (nr. 5237).

başında namaz ve oruç gelmektedir. Ayrıca iş yüzünden kocasına ve çocuklarına karşı görevlerini aksatmamalıdır.

Eğer kadın hamile ise, iş veya hizmet yüzünden karnındaki çocuğa zarar vermemelidir.

Yapılan iş, kadının gücünü aşmamalı, onun bünyesini ve dengesini bozmamalıdır. Kadın para kazanırken dinini, edebini, sıhhatini ve huzurunu kaybetmemelidir.

Mümin kadın evli değilse, dışarıda çalışma durumunda izin kısmı hariç yukarıda sayılan diğer şartlara uymalıdır.

Kadının evinin içindeki işleri hiç de küçümsenmeyecek kadar çoktur. Her şeyden önce şunu hatırlatalım ki, yeryüzünde annelikten daha kıymetli, daha şerefli, daha bereketli ve daha gerekli bir iş yoktur.

Bir kadının yuvasında beklemesi, çocuklarıyla ilgilenmesi, eve düzen vermesi, evin tabii ihtiyaçlarını görmesi ve bu esnada farz ibadetlerini yapması tam bir çalışmadır. Bu kadının bütün temel ihtiyaçları gücü nisbetinde kocaya aittir. Ancak bazan aile kalabalık olur, şartlar zorlar, kocanın geliri yetmez ve kadının kocasına maddî destek vermesi gerekebilir. İşte bu durumda mümin kadın yukarıda verdiğimiz ölçüler içinde evinde veya evin dışında bir işte çalışabilir.[453]

Mümin kadının, kendisine ait özel mülkü ve ticareti olabilir.

Mümin kadınlara işveren kurum, şahıs ve şirketlerin onların şu üç konudaki problemini çözmesi gerekir:

1. Namaz.

2. Örtü.

3. Yabancı erkeklerle baş başa kalma olayı.

Bunu yapmak, yüce Allah'ın emri olduğu kadar insanlığın da bir icabıdır. Bu insanlığı yapanlar gayri müslim de olsalar, bir şekilde güzel karşılığını görecektir.

---

453 Zeydân, *el-Mufassal fî Ahkâmi'l-Mer'e*, 4/265-267 (Beyrut 1997).

Ölene Kadar Bitmeyecek İşler

Müminlerin hiçbir iş yapmadan dinine ve dünyasına faydasız bir şekilde yaşaması yasaktır. Mümin kadın evde hapsedilmiş ve tembelliğe itilmiş biri olamaz. Onun kadınlık ve annelik görevleri yanında ölene kadar hiç bitmeyecek başka işleri de vardır. Bu işler hayatın hedefidir. Onların en önemlileri şunlardır.

Farz olan ilimler başta olmak üzere sürekli okumak, öğrenmek ve öğretmek. Böylece yüce dinimizin tebliğini yapmak.

Etrafına iyi ve güzel ahlâkı anlatmak, kötü ahlâktan sakındırmak.

Komşu ve akrabalarının acil ihtiyaçlarına gücü yettiği kadar yardımcı olmak.

Dertli ve sorunlu insanların derdini dinlemek, onlara akıl, moral, muhabbet ve mânevî destek vermek.

Kalbini, dilini ve bedenini kötülüklerden uzak tutmak için çalışmak. İman ve edeple yüce Allah'a dostluğu en birinci hedef haline getirmek.

Varlıklar ve hayat üzerinde düşünmek, ibret almak, ders çıkarmak; tefekkür yoluyla zikre geçmek, şükretmek.

Dünyada bir misafir ve yolcu olduğunu hiç unutmamak. Ölümü hatırlamak ve 'bugün son günüm olabilir', diye hazır olmak.

Kötü huylarını terkederek güzel ahlâkı elde etmek.

Her an kendisine hayat veren yüce Rabb'ini zikretmek.

Yüce Allah'a şükür için farzların yanında nâfile namazlara devam etmek; kuşluk, evvâbin ve teheccüd gibi tavsiye edilen namazlardan ikişer rek'at olsun kılmak.

"Ben günde yüz defa Allah'a istiğfar ediyorum" [454] buyuran bir peygamberin ümmeti olduğunu unutmamak ve kulluktaki kusurlarını görüp sürekli yüce Allah'a tövbe ve istiğfar yapmak.

---

454 Buhârî, Daavât, 3; Müslim, Zikir, 41-42; Ebû Davud, Vitir, 26.

Sıhhat ve âfiyeti yerinde olan, günlük ihtiyaçları kocası tarafından karşılanan bir kadının diğer hizmetleri yanında bu sayılan işlerden gücü nisbetinde yapması onu hem dünyada hem âhirette mutlu edecektir. Bundan ötesi boş bir çaba ve vebaldir.

İBRET

EDEN BULUR

Buhara kentinde geçimini evlere su taşımakla sağlayan bir sucu vardı. Bu adam otuz senedir bir kuyumcunun evine su taşımaktaydı. Bu kuyumcunun iffetli, örtünmeye çok dikkat eden, dindar, zerâfet sahibi güzel bir hanımı vardı. Bu sucu yine âdeti üzerine kuyumcunun evine geldi. Su kuyusu hemen evin kapısındaydı. Kuyumcunun karısı da evde öğle uykusu için uzanmakta idi. Sucu eve girip kadına yaklaştı, elinden tutup okşadı ve biraz sıktıktan sonra bırakıp gitti. Kadın akşam olunca çarşıdan gelen kocasına,

"Bana doğruyu söyle, bugün çarşıda Allah'ın (c.c) hoşlanmayacağı hangi şeyi yaptın?" diye sordu; kocası,

"Ben hiçbir şey yapmadım" dedi. Karısı,

"Eğer bana doğruyu söylemezsen evde kalmam; bir daha ne sen beni görürsün, ne de ben seni" dedi. O zaman kocası,

"Tamam o zaman dinle! Bugün dükkânıma bir kadın geldi. Ben ona altından bir bilezik yaptım. O bana elini uzattı, ben de bileziği koluna taktım. Teninin beyazlığı ve bileğinin inceliği çok hoşuma gitti; elini tuttum, sıktım ve okşadım" dedi. Karısı,

"Niçin böyle bir şey yaptın? Otuz senedir bizim evimize su taşıyan o adamdan bugüne kadar hiçbir hıyanet

görmemiştik. Bugün benim elimi tuttu, sıktı ve okşadı" dedi. Kocası,

"Ey kadın! Yaptığımdan pişmanım; beni affet, hakkını helâl et" dedi. Karısı,

"Efendi! Allah (c.c) sonumuzu hayırlı etsin" dedi.

Ertesi gün olunca sucu geldi ve kendisini kadının önüne atarak topraklar içinde dövünmeye başladı; kadına,

"Ey hanımefendi! Bana hakkınızı helâl edin; şeytan beni aldattı ve saptırdı" dedi. Kadın,

"Sen işine bak, yoluna git! Zira bu hata senden değil, kuyumcu olan kocamdan kaynaklandı. Allah (c.c) dünyada iken kısas yaptı, ona yaptığının cezasını verdi" dedi. [455] Bu konuda şu hadis-i şerifi hatırlayalım:

"Siz insanların hanımlarına karşı iffetli davranın ki sizin hanımlarınıza da iffetli davranılsın. Siz babalarınıza iyilik ve itaat ediniz ki çocuklarınız da size iyilik ve itaat etsinler." [456]

455 Buhârî, Daavât, 3; Müslim, Zikir, 41-42; Ebû Davud, Vitir, 26.

456 Hâ*kim, *Müstedrek*, 4/154; Münzirî, *et-Tergib ve't-Terhîb*, nr. 3663.

ALTINCI BÖLÜM

KADINLARIN ÖZEL HALLERİ

"Şu ensar kadınları ne iyi kadınlardır; dinlerini güzelce öğrenme konusunda hayâları onlara mani olmuyor. Hayız ve gusül abdestine varana kadar her şeylerini Hz. Peygamber'e (s.a.v) sorup öğreniyorlar."

Hz. Âişe (r.ah): Müslim, Hayız, 61; Ebû Davud, Tahâret, 122; İbn Mâce, Tahâret, 124.

KADINLARIN ÖZEL HALLERİ

Kadınlara mahsus üç özel hal vardır. Bunlar hayız, nifas ve özür halleridir. Bu meseleler pek mühimdir. Her yetişkin kızın bunları öğrenmesi farzdır.

Hayız Nedir?

Ergenlik çağına ulaşmış bir kadının rahminden belli günler içinde gelen kana "hayız kanı" denir. Bu kan normalde ayda bir geldiği için ona "aybaşı hali" ve her ay belirli ve yerleşik günlerde tekrarladığı için "âdet görme" de denir.

Aybaşı demek, kadın her ayın başında kan görecek mânasında değildir. Kadın ayın başında olduğu gibi ortasında ve sonunda da hayız kanı görebilir. Aybaşı, bir temizlik süresinden sonra yeni hayız halinin başladığı dönem demektir. Bu dönem bazı kadınlar için her ay yaşanır; bazı kadınlar için de birkaç ay arayla meydana gelir. Hatta senelerce hayız kanı görmeden temiz kalan kadınlar da olabilir.

Hayzın Başlama ve Bitiş Süresi

Hayzın başlama dönemi dokuz-on beş yaşları arasında olur. Memleketimizde umumiyetle on iki-on dört yaşlarında başlar. Hayız

hali en çok elli beş yaşına kadar devam eder. Genellikle kırk beş-elli yaşlarında sona erer.

Aybaşı kanamaları, normal olarak her ay üç ile on gün içinde gözükür. Genelde beş veya yedi gün olur; bu sabit bir sayı değildir.

Kadının iki hayız arasındaki temizlik süresi en az on beş gündür, fakat en çoğu için bir süre yoktur. Bir kadın aylarca hatta yıllarca hiç hayız görmeden temiz kalabilir. Gebelik esnasında hayız kanı kesilir. Kan gelirse özür kanı kabul edilir.

Hayız Hali Bir Hastalık Değildir

Hayız için pislik veya hastalık demek doğru değildir. Bu dönemdeki kadını da pis veya hasta görmek yanlıştır. Yüce Allah hayız için sadece, ***"O bir eziyetli dönemdir"*** [457] buyurarak, bu dönemin kadın için biraz sıkıntılı ve biraz da eziyetli olduğunu haber vermiştir.

Bu âyet kadınların muhatabı ve sorumlusu olan aileye ve özellikle kocalara bir uyarıda bulunmaktadır. Bu eziyetli dönemde onlara yardımcı olunması ve sıkıntılarının paylaşılması istenmektedir.

Bunun için hayız halinde cimâ yasaklanmıştır; fakat cimânın haricinde her türlü ilgi, sevgi, yakınlık, aynı yatağı paylaşma, beraber yeme içme aynen devam etmektedir.

Bilgi ve İlgi İsteyen Dönem

Aile büyüklerinin, özellikle annelerin bulûğ çağına yaklaşan kızlarına bu hususta gerekli bilgileri vermesi gereklidir. Genç kıza kan görme olayını, bunun sebeplerini, onu tanıma ve takip usullerini, ondan temizlenme şeklini anlatmalıdır. Bütün bunlar farz olan ilmihale girer.

İlk defa hayız lekesi gören bir kız, şâyet bu hususta bilgisiz ise endişeye kapılabilir. Halbuki bunun endişe edilecek bir hali yoktur. Normal vücutta olan her kızın-kadının, aybaşı âdetlerinin devam etmesi, sıhhat ve olgunluk alâmetidir. Bu, bütün kadınlara mahsus bir haldir.

---

457 Bakara 2/222.

Aybaşı halindeki kadınların, en çok dikkat etmesi gereken bir mesele temizliktir. Temizliğe dikkat edilmediği takdirde, tiksindirici hayız ve ter kokusu meydana çıkar. Âdet halindeki kızların-kadınların, iki günde bir ılık su ile banyo yapmaları ve her gün kirlenen yerlerini yıkayıp temizlemeleri icap eder.

Âdet kanının kontrolü ve dağılmaması için özel bir bez veya pamuk kullanılması gerekir. Kirlendikçe de yeniden temizlenir veya değiştirilir.

Kirli âdet bezleri, görülecek yerlerde bırakılmamalıdır.

Bu dönemde kadınların yorucu işlerde çalışması veya çalıştırması doğru değildir. Bu haldeki ağır işler kadının beden ve ruh sağlığını sıkıntıya sokmaktadır. Bu sıralarda kadınlarda rahatsızlık, sıkıntı ve sinirlilik halleri görülebilir. Bunun için aile veya koca bu devrelerde karşı tarafa çok sabır ve anlayışla davranmak zorundadır. Zira çeşitli âile geçimsizlikleri, çoğunlukla bu zamanlarda baş gösterir.

Bir de âdetten kesilme döneminde kadınlarda sinir buhranları çok görülür. Âdetten kesilmeye tıpta "menopoz" denir. Bu kırbeş-elli yaşları arasında gerçekleşir. Bu dönem de sabır ve hoş görü ister.

Hayzın En Az Süresi

Hayız akıntısı müddetinin en azı -geceleriyle beraber- üç gün, yani tam 72 saat; en çoğu da on gün, yani 240 saattir. Kanama üç günden az olduğu takdirde aybaşı sayılmaz, özür kanı sayılır. On günden çok olması halinde ise, on güne kadar olanı hayız sayılır, gerisi özür kanıdır. İleride özür kanı hakkında bilgi verilecektir.

Şâfiî mezhebine göre, hayzın en az süresi bir gün bir gece, en çoğu on beş gündür.[458]

Hayız müddeti içinde akıntı, mutlaka sürekli olarak akmaz; umumiyetle kesintili olur. Bu durumda kan gelmeyen günler de hayız halinden sayılır. Meselâ bir kadın, pazartesi günü tam öğle vakti bir

458 Şirbînî, *Mugni'l-Muhtâc*, 1/171.

saat kadar kan görüp kesilse, üçüncü gün olan perşembe günü öğle vaktinde bir saat kan akıntısı olsa, bu üç günlük zamanın hepsi hayız halidir. Çünkü en az üç gün (yetmiş iki saat) dolmuştur. Başında ve sonunda kan görülmekle bu sabit olur.

Fakat, Hanefî mezhebine göre bu durumda sonuncu akıntı, daha tam üç günlük zaman dolmadan sona erse ve sonra da on beş günlük (ara temizlik) süresi içinde hiç kan gelmese, o akıntı günleri hayız halinden sayılmaz. Çünkü hayzın en az müddeti olan üç gün yani yetmiş iki saat dolmamıştır. Bu arada kılınamayan namazların kazâsı gerekir.

Özür kanı gören kadın üç günden az kan görür ve peşinden en az on beş gün temiz kalır.

Bir kadının gördüğü kan üç günden önce kesilir fakat birkaç gün sonra yine gelmeye devam ederse bu, hayız kanıdır.[459]

Temizlik Hali ve Süresi

İki hayız arasındaki zamâna "temizlik hali" veya "temizlik dönemi" denir. Bunun müddeti en az on beş gündür. En çoğu ise sınırlı değildir. Temizlik döneminin süresi, kimi kadınlarda aylarca-yıllarca sürebilir.

Normal ve yerleşik bir âdetten sonra en az on beş gün geçmeden kanama olsa bakılır: Eğer kadın on günlük hayız süresi içinde iken bu kanı görmüş ve kan on gün içinde kesilmişse hayzı devam ediyor demektir. Şayet kanama on günü geçmişse, âdetinden sonraki günlerde gelen kan özür kanıdır. Bu durumda kadın normal temizlik günlerindeki gibi ibadetlerini yapar. Ancak özürlü abdesti alır.

Bir hayızdan sonra en az on beş gün temiz kalınmadıkça yeni hayız dönemi başlamış olmaz.

459 Dâmâd, *Mecmau'l-Enhur*, 1/79 (Beyrut 1998).

Sabit Hayız ve İlk Defa Görülen Hayız Süresinin Tesbiti

Kadınların çoğu her ay belli günlerde hayız görürler. Bu hale "yerleşik veya sabit hayız" denir. Meselâ her ay dört, altı, yedi gibi belirli bir gün hayız süresi olup her ay böyle devam eder.

Yeni bulûğa eren bir kızın âdet müddeti bir defa gördüğü süre ile belli olur. Meselâ ilk defa beş gün kan görüp, yirmi beş gün temiz kalan bir kızın âdet süresi beş gündür. Bu onun yerleşik âdet günü olarak sabit olur.

Âdetin Değiştiği Nasıl Tesbit Edilir?

Bir kadının yerleşik hayız âdeti, bazan değişikliğe uğrayabilir. Bu değişiklik kanın bir kere farklı gelmesiyle anlaşılır, iki defa tekrar etmesiyle yerleşik âdet olur. Âdet yerleşik olmayabilir de. Her ay değişip durur; ancak bu az kimsede meydana gelir. Bu durumda âdet, bir kere farklı gelen kanla değişmiş olur.[460]

Meselâ, âdeti altı gün olan bir kadın, sonra yedi gün kan görse, artık onun aybaşı müddeti yedi güne intikal etmiş olur. Sonraki bir âdette de beş gün kan görüp tam temizlense, hayız müddeti beş güne inmiş olur.

Hayız süresi değiştiği gibi, hayız görme zamanı da değişebilir. Meselâ, bu ayın başında hayız gören kadın, gelecek ay sonunda hayız görebilir. Bu süre daha da uzayabilir. Hatta birkaç ay sonraya da sarkabilir.

Değişiklik On Gün İçinde Olmalıdır

On güne kadar devam eden değişik hayız akıntıları, âdet halini değiştirmiş olur. Fakat on günü geçerse, değişiklik olmuş sayılmaz. Meselâ her ay yedi gün kan gören kadın, sonradan üç gün daha artarak on gün kan görmeye başlarsa, âdeti on güne çıkmış olur. Fakat yedi gün kan gören bir kadın, sonradan on bir gün veya daha fazla kan

460 Cezîrî, *el-Fıkh ale'l-Mezâhibi'l-Erbaa*, 1/107; Dâmâd, *Mecmau'l-Enhur*, 1/83.

görmeye başlarsa, kan on günü aştığı için bunun normal bir hayız kanı olmadığı anlaşılır. Bu durumda, yerleşik âdetine göre karar verir; âdet gününden sonra gelen fazla akıntı hayız kanı sayılmaz. Bu durumda, âdeti olan yedi günü hayız, diğer günler özür hali sayılır.

Âdet günü tamam olduğu halde beyaz rengin dışında bir akıntı devam eden bir kadın, hayız gününün değiştiğini düşünerek namaza başlamaz. Akıntının özür olduğu belli olunca, yerleşik âdetinden sonraki kılmadığı namazları kazâ eder. Bu da akıntı on günü geçince anlaşılır.

Bunun gibi, her ay içinde belirli bir zamanda, meselâ beş gün âdet gören bir kadın, bu defa kanaması üç gün önce başlayıp akıntı sekiz gün devam etse, bu sekiz günün hepsi hayız sayılır. Fakat kanama süresi on günü geçerse, bu durumda, yerleşik âdetinin geldiği beş gün âdet, ondan önce ve sonraki akıntı özür kanaması olur. Bu özür günlerinde kılınamayan namazlar kazâ edilir.

Sürekli Kan Görmeye Başlayan Kadın Ne Yapar?

Yerleşik ve belirli âdetle hayız gören bir kadın, bir hastalık sebebiyle uzun süre hiç kesilmeden kan görmeye başlarsa, hayız müddeti normal âdetine göre hesaplanır. Meselâ her ay yedi gün âdet görürken, sürekli kan görmeye başlayan bir kadın, o yedi gün kanamayı ne zaman görüyor idiyse, o günleri âdet, geri kalan kısmını özür olarak kabul eder ve ona göre davranır.

Bu durum âdeti belli olan kadın içindir. Bir kız ilk âdet görmeye başladığında daha âdetinin kaç gün olduğunu belirleyemeden sürekli kan görmeye başlasa, onun hükmü farklıdır. Bu kız, ilk kan görmeye başladığı aydan itibaren her ayın on gününü hayız, diğer günleri de özürlü ve temizlik günleri kabul eder. Ona göre amel ve ibadet yapar.

Hayız Halini Takip Kadının Görevidir

Her kadının, kendi âdet halinin zamanını ve günlerini iyice öğrenip ezberlemesi vâciptir. Âdet hali, değişik ve düzensiz olan kadınla-

rın da yukarıda açıklanan durumları güzelce öğrenip, kendi hallerini gerektiği şekilde bellemeleri icap eder. Bu meselelerin önemi büyüktür. Bu inceliklere dikkat etmeyenler günahkâr olurlar.

Kadının şunları bilmesi gerekir:

a) Her hayız döneminde kaç gün âdet görüyor?

b) Kaç gün temiz kalıyor?

Temizlik süresi en az on beş gündür.

Bir hastalık veya anormallikten dolayı, âdet zamanını unutmuş olan bir kadın, sürekli kan görüyorsa, âdetinin kaç gün olduğu konusunda düşünerek kendi kanaatine göre karar verir.

Meselâ böyle bir kadın, geçen aydaki âdetinin beş gün olduğu kanaatine sahip olursa, bu durumda devamlı kanamanın her ayından beş günü âdet hali kabul edilir. Diğer günler de özür hali sayılır. Bu âdet müddetinin her ayın hangi zamanına rastladığına da, yine kendi kanaatiyle karar verir.[461]

Ergenlik çağına gelmiş bir kız, ilk defa hayız kanı gördüğü takdirde, namazını bırakır ve aybaşı halindeki yasaklardan kaçınır. Şayet bu kanama kesildiği zaman, başlangıcı ile sonuncusu arası, üç günden daha az olmuş ise, hayız olmayıp özür kanı olduğu anlaşılır.

Eğer ilk defa hayız gören bir kızın, kanama süresinin başlangıcı ve sona ermesi arası, meselâ altı gün tutmuş olsa, o kızın aybaşı âdeti altı gün olarak sabit olur. Kızın bu süreyi iyice bellemesi gerekir. Çünkü bundan sonraki âdet halleri de -bir değişikliğe uğramadıkça- hep altı gün olarak devam edecektir.

İlk defa hayız gören bir genç kızın kanaması aralıklı da olsa on günden fazla devam ederse, on günü onun âdeti, fazlası da özür hali sayılır.

---

461 Serahsî, *el-Mebsût*, 3/193 vd.; İbn Âbidîn, *Menhelü'l-Vâridîn (Mecmûatü'r-Resâil* içinde), 1/99 vd.

Hayız Kanının Özellikleri

Hayız müddetinde akan kan, kadından kadına değişik renkte olabilir. Siyah, kırmızı, sarı, yeşilimtırak, bulanık ve toprak renginde görülebilir. Her kadın, kendi âdet kanının rengini bilmelidir.

Hayız müddeti içinde gelen kan tamamen kesilmedikçe, âdet hali son bulmuş olmaz.

Âdet süresinin en sonunda gelen akıntının rengi beyaz olur. Buna göre, konulan pamuğun veya akıntının beyazlığı göründüğü zaman, hayız hali kesilmiş olur. Bundan sonra -fazla vakit kaybetmeden- gusletmek ve namazlara başlamak farz olur.

Süreyi Aşan Kan

Âdet akıntısı on günü geçerse, on günden fazlası özür kanı sayıldığından, onuncu günün sonunda gusledip, kanama devam etse bile her namaz vakti abdest alarak namazları kılmak gerekir.

Âdet hali son bulunca, tıpkı cünüp olan kimse gibi gusletmek farzdır. Bu durumda vakit müsaitken gusletmeden namaz vaktini geçiren günahkâr olur. Şayet su bulunmaz veya suyu kullanmak mümkün olmazsa, gusül yerine teyemmüm edilir ve bununla namaz kılınabilir. Fakat su ile yıkanma imkânı hâsıl olduğu zaman, teyemmüm bozulur ve ayrıca gusletmek farz olur.

İBRET

ELMADAKİ İLİM

Bir gün İmâm-ı Âzam (rah), talebelerine ders veriyordu. Meclisine bir kadın yaklaştı. Kadın imama bakıyor, bir şey sormak istiyor, fakat edep ve hayâsından halkın içinde konusunu dile getirmekten çekiniyordu. Elinde bir elma vardı. Elmanın bir tarafı kırmızı, diğer tarafı sarımsı idi. Kadın İmâm-ı Âzam'a önce elmanın kırmızı tarafını, sonra sarı tarafını göstererek kendisine uzattı.

İmam elmayı aldı, bir bıçakla ikiye böldü, elmanın içindeki beyazlığı kadına gösterdi ve geri verdi. Kadın elmayı aldı, başı ile anladığına işaret ederek çekip gitti.

Meclisteki talebeler bu duruma çok şaşırdılar. Kadının ne sorduğunu ve İmâm-ı Âzam'ın (rah) ne cevap verdiğini, bu elmanın ne mânaya geldiğini anlamadılar. Durumu İmâm-ı Âzam'a (rah) sordular, o da şöyle açıkladı:

"Bu kadının hayızla ilgili bir sorusu vardı. Sizin içinizde hayasından onu açıklayamadı. Sorusunu yanında getirmiş olduğu bu elma ile anlattı. Bana elmanın önce kırmızı ve sonra sarı tarafını gösterdi. Bununla şunu demek istedi:

'Ben âdet günlerimde iki türlü akıntı görüyorum; akıntı önce kırmızı geliyor, sonra sarıya dönüyor. Bu sarı akıntı da kırmızı gibi âdetten sayılır mı; yoksa o ayrı bir şey midir?'

Ben de elmayı ikiye bölüp içindeki beyazlığı göstererek şunu demek istedim:

'Beyaz bir akıntı görünceye kadar temizlenmiş sayılmazsın. Kırmızı ve sarı akıntı hayızdandır.'

İşte soru ve cevap bu idi dedi."

Allah hepsinden razı olsun.

İBRET

UTANMA İLME MANİ OLMASIN

Hz. Âişe (r.ah) validemiz anlatıyor:

Esmâ bint Şekel (r.ah), Hz. Peygamber'e (s.a.v) hayızlı kadının nasıl yıkanacağını sordu. Resûlullah (s.a.v),

"Sizden biri suyunu sabununu hazırlayıp güzelce yıkanır, başına su döker ve onu iyice ovalar ki su saç diplerine ulaşsın. Sonra üzerine misk kokusu sürülmüş bir pamuk veya yün parçası ile** (hayız bölgesini) **temizler" buyurdu. Esmâ (r.ah),

"Onunla nasıl temizlenir?" diye sordu, Hz. Peygamber (s.a.v), hayâsından elini yüzüne örterek,

"Sübhânellah, onunla temizlenirsin işte!" buyurdu. Bunun üzerine Hz. Âişe (r.ah), fısıltı ile Esmâ'ya (r.ah), "O kokulu parçayı kanın aktığı yerlere sürüp kalan kan izlerini temizlersin" dedi.

Sonra Esmâ, kadının cünüplükten nasıl yıkanacağını sordu, Hz. Peygamber (s.a.v), ***"Suyu alır, güzelce yıkanır, başına su dökerek iyice ovalar ki su saç diplerine ulaşsın. Sonra üzerine bolca su döker"*** buyurdu. Bu olay üzerine Hz. Âişe (r.ah) şöyle demiştir:

"Şu ensar kadınları ne iyi kadınlardır; dinlerini güzelce öğrenme konusunda hayâları onlara mani olmuyor." [462]

Atalarımız, "İlimde âr (utanma) olmaz, âr eden berhüdar olmaz!" demişler. İnsan bilmediğini sormaktan değil, cahil kalmaktan utanmalıdır. Dinimiz, hayız, nifas, taharet, cimâ gibi en mahrem işlere kadar her şeyi edebiyle öğretmiştir; bizlere öğrenmek ve amel etmek kalmıştır.

462 Müslim, Hayız, 61 (nr. 332); Ebû Davud, Tahâret, 122; İbn Mâce, Tahâret, 124.

NİFAS (LOHUSALIK) HALİ

Nifas Nedir?

Çocuk doğuran bir kadının, doğumdan sonraki gördüğü kana nifas kanı, bu hale de lohusalık denir. Bu kanın en azı için bir süre yoktur; birkaç saat akıp kesilebilir. En çok müddeti ise kırk gündür. Kırktan fazlası özür kanıdır.

Şâfiî mezhebine göre, nifasın en çok müddeti altmış gündür.[463]

Yerleşik nifas müddeti, ilk çocuğun doğmasından sonra belli olur. İlk olarak çocuk doğuran kadın, nifas süresinin kaç gün devam ettiğini iyi tesbit etmelidir.

Nifas süresi en fazla kırk gündür; bu süre içinde görülen aradaki temiz günler de nifastan sayılır. Meselâ on beş gün kan görülüp kan kesilse ve on gün hiç kan gelmeden temiz geçse, daha sonra tekrar kan gelmeye başlasa bu otuz beş günün hepsi lohusalık sayılır.

Bazı kadınlar doğumdan sonra on veya on beş gün kan görürler. Sonra temizlenirler. Nifas kanı kesilen kadın gusleder, namazlarını kılmaya başlar, ramazan ayında ise oruçlarını tutar.

Şâfiî mezhebine göre nifas gören kadın, bir müddet kan gördükten sonra akıntı kesilir ve en az on beş gün hiç kan gelmeden temiz kalırsa, ilk kesintiyle nifası bitmiş olur. Bu on beş günlük temizlikten sonra gelen kan hayız kanıdır.

Kadın ilk doğum yaptığı zaman nifas kanının kaç gün devam edeceğini bilemez; kırk gün içinde akıntıyı takip eder. Akıntı kırk gün dolmadan kesilebilir. Fakat kırk günün içinde akıntının bir ara kesilip tekrar gelme ihtimali vardır. Akıntı kırk günün dolmasıyla tam kesilir ve aradan en az on beş günlük bir temizlik süresi geçerse bundan sonra gelecek kan hayız kanıdır.

Demek ki nifasla hayız kanı arasında en az on beş günlük bir temizlik devresi geçmelidir.

---

463 Remlî, *Nihâyetü'l-Muhtâc*, 1/357 (Beyrut 1984).

Nifas kanaması kırk günü geçerse, kırktan fazlası özür olduğundan, kanama sürse de gusledilip özürlü hükmüne göre namaza ve diğer ibadetlere devam edilir.

Düşük Yapan Kadın Nifas Kanı Görür mü?

El ve ayak gibi organları belirmiş, gebelikte sekiz haftayı bulmuş bir çocuğun düşmesiyle lohusalık meydana gelir. Organları hiç belli olmayan bir düşükten lohusalık olmaz. Bu durumda görülen kan hayız şartlarını taşıyorsa hayızdır, değilse özür kanıdır.

İkiz doğumlarda nifas süresi, birinci çocuğun doğuşundan hesaplanır. Ameliyatla olan doğumda, alttan kanama görülmüşse lohusalık sayılır, kanama olmamışsa lohusalık olmaz, kadın temiz olur.

ÖZÜR KANAMASI ve İLGİLİ HÜKÜMLER

Hanımlarda âdet ve lohusalık dışında bir hastalık sebebiyle üreme organından gelen kanamalara, "özür kanaması" veya "hastalık kanaması" denir.

Özürlü ile İlgili Hükümler

Peygamber Efendimiz (s.a.v), özür kanaması hakkında şöyle buyurmuşlardır:

"O, damardan gelen bir kandır. Önceden âdet görmüş olduğun günler kadar namazı bırak, sonra gusül abdesti al ve namazını kıl." [464]

Bir kimsenin özür sahibi olması için şu durumların gerçekleşmesi gerekir:

1. Özür sebebi kanama ise bunun abdest alıp o vaktin namazını kılacak kadar bir müddet dahi kesilmeyerek vaktin sonuna kadar devam etmesi şarttır. Bu şart bulunduğu takdirde o namaz vaktinde özür hükümlerine riâyet edecektir.

---

464 Buhârî, Hayız, 25.

2. Yine bu özrün her namaz vakti en az bir defa meydana gelmesi gerekir.

3. Bir namaz vakti içinde bir kez tekrarlamayan özür kalkmış sayılır. Tekrar özür hükümlerinin geçerli olabilmesi için yukarıdaki iki şartın yeniden gerçekleşmesi lâzımdır.[465]

Özür kanaması, ibadetleri yapmaya engel olmadığı gibi cinsel ilişkiye de engel değildir.[466]

Hüküm böyle olmakla birlikte doktorun tavsiyelerine de dikkat etmek gerekmektedir.

Özür sahibi olan hanım, her farz namaz vakti girdikten sonra abdest alınca, bu özürden dolayı abdesti bozulmaz. Ancak abdesti bozan başka bir sebeple abdest bozulunca abdesti tazelemek icap eder.

Özürlü kimsenin abdesti içinde bulunduğu vaktin çıkmasıyla da bozulur.

Farz namazın vakti girdikten sonra abdestini alan özür sahibi, bu abdestiyle farz namazının yanında diğer ibadetlerini de yapabilir.

Bir özürlünün aldığı abdest, ilk olarak ortaya çıkan başka bir özür sebebiyle bozulur.[467]

---

465 İbn Âbidîn, *Menhelü'l-Vâridîn* (*Mecmûatü'r-Resâil* içinde), 1/115, 116.

466 İbn Âbidîn, *Menhelü'l-Vâridîn*, 1/114, 115.

467 Dâmâd, *Mecmau'l-Enhur*, 1/57.

ÂDET ve LOHUSALIK HALİNDE YASAK OLAN İŞLER

Hayız ve nifas halinde bazı işler ve ibadetler haramdır. Bunlar şunlardır:

Cinsel İlişki

Âdet ve lohusalık hallerinde cinsel ilişkide bulunmak haramdır. Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle buyrulmuştur:

"Sana hanımların hayız halinden sorarlar. De ki: O bir eziyettir. Hayız süresi içinde hanımlarınızla cinsel ilişki yapmaktan uzak durunuz." [468]

Cinsel İlişki Yasağının Başlangıcı

Âdet ve lohusalık kanamasının az da olsa görülmesi ile cinsel ilişki yasağı başlar. Bazı âdet hallerinde "âdet kırılması" denilen çok az bir kanama görülür ve bir müddet sonra normal kanama sökülür gelir. Böyle bir durumda âdet hali az da olsa ilk kanamadan itibaren başlamış sayılır. Bundan dolayı cinsel ilişki yasağı, görülen ilk kanama ile başlamış olur.

Cinsel İlişki Ne zaman Helâl Olur?

Âdet ve lohusalık kanamasının sona erip gusül abdestinin alınması ile cinsel ilişki yasağı sona erer.[469] Bunun bazı ayrıntıları vardır:

Bir kadın hayız veya nifas kanaması kesildikten ve gusül abdesti aldıktan sonra kocası ile cinsel ilişkide bulunabilir.

Eğer su bulamaz veya suyu kullanamayacak durumda olursa teyemmüm yapıp namaz kıldıktan sonra cinsel ilişki yapabilir.

---

468 Bakara, 2/222.

469 Şirbini, *Mugni'l-Muhtâc*, 1/110; İbn Âbidîn, *Mehhelü'l-Vâridîn*, (*Mecmûatü'r-Resâil* içinde) 1/92.

İmkânı olduğu halde gusül abdesti almazsa bir namaz vakti geçmeden cinsel ilişkide bulunması câiz olmaz. Ayrıca kadın o vaktin namazını kılmamakla günahkâr olur; kazâsını yapması gerekir.

Yerleşik âdeti bulunan hanımlar, yerleşik âdetleri dolduktan sonra kanamalarının kesilmesi halinde eşiyle birlikte olabilmeleri için ya gusül abdesti almaları gerekir ya da temizlendikten sonra bir namaz vaktinin geçmiş olması şarttır.

Yerleşik âdeti bulunan hanımlar, yerleşik âdetleri dolmadan kanamaları kesilirse gusül abdesti alıp normal hayatlarına dönmeleri gerekir. Bununla birlikte eşiyle birlikte olabilmek için yerleşik âdetlerinin dolması icap eder. Çünkü tekrar kanama görme ihtimalleri yüksektir.

Âdetin en uzun müddetinin (Hanefîler'e göre on günün) dolması ile kanamanın kesilmesi halinde cinsel ilişki şartsız bir şekilde câiz olur. Kanamanın, âdetin en uzun müddetini aşması halinde de aynı hüküm geçerlidir.

Lohusalık için de aynı hükümler uygulanır.[470]

Âdetli Kadınla Beraberlik Sınırı

Koca, âdet ve lohusalık halindeki hanımından cimâ hariç her türlü istifadeyi yapabilir. Bu istifadeyi kadının göbek ile diz kapağı arasını örterek yapmalıdır.[471]

Bütün mezheplerde tercih edilen ve ihtiyata uygun olan görüş budur. Zayıf olmakla birlikte âdet ve lohusalık hallerinde cinsel ilişki yasağının sadece üreme organı ile ilgili olduğunu savunan bir görüş daha vardır.[472]

---

470 İbn Âbidîn, *Mehhelü'l-Vâridîn*,1/73.

471 Şirbînî, *Mugni'l-Muhtâc*, 1/110; İbn Âbidîn, *Menhelü'l-Vâridîn*, 1/113, 114.

472 Şirbînî, *Mugni'l-Muhtâc*, 1/110.

Âdetli Kadınla Cimânın Cezası

Âdet ve lohusalık hallerinde cinsel ilişkide bulunmak kesinlikle haram olmakla birlikte gaflete düşüp böyle bir haramı işleyen kimse öncelikle bu fiiline ve niyetine çok tövbe etmesi gerekir.

Bunun yanında âdetin ilk günlerinde bu fiili işlemişse 1 dinar yani yaklaşık 4,5 gr. altın veya bunun değerini, sonlarına doğru işlemişse yarım dinar sadaka vermesi Şâfiî mezhebinde sünnet, Hanefî mezhebinde ise müstehap görülmüştür.[473]

Âdetli İken Namaz Kılmak

Âdet ve lohusalık hallerinde, hanımların namaz kılmaları ve secde yapmaları haramdır. Bu hüküm hem vakit namazları ve hem de kazâ namazları için geçerlidir. Âdet ve lohusalık halleri devam ettiği süre içerisinde geçen namazların kazâ edilmesi gerekmez.[474]

Bu konuda Hz. Âişe (r. ah) şöyle demiştir:

"Bu âdet hali bizim başımıza geldiğinde, orucu kazâ etmemiz emredildiği halde namazı kazâ etmemiz emredilmezdi." [475]

Vaktin Sonunda Âdetten Kesilen Ne Yapar?

Âdet kanaması kesilen kadının yıkanma için kullanacağı zaman da âdetin süresi içinde sayılır. Bir kadın âdeti bitiminde beyaz akıntıyı gördüğünde temizlendiğini anlar. Hemen gusül abdesti almak ve içinde bulunduğu namazı kılmak için hazırlık yapar. Su mevcut değilse veya suyu kullanma imkânı yoksa teyemmüm eder.

Kadın bunları yaparken namaz vakti çıkmış ise, o vakitten sorumlu olmaz. Gusül aldıktan sonra tekbir alıp namaza başlayacak

---

473 Şirbînî, *Mugni'l-Muhtâc*, 1/110; İbn Âbidîn, *Menhelü'l-Vâridîn*, 1/114.

474 Nevevî, *el-Mecmû'*, 2/383, 384; İbn Kudâme, *eş-Şerhu'l-Kebîr*, 1/348; İbn Âbidîn, *Reddü'l-Muhtâr*, 1/484, 485.

475 Müslim, Hayız, 15; İbn Mâce, Tahâret, 119.

kadar bir süre kalmışsa, o namaz vakti farz olur. Bu süre içinde namaza başlamamışsa o vaktin farzını kazâ eder.[476]

Âdet ve lohusalık halindeki kadınların, bu süre içinde ibadetten kopmamak ve soğumamak için abdest alıp evlerinde namaz için ayırmış oldukları yerlerde, namaz kılacak kadar bir süreyi oturup tesbih, hamd, zikir ve tefekkür ile geçirmeleri müstehap görülmüştür.[477]

Âdetli İken Oruç Tutmak

Hayız halinde iken oruç tutmak haramdır. Lohusalık da böyledir. Bu durumda tutulmayan oruçlar daha sonra gününe gün kazâ edilir. Bu kazânın peş peşe olması gerekmez.[478]

Hz. Peygamber (s.a.v), ***"Âdet halinde hanımlar namaz kılmaz, oruç tutmazlar"*** [479] buyurmuştur.

İmsaktan Önce Temizlenen Kadının Orucu

Bir kadının imsaktan önce hayız kanı kesilir ve temizlenirse yeni günün orucuna niyet eder. İmsaktan önce akıntı tam kesilse ve yıkanacak kadar bir süre de bulunsa, fakat kadın yıkanamasa, yine oruca niyet eder.

Kanama imsaktan az sonra kesilse, o gün oruca niyet etmez, onu daha sonra kazâ eder.[480]

Şâfiî mezhebine göre kanaması devam ettiği halde âdet veya lohusalığın en uzun süresi imsak vaktinden önce dolan bir hanım oruca niyet etse orucu geçerli olur. Yerleşik âdeti bulunan hanımlar için de aynı hüküm geçerlidir. Yani âdetinin imsak vaktinden önce dola-

476 İbn Âbidîn, *Menhelü'l-Vâridîn*, 1/190-191.

477 İbn Âbidîn, *Menhelü'l-Vâridîn*, 1/110.

478 Serahsî, *Mebsût*, 3/152; İbn Kudâme, *el-Mugnî*, 1/348; Şirbînî, *Mugni'l-Muhtâc*, 1/109.

479 Buhârî, Hayız, 7.

480 İbn Âbidîn, *Mehhelü'l-Vâridîn*, 1/90-91.

cağını bilen fakat kanaması kesilmeyen bir hanım, oruca niyet etse ve kanaması imsaktan önce kesilse orucu sahih olur.[481]

Âdet Halinde Kur'an Okumak

Âdet ve lohusalık kanaması gören hanımların yüzünden veya ezberden Kur'an okuması haramdır. Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmuştur:

"Âdet gören ve cünüp olan kimseler Kur'an'dan hiçbir şey okumasın!" [482]

Hayız ve nifas halinde kadın dua niyetiyle dua âyetlerini, Fâtiha'yı okuyabilir. Besmele okunan işlerde ve yerlerde besmeleyi okur. Sübhânellah, elhamdülillâh, Allahüekber gibi tesbih ve zikirleri yapabilir. Kelime-i şehâdet ve salavat getirebilir.

Zaruret halinde, hayız ve lohusa kimsenin, Kur'an âyetlerini kelime kelime okuyup talebeye öğretmesi câizdir.

Âdet görmekte olan Kur'an öğretmeni hanımlar, kelimelerin aralarını keserek ders verebilirler. Kunut duası ile diğer dua ve zikirleri okumalarında bir sakınca yoktur.[483]

Mâlikî mezhebine göre âdet ve lohusalık kanamaları geldiği sürece hanımların -mushafa el sürmeden- Kur'an okumaları câizdir. Kanama kesildikten sonra gusül abdesti almaksızın Kur'ân okumaları ise câiz değildir.[484]

Hayız halindeki kadın okunmakta olan Kur'ân'ı dinleyebilir. Evinde banttan, televizyondan ve benzeri aletlerden Kur'an dinleyebilir.

Ramazan aylarında evinde veya yan komşuda okunan Kur'ân mukabelesine katılıp dinleyebilir.

Dinlediği âyetlerin mânasını düşünüp ibret alabilir, hükümlerini müzakere edebilir.

---

481 Şirbînî, *Mugni'l-Muhtâc*, 1/427.

482 Tirmizî, Tahâret, 98; İbn Mâce, Tahâret, 105.

483 İbn Âbidîn, *Mehhelü'l-Vâridîn*, 1/111, 112.

484 Karafî, *ez-Zahîre*, 1/379; Hattâb, *Mevâhibü'l-Celîl*, 1/374, 375.

Kur'ân-ı Kerîm'e El Sürmek

Âdet ve lohusalık hallerinde Kur'an'a dokunmak, dışında bir kılıf veya kap olmadan taşımak câiz değildir.[485]

Bu hüküm şu âyete dayanır:

"O Kur'an'a temiz olanlardan başkası el süremez." [486]

Şu hadis de bu konudadır:

"Temiz olmadığında Kur'an'a dokunma." [487]

"Mushafa sadece temiz olan dokunabilir." [488]

Yangın, sel, düşman gibi bir tehlike anında hayız, lohusa veya cünüp kimse Kur'ân-ı Kerîm'i zayi olmaktan korumak için elinde taşıyabilir. Bu bir zarurettir.

Âdet Halinde Mescide Girmek

Âdet ve lohusalık kanaması gören hanımlar ve cünüp kimseler, beş vakit namaz için tahsis edilmiş bir mescide girmezler. Bu haramdır. Ancak korku, susuzluk, aşırı yağmur gibi mazeretler sebebiyle mescide girilirse, içinde ihtiyaçtan fazla beklemeden geçip gidilir. Bu câizdir.[489]Bu konuda Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmuştur:

"Mescid, cünüp ve âdetli olana helâl değildir." [490]

---

485 Nevevî, *el-Mecmû'* 2/288; İbn Âbidîn, *Mehhelü'l-Vâridîn*, 1/112-113.

486 Vâkıa 56/79.

487 İbn Kudâme, *el-Mugni*, 1/348.

488 Heysemî, *ez-Zevâid*, 1/276; 3/72.

489 Nevevî, *el-Mecmû*, 2/389; İbn Kudâme, *el-Mugnî*, 1/348; İbn Âbidîn, Menhelü'l-Vâridîn, 1/113.

490 Ebû Davud, Tahâret, 92; İbn Mâce, Tahâret, 126.

Âdet Halinde Kâbe'yi Tavaf Etmek

Âdet halindeki bir kadın hacda Kâbe'yi tavaf dışındaki bütün hac ibadetlerini ve vazifelerini yapabilir.[491]

Farz olan ziyaret tavafından önce âdet gören bir hanım, temizlenınceye kadar bekler, temizlenince gusül abdestini alıp tavafını yapar. Âdetli iken tavaf yaparsa, üç mezhebe göre bu tavafı geçersiz olur. Temizlendikten sonra farz olan ziyaret tavafını yapmak zorundadır. Bu tavafı yapmadan memleketine dönerse bir temel farzı yerine getirmediği için haccı tamam olmaz. Temizlendikten sonraki herhangi bir zamanda bu tavafı yapmak zorundadır. Aksi takdirde haccı tamamlanmış olmaz.

Hanefî mezhebine göre ise âdetli bir kadın temizlenmeden önce farz olan ziyaret tavafını yapsa günah işlemiş olur. Ancak tahrîmen mekruh olarak tavafı geçerli kabul edilir. Bununla birlikte bu fiili sebebiyle ceza kurbanı kesmesi icap eder.

Âdet veya lohusalık kanaması gören bir hanım, vedâ tavafını yapmadan Mekke'den ayrılabilir. Çünkü Peygamber Efendimiz (s.a.v), Safiyye validemize (r.ah) böyle emretmiştir.

Şâfiî ve Hanbelîler'e göre Mekke binalarını geçip ayrılmadan temizlenirse dönüp gusül abdesti alarak tavafını yapması gerekir. Yapmadığı takdirde bir ceza kurbanı kesmelidir. Mekke'den ayrıldıktan sonra temizlenirse herhangi bir şey gerekmez.

Cünüp Olanlara Haram Olan İşler

1. Namaz kılmak ve tilâvet secdesi yapmak.

2. Camiye girmek. Cami içinde uyurken ihtilâm olan kimsenin, camide bekleme mecburiyeti olursa teyemmüm etmesi vâcip olur; fakat bununla namaz kılmak ve Kur'an okumak câiz olmaz.

3. Kâbe'yi tavaf etmek.

4. Kur'ân-ı Kerîm'i tutmak veya bir âyete el sürmek. Kur'ân-ı Kerîm bir kılıf veya sargı içindeyse tutulabilir. Kur'an'ın cilt kapağı, ona bitişik olduğu için kılıf yerine geçmez.

---

491 Nevevî, *el-Mecmû'*, 2/386; Buhûtî, *Keşşâfü'l-Kınâ*, 1/197; İbn Âbidîn, *Reddü'l-Muhtâr*, 3/539.

5. Kur'an maksadıyla bir miktar âyet okumak.

Dua maksadıyla, dua âyetleri okunabilir. Meselâ Fâtiha'yı dua niyetiyle okumak zarar vermez. Tesbih, salavat, istiğfar, kelime-i şehadet, besmele gibi zikirler yapılabilir.

Okunan Kur'an dinlenebilir.

Cünüp olanların fıkıh, tefsir, hadis gibi dinî kitapları eline alması, elini ve ağzını yıkamadan yemesi ve içmesi mekruhtur.[492]

Cünüp halinde ezan okumak da tahrîmen mekruhtur.

Cünüp iken oruca başlamanın zararı yoktur.[493]

Hayız ve Cünüplük Halleriyle İlgili Sorular

Âdet Halinde veya Cünüpken Tırnak Kesilir mi?

Cünüp durumda olan birinin saçını kesmesi veya kestirmesi, avret bölgesini tıraş etmesi, tırnaklarını kesmesi, vücudundan kan akıtması uygun olmayıp mekruhtur.[494]

Âdet halinde de cünüplük gibi dikkat edilmelidir. Bir zaruret yoksa, bu tür işler temizlik günlerine tehir edilmelidir; ancak gerekli olduğu zaman bu temizliklerin yapılması haram değildir, câizdir.

Kesilen Tırnak ve Kıllar Ne Yapılmalı?

İnsan vücudunun parçaları da hürmete lâyıktır, onlara buna göre muamele etmek bir haktır, edeptir. Bunun için kesilen tırnaklar, tüyler, saçlar ayak altına atılmamalıdır. Atılsa haram olmaz, fakat mümkünse toplayıp uygun bir yere gömmelidir.

---

492 Dâmâd, *Mecmau'l-Enhur*, 1/42-43; Halebî, *es-Sagîr*, s. 38-41.

493 Kadınların özel halleri ile ilgili geniş bilgi için bk. Kemal Yıldız, *Hanımların Özel Halleri*, İstanbul: Semerkand yayınları.

494 Gazâlî, *İhyâ*, 2/66 (Beyrut 2000); Ebû Tâlib Mekkî, *Kalplerin Azığı: Kûtü'l-Kulûb*, 3/480-481.

Şehirlerde buna imkân olmayabilir, bu durumda tırnak ve saçları bir kâğıt veya pakete sarıp dağılmayacak şekilde temizlik görevlilerinin alacağı yere bırakmaları yeterlidir.

Gerekli olursa ateş de temizlik için kullanılabilir. Özellikle yıkama durumu olmayan ve saklama zorluğu bulunan hayız bezleri yakılmak suretiyle yok edilebilir.

Âdet Halinde Saç Boyanabilir mi?

Âdet halinde bir kadın saçlarını boyayabilir, ancak evli ise kocasından izin aldıktan sonra şunlara dikkat etmelidir:

1. Boya maddesi içinde haram ve necis bir madde taşımamalıdır.

2. Boya, suyu geçirmeyen bir cinsten ise saç diplerine vurulmamalı, deri üzerinde bir tabaka oluşturmamalıdır.

Bu iş, gusülde saç diplerinin yıkanmasını yeterli bulan ve örgülü saçların çözülmesini gerekli görmeyen âlimlere göre câiz olmaktadır.

Âdetini Geciktirmek İçin İlâç Kullanmak Câiz midir?

Ramazanda orucunu tam tutmak veya hacda farz tavafını ve diğer ibadetlerini yapabilmek için kadın hayzını geciktirecek bir ilâç kullansa, bu dinimizce câizdir.

Bu durum sahâbe-i kirâm zamanında da olmuş ve uygulanmıştır. O gün kullanılan şeyin "erak suyu" olduğu belirtiliyor. Özellikle tavaf için düşünülen bu tedbir Abdullah b. Ömer'e (r.a) sorulunca, onda bir sakınca olmadığını söylemiştir.[495]

Ancak alınacak ilâç sürekli kullanılır, vücut dengesini bozar, tabii kan temizliğini engeller ve ciddî zararlara yol açarsa, bu durumda tercih etmemelidir. Bu tıbbın tesbit edeceği bir durumdur.

Fıtrata ters olan her şeyin bir yan tesiri bulunacağı unutulmamalıdır.

---

495 Abdürrezzâk, *Musannef*, nr. 1219-1220.

Âdet Halinde veya Cünüpken Çocuk Emzirmek

Bu konuda anne için bir sınırlama ve yasak yoktur. Anne lohusa ve hayız halinde iken rahatça çocuğunu emzirebilir. Bu esnada özellikle meme uçlarının temizliğine dikkat etmesi yeterlidir.

Ancak cünüplük halini farklı düşünmek gerekir. Anne cünüpken gerekli olduğu zaman çocuğuna sütünü emzirebilir; fakat mümkünse hemen gusül abdesti alıp emzirmesi daha güzel olur.

Cünüpken yemek içmek de böyledir. Bu halde bir şey yemek içmek haram değildir; fakat mümkünse yemekten önce gusül abdesti almalıdır. Ona imkân yoksa normal abdest almalı veya en azından elini ve ağzını yıkamalıdır.

Çocuk Emzirirken Abdestli Olmanın Faydası

Abdest bir nurdur, kula nur ve rahmet çeker. Mümin abdestli iken ilâhî bir koruma altındadır. Şeytan ona kolayca yaklaşamaz. Her ânı bereket içinde geçer.

Anne çocuğa meme ve bir yiyecek verirken besmele çekmelidir. Anne çocuğuna süt verirken abdestli olursa, bunun çocuk üzerinde çok hayırlı tesirleri olur. Tarihte buna dikkat eden annelerin çocukları içinden nice velî ve âlimler yetişmiştir. Bu anneler içinde abdestsiz yere basmayan, yemek ve ev hizmetleri gibi her işini abdestli yapan Hak âşığı kadınlar da vardır. Onlar su bulamadıkları veya suyu kullanamadıkları zaman teyemmüm ederek yine abdestli kalmaya devam etmişlerdir. Aynı hassasiyeti koruyan erkekler de vardır.

Abdest gerekli olan ibadetlerin dışında abdestli olmak farz değil, fakat büyük fazilettir. Bu konuda Resûlullah Efendimiz'in (s.a.v) Hz. Enes'e (r.a) verdiği şu müjde bütün ümmeti için geçerlidir:

"Yavrum, devamlı abdestli olmaya gücün yeterse yap; çünkü abdestli iken ölen kimseye şehidlik sevabı verilir." [496]

---

496 Ebû Ya'lâ, *Müsned*, nr. 3624; Taberânî, *es-Sagîr*, nr. 855; Heysemî, *ez-Zevâid*, 1/271.

Âdet Halinde Dişe Dolgu Yaptırmak Câiz midir?

Çürüyen dişi kaplama veya doldurma suretiyle tedavi ettirmek câizdir. Bunda zaruret vardır. Zaruretin ölçüsü, hasta olan dişin zayi olmasıdır. Bu zayiat bir diş için de olsa tedavi zarureti vardır.

İmam Muhammed (rah) der ki:

"Dişi düştüğü zaman, altından diş edinmekte yahut dişlerini altınla kaplamakta zarar yoktur." [497]

Diş kaplama ve doldurmanın câiz olduğu hakkında, âlimlerin yetirince açıklaması vardır. Bunlarla amel edilebilir. Ancak bir ihtiyaç ve mazeret olmadıkça, sırf süs için dişleri kaplamanın helâl olup olmadığı şüphelidir. Allah Resûlü (s.a.v) süs için dişlerini incelten erkek ve kadına lânet etmiştir.

Tedavi için yapılan kaplama ve dolgular, cünüp ve hayız halinden temizlenip guslettikten sonra yapılırsa, ihtiyata uygun olur. Mümkün olmazsa bu durumlarda da yapılabilir.

Kaplama Diş Gusle Engel midir?

Kaplama ve dolgu sargı yerine geçer. Bir yaranın üzerinde sargı olsa, bu yaranın altı iyileşene kadar üzerindeki sargıya meshetmek yeterlidir. Sargının altını yıkamak gerekmez. Hastalık ne kadar uzun sürerse, bu ruhsat da o kadar süre devam eder.

Ağızda çürüyen, çekilen veya çürümeye yüz tutan bir diş hastadır, yaralıdır. Onun sargısı da kaplama, takma veya dolgu diştir.

Dolgu ve kaplamalar dişlere yerleştikten sonra, üstteki madde diş hükmünü alır ve yıkama işi artık alttaki diş yerine, kaplama ve dolgu üstüne intikal eder.[498] Bu konuda diğer hak mezheplerin fetvası ile de amel edilebilir.

---

497 İmam Muhammed, *es-Siyerü'l-Kebîr*, 1/94-95 (Beyrut 1997).
498 Kâsânî, *Bedâi*, 6/524.

Şâfiî veya Mâlikî mezheplerinde ağız ile burun vücudun iç organlarından sayılmış olup vücudun dış kısmı gibi yıkanması farz değildir; abdest gibi gusülde de onları yıkamak sünnettir. Bu fetva ile amel edilirken bu mezheplerin sadece o amelle ilgili diğer farzları da dikkate almak gerekir. Hanefî mezhebinde gusül için niyet sünnet iken, bu mezheplerde farzdır. Bunun için, bu mezheplere göre gusül abdesti alırken gusle niyet etmek farzdır.

Bu hususta ölçüsüz tartışmaların ve taassubun gereği yoktur.[499]

Aslında dinimizdeki zaruret, maslahat, kolaylık, güçlüğü kaldırma, hayatı ve sıhhati koruma prensipleri düşünüldüğünde ağız ve diş tedavisinin her mezhepte câiz olduğu ortaya çıkar.

Âdetli Kadın Cünüp Olursa Gusül Gerekir mi?

Âdet ve nifas hali kesilmeden gusül gerekmez. Kadın bu haller içinde rüyalanma veya başka bir yolla ihtilâm olsa yıkanması farz değildir. Hayız ve nifas kanının kesilmesine kadar bekleyebilir. Onlar için alacağı gusül ile hepsinden temizlenmiş olur.

Bununla birlikte cünüplük için gusül abdesti alırsa bu da faydalıdır; cünüplük kalkmış ve vücut temizlenmiş olur. Bunun hayız haline bir faydası ve etkisi olmaz. Hayız kanı kesilince tekrar yıkanır.[500]

Yolculukta Hayzı Kesilen Kadın Ne Yapar?

Bu durumdaki bir kadın su bulamaz veya su bulunsa da hastalık, soğuk, yıkanma yerinin olmayışı gibi sebeplerle suyu kullanma imkânı olmazsa teyemmüm eder. Bu teyemmümle hayızdan temizlenmiş olur.

Aynı durumda olan cünüp kimseler yapacakları teyemmümle cünüplükten çıkmış olurlar. Artık normal abdest alarak namazlarını kılarlar. İsterlerse oruç tutmaya başlarlar. Suyu kullanma imkânı bulun-

---

499 Geniş bilgi için bk. Yusuf Özcan, *Gençlik ve Evlilik*, s. 251-255.

500 İbn Kudâme, *el-Mugnî*, 1/210, 221; Zeydân, *el-Mufassal fi Ahkâmi'l-Mer'e*, 1/107.

ca su ile gusül abdesti alırlar; ancak o âna kadarki kıldıkları namazları kazâ etmeleri gerekmez. Ederse sevabı artmış olur.[501]

Bir kimse yolculuk esnasında ihtiyaç duyarsa hanımı ile cimâ yapabilir. Yıkanacak su olmazsa veya yıkanma imkânı bulamazlarsa teyemmüm ederler.[502]

501 Ebû Davud, Tahâret, 126; Nesâî, Gusül, 27; Hâkim, *Müstedrek*, 1/178-179.
502 Kâsânî, *Bedâi*, 1/309 (Beyrut 1998).

YEDİNCİ BÖLÜM

BOŞAMA ve SONUÇLARI

"Hangi kadın bir gereği yokken kocasından sırf keyfi için boşanmayı isterse, ona cennetin kokusu haramdır."

Hadis: Ebû Davud, Talâk, 18; İbn Mâce, Talâk, 21.

"Allah katında en sevimsiz helâl iş, (yersiz ve sebepsiz) boşamadır."

Hadis: Ebû Davud, Talâk, 3; İbn Mâce, Talâk, 1.

BOŞAMA NEDİR?

Boşama, bir erkeğin nikâh altındaki kadını usulünce serbest bırakarak evlilik bağını çözmesidir. Boşamanın tam sonuçlanmasıyla erkeğin kadın üzerindeki sorumluluğu kalkar, yükümlülüğü biter, iki eş birbirine yabancı olur.

Boşama, zaruret halinde kullanılan bir ilâç gibidir. Lüzumu halinde faydalı ve mubah olur; ancak hiçbir sebep yokken boşanmaya gitmek yüce Allah'ın en sevmediği bir iştir. Sevilmemekle birlikte yapılabilir, yapılınca geçerli olur.

Dinimizde boşanma tavsiye edilmemekle birlikte yapıldığında birçok edep ve hukuku vardır. Bu işi yapan her müslüman bunlara dikkat etmelidir.

Kur'an ve Sünnet'te boşanmanın usulleri yeterince açıklanmıştır.

Kur'an'da Talâk sûresi adıyla boşanmayı işleyen özel bir sûre bile vardır.

Fıkıh kitaplarımızda bu konuya genişçe yer verilmiştir.

Bir ailenin kurulması ne kadar önemli ise, şartlar gerektirdiği zaman bu aile birliğini hukukuna uygun bir şekilde sona erdirmek de o derece önemlidir. Boşanma işinde kadının yanında, çocukları da ilgilendiren pek çok konu vardır. Biz bunları özetle belirtmeye çalışacağız.

Boşamada Erkeğe Verilen Yetki

Bazıları İslâm'da boşanma şekline itiraz ederek tenkit eder. Bu kimselerin iddiası şudur:

"Dinde kadının boşanma konusunda hiçbir yetkisi ve tercihi yoktur. Bu konudaki bütün yetki erkekte olup hüküm onun iki dudağı arasındadır. Erkek istediği zaman bir kadını, "Seni boşadım!" cümlesiyle boşayıp bir anda evin dışına bırakabiliyor. Bir yuva bir kelimeye kurban edilir mi?" Mesele hiç de böyle değildir.

Evet dinimizde ailenin reisi erkektir; boşama yetkisi ondadır, fakat bu reis keyfince yaşayan ve boşayan biri değildir.

Önce aile reisi yüce Allah'a karşı sorumludur. Yuva ona emanet edilmiştir. Bu reis müslümandır, akıllıdır, bulûğa ermiştir, adalet sahibidir; ailesine şefkat gösterecek, sahip çıkacak kadar dengelidir, deli değildir. Yaşı ve başı bu emaneti taşıyacak durumdadır. Onun adına kimse hanımını boşama yetkisine sahip değildir. Sadece kendisi birine boşama için vekâlet verirse, o zaman ikinci şahsın hükmü geçerli olur. Bu da yine kendi tasarrufudur. Peygamber Efendimiz (s.a.v),

"Boşama hakkı, kadına sahip olana aittir" [503] buyurmuştur.

Sonra bir yuvanın kurulması ve bozulması bir hukuka bağlanmıştır. Bu işin sınırları yüce Allah ve Resûlü (s.a.v) tarafından belirlenmiştir. Onları çiğneyen, haddi aşan haram işler, zulüm eder, zalim olur. Zalim, tövbe etmezse hesabını yüce Allah görür.

Gerekli olduğu ve şartlar zorladığı zamanda usulünce boşamaya kimse bir şey diyemez.

Boşama ve evlenme hakkının üç olması da olası bir hatayı gidermek içindir. Eğer bir erkek yersiz, gereksiz ve yanlış bir boşama yapmışsa, iş hemen bitmez, yuva hepten dağılmaz, geri dönme hakkını kullanır, yuva devam eder.

Bazan boşanmak, her iki taraf için de en büyük iyilik olur.

---

503 İbn Mâce, Talâk, 31.

Dinimizde, belirli bir vakitte boşanmak niyetiyle evlenmek yasaktır. Belirli bir gün veya ay için nikâh kıymak haramdır. Yani günlük, gecelik, aylık şeklinde süreli bir nikâh yoktur.

Nikâhta niyet, ebediyen bu beraberliğin devam etmesidir. Yani müslüman bir erkek veya kadın ölene kadar değil, ölümden sonra âhirette de eşiyle -inşâllah- cennette beraber olmaya niyet eder.

Bütün bu güzel niyet ve hedeflerle beraber, bazan fıtratları ayrı iki eş birbiriyle bir türlü anlaşamaz, kaynaşamaz ve beraberlikten tat alamaz olurlar. Sevginin yerini nefret alıp yuva bir âfete dönüşür. Bazan bu âfet öyle büyür ki sabır bile sabredemez olur. Artık bu yuvanın devam etmesinde hiçbir hayır yoktur. Bu durumda son çare, usulünce boşanmaktır.

Boşamanın Hükmü

Kadına zarar vermek için boşamak haramdır. Bir kadını mirastan mahrum etmek için boşamak helâl değildir.

Yine boşanan bir kadın yeme, içme, barınma, geçim ve korunma gibi temel ihtiyaçlarını göremeyecek bir durumda kalacaksa bu durumda kadını boşamak helâl değildir.

Bir kadın boşandığı zaman zina gibi kötü yollara düşecekse, onu boşamak da helâl değildir.

Erkek kadını boşadığı zaman kendisi ve çocukları ciddî boyutta zarar görecekse boşamak yine helâl değildir.

Hiçbir ciddî sebep yokken kadını boşamak mekruhtur. Bu boşamadan yüce Allah razı değildir. Bu konuda Kur'ân-ı Kerîm'de,

"Kadınlar size itaat ederlerse** (onlara eziyet veya boşama gibi) **zararlarına olacak bir yol aramayın" [504] buyrulmuştur.

Peygamber Efendimiz de (s.a.v) konu ile ilgili şöyle buyurmuştur:

---

504 Nisâ 4/34.

"Allah katında en sevimsiz helâl iş, *(yersiz ve sebepsiz)* ***boşamadır."*** [505]

Geçimsizlik ve itaatsizlik yapan bir kadını boşamak helâldir.

Hem yüce Allah'a hem de kocaya itaatsizlik yapan kadını, düzeltmekten âciz kalındığında boşamak tavsiye edilmiş olup hayırlıdır. İffetini korumayan, farz ibadetlerini yapmayan ve yapma meyli göstermeyen, çocuklarına kötü örnek olup zarar veren bir kadını boşamak bu kısma girer.

Hakemlerin barıştırmak için uğraştığı fakat bir türlü uzlaştıramadığı geçimsiz karı kocayı ayırmaları vâciptir.[506]

Şu tür boşamalar da haramdır:

1. Kadını hayız halinde boşamak.

2. Kadını temiz olduğu günlerde cinsî ilişkiden sonra boşamak.

3. Kadını, bir temizlik devresinde bir defada veya ayrı zamanlarda üç kere birden boşamak.

Haram olmakla birlikte bu şekilde yapılan boşamalar çoğunluğa göre geçerlidir.[507]

Sünnete Uygun Boşama

Sünnette tarif ve tavsiye edilen boşama, kocanın eşini temizlik günlerinde cinsî ilişkide bulunmaksızın, bir defa boşayıp, iddet sonuna kadar (yaklaşık üç ay) beklemesidir. Çünkü pişmanlık durumunda eşlerin iddetten sonra da nikâh yenileyerek evliliği sürdürmeleri mümkündür. Bu, kadına en az zarar veren boşama yöntemidir.[508]

---

505 Ebû Davud, Talâk, 3; İbn Mâce, Talâk, 1; Hâkim, *Müstedrek,* 2/196; Begavî, ***Mesâbihü's-Sünne***, nr. 2449.

506 bk. Seyyid Sâbık, *Fıkhü's-Sünne*, 2/216-218.

507 İbn Âbidîn, *Reddü'l-Muhtâr*, 7/425.

508 Mevsılî, *el-İhtiyâr*, 3/121. Şâfiîler'e göre sünnete uygun boşama, cinsî ilişkinin yapılmadığı temizlik döneminde yapılan boşamadır.

Boşamanın Şekli ve Usulü

Nikâh gibi boşama da herkesin kendi kullandığı dildeki boşama ifade eden kelimelerle olur.

Boşama hükmü iki türlü ifade edilebilir:

1. Açık ifadelerle boşama. Bu boşama mânası açık, hükmü kesin ve herkesçe bilinen boşama ifadeleriyle olur. Bu ifadelerin mânası gibi kullanım yeri ve hedefi de bellidir. Bu tür sözlere sarih yani hükmü açık ifadeler denir. Meselâ kadına, "Seni boşadım", "Sen benden boşsun", "Benden boş ol" demek gibi.

Bu tür sözlerle yapılan boşamaya fıkıhta "ric'î talâk" yani dönüşü mümkün olan boşama denir. Bu boşama ile koca, üç boşama hakkından birini kullanmış olur; ikinci hakkını kullanmak için hanımına dönebilir; bu dönüşte yeni bir nikâha gerek yoktur.

2. Kapalı ifadelerle boşama. Bir söz, iki ayrı mânaya geliyorsa, ona kapalı ve kinâye lafız denir. Bazı sözcükler kullanılan dilde hem boşama hem de başka bir mânaya gelebilir. Bu tür sözlere yapılan boşama, niyete bağlı olur, hüküm niyete göre verilir.

Meselâ, "Ailenin yanına git", "Sen bana haramsın", "Sen serbestsin", "Artık iddetini bekle", "Yolun açık olsun", "Beni terket", "Nikâhın senin elinde", "İstediğini yap", "Kendine başka bir koca ara" gibi sözler, istense ve niyet edilse boşama için de kullanılabilir. Aynı sözler boşamanın dışında bir mânaya da kullanılabilir.

Bir koca, hanımına karşı böyle bir söz sarfettiği zaman, niyetine bakılır. Niyeti boşamaksa, kadını boşamış olur. Bu tür boşama ile kesin boşama gerçekleşir. Buna fıkıhta "bâin talâk" yani karı kocayı hemen ayıran boşama denir. Kadına dönmek için yeni bir nikâh gerekir. Bu nikâh, kadının rızâsına bağlıdır.

Şu tür boşanmalardan sonra da dönüş için yeni nikâh gerekir:

1. Kadının kocasına bir bedel vererek boşanması.

2. Kocanın nikâh yaptığı kadını hiç cimâ etmeden boşaması.

3. Kadının müracaatı üzere hâkimin hükmüyle gerçekleşen boşanma.

4. Dönüş imkânı olan boşanmada (ric'î talâkta) iddet süresi içinde dönülmezse, boşama bâine dönüşür, yeni nikâh gerekir.

5. Hanımını mahrem birine benzeterek kendine haram eden kimsenin boşaması. Buna zıhâr denir. İleride açıklanacaktır.

Erkek ya açık ya kapalı ifadelerle hanımını bir kere boşadığı zaman, bir talâk hakkını kullanmış olur. İki talâk hakkı daha olduğundan hanımına dönüş yapabilir. Ancak bu dönüş de boşamanın şekline göre iki türlü olur:

1. Kadının rızasına müracaat etmeye ve yeni bir nikâha gerek olmaz.

Erkek, birinci şekilde belirtildiği gibi açık boşama sözleriyle boşadığı kadına, kadın boşanma iddetini beklerken dönebilir.

Boşanan kadının iddeti yani bekleme süresi, Hanefîler'e göre üç hayız, diğer üç mezhebe göre üç temizlik dönemidir.

Bu süre içinde erkek boşadığı hanımına gidip, "Sana geri döndüm" dese, ikinci hakkını kullanmak üzere dönmüş olur. Aynı şekilde onunla evli iken yaptığı bir işi, döndüğünü göstermek niyetiyle yapsa, meselâ onu öpse veya kendisiyle cimâ etse, bu da dönüş sayılır.

2. Kadına müracaat yapılır, kabul ederse yeniden nikâh kıyılır.

Erkek hanımını kapalı ifadeler, kinayeli sözler kullanarak boşamışsa, ondan kesin olarak ayrılmış olur. Artık, "Ben sana döndüm" sözü yeterli olmaz; iş kadının rızâsına bağlı olur. Kadın evet derse, yeni bir nikâh yapılır.

Bu boşama şekilleri Hanefî mezhebine göre böyledir. Bu konuda diğer mezheplerin görüşleri farklıdır. Biz burada onlara temas etmeyeceğiz.

Tavsiye: Her Boşamadan Sonra Yeni Nikâh

Âlimler arasındaki ihtilâftan kurtulmak ve işi sağlama almak için her türlü boşanmanın sonunda, bütün dönüş hakları bitmemiş ise yeni bir nikâh kıyılmalıdır. Çünkü bugünkü müslümanların çoğu boşama türlerini, lafızlarını, ikisi arasındaki ince noktaları, nasıl meydana geldiğini ve uygulama şekillerini tam bilmezler ve uygulayamazlar.

Gerçi iki şekilde gerçekleşen boşanmanın hukukî olarak sonuçları biraz farklıdır; ancak söylediğimiz sebepten ötürü her boşanmadan sonra usulünce bir nikâh kıymanın faydası vardır.

Kocanın hanımını boşarken ve ona tekrar dönerken şahit bulundurmasını şart gören âlimler, bu işin bir sözden ibaret olmayıp ciddîyet ve sorumluluk istediğini söylemişlerdir.

Boşamanın usulünü anlatan âyette şöyle buyrulur:

"Ey peygamber** (ve müminler!), **Kadınları boşayacağınızda onların iddetlerini dikkate alarak boşayın. İddet sürelerini de sayın. Bu işte bir haksızlık yapmaktan rabbiniz Allah'tan korkun." [509]

Aynı sûrenin 3. âyetinde boşamada şahit bulundurulması istenerek şöyle buyrulmaktadır:

"Boşadığınız kadınlar iddetlerini doldurduklarında, onları ya iyilikle nikâhınızda tutun ya da usule uygun ve iyilikle boşayın. Boşama işine içinizden adalet sahibi iki kimseyi şahit tutun."

Demek bir koca hanımını boşarken tek başına boşasa bile, bunu ayrıca iki şahitle etrafa duyurmalı, ayrıca boşanmanın hukukî kısmını takip edecek mahkemeye durumu intikal ettirmelidir.

Erkek üçüncü boşamayı yapmışsa, dinen o kadından tam olarak ayrılır, bütün hakları biter. Koca, bu kadına yabancı olur. Onunla doğrudan dördüncü bir nikâh yapamaz. Artık bu kadın isterse başka bir erkekle evlenebilir. Dinen buna bir engel yoktur. Ancak günümüzde

509 Talâk 65/1.

resmî nikâh, resmî makamlarca bozulduğu için kocanın ayrıca mahkemeye müracaat ederek boşanmayı resmen tescil ettirmesi gerekir.

Bir kocanın dinen bütün boşama haklarını kullandığı bir kadını resmen boşamaması zulümdür. Bundan kaçınan kocayı kadın mahkemeye verebilir. Mahkeme de aralarını ayırır, kadın serbest olur.

Boşamanın Sayısı

Bir erkek, dinimize göre üç kere boşama hakkına sahiptir. Usule uygun şekilde birinci boşama olunca, ikinci hakkını kullanma imkânı vardır. İkinci boşama olmuşsa, yukarıda anlatılan usullerde üçüncü hakkını kullanabilir.

Üçüncü boşama erkeğin son hakkını kullanmasıdır. Bundan sonra kadın bu kocaya istese de hemen dönemez. Bunun yolu şöyle açılır:

Boşanan kadın geçerli bir nikâhla başka bir erkekle evlenir, aralarında cimâ gerçekleşir. Daha sonra bu koca ölür veya kadını boşarsa, birinci koca ile tekrar evlenme yolu açılır. Mahkeme yoluyla ayrılma da bu yolu açar.

Bu kadınla yeniden evlenen birinci koca, tekrar üç boşama hakkına sahip olur.

Boşama Yetkisi İntikam İçin Kullanılamaz

Dinimizde boşama yetkisi erkeğin elindedir; fakat erkek bunu kötüye kullanamaz.

Bazı erkekler evli olduğu kadının haklarını korumaz, eliyle ve diliyle zulüm yapar, hayatı zindana çevirir. Bununla birlikte usulünce boşayıp kadınını serbest de bırakmaz.

Kadının, barışmak veya boşanma için hâkime müracaat hakkı varken, o bunu bilmez veya işi mahkemeye intikal ettirmeye cesaret edemez. Çileli hayat sürer gider. Bazı erkekler, dinen ve resmen nikâhında tuttuğu hanımına bu zulmü yaparken, ayrıca sevdiği bir kadın-

la gayri resmî evleniyor. Birinci kadını ihmal ediyor. İkinci nikâha din müsaade ediyor diye dini kullanıyor.

Evet, ihtiyaç olunca dinimiz kendi sistemi içinde erkeğin ikinci evliliğine müsaade eder, fakat hiçbir halde zulme izin vermez. Dini zulmüne alet etmek ayrı bir kusurdur.

Günümüzde yapılan bir hata da şudur:

Evlenmeye karar veren iki genç, düğünlerine beş ay, on ay veya bir sene varken nişan döneminde nikâh kıyıyorlar. Bunu iyi niyetle yapıyorlar. Niyetleri, helâl olarak rahatça görüşmek, konuşmak ve düğün hazırlığı yapmak. Bu arada birbirlerine karşı çok serbest davranıyorlar.

Bazan kız tarafı bu işin iyi sonuç vermeyeceğine karar veriyor ve tek taraflı nişanı bozuyor. Erkek buna razı olmuyor, karşı tarafa da söz geçiremeyince, bu defa elindeki nikâh ve boşama yetkisini bir intikam aracı olarak kullanmaya karar veriyor. Kızı boşamıyor. Aralarında resmî nikâhları olmadığı için kız tarafı mahkemeye gidemiyor. Kız, dinen nikâhlı olduğu için erkek boşamadan başkası ile evlilik de yapmıyor. İş kalıyor ortada.

Bu arada erkek, resmî engeli olmadığı için başkası ile evleniyor, ilk nikâhındaki kızla hiç ilgilenmiyor. Bu kız ise Allah'tan korkuyor, haram işlemek istemiyor; boşanmadan başkası ile evlenemiyor.

Bu erkeğin yapacağı iş, kendisini istemeyen bir kızı zorla nikâh altında tutmamaktır. Kendisiyle cimâ etmediyse, mehrinin yarısını vermeli ve kızı boşamalıdır. Boşamıyorsa barışmalı; barışamıyorsa, böyle bir zulüm hakkı yoktur.

Bu durumda, dinimizde şöyle bir çözüm yolu vardır:

Her iki aileden birer ehil kişi hakem olarak seçilir. Hakemler gençleri önce barıştırıp birleştirme yollarını ararlar. Buna imkân yoksa, işi hâkime intikal ettirirler.

Bütün mezheplere göre hâkimin, gerekiyorsa iki tarafı ayırma yetkisi vardır. Fakat bu şekildeki nikâhlı kimselerin günümüzdeki bir hâkime gitme yolu kapalıdır; çünkü aralarında resmî nikâh yoktur. O

zaman, gerektiğinde hakemlere boşama hakkı tanıyan Mâlikî mezhebinin fetvası ile amel edilir, aile içinden seçilen hakemler bu gençleri ayırmaya karar verirler. Bu sonucu her iki tarafa bildirirler ve böylece kız serbest olur.

Mâlikî mezhebine göre karı-koca kendilerine vekâlet vermeseler bile hakemler gerekli görürlerse onları birbirlerinden ayırıp evliliklerine son verebilirler. İmam Mâlik (rah), hakemlerin yetkileriyle ilgili olarak Hz. Ali'nin (r.a) şöyle dediğini rivâyet etmiştir:

"Eşleri bir arada tutma veya birbirinden ayırma kararını verme yetkisi hakemlere bırakılmıştır." [510]

Hz. Ali'ye (r.a) aralarında geçimsizlik olan bir karı-koca geldi. Yanlarında da her iki taraftan birçok kimse vardı. Hz. Ali (r.a), onlara,

"Her iki taraf birer hakem seçsin" dedi. Sonra seçilen hakemlere,

"Size neyin gerektiğini biliyor musunuz? Yapacağınız şudur: Bunların durumunu iyice inceleyin; eğer birleşmelerini gerekli ve hayırlı görüyorsanız birleştirin. Ayrılmalarını gerekli ve hayırlı görüyorsanız aralarını ayırın" dedi. Kadın,

"Ben Allah'ın kitabına göre hakkımda ne karar verirlerse ona razıyım; ister birleştirsinler, ister ayırsınlar" dedi. Kocası,

"Ben ayırmalarına razı değilim" dedi. O zaman Hz. Ali (r.a),

"Yalan söyledin; vallahi kadın gibi her iki hale de razı olmadıkça yerinden ayrılamazsın!" dedi.[511]

Nikâh Kıyıp cimâ Etmeden Boşama

Bir kimse nikâhtan sonra henüz kendisiyle zifafa girmeden hanımına üç defa "boşsun, boşsun, boşsun" dese, hanımını kesin olarak bir defa boşamış olur. Çünkü bu durumda birinci boşama ile evlilik bağı bütün sonuçları ile ortadan kalkmış olur.

---

510 Zühaylî, *el-Fıkhü'l-İslâmî*, 9/7060-7061.

511 Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, Nisâ 35. âyetin tefsiri; Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 7/305-306.

Bu yüzden ikinci ve üçüncü boşama geçersiz sayılır.

Bu tür boşama ile kadın nikâh esnasında belirlenen mehrin yarısını alma hakkına sahip olur.[512]

Bir Sözle Üç Defa Boşama

Bir kimse hanımına tek cümle ile, "Üç kere boşsun" veya, "Seni üç boşamayla boşadım" veya, "Üçten dokuza şart olsun, seni boşadım" gibi bir cümle ile boşama kararını bildirse, hanımı üç boşama ile boşanmış ve erkeğin bütün nikâh hakları elinden gitmiş olur mu?

Bu konuda iki görüş vardır:

1. Bu kimse hanımını üç defa boşamış ve bütün haklarını bir defada kullanmış olur. Hanımından kesin olarak ayrılır. Dört mezhep imamının dahil olduğu âlimlerinin çoğunluğu bu görüştedir.

2. Bir sözle üç veya daha fazla boşama tek boşama kabul edilir. Bu kimse bir boşama hakkını kullanmış olur. İkinci hakkını kullanması için tekrar birlikte olabilirler.

Sahâbeden Hz. İbn Abbas; tâbiinden İkrime, Tâvûs; tebeü't-tâbiinden Muhammed b. İshak ve daha sonra gelen bazı Hanbelî âlimlerine göre tek sözle üç talâk boşama bir ric'î talâk sayılır.[513]

Yine bu görüşte olan bazı Hanefî ve Mâlikî âlimleri de vardır.[514]

Asrımız âlimlerinden bu görüşü öne alan ve onunla fetva veren pek çok âlim vardır.[515]

Bir mecliste erkeğin hanımına, "Boş ol, boş ol, boş ol" veya, "Seni boşadım, boşadım, boşadım" yahut, "Sen boşsun, boşsun, boşsun" şeklinde hitap ederek onu aynı anda üç ayrı sözle boşaması da yine bu şekilde iki türlü değerlendirilmiştir.

---

512 İbn Âbidîn, *Reddü'l-Muhtâr*, 3/284.

513 Cezîrî, *el-Fıkh ale'l-Mezâhibi'l-Erbaa*, 4/303.

514 İbn Kayyım, *İ'lâmü'l-Muvakkıîn*, 3/46; *Zâdü'l-Meâd*, 4/52.

515 Karaman, *Mukayeseli İslâm Hukuku*, 1/307.

Her iki görüş sahiplerinin âyet-i kerime ve hadis-i şeriflerden delilleri vardır. Akla uygun izahları mevcuttur. Onların incelenmesi ve değerlendirilmesi fıkıh kitaplarımızda genişçe yer almıştır. Biz onların içinden şu sonuca varmak istiyoruz:

Her iki görüş de yeri gelince ümmete rahmet olacak ictihadlardır. Biz ikisini de kabul ediyoruz. Duruma göre her iki fetva ile amel edilebileceğine inanıyoruz. Bunu maslahata daha uygun görüyoruz.

Buna göre, üç kere boşama hakkını bir defada kullanarak hanımını boşayan kimsenin aklı başında, sonucunu bilerek, düşünerek, niyet ederek ve isteyerek boşaması durumunda, bu hüküm geçerli olur.

Bu kararı veren erkek, nikâh yetkisini kendisinin taşıdığını, boşamanın üç kere ile sınırlı olduğunu bilir. Gereksiz yere kadını boşamanın helâl ve doğru olmadığına inanır. Üç boşamadan sonra tekrar aynı hanımla evlenmenin kolay olmadığını da iyi bilir. Ona dönüşün tek yolu şudur:

Boşadığı kadın başka bir erkekle normal bir evlilikle evlenir, karı-koca muamelesi (cimâ) yaparlar, ondan sonra ikinci koca isterse şartlarına uygun olarak onu boşar veya ölür. Bundan sonra birinci koca bu kadına evlilik teklifinde bulunur. Kadın kabul ederse evlenir, etmezse evlenemez. Kimse bu kadını birinci kocası ile evlenmeye zorlayamaz.

İşte bu bilgiyi ve seyri bilen bir erkek, deli, aşırı sinirli, uykulu ve sarhoş değilken, ölüm tehdidi altında da bulunmadan, aklı başında, düşünüp taşınarak ve gerekli görerek hanımını bir defada üç kere boşarsa bu geçerlidir. Erkek üç hakkını kullanmak istemiş ve kullanmıştır. Böyle bir boşama tavsiye edilmez, hatta haramdır, bid'attır, sünnete terstir; fakat yapılınca geçerlidir.

Dört mezhep imamının dahil olduğu âlimlerinin çoğunluğu, bu şartlarda bir sözle yapılan üç boşamayı üç boşama olarak geçerli saymışlardır.

Bu boşama bütün mezheplerin kabul ettiği şartlarda olursa ittifak vardır; değilse ihtilâf vardır.

İkinci Görüşün Tercih Edileceği Durumlar

Bir sözle üç boşamayı tek boşama kabul eden âlimler, aynı anda bir mecliste üç ayrı boşamayı da bir boşama kabul etmişlerdir. Bu görüşte olanların da âyet ve hadislerden delilleri, akıl ve hikmete uygun izahları vardır.

Günümüzde, bazan bu görüşü tercih etmek gerekli olmaktadır. Allah hepsinden razı olsun, âlimlerimizin bir konudaki farklı ictihadları ve görüşleri bizim için rahmettir. Boşanma konusundaki farklı görüşleri de böyledir.

Bir kimse, bize, "Ben boşamanın kaç kere olduğunu ve hangi sözlerle kesin boşamanın gerçekleştiğini bilmiyordum; örf ve âdetlerimden öğrendiğim şekilde hanımı aynı anda üç defa boşadım, bunun hükmü nedir?" diye sorduğunda, buna ne demelidir?

Cehaletin ve âdetin kurbanı olmuş bu kimse için, böyle bir boşamayı tek boşama kabul eden âlimlerin görüşünü tercih etmek gerekli olmaktadır. Çünkü anlatılan şartlarda bu görüş, dinin ruhuna, adamın durumuna, maslahta ve sonuç olarak uygulamaya daha uygun düşmektedir.

Yine bir kimse, bize, "Ben hanımımla kavga esnasında aşırı bir sinir, stres ve kızgınlık ile onu üç defa boşadım; fakat kızgınlığım geçince sözlerimden pişman oldum, aslında boşamak niyetim yoktu. Bu durumda ben ne yapacağım? " diye soruyorsa, yine bu görüşü öne alırız.

Bu kimse, ilk defa böyle bir boşama yapmışsa, ona bunun bir boşama sayılacağını, hanımı ile ikinci kez evlenme hakkının bulunduğunu, bundan sonra dikkat etmesi gerektiğini söyleriz.

Biz, mesele ciddîye alınsın, ikinci hataya kolayca düşülmesin ve ihtiyat olsun diye bu tür boşama yapanların yeniden bir nikâh kıymalarını tavsiye ediyoruz. Bu nikâhta, şahitler bulunsun ve mehir konulsun diyoruz.

Bu şekilde hanımını boşayan bir erkek, boşama iddeti içinde yeni bir nikâh kıymadan da hanımına dönebilir.

Bu konu üzerinde ciddî olarak düşünen ve inceleme yapan son asrın âlimleri, günümüzün insanı için ikinci görüşün daha hayırlı ve faydalı olduğunu belirtmişlerdir.[516]

Öyle ki bazı müslüman memleketlerinde bu konuda daha önce Hanefî mezhebinin görüşüyle hüküm verilirken, 1929'dan sonra farklı tercih yapılmış, bir sözle yapılan üç boşama tek kabul edilmiş ve ilgili kanun maddesi buna göre şekillenmiştir. Ümmetin ihtiyacı ve devrin durumu göz önüne alınarak böyle yapılmıştır.[517]

Aslında bu görüş yeni olmayıp ashâb-ı kirâm zamanından beri mevcuttur. Yapılan iş, önceleri geri planda tutulan ve çok zor anlarda müracaat edilen bir ictihadı, gerek görüldüğü için birinci plana almaktır. Çünkü bugünün insanı ciddî sorunlar yaşamaktadır.

Günümüz İnsanın Genel Durumu

Bugünkü müslümanların durumunu biraz düşünelim:

Günümüzde, müslümanım, diyen pek çok kimse -maalesef- dinini tam bilmemektedir, amel edeceği pek çok konuda cahildir. Bu umuma ait bir kusurdur. Bu yüzden çokları İslâm dinini yeterince bilmemektedir. Değil nikâh ve boşama gibi ömürde birkaç defa yapılan işleri, her gün farz olan beş vakit namaz konusunda bile yeterli ilme sahip olan müslüman çok azdır.

Bugünün pek çok insanı sinir, stres, boşluk, geçim sıkıntısı ve aşırı günahlar yüzünden bunalımdadır; yarı deli veya sarhoş gibidir.

Çokları boşamanın ne şekilde olduğunu, kaç kere boşama hakkının bulunduğunu bilmemektedir.

Birçok genç boşama sözcüklerini kızgınlığını ifade veya yemin için kullanmaktadır.

---

516 Bu konudaki ictihad ve değerlendirmeler için bk. Zeydân, *el-Mufassal fî Ahkâmi'l-Mer'e*, 8/62-88; İbn Âşûr, *Tefsîrü't-Tahrîr ve't-Tenvîr*, 2/417-420; Şerebâsî, *Yes'elüneke fi'd-Din ve'l-Hayât*, 6/144-147; Karaman, *Mukayeseli İslâm Hukuku*, 1/291-310.

517 bk. Muhyiddin Abdülhamid, *el-Ahvâlü'ş-Şahsiyye*, s. 360; Şelebî, *Ahkâmü'l-Üsre fi'l-İslâm*, s. 489-490 (Beyrut 1977); Karaman, *Mukayeseli İslâm Hukuku*, 1/308.

Rahmet Olan Görüş

Dinimizde tavsiye edilen boşamanın seyri, hedefi ve hikmetleri düşünüldüğünde, tek sözle yapılan üç boşamayı bir boşama kabul eden görüşün rahmet ve kolaylık üzere kurulmuş dinin ruhuna ve günümüz insanına daha uygun olduğu ortaya çıkıyor.

'Tek sözle üç boşama yapan kimse, üç boşama hakkını kullanmış olur' diyen görüş ile amel yolu açık olduğu gibi, şartlara göre aynı boşamayı bir kabul eden görüş için de amel yolu açık tutulmalıdır.

Asrımızın yetkili fıkıh âlimlerden Vehbe Zuhaylî, dört mezhebin fıkhını işlediği *el-Fıkhü'l-İslâmî ve Edilletühû* adlı eserinde her iki görüş sahiplerinin delillerini zikrettikten sonra bu bahsi şu değerlendirme ile kapatır:

"Ben, bir defada üç hakkını birden kullanarak yapılan boşamayı üç kabul eden çoğunluğun görüşünü tercih ediyorum; fakat şunu da söylüyorum:

Bir hâkim bu konuda zayıf bir görüşü tercih etse o görüş, en kuvvetli görüş olur. Devrimizde bazı müslüman memleketlerde olduğu gibi bu tür boşamayı bir kabul eden bir kanun maddesi konsa, onunla amel etmeye ve fetva vermeye bir mani yoktur. Bu, günümüz insanına bir kolaylıktır; aile bağını korumaktır; çocukların haklarını muhafazadır. Özellikle bu devirde buna daha fazla ihtiyaç vardır.

Öyle bir devirde yaşıyoruz ki bu zamanda haramlardan ve şüpheli şeylerden kaçınma çok azalmıştır. İnsanlar bu tür boşama kelimelerini ciddîyetini bilmeden rahatça söyleyebilmektedir. Onlar çok defa bu sözle kadını korkutmayı ve sakındırmayı amaçlamaktadır. Bir de nasıl olsa fıkıhta bunun bir hal yolu ve hanıma dönme şekli vardır, diye bilmektedirler."[518]

Yine, asrımızın yetkili fıkıh âlimlerinden Abdülkerim Zeydân, İslâm aile hukukunu genişçe ele aldığı fıkıh eserinde aynı konuda her iki görüş sahiplerinin delil ve açıklamalarını verdikten sonra şu tercihi yapar:

---

518 Zühaylî, *el-Fıkhü'l-İslâmî*, 9/6934-6935 (Beyrut 1997).

"Ben bu görüşler içinden bir lafızla üç boşamayı tek boşama kabul eden görüşe daha fazla meylediyorum. Yine bir mecliste yapılan üç ayrı boşamayı bir boşama kabul edenlerin görüşünde de aynı kanaatteyim.

Bu görüş, müslümanların umumu için daha yumuşak bir hüküm içeriyor ve müslüman ailelerin maslahatı için daha faydalı duruyor.

Kitabımızda açıkladığımız gibi bu görüşün de dinin asıllarına dayanan kuvvetli delilleri olduğunu düşündüğümüzde, bu tercihin yerinde olduğu anlaşılır. En doğrusunu yüce Allah bilir." [519]

Bir Mecliste Ayrı Ayrı Üç Defa Boşamak

Bir kimse bir mecliste hanımına aralıksız olarak üç defa "Boşsun, boşsun, boşsun" dese hanımı kaç talâkla boşanmış olur?

Bu konuda da iki görüş vardır:

Birinci görüşe göre, bu kimse üç talâkla boşanmış olur. Şayet ikinci ve üçüncü boşama sözleri ile birinci boşama sözünü tekrar etmek ve kuvvetlendirmek istemişse yalnız bir boşama meydana gelir.

Dört mezhep imamının dahil olduğu âlimlerin çoğunluğunun görüşü böyledir.

Hüküm boşayanın niyetine göre değişiyor. Eğer boşayan kimse, ben ikinci boşama cümlesi ile birinciyi kuvvetlendirmek için söyledim ve meramım iyice anlaşılsın istedim diyorsa, buna göre hüküm verilir ve tek boşama kabul edilir.

İkinci görüşe göre, bir mecliste söylenen birden fazla boşama sözleri bir boşama sayılır.[520]

Bazı şartlarda söyleyenin durumuna göre bunun tercih edilecek bir görüş olduğunu yukarıda "Bir Sözle Üç Boşama" başlığı altında açıklamıştık.

Meselenin mevcut hukuktaki boyutu ve hükmü ayrıdır.

519 Zeydân, *el-Mufassal fî Ahkâmi'l-Mer'e*, 8/88 (Beyrut 2000).
520 Bilmen, *Hukûk-ı İslâmiyye Kamusu*, 2/205.

Sarhoşun Boşaması

Sarhoşluk veren ve dinen yasak olan bir maddeyi kendi arzusu ile kullanarak sarhoş olan kimsenin boşaması geçerlidir. Ancak sarhoşluk, mubah bir şeyi yemekten veya içmekten yahut sarhoş edici şeyi zaruret, zorlama veya yanılarak kullanmaktan ileri gelmişse boşama geçerli olmaz.

Bir de sarhoş olan kimse, ne söylediğini bilmeyecek, karşısındakini tanımayacak derecede akıl ve dengesini kaybetmiş olursa, boşaması geçerli değildir. Yoksa bir derece sarhoş olmakla birlikte, söylediği sözün hükmünü biliyor ve karşısındaki insanı tanıyorsa, boşaması geçerlidir. En sıhhatli görüş budur.

Bununla birlikte ashaptan Hz. Osman (r.a), sonraki fakihlerden Ömer b. Abdülaziz, Hanefî âlimlerinden İmâm Züfer, Tahâvî, Kerhî ve Şâfiî âlimlerinden Müzenî'ye göre sarhoşun boşaması geçerli değildir.[521]

Osmanlı Hukuk-ı Aile Kararnâmesi'nde (md. 104) ve Mısır, Suriye gibi müslüman memleketlerde sarhoşun boşamasının geçersiz olduğu görüşü kabul edilmiştir.[522]

Bu fetva, günümüz insanı için bir kolaylık olup maslahata daha uygundur. Sarhoşun boşamasında bu şekilde farklı görüşler vardır fakat içkinin haram oluşunda hiçbir ihtilâf yoktur.

Tehdit Altında Boşama

Bir kimse ölümle veya ciddî bir zararla tehdit edilerek hanımını boşaması için zorlansa, Hanefîler'e göre boşaması geçerlidir. Çünkü onun rızâsı olmamakla beraber bu işte irade ve ihtiyarı vardır; iki kötü durumdan daha az zararlısını tercih etmiştir.

---

521 Zühaylî, *el-Fıkhü'l-İslâmî*, 9/6883 (Beyrut 1997); Seyyid Sâbık, *Fıkhü's-Sünne*, 2/248.

522 Muhyiddin Abdülhamid, *el-Ahvâlü'ş-Şahsiyye*, s. 251; Karaman, *Mukayeseli İslâm Hukuku*, 1/300; Döndüren, *Delilleriyle Aile İlmihali*, s. 370.

Hadiste, ***"Küçük çocuğun ve akıl hastasının dışında her boşama geçerlidir"*** [523] buyurulmuş, tehdit altındaki boşama istisna edilmemiştir.[524]

Şâfiî, Mâlikî ve Hanbelîler'e göre zorlananın boşaması geçerli değildir. Bu konuda, gerektiğinde bu fetva ile amel edilebilir. Çünkü insan içinden hiç istemediği bir şeyi, bazan tehdit ve zorlama altında ifade etmiş olabilir.

Osmanlı Hukuk-ı Aile Kararnâmesi 105. maddede tehdit altında zorlanarak yapılan boşamanın geçersiz olduğu kabul edilmiştir.[525]

Şaka Yoluyla Boşama

Bir kimse boşama niyeti olmadan şaka ile gayri ciddî bir şekilde hanımını boşasa, Hanefî ve Şâfiî mezhebine göre bu boşama geçerlidir. Örneğin, bir kadın şaka olsun diye kocasına, "Beni boşa" derse kocası da aynı şekilde şaka olarak, "Seni boşadım" diye cevap verse boşama meydana gelir. Çünkü şakacı kimse boşamanın sonuç doğurmasına razı değilse de, bu sözü bilerek ve isteyerek söylemiştir. Konu ile ilgili Peygamber Efendimiz (s.a.v) şöyle buyurmuştur:

"Üç şeyin şakası da ciddîsi de ciddîdir; nikâh, boşama ve dönüşlü boşamada eşine dönmek." [526]

Nikâh Kutsal Bir Emanettir; Şaka ile Zedelenemez

Nikâh ve boşama konusu şaka kabul etmez. Bu konu din ve iman gibi kutsal, kıymetli ve nazik bir iştir. Bir mümin şakadan, "Ben dinden çıktım!" diyemeyeceği gibi şakadan da olsa mukaddes hiçbir şeye dil uzatmaz, alaya almaz. Bunlardan her zaman sakınması gerektiği gibi; hanımına karşı kullanacağı boşama sözlerine de dikkat etmelidir. Dikkat etmezse sonucun ciddî olduğunu bilmelidir.

---

523 Kâsânî, *Bedâi*, 3/100.

524 Mevsılî, *el-İhtiyâr*, 3/124.

525 Karaman, *Mukayeseli İslâm Hukuku*, 1/299; Döndüren, *Delilleriyle Aile İlmihali*, s. 368.

526 Ebû Davud, Talâk, 9; Tirmizî, Talâk, 9; İbn Mâce, Talâk, 13; Dârekutnî, *Sünen*, 4/18-19; Hâkim, *Müstedrek*, 2/197-198; Heyet, *el-Fetâva'l-Hindiyye*, 1/353.

Yukarıdaki hadiste, bu işin önemi ortaya konmuştur. Demek ki bir koca, şakadan da olsa hanımına boşama sözlerini kullanmamalıdır. Bir kadını kocasının, "Seni boşadım veya boşamak istiyorum" sözü kadar inciten bir söz ve davranış yoktur.

Koca ailesini bu şekilde şakadan da olsa incitmesin diye boşamanın şakası da ciddî kabul edilmiştir.

Bir de erkek hanımını gerçekten boşadığı halde, sonradan, "Ben şakadan boşadım" diyerek bunu kötüye kullanmasın diye, şakadan boşama sözleri geçerli kabul edilmiştir.

İş veya Maaş İçin Göstermelik Boşama

Bazıları yurt dışına gidebilmek ve oranın maddî imkânlarından istifade edebilmek için o memlekette oturan yabancı bir kadınla evli olması gerekmektedir. Bunun için mevcut hanımını mahkemede resmî olarak boşayıp yabancı kadınla evlenmiş gözükmektedir. Bu kimsenin asıl niyeti birinci hanımı boşayıp yabancı ile evlenmek değil, menfaat elde etmektir. Bunun için mahkemeye boşama dilekçesi vermektedir. Bu dilekçe bir karardır, hâkime boşama yetkisini devretmektir. Hâkim tasdik ettiği zaman birinci hanımdan bir kere boşanmış olur. Kocanın, "Benim niyetimde aslında boşamak yoktu" sözü geçersizdir.

Dinimize göre, bu koca üç hakkından birini kullanmış olur. İsterse kalan iki hakkını kullanmak üzere birinci hanımıyla evliliğini devam ettirir. Koca, boşadığı kadının iddeti içinde dönüş yapmazsa, nikâhını tazelemesi gerekir.

İş ve maaş için bu yolların denenmesi doğru değildir. Zaruretten yapanlara belki sükût edilir, fakat bu işi sırf ticaret için yapanların sorumluluğu vardır.

Hata ve Dil Sürçmesi ile Boşama

Hata ile boşama geçerli değildir. Bir kimse hanımına, "Sen hoşsun" demek isterken, dili sürçüp, "Sen boşsun" dese, bu boşama olmaz.[527]

Dilsizin Boşaması

Dilsizin boşaması da nikâhı gibi işaretle olur. Şayet yazı yazmayı biliyorsa bu durumda boşaması yazı ile olur.[528]

Öfkelinin Boşaması

Kişi ne diyeceğini bilmeyecek derecede öfkeli ise boşama geçerli değildir. Değilse geçerlidir.[529]

Mektupla Boşama

Koca, açık boşama ifade eden sözleri içeren mektubu imzalayarak eşinin adresine göndermesiyle boşama gerçekleşir. Çünkü yazı ile hitap, söz ile hitap gibidir.[530]

Şâfiîler'e göre mektupta yazılan ifadeler açık olsa bile yazı ile boşama "kinayeli sözlerle boşama" niteliğindedir. Bu yüzden ayrıca boşama niyetinin bulunması gerekir.

Hastanın Boşaması

Aklı başında olduğu sürece hastanın boşaması geçerlidir. Ancak, ölüm hastalığında koca eşini boşar ve eşi henüz iddet beklerken kendisi ölürse eşi ona mirasçı olur. Çünkü bu durumda koca, hakkını kötüye kullanarak eşini mirastan mahrum etmeyi kastetmiş olması muhtemeldir.[531]

---

527 Zühaylî, *el-Fıkhü'l-İslâmî*, 9/7887.

528 İbn Âbidîn, *Reddü'l-Muhtâr*, 3/241.

529 Zühaylî, *el-Fıkhü'l-İslâmî*, 7/365.

530 Çeşmîzâde, *Hulâsatü'l-Ecvibe*, 1/50.

531 İbn Âbidîn, *Reddü'l-Muhtâr*, 3/387, Şâfiîler'e göre bu durumda kadın mirasçı olamaz.

Telefonla Boşama geçerlidir. Örneğin, bir kimse telefonla eşine karşı veya bir başkasına eşini boşadığını ifade ederse hanımı boşanmış olur.

Kalpten Boşama Niyetinde Bulunmak

Sırf kalpten niyet edilmesiyle ve akıldan geçirilmesiyle boşama olmaz. Çünkü boşamanın rüknü olan irade beyanı açık veya kinayeli (kapalı) sözlerle söylenmedikçe veya yazılmadıkça boşama gerçekleşmez. Bir hadiste belirtildiği gibi ***bu ümmet, dili ile söylemedikçe ve amelini yapmadıkça kalbinden geçenlerden sorumlu değildir.***[532]

Şarta Bağlı Boşama

Boşamanın bir şarta bağlanması durumunda bu şart gerçekleşince boşama da gerçekleşir. Bu şart gerçekleşene kadar evlilik devam eder. Örneğin kocanın hanımına, "Benden izinsiz evden çıkarsan boşsun" demesi gibi ki, bu durumda kadının izinsiz evden çıkmasıyla boşanmış olur.[533]

Kadına Boşama Yetkisinin Verilmesi

İslâm hukukunda boşama yetkisi prensip olarak erkeğe verilmiştir. Fakat nikâh akdinde şart koşulması halinde kadın da bu yetkiye sahip olabilir. Akid esnasında kadının boşama yetkisine sahip olabilmesi için teklifin kadın tarafından yapılmış olması şarttır.

Örneğin kadın, erkeğe, "Boşama hakkı elimde olmak üzere seninle evlendim" dese, erkek de, "Evet bu şekilde seni eş olarak kabul ettim" dese boşama yetkisi kadına verilmiş olur.

Böyle bir şart bulunmadığı halde akidden sonra herhangi bir zamanda kocanın karısına boşama yetkisini vermesi de mümkündür.

---

532 Buhârî, İmân, 15; Müslim, İmân, 201-202; Ebû Davud, Talâk, 15; Tirmizî, Talâk, 8.
533 Zühaylî, *el-Fıkhü'l-İslâmî*, 7/442.

Boşama yetkisi bir süre için verilebildiği gibi süresiz olarak da verilebilir. Şayet boşama yetkisi bir süre ile sınırlandırılmaksızın verilmişse bunun süresi, yetkinin verildiği meclis ile sınırlıdır.

Koca eşine boşama yetkisi vermeden önce kendisi boşama yetkisine sahip olduğu gibi, bu yetkiyi eşine verdikten sonra da kendisinin bu hakkı devam eder.

Koca tarafından kadına verilen bu boşama yetkisi kadının bir mülkü gibi olduğu için bundan kocanın geri dönmesi geçerli değildir.[534]

Kadının Boşama Davası Açması

İmâm-ı Âzam ile İmam Ebû Yusuf'a göre kadın, yalnız cinsî ilişkiyi engelleyen iktidarsızlık, cinsel organın kesilmiş veya husyelerinin (yumurtaların) çıkarılmış olması gibi nedenlerden dolayı boşama davası açabilir.

İmam Muhammed'e göre ise kadın yalnız bu üç nedenden değil, kocasıyla beraber yaşadığı takdirde zarar göreceği her kusur ve hastalıktan dolayı boşama davası açabilir.

Şâfiîler'e göre kadın şu beş sebepten dolayı boşama davası açabilir:

1. İktidarsızlık.
2. Cinsel organının kesik olması.
3. Delilik.
4. Cüzzam.
5. Baras (alaca) hastalığı.

Mahkeme Kararıyla Boşama

Mahkeme kararıyla boşanan kimseler dinen bâin (kesin ve yeniden nikâh icap eden) bir boşama ile boşanmış olurlar. Bu kimseler isterlerse (geride kalan iki boşama hakkıyla) yeniden nikâhlanarak evlenirler.

534 İbn Âbidîn, *Reddü'l-Muhtâr*, 3/332.

Boşama Hakkı Niçin Kadının Elinde Değil?

Nikâh, elde etmesi kolay fakat elde tutması zor bir emanettir. Dinimizde insan hürriyetine ve şahsın tercihine çok önem verildiği için her söz ciddîye alınmaktadır. Akıllı ve bulûğa ermiş her şahıs, evlilik, alışveriş gibi muamelelerde tam bir hürriyete sahiptir. Hukuka uyduktan sonra istediği tercihi yapabilir. İşte boşanma olayı da şaka kabul etmeyen, her sözün karar kabul edildiği bir mesele olunca, bunda dikkat, sabır, acele etmemek, hislere kapılmamak, düşünerek karar vermek daha önemli olmaktadır.

Bir konuda tam bir sorumluluk alan ile tercihine göre serbest hareket eden kimse aynı davranmaz. Dinimizde erkek ailenin düzen, geçim, koruma, barınma, sağlık, eğitim gibi temel sorunlarını üstlendiği için, nikâh taşıma emaneti ve boşama yetkisi de ona verilmiştir.

Kadının aile içinde herhangi bir harcama zorunluluğu da yoktur.

Kadın erkeğe nisbetle daha hissî, kapılgan ve zayıftır. Şayet boşama hakkı kadına da verilmiş olsaydı pek çok kadın hislerine kapılarak bu hakkı hemen kullanırdı. Bu da evlilik hayatı için bir tehlike teşkil ederdi.

Bu ve benzeri hikmetlerden dolayı kadına boşama hakkı verilmemiştir.

Kadın Boşama Hakkına Nasıl Sahip Olur?

Kadının boşanma hakkı hepten elinden alınmış ve yolu tıkanmış değildir. Kadın şu üç yolla boşanma hakkını elde eder:

1. Kadın nikâh esnasında veya daha sonra boşama hakkını ister. Koca da kabul ederse, kadının hâkime gitmeden boşama hakkı olur. Kadın bu hakkı, kocadan alacağı mehrine sayabileceği gibi, hiç karşılıksız da alabilir. Koca bu hakkı, süreli veya süresiz verebilir.

2. Kadın bir bedel vererek kocanın kendisini boşamasını isteyebilir. Koca kabul ederse, boşama gerçekleşir.

3. Kadın boşanmak için hâkime müracaat eder. Zaruret olunca, kadın hakeme ve mahkemeye gider. Bu yol her zaman açıktır; gerektiği zaman kullanılabilir.

Kadın geçimsiz erkeği idare edemezse, onunla kavgaya girmez. Durumu değerlendirmek üzere her iki taraftan birer ehil kişi hakem olarak seçilir. İki ailede bu işte hakemlik yapacak kapasitede kimse yoksa başka insanlar bulunur. Onlar olayı çözemezse, durum hâkime yani mahkemeye intikal eder. Hâkim ya problemi çözer, hayat normale döner ya da usulünce nikâhı fesheder, kadını çileden kurtarır.

Şunu da hatırlatalım ki, bir kadının yersiz, sebepsiz ve gereksiz bir şekilde kocasından boşanmayı istemesi tehlikelidir. Allah Resûlü (s.a.v) bu konuda kadınları şöyle uyarmıştır:

"Hangi kadın bir sıkıntı içinde değilken gereksiz yere kocasından boşanmayı isterse, ona cennetin kokusu haramdır." [535]

Bedel ile Boşanma

Dinimizde evli kadın kocasına vereceği bir bedel karşılığında kendisini boşamasını isteyebilir. Erkek kabul ettiğinde kesin bir boşama gerçekleşir. Bu da kadın için bir çıkış yoludur.

Boşama bedeli olarak verilecek miktarın bir sınırı yoktur; kadın gücünün yettiği para, altın, gayri menkul ve bir hizmeti bedel olarak sunabilir. Kocanın, kadından mehrinden fazlasını istemesi mekruhtur.

Konu ile ilgili Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle buyrulmuştur:

"Eğer erkek ve kadının, Allah'ın sınırlarında duramayacaklarından korkarsanız, o zaman kadının *(geçinemediği kocasında ayrılmak için)* ***bir bedel vermesinde ikisine de bir günah yoktur."*** [536]

---

535 Ebû Davud, Talâk, 18; İbn Mâce, Talâk, 21; Ahmed, *Müsned*, 5/277; Hâkim, *Müstedrek*, 2/200.

536 Bakara 2/229.

Bedel ile boşama gerçekleşince kadın kesin bir boşama ile (bâin talâkla) boşanmış olur. Yeniden birleşmek isterlerse tekrar nikâh kıyılması gerekir. Bu tür bir boşamada ayrıca hâkimin hükmüne ihtiyaç yoktur.[537]

Kadına Yaklaşmamak İçin Yemin Etmek

Bir koca, kızdığı hanımına yaklaşmamak için yemin ettiğinde bunun hükümleri vardır. Bu durum Kur'an ve Sünnet'te mevcut olup, işin usulü belirlenmiştir.

Koca, Allah'ın adını zikrederek, "Vallahi bundan sonra sana yaklaşmayacağım, seninle cinsî yakınlıkta bulunmayacağım" derse böyle bir yemini yapmış olur.

Böyle bir yeminde süre belirtilmemişse, hanımdan ayrı kalma süresi dört aydır. Dört ay dolmadan yemini bozup hanımına dönen koca, sadece yemin kefâreti öder. Tavsiye edilen de budur.

Koca dört aydan sonra dönerse, dönüş hakkı vardır, fakat koca bu kadar süre hanımını ihmal etmenin cezası olarak kesin bir boşama hakkını kullanmış sayılır. Yeni bir nikâh gerekir.

Koca hanımından ayrı kalmaya yemin ettiği gibi, bu yemini bozduğu takdirde bazı şeyleri yapmaya söz verirse, onları yerine getirmesi de gerekir. Meselâ, "Allah adıyla yemin ederek söylüyorum, seninle dört ay içinde cinsî temasta bulunursam üzerime hac farz olsun" diye bir adakta bulunabilir. Yeminini bozup hanım ile cimâ yaptığında, hacca gitmesi üzerine farz olur. Veya, "Vallahi bu süre içinde seninle cinsî temasta bulunursam sen benden boş ol!" derse, bu süre içinde yeminini bozup cimâ yaparsa, hanımı bir boşanma ile boşanmış olur.[538]

---

537 Mevsılî, *el-İhtiyâr*, 3/156; Molla Hüsrev, *ed-Dürer*, 1/389. Şâfiî mezhebinde ağırlıklı olan görüşe göre bedelle boşanma, normal bir boşanma değil, fesih anlamındadır.

538 Dâmâd, *Mecmaü'l-Enhur*, 1/441; Mevsılî, *el-İhtiyâr*, 3/151. Şâfiîler'e göre bu durumda boşama kendiliğinden sona ermez; koca ya eşini boşar veya kadının başvurmasıyla hâkim aralarını ayırır. Her iki durumda da ric'î (yani yeni nikâh olmadan dönülebilecek) boşama meydana gelir.

En güzeli böyle bir yemini yapan koca, başka bir şart ve adak söylemeksizin; sürenin dolmasını beklemeden yemini bozup yemin kefâreti ödemeli ve bu sıkıntıyı en kolay yoldan atlatmalıdır.

Hanımını Mahrem Bir Yakınına Benzetmek (Zıhâr)

Bir kimse, nikâhındaki hanımına, onu kendisine haram etmek kastıyla, "Sen bana annem gibisin" veya, "Sen bana annemin sırtı gibisin" yahut "Sen benim için bacım gibisin" dese, bu sözün bir hükmü ve cezası vardır. Buna dinimizde "zıhâr" denir. Zıhâr sırt anlamındadır. Genelde mahrem kadının sırtı zikredilerek bu benzetme yapıldığı için bu işe "zıhâr" ismi verilmiştir.

Zıhâr yapmak haramdır, fakat yapılınca geçerlidir.

Bu benzetme kendileriyle ebediyen evlenme yasağı olan bir kadın üzerinde yapıldığı zaman hükmü olur, kefâreti gerekir.

Bu kadınlar anne, kız kardeş, teyze, hala, sütanne, kayınvalide gibi kendisiyle hiçbir zaman evlenemeyeceği kimselerdir. Hanımını kendisiyle evlenebileceği bir kadına benzetmekle bu hüküm gerçekleşmez ve bir şey lâzım gelmez.

Zıhâr yapan kimsenin kefâret verinceye kadar karısıyla cinsî ilişkide bulunması veya öpmek, kucaklamak, avret yerine bakmak gibi cimâya yol açacak davranışlarda bulunması haramdır.

Hanım, zıhâr yapan kocasından bir an evvel kefâretini ödeyip kendisine yaklaşmasını talep edebilir. Kocası kefâret ödemeyi kabul etmiyorsa kadın durumu hâkime götürebilir. Hâkim, kefâret ödeyip hanımına yaklaşması için kocayı zorlar. Koca imkânı olduğu halde kefâret ödemiyor ve zıhârı bahane edip hanımına eziyet ediyor olabilir. Hâkim buna mani olur.

Kur'ân-ı Kerîm'de böyle bir işin cezası şöyle belirtilmiştir:

"Kadınlardan zıhâr ile ayrılmak isteyip de sonra söylediklerinden dönenlerin karılarıyla temas etmeden önce bir köleyi hürriyete kavuşturmaları gerekir. Size öğütlenen budur. Allah

yaptıklarınızdan haberdar olandır. Buna imkân bulamayan kimse temas etmeden önce aralıksız olarak iki ay oruç tutmalıdır. Buna da gücü yetmeyen altmış fakiri doyurur. *(Bu hafifletme)* ***Allah'a ve Resûlü'ne inanmanızdan dolayıdır. Bunlar Allah'ın hükümleridir. Kâfirler için acı bir azap vardır."*** [539]

Demek ki zıhâr yapan kimsenin ödeyeceği kefâret sırasıyla şudur:

1. Bir köle âzat etmek. Bugün için bunu uygulama imkânı yoktur.

2. Altmış gün peş peşe oruç tutmak. Buna gücü yetmeyecekse,

3. Altmış fakiri sabah akşam doyurmak. Bir fakiri altmış gün doyurmak da yeterlidir.

Zıhâr yapan koca, kefâret vermekten ve hanımına yaklaşmaktan kaçındığı takdirde mahkeme eşleri ayırma yoluna gider.[540]

Bir erkek hanımına, "Sen bana annem gibisin" dediğinde bu söz üç niyetle söylenmiş olabilir:

1. Kıymet ve değerini anlatmak için. Buna bir şey lâzım gelmez.

2. Kendine haram yapmak için. Bu, zıhâr olur.

3. Boşamak için. Bu, kinayeli bir sözle boşamak olur.

Bir erkeğin hanımına, "bacım", "kardeşim" veya "kardeşçiğim" demesi yasaktır, mekruhtur.[541]

Günümüzde Boşanma

Boşamanın hukuku ilgilendiren yönleri ve sonuçları vardır. Günümüzde evlilik gibi boşanma da yetkili kurumlara tescil ettirilmelidir.

Boşamak, bir çift sözle kadının bütün hukukunu bitirmek değildir. Bu kadının mehri, nafakası, iddet müddetince kalacağı yer, çocukların nesebinin tesbiti, bakım ve terbiyesi, mirasçıların belirlenmesi gibi hukuku ilgilendiren birçok hak ve görevler vardır.

---

539 Mücâdile 58/3-4.

540 Dâmâd, *Mecmau'l-Enhûr*, 1/496; Mevsılî, *el-İhtiyâr*, 1/161; İbnü'l-Hümâm, *Fethu'l-Kadîr*, 4/219-231.

541 Ebû Davud, Talâk, 16. İbnü'l-Hümâm, *Fethu'l-Kadîr*, 4/225.

Bütün bunları dikkate alan son devir Osmanlı hukukçuları aile hukukuyla ilgili yaptıkları yeni düzenlemelerde evliliğin ve boşanmanın ilgili ve yetkili makamlara ayrıca onaylatılmasını gerekli görmüşlerdir.[542]

Boşama yetkisinin erkekte olması, hakları korumak için yeterli değildir. Konu erkeği aşıyor.

Bugün boşanma konusunda doğabilecek haksızlıkları ve özellikle kadının zararını önlemek için, dinimizin tavsiye ettiği usul takip edilmelidir.

Kocanın, yuvayı devam ettirmek için söz ve tavırla yapabileceği bir şey kalmamış ise, ikinci safhaya geçilmelidir. Bu safha arabulucu hakemlere gitmektir.

Hakemler her iki aileden seçilir. Hakem seçilen kimseler akıllı, bulûğa ermiş, tecrübeli, adaleti gözeten, en yakın çevreden, samimi olarak barış isteyen iki müslüman olmalıdır. Yakın aile çevresinde bu vasıflarda kimse yoksa diğer müslümanlardan da olabilir.

Hakemlerden de olumlu sonuç çıkmazsa, sonuç ayrılmaktır. Bu safha hâkimi ilgilendirir. Konuyu mahkemeye intikal ettirmelidir.

Koca hanımını dinin mubah gördüğü bir yolla boşamış ve dönüş imkânı kalmamış ise, hem kendisinin hem de boşadığı kadının başkasıyla evlilik yolunu açması lâzımdır. Bunun için sözlü boşamak yeterli değildir; mahkemeye gidip boşamayı ayrıca tescil ettirmesi gereklidir.

542 bk. Döndüren, *Delilleriyle Aile İlmihali*, s. 452-454.

EVLİLİĞİN SONA ERMESİYLE OLUŞAN HAKLAR

Bir evlilik boşanma, ölüm veya hâkimin ayırması ile son bulur. Bu durumlarda kadını ve erkeği ilgilendiren bazı hükümler vardır. Bunların içinde en önemli olanlarını zikredeceğiz. İddet bunların başında gelir.

İDDET

İddet, sözlükte "saymak" anlamına gelir.

Fıkıhta iddet, "Kocası ölen, boşanan veya evliliği feshedilmiş kadının, bu evlilikle ilgisinin tamamen kesilmesi ve başkasıyla evlenecek hale gelebilmesi için beklemesi gereken müddet" olarak tarif edilmiştir.[543]

İddetin Sebep ve Hikmetleri

İddetin bazı hikmetleri içinde şunları zikretmek mümkündür:

a) Ric'î (yeniden nikâh gerekmeden kadına dönüş imkânı veren) boşamada bir düşünme fırsatı vermek ve yeniden evlilik hayatına dönebilme imkânını hazırlamak.

b) Dönüşü olmayan boşamalarda veya hâkimin nikâhı feshetmesinde kadının eski kocasından hamile olup olmadığını tesbit etmek.

c) Vefat eden kocasının hatırasına bağlılığını ve vefasını ispat için kadına fırsat tanımak.

d) Boşanıp tekrar evlenmeyi güçleştirerek aile bağını korumak ve suistimalleri önlemek.[544]

e) En önemli sebep, yüce Allah'a itaattir. Yüce Allah, boşanan veya kocası ölen kadının beklemesi gereken süreyi belirlemiş ve bunun yapılmasını emretmiştir.

Boşanan veya kocası ölen kadının hamile olmadığı kesin bilinse, hatta kadın çocuk yapamayacak bir hastalığa sahip olsa, yine belirlenen süre evlenmeden beklemelidir.

---

543 Karaman, *Mukayeseli İslâm Hukuku*, 1/328.

544 Zühaylî, *el-Fıkhü'l-İslâmî*, 7/627.

İddetin Çeşitleri

İddetin çeşitleri şunlardır:

1. Boşanmış Kadının İddeti

Boşanmış bir kadın hamile değilse ve âdet görüyorsa bunun iddeti üç hayızdır. Diğer mezheplere göre üç temizlik süresidir. Konuyla ilgili Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle buyrulmuştur:

"Boşanmış kadınlar, bizzat kendileri üç hayız müddeti beklerler." [545]

Kadın temiz günlerinde boşanmışsa, üçüncü aybaşı halinden temizlenince iddeti tamamlanmış olur. Ancak hayızlı iken boşanmışsa, içinde bulunduğu hayız halinin dışında üç hayız sonunda iddeti bitmiş olur.

Nikâh kıyıldığı halde cinsî ilişkiye girmeden önce boşanan kadın ise iddet beklemez. Konuyla ilgili Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle buyrulmuştur:

"Ey iman edenler! Mümin kadınları nikâhlayıp da kendileriyle cinsî ilişkiye girmeden boşarsanız, onlar için sayıp bekleyeceğiniz bir iddet süresi yoktur." [546]

2. Küçüklerin ve Yaşlıların İddeti

Ergin olmayan veya yaşlılıktan dolayı hayız görmeyen kadınların iddeti üç aydır. Konuyla ilgili Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle buyrulmuştur:

"Kadınlarınız içinden âdetten kesilmiş olanlarla, henüz âdetini görmemiş bulunanların iddetleri konusunda tereddüt ederseniz, onların bekleme süresi üç aydır." [547]

Genelde kadınların âdetten kesilme yaşı elli beştir.[548]

---

545 Bakara 2/228.

546 Ahzab 33/ 49.

547 Talâk 65/4.

548 Şâfiîler'e göre âdetten kesilme yaşı altmış ikidir.

3. Hamile Kadının İddeti

Kocanın ölümü veya boşama sırasında hamile olan kadının iddeti doğumla sona erer. Konuyla ilgili Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle buyrulmuştur:

"Hamile olanların bekleme süresi doğuma kadardır." [549]

Hamilelik sebebiyle iddet bekleyene, belirli bir süre yoktur. Boşamadan veya ölümden sonra ister bir gün, ister daha az bir müddet sonra doğum yapsın iddeti tamam sayılır.[550]

İddet bekleyen kadın düşük yaparsa, düşüğün organları belirgin ise iddet sona erer; değilse ölüm veya boşama iddetini tamamlar.

4. Kocası Ölen Kadının İddeti

Kocası ölen kadın hamile ise iddeti doğumla sona erer. Şayet kadın hamile değilse onun iddeti dört ay on gündür. Konuyla ilgili Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle buyrulmuştur:

"Sizden ölenlerin geride bıraktıkları eşleri *(evlenmeden)* ***kendi başlarına dört ay on gün beklerler."*** [551]

Ölüm iddeti için eşler arasında cinsel temas şartı aranmadığı gibi kadının hayız görecek yaşta olup olmaması da sonucu değiştirmez. Kocası ölen her kadın, bu iddeti bekler; çünkü âyetin mânası hepsini içine alacak şekildedir.

Bazı âlimler, kocası ölen kadınlar ile boşanan kadınların iddet müddetince evde kalma konusunu farklı değerlendirmişlerdir. Âyetlerde boşanan kadınların kocalarının evinde beklemeleri söylenirken, kocası ölen kadınlar için yer belirtilmeden sadece ***"dört ay on gün"*** [552] beklerler buyrulmuştur.

---

549 Talâk 65/4.

550 Bilmen, *Hukûk-ı İslâmiyye Kamusu*, 2/375.

551 Bakara 2/234.

552 Bakara 2/234.

Bazı âlimler kadın için kalma, barınma ve korunma olarak neresi uygunsa iddetini orada bekler demişlerdir.[553]

5. Kocası Kaybolan Kadının İddeti

Bu konuda *Osmanlı Hukuk-ı Aile Kararnâmesi*'nde Mâlikî ve Hanbelî mezhebinin görüşü ile amel edilmesi tercih edilmiştir.

Buna göre kaybolan kişinin hayatından ümit kesildiğinden itibaren dört yıl geçince eşi, kayıplığın tesbitini ve ayrılık kararının verilmesini isteyebilir. Hâkim, eşleri ayırınca kadın dört ay on gün ölüm iddetini bekler, sonra serbest olur.

Osmanlı Hukuk-ı Aile Kararnâmesi'nde bu fetva kanunlaştırılmıştır.[554]

Ölen Kocaya Yas Tutmak

Kocası ölen bir kadın, onun hatırasına hürmeten yas tutar. Bu yasın süresi dört ay on gündür. Gayesi, ölene kadar hayatı paylaştığı kocasına vefa göstermek, dini ve dünyası adına en büyük yardımcısını kaybettiğine üzülmektir. Kadın için bir faydası da, bu süre içinde kadın kendini dinler, dengeler ve yeniler. Böylece yeni hayatı taşıyacak gücü elde eder.

Bir önemli hedef de kadının vefat eden kocasından hamile olup olmadığını tesbit etmek, hamile ise nesebi belirlemek ve korumaktır.

Bir diğer önemli sebep yüce Allah'ın bu konudaki emrine uymaktır.

Hanefî mezhebi âlimleri üç boşanma ile boşanıp kocasıyla bütün bağları kopan kadının da bu yası tutması gerektiğini söylemişlerdir. İmâm Şâfiî ise gerekmeyeceği görüşündedir.[555]

Doğrusu bazı boşanmalar vardık ki, yas değil sevinç sebebidir. Yuvayı âfete dönüştüren bir kocadan veya kadından kurtulmak, mutlu olacağı ikinci bir yuvaya imkân bulmak her iki taraf için de rahmettir.

---

553 Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 7/436; Abdürrezzâk, *Musannef*, nr. 12050-12060.

554 Karaman, *Mukayeseli İslâm Hukuku*, 1/316; Döndüren, *Delilleriyle Aile İlmihali*, s.463.

555 Kâsânî, *Bedâi*, 4/462 (Beyrut 1997).

Koca dışındaki yakınlar için tutulacak yas süresi üç gündür.

Bu süre içinde kadının süslenmesi, koku sürünmesi, kına yakması, gözlerine sürme çekmesi, altın ve gümüş takılar takınması, göz alıcı ve süslü elbiseler giyinmesi haramdır.

Yas için siyah giyinmek şart değildir. Kadın yas günlerinde normal günlük elbiseleri ile durabilir.

Bu hususta Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyurmuştur:

"Allah'a ve âhiret gününe inanan kadının, bir ölü için üç geceden fazla yas tutması helâl olmaz. Sadece kocası için dört ay on gün yas tutar." [556]

Kocası ölen kadın, yas süresince kocasının evinde kalır. Ancak bir zaruret olursa evin dışına çıkabilir veya başka bir eve geçebilir. Şu durumlar birer zarurettir.

1. Ev eski olup yıkılma tehlikesi varsa,

2. Ev kira olup kira bedeline güç yetmez veya ev sahibi çıkarmaya zorlarsa,

3. Geçimini temin edemez, çalışması gerekirse,

4. Sağlık ve tedavi için oturduğu beldede yeterli doktor ve ilâç yoksa,

5. Kaldığı evin vârisleri çok olup kendisine yetecek kadar yer ve pay kalmazsa,

6. İlk evde kaldığı sürece malı, canı ve namusu için zarar göreceğini bilirse başka yere intikal edebilir. Artık onun yas tutacağı ev o yeni yer olur.[557]

Kocası ölen bir kadın devlet memuru veya özel bir şirkette görevli ise, geçim zarureti ve görevi icabı evin dışına çıkabilir. Buna müsaade edilmiştir.[558]

---

556 Buhârî, Talâk, 45 (4918); Müslim, Talâk, 58.

557 Kâsânî, *Bedâi*, 4/451; Muhyiddin Abdülhamid, *el-Ahvâlü'ş-Şahsiyye*, s. 347-348. Bu konuda geniş açıklama ve deliller için bk. Zeydân, *el-Mufassal fî Ahkâmi'l-Mer'e*, 9/202-218.

558 bk. Zeydân, *el-Mufassal fî Ahkâmi'l-Mer'e*, 9/216.

Kocası ölen kadına miras bırakılmamış olup kadın çalışmak zorunda kalabilir. Bu durumda kadın, imkân bulursa hem çalışır hem de iddetini bekler,[559] usulünce yasını tutar. Dört ay on günden sonra başkası ile evlenme yolu açık olur.

Diğer önemli bir husus da günümüzde hac için yol hazırlığı yapan veya yola çıkan bir kadının kocasının ölmesi durumunda ne yapacağıdır.

Kadın kocası ile birlikte veya onun izni ile farz olan haccını yapmak için resmî makamlara müracaat etmiş, izin almış, yol hazırlığı yapmış olduğu bir sırada kocası ölürse, duruma bakılır:

Bu yolculuğu tehir edince hiçbir zararı olmayacak ve daha sonraki senelerde gitmesi zora girmeyecekse hacca gitmeyip bekler. Fakat gitmeyince yeniden hac imkânı bulamayacak veya çok zorda kalacaksa, hac yoluna devam eder.[560]

Hz. Âişe (r.ah) validemiz kız kardeşi Ümmü Gülsüm (r.ah) vefat eden kocasının iddetini beklerken, onu umreye götürmüştür.[561]

Bu arada yanında bir mahreminin bulunması gerekir. Mahremi yoksa veya olup da onun yol masraflarını karşılayacak parası bulunmazsa, farz haccı için Şâfiî mezhebinin fetvası ile amel edebilir.

Bu durumda, gidiş geliş süresince yol emniyeti olmalı ve ayrıca yanında tanıdık, güvenilen bir kadın topluluğu bulunmalıdır.

559 Müslim, Talâk, 55; Ebû Davud, Talâk, 41; Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 7/436.

560 Kurtubî, *el-Câmi li-Ahkâmi'l-Kur'ân*, 2/162-163 (Beyrut 1998); *Şirbînî, Mugni'l-Muhtâc*, 3/329-351 (Beyrut 1997); Zeydân, *el-Mufassal fî Ahkami'l-Mer'e*, 9/210211.

561 Abdürrezzâk, *Musannef*, nr. 12053-12054; Kurtûbî, *el-Câmi li-Ahkâmi'l-Kur'ân*, 2/162-163; Kâsânî, *Bedâi*, 4/451.

BOŞAMA ile İLGİLİ SORULAR[562]

Soru: Bir kimse hanımına, "Sen anam bacımsın" demekle hanımı boşanır mı?

Cevap: Hayır, boşanmaz.[563] Ancak, "Bundan böyle anam bacım ol" derse ve boşamaya niyet ederse boşanır.[564]

Soru: Bir kimse hanımına, "Sen anam bacım gibisin" demekle hanımı boşanır mı?

Cevap: Boşamaya niyet etmesi durumunda boşanır.[565]

Soru: Eşlerden birinin zina yapmasıyla nikâh bozulur mu?

Cevap: Hayır, nikâh bozulmaz. Ancak Kur'an'da çok çirkin bir iş olarak tanıtılan zina, en büyük günahlardandır. Ağır cezası vardır. Suç kesin olarak tesbit edilip ceza uygulanınca, zaten evlilik sona ermiş olur.

Soru: Boşamada şahit tutmanın hükmü nedir?

Cevap: Tavsiye edilmiş olup güzeldir.[566]

Soru: Ehl-i kitap olan karı-kocanın evliliklerini sürdürürken koca İslâm'a girerse nikâhları bozulur mu?

Cevap: Hayır, bozulmaz. Çünkü müslüman bir erkeğin Ehl-i kitap olan bir kadınla evlenmesi câizdir. Fakat kadının müslüman olması durumunda nikâh bozulur.

Soru: Bir kimse hanımına, "Seni boşamak boynuma borç olsun" demekle hanımı boşanır mı?

Cevap: Hayır, boşanmaz.

Soru: Bir kimse, "Ahmet'in evine gidersem hanımım boş olsun" derse ve Ahmet öldükten sonra vârislere intikal eden bu eve giderse hanımı boşanır mı?

Cevap: Hayır, boşanmaz.

---

562 Bu kısım Hasip Asutay'a ait Semerkand yayınlarından çıkan *Nikâh ve Boşanma* adlı eserinden istifadeyle hazırlanmıştır.

563 İbn Âbidîn, *Reddü'l-Muhtâr*, 3/470.

564 Mehmed Zihni, *Nimet-i İslâm*, s. 69.

565 İbn Âbidîn, *Reddü'l-Muhtâr*, 3/470.

566 Talâk 65/2.

Soru: Kişi hanımı için, "Bu eşim değildir" derse hanımı boşanır mı?

Cevap: Niyet etmesi durumunda hanımı boşanır.[567]

Soru: Bir kimseye, "Hanımın var mı?" diye sorulduğunda yoktur derse hanımı boşanır mı?

Cevap: Hayır, boşanmaz.

Soru: Bir kimse kendisini dinden çıkaracak bir söz söylese veya bir davranışta bulunsa hanımı boşanır mı?

Cevap: Evet, bu durumda hanımı hemen boşanır. İslâm'a tekrar dönünce her iki taraf isterlerse yeniden birbiriyle evlenebilir.[568] Küfre giren kadın ise ancak iddeti içerisinde eski kocasıyla evlenebilir.

Soru: Kişi öfke halinde karısını boşadığını bilse fakat sayısını bilmezse kaç talâkla boşamış olur?

Cevap: Bir talâkla boşamış olur.[569]

Soru: Kişi hanımı için 'aramızda nikâh yoktur' derse hanımı boşanır mı?

Cevap: Boşama niyetiyle demesi durumunda boşanır.[570]

Soru: Bir kimse hanımına hitaben, 'Benim hanımım değilsin', derse hanımı boşanır mı?

Cevap: Boşamaya niyet etmesi durumunda boşanır.[571]

Soru: Bir kimse hanımına 'Evimden çık git, annenin evine git' dese ne lâzım gelir?

Cevap: Eğer boşama kastıyla söylememiş ise bir şey lâzım gelmez; fakat boşama kastıyla söylemişse karısı boş olur.[572]

---

567 Çeşmîzâde, *Hulâsatü'l-Ecvibe*, 1/358.

568 Şâfiîler'e göre iddet müddeti içinde İslâm'a dönerse yeniden nikâh kıyması gerekmez (bk. Zühaylî, *el-Fıkhü'l-İslâmî*, 7/157).

569 Çeşmîzâde, *Hulâsatü'l-Ecvibe*, 1/51.

570 Çeşmîzâde, *Hulâsatü'l-Ecvibe*, 1/54.

571 Çeşmîzâde, *Hulâsatü'l-Ecvibe*, 1/52.

572 Heyet, *el-Fetâva'l-Hindiyye*, 2/353.

SEKİZİNCİ BÖLÜM

ÇOCUĞA KARŞI HAK ve SORUMLULUKLAR

"Bir baba çocuğuna güzel terbiyeden daha hayırlı bir hediye (ve miras) vermemiştir."

Hadis: Buhârî, *et-Târîhü'l-Kebîr*, 1/422; Tirmizî, Birr, 33; Ahmed, *Müsned*, 3/412; Hâkim, *Müstedrek*, 4/70.

ÇOCUK İLÂHÎ BİR EMANETTİR

Çocuk aileye yüce Allah'ın en büyük hediyesi ve emanetidir. Baba ve anne bu emanetten sorumludur. Emanetin sahibi yüce Allah müminlere şu emri vermiştir:

"Ey iman edenler! Kendinizi ve ailenizi cehennem ateşinden koruyun. O öyle bir ateştir ki yakıtı insanlar ve taşlardır." [573]

Bu ateşten nasıl korunalım diye soranlara rahmet Peygamberimiz (s.a.v) şu cevabı vermiştir:

"Onlara yüce Allah'ın sevdiği şeyleri yapmalarını emredin; O'nun sevmediği şeyleri de kendilerine yasak edin." [574]

Hz. Ali (r.a), âyetin mânasını şöyle açıklar:

"Kendiniz hayrı öğrenin, ailenize de öğretin ve çocuklarınıza güzel edep verin." [575]

Kur'an'ın tercümanı Abdullah b. Abbas'ın (r.a) âyetle ilgili şu açıklaması çok önemli:

---

573 Tahrîm 66/6.

574 Süyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr*, 8/225.

575 Hâkim, *Müstedrek*, 2/494; Beyhakî, *Medhal*, 372; Süyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr*, 8/225.

"Ey müminler, önce siz Allah'a itaat edin, haramlardan kaçının, sonra ailenize Allah'ın ibadet ve zikrini emredin ki Allah hepinizi ateşten kurtarsın." [576]

Şu hadis-i şerifler bütün insanlığa hitap ediyor:

"Hepiniz çobansınız. Hepiniz gözetmekle görevli olduğunuz şeylerden sorumlusunuz. Devlet başkanı yönettiği kimselerden, erkek ailesinden, kadın evinden, hizmetçi kendisine emanet edilen şeylerden sorumludur." [577]

"İnsan öldüğü zaman bütün amelleri kesilir; ancak şu üç yoldan kendisine sevap gelmeye devam eder:

1. *İnsanlara faydası devam eden hayır ve sadakalar.*

2. *İnsanların istifade ettiği ilim.*

3. *Anne babasına dua eden sâlih evlât."* [578]

"Bir baba çocuğuna güzel terbiyeden daha hayırlı bir hediye vermemiştir." [579]

Çocuk iyiye de kötüye de yönlendirilecek bir halde yaratılmıştır. Anne babası ve çevresi onu, iyi veya kötü yoldan birine meylettirir, çeker ve alıştırır. Bu konuda Hz. Resûlullah (s.a.v) şöyle buyurmuştur:

"Bütün çocuklar fıtrata uygun olan hak dini** (İslâm'ı) **anlayıp uygulamaya müsait olarak dünyaya gelir. Sonra, anne baba** (ve çevre) **onları; hıristiyan, yahudi veya mecûsî yapar." [580]

---

576 Hâkim, *Müstedrek*, 2/494; Süyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr*, 8/225.

577 Buhârî, Vesâyâ, 9; Müslim, İmâre, 20; Ebû Davud, Harac, 1, Tirmizî, Cihâd, 27.

578 Müslim, Vasiyyet, 14; Ebû Davud, Vesâyâ, 14; Nesâî, Vesâyâ, 8.

579 Buhârî, *et-Târîhü'l-Kebîr*, 1/422; Tirmizî, Birr, 33; Ahmed, *Müsned*, 3/412; Hâkim, *Müstedrek*, 4/70.

580 Buhârî, Cenâiz, 80, 93; Müslim, Kader, 6; Ebû Davud, Sünnet, 17; Tirmizî, Kader, 5.

ÇOCUĞA KARŞI İLK VAZİFELER

Çocuk konusunda ailenin yapması gereken bazı edepler vardır. Bunları şöyle özetleyebiliriz:

1. Doğumuna Sevinmek ve Şükretmek

Çocuk sevginin meyvesidir. Çocuk yüce Allah'ın aileye özel hediyesidir. Çocuğun kokusu, cennet kokusudur. Çocuk, annenin ciğerparesi, babanın göz aydınlığıdır.

Çocuk, yüce Allah'tan istenecek en güzel bir nimettir. Bu nimet, Allah için istenirse ebedî cennet nimetine dönüşebilir. Çocuk, anne ve babanın yapacağı en güzel duasıdır. Bu dua yüce Kur'an'da övülmüştür. Yüce Allah sevgili kullarının nasıl dua ettiğini şöyle haber vermektedir:

"Rahmân olan Allah'ın sevgili kulları şöyle dua ederler: Rabbimiz! Bize eşlerimizden ve nesillerimizden gözlerimizin aydınlığı olacak sâlih evlât ihsan et. Bizleri takvâ sahiplerine imam ve rehber yap..." [581]

Bir anne ve baba için en büyük sevinç sebeplerinden biri sevgilerinin meyvesi, vücutlarının bir parçası olan yavrularının doğumu olmalıdır.

Bu harika sanat ve ilâhî tecelli karşısında anne baba sevinmeli ve yüce Allah'a şükretmelidir. Ayrıca, olaydan ibret almalıdır. Anne baba kendi yaratılışlarını bilmez, fakat çocuklarının yokluktan varlık âlemine geçiş seyrinde kendileri de birer sebep olarak işin içindedirler. Ölüden diri çıkaran yüce Allah'ın bu sanatını seyreden bir insanın yüce Allah'a karşı imanı ve sevgisi artmalıdır.

Cahiliye devrindeki cahil insanlar, erkek çocuk doğunca sevinir, övünür; kız çocuğu doğunca üzülür ve dövünürdü. Çokları da halkın içinde utançtan kurtulmak için kız çocuğunu kumlara gömerek öldürürdü. Rahmet dinimiz bu anlayışı kökünden kaldırdı ve kız çocuklarını bu insanlık dışı vahşetten kurtardı. Günümüzde de bazı bölgelerde kız çocuklarına karşı bir soğukluk ve tepki vardır. Onları ikinci sınıf çocuk görmek yanlıştır.

---

581 Furkan 25/74.

Erkek çocuk doğdu, diye fazla sevinmemeli, kız çocuk doğdu diye de üzülmemelidir. Çünkü kişi, hangisinin kendisi için daha hayırlı olduğunu bilemez. Nice erkek çocuğa sahip kimseler var ki, "Keşke şu çocuk kız olsaydı!" derler.

Kızları güzelce yetiştirme hususunda Resûl-i Ekrem (s.a.v) şöyle buyurmuştur:

"Kimin iki kızı olur da onlara yanında bulundukları sürece güzel davranırsa, onlar kendisini cennete götürür." [582]

"İki kızı veya iki kız kardeşi olan kimse, yanında bulundukları sürece onlara iyi davranırsa, benimle o kimse cennette beraber oluruz." [583]

Bu müjde bir kız çocuğu için de verilmiştir.[584]

2. Kulağına Ezan Okumak

Yeni doğan bir yavrunun ismi verilmeden önce sağ kulağına ezan, sol kulağına kamet okunması sünnettir. Resûlullah (s.a.v), torunu Hasan'ın kulağına ezan okumuştur.[585]

Allah'ın Resûlü (s.a.v) şöyle buyurmuştur:

"Her kim yeni doğan bir çocuğun sağ kulağına ezan, sol kulağına da kamet okursa, o çocuğa ümmü sıbyan hastalığı *(havale ve cin çarpması)* ***isabet etmez."*** [586]

Çocuk ilk konuşmaya başladığı zaman, anne, baba, dede gibi kulların isminden önce yüce Allah'ın ismi öğretilmeli, "Allah" lafz-ı şerifi ve "lâ ilâhe illallah" sözü tekrar edilmelidir. Bu sevaptır. Çocuk mânasını bilmese de bu sözün bereketi, faydası ve feyzi vardır.

---

582 İbn Mâce, Edeb, 3 (nr. 3670); Hâkim, *Müstedrek*, 4/178.

583 Tirmizî, Birr, 13 (nr. 1914).

584 Hâkim, *Müstedrek*, 4/176; Münzirî, *et-Tergîb*, nr. 2943.

585 Ebû Davud, Edeb, 106 (nr. 5105); Tirmizî, Edâhî, 17 (nr. 1514); Ahmed, *Müsned*, 6/9.

586 Ebû Ya'lâ, *Müsned*, nr. 6780; İbnü's-Sinnî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, 443; Beyhakî, *Şuabü'l-İmân*, nr. 8619; İbn Hacer, *el-Metâlibü'l-Âliye*, nr. 2263.

3. Güzel Bir İsim Vermek

Yeni doğan bir çocuğa babasının ve annesinin güzel bir isim vermesi çocuğun ailesi üzerindeki haklarındandır.

İsim verilirken bazı edeplere dikkat etmelidir.

Çocuğa sadece yüce Allah'a ait olan isimler verilmez. Allah, Hudâ, Cenâb-ı Hak ve Rahmân isimleri böyledir. Ancak Rahmân, Kadir, Samed, Celil gibi yüce Allah'a ait sıfatlar, başlarına kulu mânasına gelen "abdü" eklenip, Abdurrahman, Abdülkadir, Abdüssamed, Abdülcelil şeklinde isim olarak verilebilir. Mânası, Rahmân, Kadir, Samed ve Celil olan Allah'ın kulu olur.

Resûlullah (s.a.v), ***"Allah katında en sevimli isimler Abdullah ve Abdurrahman'dır"*** [587] buyurmuştur.

Çocuklara Peygamberimiz'in (s.a.v) isimlerinden verilebilir. Bu tavsiye de edilmiştir. Bu, verilen kimse için bir şereftir, veren aile için de hayır ve bereket vesilesidir. Muhammed, Mustafa, Mahmut, Ahmed, Nezir, Beşir gibi isimleri ve diğerleri...

İsimlerin güzel olması âhirette de fayda verir. Peygamber Efendimiz (s.a.v),

"Sizler kıyamet gününde kendinizin ve babalarınızın isimleriyle çağrılacaksınız; öyleyse güzel isimler verin" [588] buyurmuştur.

Bunun için peygamberlerin, sahâbelerin, büyük âlimlerin, velîlerin, tarihte hayırlı işleriyle anılan sâlih insanların, kahramanların ve sanatkârların isimleri tercih edilmelidir.

Doğan çocuk ses verip ölse bile ona bir isim verilip öyle toprağa koymalıdır.

Mânası bozuk, söylenişi zor veya kötü olan bir ismi değiştirmeli, güzel anlamlı ve kolay ifade edilir bir isim vermelidir.

---

587 Müslim, Edeb, 2; Ebû Davud, Edeb, 61; Hâkim, *Müstedrek*, 4/274; Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 9/306.

588 Ebû Davud, Edeb, 61.

Resûlullah Efendimiz de (s.a.v) Âs ismini Abdullah ile değiştirmiştir. Ümmü Seleme validemizin kızının ismi, temizleyici mânasına gelen Berre idi. Peygamber Efendimiz (s.a.v) ismini Zeynep olarak değiştirdi.[589]

Çocuğa, tarihte küfür, zulüm ve isyanı ile meşhur olmuş kimselerin ismini vermemelidir.Yine şirk ve küfrü temsil eden varlıkların ismini de vermemelidir.

Çocuğa tek isim yeterlidir; fakat iki isim de verilebilir.

4. Akîka Kurbanı ve Sadaka

Doğan çocuk için kesilen şükür kurbanına akîka kurbanı denir. Bu da sünnettir. Kız çocuğunda olduğu gibi, erkek çocuk için de bir koyun kesilmesi yeterlidir.

"Resûlullah (s.a.v), Hz. Hasan ve Hüseyin için (r.anhüm) akîka kurbanı olarak birer koç kesmiştir." [590]

Allah Resûlü (s.a.v) buyuruyor:

"Her doğan çocukla beraber bir akîkası *(ona eziyet veren şey)* ***bulunur. Onun için kan akıtın*** *(akîka kurbanı kesin)* ***ve çocuktan eziyetleri uzaklaştırın."*** [591]

Akîka kurbanını kesmek babaya ait bir vazifedir. Babanın imkânı olmazsa, dede veya başka bir yakını da kesebilir. Bu kurban etinden ev sahipleri yiyebilir. Pişirip zengin fakir herkese verebilir.

Bu kurban, koç ve koyun cinsinden kesildiği gibi; büyük baş hayvanın bir hissesine girilerek de kesilebilir.

Akîka kurbanının belirli bir vakti yoktur. Çocuğun doğumunun yedinci günü kesilebildiği gibi, daha sonraki gün, ay ve yıllar da kesilebilir.

---

589 Buhârî, *Edebü'l-Müfred*, nr. 648, 820, 831; Müslim, Edeb, 14-19; Ebû Davud, Edeb, 62, Ahmed, *Müsned*, 2/430.

590 Ebû Davud, Edâhî, 20; Tirmizî, Edâhî, 16, 19; Nesâî, Akîka, 1; Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 8/324.

591 Buhârî, Akîka, 2; Ebû Davud, Edâhî, 20; Tirmizî, Edâhî, 16; Nesâî, Akîka, 2.

Akîka kurbanını kesmek için kurban bayramını beklemeye gerek yoktur.

Kurban kesmeye gücü yetmeyenler için bir vebal ve günah yoktur. Bu durumda az çok demeden sadaka vermek hayırlıdır.

Doğumun yedinci gününe gelindiğinde, çocuğun saçını kesip, kesilen saçın ağırlığınca altın veya gümüşü sadaka olarak vermek sünnettir. Ancak bu kesim çocuğa zarar verecekse terkedilir. Yine imkân dahilinde sadaka verilir.

Yeni doğan çocuğun ağzına mümkünse ilk olarak sâlih bir insan tarafından ağzında ezerek tatlı bir şeyin verilmesi de sünnet olup tavsiye edilmiştir. Mümkün olmazsa bir mahzuru yoktur.

5. Belirli Edepleri Öğretmek

Çocuk konuşmaya ve kendi başına yemeye başladığı zaman, ona sağ eliyle yemek yemesini söyleyip buna yavaş yavaş alıştırmalıdır.

Yemeği önünden yemeyi tavsiye etmelidir. Yemeğin başında besmele çekmeyi, sonunda "elhamdülillâh" demeyi öğretmeli ve bu konuda örnek olmalıdır.Yemekten sonra ellerini yıkamaya, günde belirli aralıklarla ağzını fırçalamaya alıştırmalıdır.

Uykuya yatarken kısa dualardan bir tanesini öğretmelidir. Besmele ile birlikte şöyle bir dua ezberletilebilir:

Rabbim,
Seni çok severim,
Rahmetini isterim,
Ruhum sana teslim,
Kapanırken gözlerim,
Hep adını söylerim,
Bismillâhirrahmânirrahîm.

Günlük Hayattaki Diğer Edepler

Çocuğa elbisesini giydirirken sağ ayak veya koldan giydirmeye başlamalı, ona bunun güzel olduğunu söyleyerek alıştırmalıdır.

Camiye ve eve sağ ayakla girmeyi öğretmelidir.

Eve girince evdekilere ve çocuklara selâm vermeli, onların buna nasıl karşılık vereceklerini öğretmelidir.

Tuvalete sol ayakla girip, sağ ayakla çıkmaya alıştırmalıdır.

Tuvalette taharet ve temizliğin nasıl yapılacağı öğretilmelidir.

Başkasının evine girerken zili çalmasını ve izin almasını öğretmelidir. Kapı açılmayınca veya izin verilmeyince geri dönülmesi gerektiği söylenmelidir.

Anne babaya, büyük ve küçük kardeşlere, komşulara, eve gelen yabancılara nasıl hitap edeceği öğretilmeli, güzel ifadeler seçilmeli, çirkin ve kaba sözler terkettirilmeli ve bu konuda kötü örnek olmaktan şiddetle kaçınmalıdır.

6. Namaza Alıştırmak

Çocuk okuma ve öğrenme yaşına gelince öğretilecek şeylerin başında kolay şekliyle namaz gelmektedir. Okuma yazmayı öğrenen çocuğa namazla ilgili bilgi ve duaları kısaca öğretmeye başlamalıdır.

Bu yaşlar, çocuğun her gördüğünü ve işittiğini anlama yaşı değil sevme, benimseme, beğenme ve taklit etme yaşıdır. On yaşına kadar çocuk namazı tam kılacak bilgi ve tecrübeye ulaştırılmalıdır. Bu konuda Resûlullah Efendimiz (s.a.v) şöyle buyurmuştur:

"Çocuğa yedi yaşında namazı kılmayı öğretiniz; on yaşına geldiğinde namaz kılmazsa zorlayın. Bu yaştan sonra yataklarını da ayırın."[592]

592 Ebû Davud, Salât, 26, Tirmizî, Mevâkıt, 182; Ahmed, *Müsned*, 2/187; Hâkim, *Müstedrek*, 1/197.

Diğer bir rivayette on üç yaşında namaz kılmazlarsa zorlama ve ceza emredilmektedir.[593]

Namazla ilgili gerekli bilgi, ezber ve uygulamalar çocuğa bulûğ çağından önce öğretilmeli ve kazandırılmalıdır.

Bu dönemde Kur'ân-ı Kerîm'i düzgünce okumasını ve gerekli sûreleri ezberlemesini temin etmelidir.

Hadiste namaz için uygulanması istenen ceza ve dayak, ilâcını içmeyen, yemeğini yemeyen, dersine çalışmayan, gerekli temizliğini yapmayan bir çocuk için icabında gerekli görülen bir ceza çeşididir. Bunda asla yıldırma, yıpratma, korkutma ve yaralama yoktur.

Henüz mükellef olmayan bir çocuk için ibadetten nefret ettirici bir davranış, onun hayatı boyunca olumsuz tesirini gösterir ve sonuç ancak şeytanı sevindirir.

Gaye çocuğu namaz gibi dinin direği, cennetin anahtarı olan güzel bir işe alıştırmaktır. Bir güzel iş, tatlı dille anlatılmaz, örnek olup yolu açılmazsa çocuk için güzel değil, kâbus olur. Günümüzün insanına din öğretilirken çok sabırlı ve hassas olmak gerekiyor. Tatlı ve yumuşak olmadan sevilemeyiz. Sevgi dilini kullanmadan kalbe giremeyiz. Göstermeden sevdiremeyiz.

Yüce Allah, aileye namazı öğretecek babaya şu emri vermektedir:

"Ailene namazı emret, kendin de ona sabırla devam et." [594]

Bu âyet indiği zaman, Hz. Fâtıma (r.ah) ile Hz. Ali yeni evlenmişler ve kendi evlerine taşınmışlardı. Fahr-i Kâinat Efendimiz (s.a.v), sevgili kızı Hz. Fâtıma (r.ah) ile damadı Hz. Ali'yi (r.a) sabah namazına kaldırmak için evlerine kadar bizzat teşrif ediyor, zahmete giriyor, kendilerine şefkatle seslenerek,

"Allah size rahmet etsin, haydin namaza!" diye çağırıyordu. Buna altı ay devam etti.[595]

---

593 Taberânî, *el-Evsat*, nr. 4141; Heysemî, *ez-Zevâid*, 1/294.

594 Tâhâ 20/132.

595 bk. Süyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr*, 5/613.

Ailede ilk örnek anne ve babadır. Bu her işte böyledir. Temizlik, namaz, oruç, doğru konuşma, sözünde durma, güzel komşuluk, helâl lokma yeme gibi dinimizin temel farzlarını ailesinde hiç görmeyen bir çocuğa bunlar nasıl anlatılabilir!

Kırk-elli yaşındaki büyüklerin bile terkettiği güzel amelleri küçücük yavrulara anlatırken çok dikkatli, şefkatli ve sabırlı olmalıdır.

Yatakları Ayırma Zamanı

Hadiste emredildiği gibi, çocuklar on yaşına geldiklerinde yataklarını ayırmalıdır. Kardeş de olsalar bu önemlidir. Erkekle kızları birbirinden ayırmak gerektiği gibi, aynı cinsleri de ayırmalıdır.

Yataklarını ayırmaya imkân yoksa ayrı yorganlar kullandırmalı, vücut temasını önlemelidir; fakat onları kendi hallerine de terketmemelidir.

İmkân varsa bulûğa eren erkekle kız kardeşlerin odalarını da ayrı tutmalıdır. Yoksa bir perde veya benzeri şeyle odalarını bölmeli, böylece rahat hareket etmeleri sağlanmalıdır.

7. Sünnet Ettirmek

Sünnet olmak, müslümanlığın özel bir alâmetidir. Sünnet olmak Hz. İbrahim (a.s) ile başlamış bir sünnetidir. Peygamberimiz (s.a.v) bu sünneti devam ettirmiş ve ümmetine tavsiye etmiştir.

Sünnet olmaya vâciptir diyen âlimler de vardır. Öyle ki İmam Mâlik (rah), sünnet olmayan kimsenin imam olması câiz değildir, onun şahitliği de kabul edilmez, demiştir.[596]

Çocuğu doğumunun yedinci gününde sünnet etmek müstehaptır. Peygamberimiz (s.a.v) torunu Hasan ile Hüseyin için doğumlarının yedinci gününde birer kurban kesmiş ve sünnetlerini yaptırmıştır.[597]

Sünnet daha sonra da yapılabilir; ancak bulûğ çağından önce olmalıdır.

---

596 bk. Yusuf Hattar, *et-Terbiyetü'l-İmâniyye ve'n-Nefsiyye li'l-Evlâd*, s. 117.

597 Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 8/324.

Bulûğ çağından sonra müslüman olan bir erkek, otuz-kırk yaşında da olsa sünnet olmalıdır.

Kız çocuklarını sünnet ettirmek de mümkündür. Bu Peygamberimiz (s.a.v) tarafından güzel bulunmuştur[598] ancak memleketimizde pek âdet olmamıştır.

8. Okuma Yazmayı Öğretmek

Zamanı gelince, çocuğu okula ve hocaya göndermelidir. Okuma yazmayı muhakkak öğretmelidir. Ona Kur'ân-ı Kerîm'i, Resûlullah Efendimiz'in (s.a.v) mübarek hayatını, anlayabileceği seviyede ilk dini bilgilerini öğretmelidir. Ayrıca Resûlullah Efendimiz'in (s.a.v) Ehl-i beyt'ini, ashâb-ı kirâmın, dört mezhep imamının, diğer din ve tasavvuf büyüklerinin, sâlih kimselerin hayatını, onların İslâmiyet'i ne kadar güzel yaşadıklarını, bu sebeple huzurlu ve mutlu olduklarını arada bir anlatmalıdır.

Onları, kötü işlere ve düşüncelere sevkedecek türkü, şarkı, şiir ve romanları okumaktan uzak tutmalıdır. Çünkü çocuğun bu yaşta iyi-yi kötüyü seçme imkânı olmadığı için, her duyduğunu ve okuduğunu doğru zannedip taklide kalkar. Kötü işlere devam edilirse huy haline gelir, terbiye zorlaşır.

Çocuğa gerekli, hayat boyu lâzım olacak sanat ve becerileri kazandırmalıdır. Özellikle bir tehlike anında kendini koruma ve savunmada lâzım olan bilgileri öğretmelidir. Ayrıca günlük ihtiyaçlarını görecek sanatlar da önemlidir. İlk yardım, yüzme, binicilik veya şoförlük, silâh kullanma, bir iş sahibi olma, helâlinden kazanma gibi görevler herkes için hayatî önem taşımaktadır.

Kız çocuğu için ev işleri, dikiş, nakış türü el sanatları, çocuk bakımı ve eğitimi, yuva düzeni ve güzel geçim gibi işler birinci derecede önemlidir.

---

598 Ebû Davud, Edeb, 167; Ahmed, *Müsned*, 5/75.

Sa'dî-i Şîrâzî (k.s) der ki:

"Ey insanoğlu! Adının unutulmamasını istersen, çocuğuna ilim, hüner, mârifet öğret ve onu akıllı fikirli yetiştir. Böyle yaparsan, arkanda seni rahmetle anan bir kişi bırakmış olursun."

9. Güzel Çevre Edinmek

Bir önemli konu da çocuğa güzel arkadaş bulmak veya güzel arkadaş olmaktır. Ancak anne babanın çocuğun seviyesine inmesi ve sürekli onunla oyun oynaması mümkün olmaz. Bunun için çocuğa emsalleri içinden güzel arkadaş bulunması, kötü arkadaştan korunması gereklidir. Arkadaş çevresi özellikle bulûğ ile başlayan gençlik çağında çok önemlidir. Şu hadis-i şerif herkes için çok şey ifade eder:

"İnsan arkadaşının dini** (hali ve gidişatı) **üzeredir; öyleyse herkes kiminle arkadaşlık ettiğine iyi baksın." [599]

10. Bulûğ Çağı ve Cinsiyetle İlgili Bilgiler Vermek

On ile on beş yaşları arası bulûğa ulaşma devresidir. Ülkemizde genelde bu iki yaş arası bulûğa erme yaşıdır.

Bulûğ devresi şehvetin harekete geçtiği bir dönemdir. Genç istemese de nefsanî duyguları depreşir, harekete geçer, aklı hislerine mağlup olur, şehveti karşısında zayıf düşer ve kendini üzecek hallere girer. Bu durumdaki bir gence yardımcı olmalı, ön tedbirleri almalı, akla ve nefse değil, yüce Allah'a güvenmeli, edep ölçülerini öğrenmeli ve onlara uyarak ailemizi korumaya almalıdır.

Dinimiz, hangi yaşta olursa olsun bütün insanların saâdetini garanti etmektedir; yeter ki ona uyulsun.

Bulûğa erme dönemi erkek ve kız çocuklar için hassas bir dönemdir. Bulûğ belirtileri gözükmeden önce onlara bilgi vermelidir. Bir erkeğin veya kızın nasıl bulûğa erdiği söylenmelidir.

---

599 Ebû Davud, Edeb, 16; Tirmizî, Zühd, 45.

Kız çocukları ilk olarak görecekleri hayız kanından korkabilir. Bu kanın onun için olgunluk alâmeti olduğu, korkulacak bir şey olmadığı söylenmelidir. Bu kanın takibi ve temizliği ile ilgili yeterli bilgi verilmeli, ayrıca bunu anlatan kolay bir ilmihal okutulmalıdır. Bu işte asıl görev ve yardım anneye düşmektedir.

Çocuğun annesi yoksa baba bu işte kızına yardımcı olacak birilerini bulmalıdır.

Erkek çocuğa baba yardımcı olabilir. Erkekte ilk bulûğ alâmeti hararetle menisinin akmasıdır. Bu daha çok rüyalanma yoluyla olur.

Bulûğ alâmetleri görüldükten sonra erkek ve kız çocuğu artık erginlik devresine girmiş olur. Bununla yüce Allah'ın emirlerinden sorumluluk başlar. Farzları yapması, haramlardan kaçınması gerekli olur. Artık günah ve sevapları yazılmaya başlar.

Bulûğ alâmeti görmeyen bir kız ve erkek, on beş yaşını doldurunca, artık bulûğa ermiş kabul edilir.

Bulûğ ile Başlayan Görevler

Bu yaştaki bir çocuk için birinci vazife, abdest ve gusül abdestini öğrenmesidir. Çünkü kızın, hayız kanı kesilince gusül abdesti alması farzdır. Erkeğin de ihtilâm olup boşalınca hemen gusül abdesti alması gereklidir.

İkinci temel görev beş vakit namazdır.

Bulûğa eren bir kızın usulünce başını ve vücudunu örtmesi farz olur.

Bulûğa eren bir erkek ve kadın oruç gibi zamanı gelen diğer farz ibadetlerden sorumlu olur.

Ergenliğe adım atan erkek ve kız, kadın ve erkekteki cinsel organların gelişmesi, görevleri ve özellikleriyle ile ilgili merak sahibi olur. Bazan nefsi onu kendi cinsel organları ile meşgul eder, onunla oynayarak zevklenmek ister. Bu arada bazı kötü alışkanlıklara başla-

ma ve bulaşma ihtimali vardır. Bunları münasip dille çocuğa anlatıp bilgilendirmeli, kendini kontrol etmesi sağlanmalı, öz güven vermeli, nefsine ve kötü arkadaşlara karşı uyanık tutmalıdır.

Bütün bunlar, baba ve anne olarak öğretmekle sorumlu olduğumuz ilmihale girer.

Bazı anne ve babalar, cinsellikle ilgili konuşma ve bilgileri ayıp karşılayıp hiç üzerinde durmazlar. Bu konuda çocuğa yardımcı olacak güvenilir bir kitap, hoca ve arkadaş da bulmazlar. Bütün iş çocuğun kendisine kalır. Bu çok tehlikeli bir durumdur.

Dinimiz hayatımızın her safhasına ait bir terbiye vermiştir. Yüce Allah hakkı söylemekten hayâ etmez. Peygamberimiz de (s.a.v) tuvalet, gusül, taharet, uyuma ve cimâ âdâbına varana kadar her şeyi öğretmiştir. Artık bundan sonra cehalet ve ihmalden başka bir mazeretimiz kalmamıştır.

Çocuk Terbiyesinde Dikkat Edilecek Hususlar

En büyük terbiyecimiz olan yüce Allah, terbiyenin temel bir kuralını şöyle belirlemiştir:

"Biz insanlara onlardan ne istediğimizi öğreten bir peygamber göndermedikçe hiç kimseye azap etmeyiz, ceza vermeyiz." [600]

Bu âyet, içinde taşıdığı mâna ve işaretlerle bütün anne baba, eğitimci ve yöneticilere şunları öğretiyor:

Sorumlu olduğunuz ve terbiyesini üstlendiğiniz kimselere önce iyiyi kötüyü anlatıp öğretin, zararlı şeyleri ilân edin, sonuçlarını bildirin; sonra takip edin.

Delil olmadan, işi görmeden hüküm vermeyin. Tahminle kimseyi suçlamayın. Herkes aldığı cezanın sebebini bilsin. Yaptığı hatayı farketsin. Kimse, "Ben bunun yanlış olduğunu bilmiyordum ki!" demesin.

---

600 İsrâ 17/15.

Bazı insanlar hata ederek hatayı öğrenir. Hatadan sonra yanlışı görmek ve ikna olmak daha kolay olur. Yanlışlar da doğruyu buldurmak içindir.

Yanlış düzeltirken, çocuğa, yüce Allah'ın bize davrandığı gibi davranmalıyız. Yeryüzünde haddinden fazla kusur işleyen biz kullarına yüce Allah eğer hak ettiğimiz cezayı hemen tam olarak verseydi, hayatta kimse kalmazdı. Yüce kitabımız Kur'ân-ı Kerîm'de kusur işleyenlere karşı yüce Allah'ın nasıl muamele ettiği şöyle özetlenir:

Kusur işlemedikçe kimse suçlu görülmez.

Suç işleyene kadar herkes temizdir.

Herkes kendi kusurundan sorumludur.

Kimseye hiçbir şekilde içinde bulunmadığı ve ortak olmadığı bir suçtan hesap sorulmaz.

Her kusura hemen ceza verilmez.

Kusurların bir kısmı bilerek gizlenir, şimdilik affedilir, onu yapana merhamet edilir, anlaması için süre verilir, bu arada uyarılır, doğrusu söylenir.

Kusurunu anlayan, özür dileyen, yanlışını düzelten takdir edilir, sevilir. Allah kusurundan tövbe edenleri sever. Bu kusur en büyük günahlardan biri de olsa, samimi olarak af dileyen bağışlanır.

Affedilen kusur, onu yapının yüzüne vurulmaz, iki de bir hatırlatılmaz. Kimse terkettiği geçmişi ile kınanıp ayıplanmaz.

İyiliği kötülüğünden fazla olan iyi kabul edilir, sevilir, kötü halini düzeltmesi beklenir.

Kusurlu da olsa sorumluluğumuz altındaki kimselere sahip çıkmalıyız, onlara ikram etmeliyiz, gönüllerine girmeye çalışmalıyız. Onları kandıran şeytandan daha şirin, nefislerine hoş gelen günahtan daha tatlı olmalıyız ki, bizi tercih etsinler.

İşte yüce Allah biz kullarına böyle davranmaktadır.

Bize Yapılandan İbret Alalım

Yüce Allah için hiçbir kusurumuz gizli değilken rahmetiyle onları nasıl gizlediğini, bizi rezil etmediğini, sevgi ile dönmemizi beklediğini düşünelim. Böyle olduğuna ne kadar seviniyoruz değil mi?

İşte biz de bu ilâhî ahlâktan bir pay alıp ailemize, çocuklarımıza ve etrafımıza öyle davranmaya çalışalım. Onları affederek sevindirelim. Kendilerine iyilik ederek gönüllerine girelim. Ceza uygularken merhametli olalım ki güven verelim. Rahmet dini budur.

Çocuğun davranış hataları hemen yüzüne vurulup üzerine gidilmemelidir. Sürekli takip altında olduğunu hissettirmemelidir.

Çocuğa, "Şunu yap, bunu yapma!" şeklinde sürekli emir vermemelidir. Bunun yerine anne baba güzel bir hareketi, konuşmayı veya davranışı önce kendileri göstermeli, sonra yaşına uygun kısmıyla onun da yapmasını istemelidir.

Zamanımızda güzel bir örneğe şahit oldum. Bir âlime, "Çocuklarınıza bu güzel edebi nasıl kazandırdınız?" diye sorulduğunda, âlimin cevabı şu olmuştu:

"Ben ve anneleri onların önünde hiç kötü örnek olmadık. Onlar için güzel bulduğumuz ve yapmalarını beklediğimiz her şeyi biz zaten yapıyorduk. Onlar da bize baktılar, kendilerine lâzım olanı bizden görerek almış oldular; hepsi bu kadar..."

Çocuk, güzel bir işi başarınca, ona moral verecek şekilde övmeli, zaman zaman hediyeler almak suretiyle kendisini sevindirmelidir.

Çocuk bazan hoşa gitmeyen şeyler yaparsa, onu görmemiş gibi davranmalı, onu sıkça azarlayarak utanma perdesini yırtmamalıdır. Çocuk, "Nasıl olsa adım kötüye çıktı" diyerek arsız olur ve artık kötü işi yapmaktan çekinmez hale gelir.

Çocuk istenmeyen kötü bir işi ikinci defa yaparsa, onu bir kenara çekip gizlice uyarmalı, tekrarı halinde farklı davranacağını, bu kötü işte ısrar ederse cezalandıracağını söylemelidir.

Çocuk terbiyesinde dayak ve ceza en sonra gelir. Onlar yan etkisi çok olan bir ilâç gibidir; zamanlama güzel yapılamaz ve ayarı tuttu-rulamazsa aksi tesir gösterir; dengeyi bozar, sevgiyi yaralar, çocuğun kin ve hırsı artar.

Ceza her zaman suçtan hafif olmalıdır.

Ceza deyince akla hemen dayak gelmemelidir.

Bazan tebessümü kesmek, yüzü asmak, kızmak, kaşları çatmak yeterlidir.

Çocuğa, insanlar yanında nasıl oturulacağını anlatmalı, çok konuşmaktan, yalan yere yemin etmekten, başkasına lânet etmekten, başkasına dil uzatmaktan, böyle yapanlarla beraber bulunmaktan onu korumalıdır.

Çocuk okuldan döndükten sonra, ders yorgunluğunu giderecek, onu dinlendirecek münasip ve güzel bir şekilde eğlenmesi gerekir. Eğer çocuğa bu şekilde oynamasına ve eğlenmesine fırsat verilmez de, tekrar ders ile meşgul olmaya mecbur bırakılırsa, bu durum çocuğun zekâsını köreltir.

Çocuğa, anne ve babaya, hocalarına, terbiye ve yetişmesinde emeği geçenlere, tanıdık olsun, yabancı olsun, kendinden yaşça büyük olanlara hürmet etmesini, hizmetlerini görmesini, güzel sözlerine kulak vermesini sevdirmelidir.

Haram yemek, çocuğun kötü ahlâklı olmasında mühim bir unsurdur. Çünkü anne baba haram yemekten sakınmadığı için, onlardan dünyaya gelen çocuk, tabiatı ve mayası icabı her türlü kötülüğe meyleder.

İslâm Âlimlerinden Öğütler

Hasan-ı Basrî (k.s.) şöyle demiştir:

"Çocuğunda sevmediğin bir davranış görüyorsan, o davranış senin yaptığın kötü işlerin bir yansımasıdır, önce kendini düzelt!

İmam Şâfiî'nin (rah) çocuklara terbiye veren kimselere yaptığı şu tavsiye, hepimize yapılmıştır:

"Önce kendinizi düzeltin; çünkü çocukların gözü hep sizdedir. Sizin güzel gördüklerinizi onlar da güzel görür. Sizin hoşlanmayıp terkettiklerinizi onlar da çirkin bulur.

Çocuklara yüce Allah'ın kitabını okumayı öğretin. Onlara Kur'ân'ı Kerîm'i sevdirerek okutun; sakın istemedikleri halde zorlamayın ki ondan usanmasınlar. Onları kendi hallerine de bırakmayın ki hepten terketmesinler.

Çocuklara güzel ve hikmetli sözlerden öğretiniz. Bir konuyu iyice anlamadan diğerine geçmeyiniz. Çünkü bir anda çok şeyi işitmek anlamayı güçleştirir." [601]

Peygamber Efendimiz'in (s.a.v) gül nesli Ehl-i beyt'ten Câfer-i Sâdık hazretlerinin oğluna yaptığı şu tavsiyeleri kendimize ve çocuklarımıza yapılmış kabul edelim:

"Yavrum! Nasihatimi iyi dinle. Onları tutarsan mutlu olursun ve mesut ölürsün.

Yavrum! Elindeki rızka kanaat et. Kendine taksim edilen rızka razı olan, kimseye muhtaç olmaz. Hep başkasının elindekilere bakan kimse fakir olarak ölür. Allah'ın kendisine taksim ettiği rızka razı olmayan kimse, yüce Allah'ı suçlamış olur.

Kendi kusurlarını küçük gören kimse, başkasının kusurlarını gözünde büyütür. Kendi kusurlarını büyük gören kimse ise, başkasının kusurlarını küçük görür.

Yavrum! Başkasının kusurlarını araştırıp açan kimsenin, kendi evindeki gizli halleri ortaya çıkar. Başkasına haksız yere kılıç çeken kimse, o kılıç ile öldürülür. Din kardeşine kuyu kazan kimse, o kuyuya kendisi düşer.

Cahil ve ahmaklarla oturup kalkan kimse ayıplanır; âlimlerle oturup kalkan şeref kazanır. Kötü işlerin yapıldığı yerlere giren kimse kınanır. İnsanları küçük gören kendi alçalır.

---

601 Ebû Nuaym, *Hilye*, 9/156 (Beyrut 1997).

Seni ilgilendirmeyen işlere bulaşma, rezil ve zelil olursun.

Yavrum! Zararına da olsa hep doğruyu söyle. Böyle yaparsan arkadaşların her konuda sana danışır.

Yavrum! Allah'ın kitabını oku. İslâm'ı öğren ve etrafına anlat. İyi şeyleri tavsiye et. Kötü işlerden sakındır. Senden ilgiyi kesenle sen gidip ilgilen. Seninle merhabayı kesene sen merhaba et. Senden bir şey isteyene elinde varsa ver. Kimseyi arkadan çekiştirme. Laf getirip götürme. Bunlar kalpte kin meydana getirir.

Kimsenin kusurunu araştırma.

Güzel ahlâklı ve hayırlı insanları ziyaret et. Kötü ahlâklı ve zararlı kimselere yanaşma." [602]

Büyük veli Seyyid Abdülhakim Hüseynî (k.s) demiştir ki:

"Çocuklara yedi yaşından itibaren namaz kılmayı öğretiniz, on, on beş yaşları arasında muhakkak kılmalarını sağlayın; icap ederse zorlayın. Siz onlara dinlerini öğretin. Bir de iyi örnek olun. Onlar daha sonra bırakırsa siz mesul olmazsınız."

602 Ebû Nuaym, *Hilye*, 3/227-228.

İBRET

NE EKTİYSEN ONU BİÇERSİN

Adamın biri, yanında oğlu ile birlikte Hz. Ömer'e (r.a) gelerek, "Bu benim oğlum bana karşı geliyor" diye şikâyette bulundu. Bunun üzerine Hz. Ömer (r.a) çocuğa,

"Allah'tan korkmuyor musun, niçin anne babana karşı geliyorsun? Anne babanın evlâdı üzerinde şu kadar hakkı var" diye uyardı. O zaman çocuk,

"Efendim, oğlun baba üzerinde hiç hakkı yok mu?" diye sordu. Hz. Ömer de (r.a), "Evet var; çocuğuna güzel bir isim koyması, ona Kur'ân-ı Kerîm'i öğretmesi, evlenecek yaşa gelince evlendirmesi, çocuğun babası üzerindeki haklarındandır" buyurdu. Bunu dinleyen çocuk,

"Vallahi, babam, iffetli kadınları bırakıp ateşe tapan bir câriye ile evlendi. Bana güzel isim vermedi. İsmimi (böcek mânasına gelen) Cu'la koydu. Bana Kur'ân-ı Kerîm'den hiçbir şey öğretmedi" dedi. Bu sözler üzerine Hz. Ömer (r.a), çocuğun babasına dönerek,

"Oğlum bana itaat etmiyor diyorsun. Halbuki ondan önce sen onun hakkını çiğnemişsin. Şimdi git ve oğluna karşı vazifelerini yap" diye uyardı.

İBRET

ÇOCUKLARINA DOĞMADAN ÖNCE İYİLİK YAPAN BABA

Ebü'l-Esved ed-Düelî (rah) bir gün oğullarına şöyle dedi:

"Ben sizin küçüklüğünüzde, büyüklüğünüzde ve hatta siz doğmadan size iyilik etmekten geri kalmadım." Bunu işiten çocuklar,

"Öbürlerini anladık ama biz doğmadan önce bize nasıl iyilik ettin ki?" diye sordular. Babalarının cevabı şu oldu:

"Ben size öyle bir anne seçtim ki, soyu temiz, asaleti yerinde olduğu için kimsenin ona bir şey söylemeğe dili varmaz."

İBRET

EDEN BULUR

"Birinin, babasını dövdüğü görüldü. Çocuğa, "Niçin babanı dövüyorsun, onu bırak" dediler. Bunu üzerine babası, "Ona dokunmayın, beni dövsün. Çünkü ben babamı aynen bu yerde dövmüştüm. Ben nasıl babamı burada dövdüysem şimdi de aynı yerde oğlum beni dövüyor" dedi.

Bu durum, hata ile yapılan bir kusurun değil, sürekli yapılan bir işin cezasıdır. Eğer kul, anne babasına veya çevresine karşı yaptığı kusurlara tövbe etmezse, onun cezasını çeker. Bu ceza ya dünyada aynısı ile başına gelir ya da âhirete kalır; orada affedilmezse, hak edilen ceza çekilir.

İBRET

OĞLUM ZARAR GÖRMESİN DİYE!

Sâlihlerden biri, oğluna bir şeyi yapması için hiç emretmezdi. Şayet bir ihtiyaç olursa, oğluna değil onu başkasına emrederdi. O zata bunun sebebi sorulduğunda şöyle demiştir:

"Oğluma bir şey emredersem belki emrimi tutmaz da bana karşı gelebilir. Bu yüzden cehennem ateşini hak eder. Ben oğlumun cehennem ateşinde yanmasını istemiyorum, onun için böyle yapıyorum."

Hikmet sahiplerin biri şöyle der: "Çocuklarınızın ahlâkı bozulup sizi telâşa düşürmeden terbiyelerine koşunuz."

Edep ve Eğitimde Dayak

'Dayak cennetten çıkmıştır' sözü yanlıştır. Cennette dayak ve dayağı gerektirecek hiçbir şey yoktur. Ancak cehennemde kâfir ve zalimler için dayakla birlikte türlü cezalar vardır. Ondan Allah'a sığınırız.

Dinimizde sevgi de sertlik de Allah için olur. Böyle olursa, her ikisi de işe yarar, bir derde derman olur. Dinimizde Allah için kızmak, tavır almak, tepki göstermek, icabında sert davranmak vardır.

Bu, zehirli elma yiyen, göz göre göre tehlikeye giden, ilâcını içmeyen çocuğa onu kurtarmak için gösterilen tepkidir. Onda intikam yoktur, ıslah vardır. Bazan bir tokat, cehenneme doğru giden bir insanı cennete çevirebilir. Buna şefkat tokadı denir.

Aile, çocuklarına edep öğretmekten sorumludur. Aynı şekilde eğitimci de öğrencisini eğitmekle görevlidir. Emniyet birimleri ise haddi aşarak huzuru ve düzeni bozanları tesbit, kontrol ve ıslahla yükümlüdür.

Bütün birimler bu işi sevgi, tatlı söz ve güler yüzle yapmalıdır. Sevgi kadar güçlü bir silâh yoktur. İşin aslı odur. Sevgi ve merhametin bittiği noktada adâlet uygulanmalıdır. Adâlet, hak edene hakkını vermektir. Hiçbir halde şahsî intikam ve zulme girilmemelidir.

Yaramaz zannedilen çocukları dövmek çare değildir; onlar dövüldükçe dengeyi kaybeder.

Hem yaramazlık nedir?

Pek çok anne babanın yaramazlık dediği şeyler, belki de çocuk için gerekli hareketlerdir. Çocukları kendi sabırsızlığımıza ve iş bilmezliğimize kurban etmeyelim. Sevmeyi ve edep vermeyi bilmiyorsak, dövmede çare aramayalım.

Anne babanın çocuk davranışlarını tanıtan ve iyi tahlil eden kitaplar okumasını tavsiye ederiz.

Gerçekten çok yaramaz, inatçı ve söz dinlemez bir çocuk için biraz sert davranmak, ciddî olmak, lüzumu halinde elle hafifçe okşamak

yeterlidir. Çocuğun, başkasına sıkıntı ve zarar vermeye başladığında büyüklerinden bir tepki alacağını bilmesi gerekir. Aile ortamında sevgi, ilgi, tebessüm ve sükûnet hâkim olmalı; sertlik ise lüzumu halinde kullanılan ilâç gibi kenarda durmalıdır.

Çocuğu yıldıracak, hayata küstürecek, güzel şeylere nefret ettirecek bir sertlik ve dayak helâl değildir. Namaz, yemek, okul veya iş için de olsa, korku ve nefret getiren her davranış yıkımdır, zarardır, zulümdür. Hele ikna, sevgi ve sabrı sonuna kadar kullanmadan hemen tepki vermek hepten yanlıştır.

Bundan daha zararlısı, terbiye verecek olan kimsenin kendisinin yaptığı kötü işleri çocuğa yasaklamasıdır veya çocuğa 'yap' dediği işlere kendisinin hiç yanaşmamasıdır.

Bugün dünya çocuklardan değil, büyüklerden çekiyor.

SÜT EMME

İslâm'a göre süt emme yoluyla insanlar arasında hısımlık meydana gelir. Süt emen çocuk, süt veren kadınla, anne ile çocuk arasındaki kan hısımlığı gibi olmasa da buna yakın derecede bir bağla birbirlerine hısım olurlar. Buna "süt hısımlığı" denmektedir.

Süt emen çocuk, kendisini emziren kadının çocuğu hükmünde olur. Bu çocuk sütannesiyle ebediyen evlenemez. Aynı şekilde onun yakınlarıyla da mahremiyet gerçekleşir, özel hukuklar oluşur.

Peygamber Efendimiz (s.a.v), süt yoluyla oluşan yakınlığın derecesini şöyle belirtmiştir:

"Nesep yoluyla haram olan şeyler, süt emme yoluyla da haram olur." [603]

Süt emmenin bir hüküm ifade edebilmesi için şu şartların gerçekleşmesi gerekir:

---

603 Müslim, Radâ, 12-13; ayrıca bk. Buhârî, Nikâh, 21, Ahmed, *Müsned*, 1/223.

1. Süt emziren kadın dokuz yaşına varmış olmalıdır.

2. Sütü emilen kadın hayatta olmalıdır. Bir kadının sütü sağılır ve öldükten sonra bir çocuğun boğazına dökülürse, yine aralarında mahremiyet meydana gelir.

3. Sütü emen çocuk iki yaşını geçmemiş olmalıdır. İki yaşından sonra içilen süt, normal gıda hükmündedir. Konuyla ilgili bir âyet-i kerimede şöyle buyrulmaktadır:

"Emzirmeyi tamamlamak isteyenler için anneler çocuklarını iki tam yıl emzirirler." [604]

Ashâb-ı kirâmdan Abdullah b. Mesud (r.a), iki yaşından büyük çocukların süt emmeleriyle süt mahremiyeti oluşmayacağını ifade etmiştir.[605]

4. Sütün bir defa emilmesi yeterlidir. Beş defa emilmiş olmalı, diyen âlimler de vardır. Her iki görüş de hadislere dayalıdır. Bazı zor durumlarda çıkış yolu bulmak için, "beş defa emme" görüşünden istifade edilebilir.

Süt Emme Sonucunda Ortaya Çıkan Hükümler

Çocuğu emziren kadın onun sütannesi olur. Kocası da emen çocuğun sütbabası olur. Meydana gelen bu süt mahremiyeti, sütü emen çocukla sınırlı değildir; süt emenin eşi ve çocukları için de geçerlidir.

Sütannenin babası, emzirdiği çocuğun süt dedesi olur; annesi de sütninesi olur.

Sütannenin nesepten ve sütten çocukları süt emenin sütkardeşleri olur.

Sütannenin kız kardeşleri bu çocuğun sütteyzeleri, erkek kardeşleri bu çocuğun süt dayıları olur.

Sütbabanın babası bu çocuğun sütdedesi, sütbabanın erkek kardeşleri bu çocuğun sütamcaları, sütbabanın kız kardeşleri bu çocuğun

---

604 Bakara 2/233.

605 Mâlik, *el-Muvatta,* Radâ, 3 (nr. 1115).

süthalaları olur. Geriye kalan akrabaları bu şekilde kıyaslanarak çocuğa akraba olur.

Karı ve koca, aralarında süt mahremiyeti bulunduğunu kesin olarak öğrendiklerinde, birbirlerinden ayrılırlar. Gerdeğe girmişlerse, kadının nikâhta zikredilen mehri ile mehr-i misilden hangisi az ise onu alma hakkı olur.[606]

ÇOCUĞUN BAKIM ve TERBİYESİ KİME AİTTİR?

Çocuk deyince, bulûğa ermemiş küçükler kastedilir.

Çocuk anne babası ile birlikte iken bir sorun yoktur. Bu yaştaki çocuğun nafakası ve himayesi babaya aittir. Terbiye ve yetişmesini ise baba ile anne beraber yürütür.

Baba ölünce veya anneden ayrılınca çocuğa kim bakacaktır? Özellikle boşanmalarda bu konu mühim olmaktadır.

Dinimiz, anne babanın hislerini değil, çocuğun bakımını ve terbiyesini öne almıştır. Bunun için çocuğun bakımı, yetişmesi ve terbiyesi için en münasip kimse bu işi üstlenir. Bu görev önce anneye verilir.

Anne akıl, yaş, sıhhat, ilim ve tecrübe yönünden yeterli ise belli bir süreye kadar çocuğa bakar. Anne başka bir kocayla evlenmedikçe bu hak ona aittir. Başka bir koca ile evlenince, bu hak kendisinden düşer ve çocuğun bakımı sıradaki diğer kadınlara geçer.

Anne ölünce veya hakkını kaybedince küçük çocuğun bakım hakkı sırasıyla şu kadınlara geçer:

Anneanne, babaanne, öz kız kardeş, anne bir kız kardeş, baba bir kız kardeş, öz kız kardeşin kızları, önce anneden sonra babadan kız kardeş kızları, teyze, hala.

Görüldüğü gibi, çocuğun bakım ve yetişmesinde kadın sınıfı öne alınmıştır; çünkü onlarda annelik özelliği ön plandadır ve bu yaştaki çocuk için lâzım olan odur.

606 Nevevî, *el-Mecmû*, 20/ 77-80.

Çocuğun bakım ve terbiyesini üzerine alacak bir kadın bulunmazsa, sıra erkeklere gelir. Bunların hak sırası da şöyledir:

Baba, dede, kardeş, kardeş çocukları, amca ve amca çocukları. Ancak, kendisine cinsel istek duyulacak bir yaşta olan kız çocuğu amca oğluna teslim edilemez. Çünkü aralarında evlenme yasağı yoktur.

Bunlar içinde çocuğun dinine, ahlâkına ve gelişmesine zarar verecek kimseye çocuk teslim edilmez. Bakım için daima içlerinden en yakın ve en ehil olan seçilir.

Bakım Süresi

Çocuğun bakım süresi için ölçü; onun yeme, içme, giyinme ve temizlik gibi temel ihtiyaçlarını görecek yaşa gelmesidir. Erkek çocuk yedi-dokuz yaşları arasında, kız çocuğu ise dokuz-on bir yaşları arasında bu özelliklere sahip olur. İmam Mâlik (rah) bu süreyi erkeğin bulûğa ermesine, kızın ise evlenmesine kadar uzatmıştır.

Kısaca, çocuk kendisine yetecek yaşa ve duruma gelene kadar bu bakım devam eder.

Bakım süresi bitince ve çocuk kendisine yetecek kıvama gelince, çocuk babasının yanında kalır.

İmam Şâfiî (rah), "İyiyi kötüden seçme yaşına gelen bir çocuk annesi ile babası arasında serbest bırakılır; hangisini isterse onun yanında kalır" demiştir. Hz. Peygamber'in (s.a.v) uygulaması böyle olmuştur.[607]

Çocuğun bakım masrafları, babasına ait olur. Babası yoksa veya fakir olup imkânı bulunmazsa, masrafları nafaka yükümlülüğü taşıyan diğer akrabalar üstlenir. Onların da durumu müsait değilse, devlet üstlenir.

Çocuğun kendi malı varsa, babasının yetmediği yerde veya bulunmadığı zaman bu maldan harcanır. Bu durumda diğerlerine gerek kalmaz.

607 Tirmizî, Ahkâm, 21; İbn Mâce, Ahkâm, 22.

Çocuğun bakımı içine ev, yiyecek, giyecek, temizlik, eğitim, sağlık gibi temel ihtiyaçlar girer.

Evli olan eşler için çocuğun bakımı ve terbiyesi ortak görülür.

Çocuk her hâlükârda nesep olarak babaya aittir.

EVLÂT EDİNME

Cahiliye devrinde ve İslâmiyet'in ilk zamanlarında bazı aileler, sahipsiz çocukları, himayelerine almak ve besleyip büyütmek üzere evlât edinirlerdi. Peygamber Efendimiz de (s.a.v) peygamberliğini ilân etmeden önce Zeyd b. Hârise'yi (r.a) evlât edinmişti. Öyle ki insanlar ona, "Muhammed'in oğlu Zeyd" demekteydiler. Daha sonra şu âyet-i kerime nazil oldu:

"Allah evlâtlıklarınızı öz çocuklarınız *(gibi yakın)* ***yapmamıştır. Bu sizin ağızlarınızla söylediğiniz*** *(fakat gerçekliği olmayan)* ***bir sözdür. Allah gerçeği söyler ve doğru yola iletir. Onları babalarına nisbet ederek çağırın. Bu Allah katında daha*** *(doğru ve)* ***adaletlidir. Eğer babalarını bilmiyorsanız, onlar sizin din kardeşleriniz ve dostlarınızdır."*** [608]

Hak ve adalet dini olan İslâmiyet, insanın kan bağıyla bağlı olduğu gerçek babasına nisbet edilmesini, onun evlâdı olarak bilinmesini emretmiştir.

İslâmiyet kimsesiz çocukların korunmasını, onların bakılıp eğitilmesini tavsiye etmiştir. Bunda büyük sevap vardır. Fakat bu şekilde aileye alınan bir çocuk, o ailenin öz çocuğu değildir; bunun için ailenin mirasına ortak olamaz.

Evlâtlık işinde sıkıntı çocuk bulûğa erince başlar. Çünkü evlâtlık olarak alınan çocuk, aileye kan bağı, nikâhla gelen hısımlık veya süt yoluyla bağlanmadığı için, aileye dinen yabancı olmaktadır. Bu çocukların, ergen olduktan sonra onları evlâtlık alan ailelerinin yanında kal-

608 Ahzâb 33/4-5.

maları uygun değildir; çünkü evlâtlık olarak himaye edilen bir çocuk onu büyütüp eğiten aile fertleri ile evlenebilir.

Bunun için çocuk bulûğa erince ailesine geri verilmelidir. Ailesi yoksa özel bir tedbir almalı ve harama düşmemelidir.

Bakıma muhtaç bir çocuk nesebini korumak, anne ve babasıyla bağlantılarını koparmamak kaydıyla evlât gibi himaye edilip yetiştirilebilir.

Çocuk, iki yaşının içinde emzirilerek de haramlık problemi giderilebilir. Ancak süt yoluyla ailenin bir parçası olan çocuk, nesepte olduğu gibi mirasa ortak olamaz.

Bilindiği gibi miras hükümleri, aralarında nesep, nikâh ve velâ bağı olan kimseler arasında cereyan eder.

Allah için bir yetime bakmanın hediyesini Peygamber Efendimiz (s.a.v) şöyle müjdelemiştir:

"Ben ve bir yetimin bakımını üstlenen kimse cennette şu iki parmak gibi yan yana olacağız."

Resûlullah Efendimiz (s.a.v) böyle buyurduktan sonra saadetli işaret parmağı ile orta parmağını birleştirerek bu beraberliğin ne kadar yakın olacağını belirttiler.[609]

Bakımın içine eğitim de girer. Gaye, bakıma muhtaç olan bir çocuğun bakım ve eğitimini birlikte üstlenerek onu cemiyete faydalı hale getirmektir. Allah'a ve âhiret gününe inanan bir insan için en güzel miras, geride hayırlı nesil bırakmaktır. Bu nesil, kendi ailemizden olabileceği gibi, insanlık ailesinden bir fert de olabilir.

Çocuğu olmayan zengin aileler, özellikle bakıma muhtaç ailelerin çocuklarına sahip çıkarak çocuk sevme zevkine ulaştıkları gibi, cemiyete hayırlı insan kazandırma sevabını da elde edebilirler. Gerçek mümin, bütün mümin kardeşlerinin çocuklarını kendi çocuğu gibi gören, seven ve onlarla ilgilenen kimsedir.

---

609 Buhârî, Edeb, 24; Müslim, Zühd, 42; Ebû Davud, Edeb, 123; Tirmizî, Birr, 14.

DOKUZUNCU BÖLÜM

GÜNCEL DİNÎ MESELELER ve FIKHÎ ÇÖZÜMLER

"Bir an evvel hayırlı ameller yapmaya koşun. Önünüze öyle fitneler** (sizi haktan alıkoyacak işler) **çıkar ki, o zamanda bir kimse mümin olarak sabaha çıkar, akşama kafir olarak evine döner. Yahut akşam mümindir, sabaha kafir olarak çıkar. (Bazıları) azıcık bir dünya menfaati için dinini satar."

Hadis: Müslim, İman, 186; Tirmizi, Fiten, 30; Ahmed, Müsned, 2/304

GÜNCEL DİNÎ MESELELERE FIKHÎ ÇÖZÜMLER

Kitabımızın önceki bölümlerinde aileyi ilgilendiren pek çok konu açıklanmış ve sorulara cevaplar verilmiştir.

Bu bölümde ise, her müslümanın günlük hayatta karşılaştığı bazı önemli meselelere cevaplar vereceğiz. Sadece kadınları değil ailenin her ferdini ilgilendiren meseleleri ele alacağız. Daha çok imân ve ibâdet konularında sıkça sorulan sorulara cevaplar vermeye çalışacağız. Bu arada ibâdetlerin edeplerine ve mânevî yönüne ait bazı mühim konulara da değineceğiz.

Sorular, girdikleri alana göre sınıflandırılmıştır.

İMÂN ve İSLÂM

İnsan Bilmeden Dinden Çıkar mı?

Dini anlamak için akıl şarttır. Dini yaşamak da irade ve sevgi ile olur. Zorla kimsenin kalbine ve hayatına din girmez. Canını korumak veya dünya malı toplamak için müslüman gözükenler, münafık sınıfını oluştururlar.

Mümin, imânına zarar veren sözleri ve işleri bilmelidir. Bu tür şeylerde cahil kalmak helâl değildir. Farz olan ilimlerden biri de imânı tehlikeye sokan sözleri ve işleri öğrenmektir.

Bilmeden, kendini dinden çıkaracak bir söz söyleyen kimse, uyarılır. Eğer bu kimse, "Ben bunun imâna zarar verdiğini bilmiyordum" derse, dinden çıkmış olmaz, kendisine tövbe gerekir.

Bir kimse, "Ben müminin, müslümanım" dediği sürece öyledir, öyle kabul edilir. İnsan istemedikçe dinden çıkmış olmaz, fakat dikkat etmezse, dili yüzünden kendisini ciddi tehlikelere düşürebilir.

İnsan diline sahip olmadan dinini koruyamaz. Hele bu zamanda! Eğer ağızdan çıkan sözler kontrol edilmezse, Allah korusun, zararı imâna dokunur.

Resûl-i Ekrem Efendimiz (s.a.v) bu konuda hepimizi şöyle uyarmıştır:

"Kul hiçbir sakınca görmeden öyle bir söz söyler ki bu yüzden yetmiş sene cehennemde yuvarlanır." [610]

"İnsanın hatalarının çoğu dilinden meydana gelmektedir. Kıyamet günü insanların en günahkarı, kendisini ilgilendirmeyen konulara en fazla dalandır." [611]

Ehl-i Sünnet'in inancı şudur: Büyük günah işleyen kimse, dinden çıkmaz, yeter ki haramı helâl görmesin. Günahlar mümine zarar vermez demek de yanlıştır. Helâl bir şeye haramdır demek veya kesin haram olan bir şeye helâldir demek insanı inkâra düşürür.

Küfrü Düşünmek İnsanı Kâfir Eder mi?

Küfre rıza küfürdür; fakat kul aklından geçen her türlü kötü düşünceden mesul değildir. Kalbe gelen haram düşünceler kalpte tutulmaz, kabul görmez, güzel bulunmaz, dille söylenmez ve fiile dökülmezse, kula bir zarar vermez. Allah, ahiret ve din hakkındaki vesveseler de böyledir.

Bu konuda Allah Resûlü (s.a.v) şöyle buyurmuştur:

---

610 Tirmizî, Zühd, 46; İbn Mace, Ahkâm, 3; Ahmed, *Müsned*, 1/430; 2/197.

611 bn Mübârek, *Kitâbü'z-Zühd*, nr. 362; Ahmed, *Kitabü'z-Zühd*, s. 160; İbn Ebi'd-Dünya, *Kitabü's-Samt*, nr. 74; Heysemî, *ez-Zevâid*, 10/300. (Hadisin ilk kısmı).

"Ümmetim içinden geçen kötü düşünceleri, diliyle söylemediği ve onlarla amel etmediği müddetçe Allah kendisini sorumlu tutmaz." [612]

Fakat kalbe gelen küfür sözler ve kötü düşünceler, kalpte tutulur, güzel bulunur, iradeli olarak sevilir, rıza gösterilir, işlemeye azim derecesinde karar verilir ve icraat planı yapılırsa, insan mesuldür. Düşünce, kesin karara dönüşünce amel hükmünde olur.

Vesvese, tövbe eden ve hayra yönelen müminlere gelir. Kâfirde vesvese olmaz; çünkü şeytan onunla uğraşmaz. Kâfir zaten şeytanın arkadaşı ve yoldaşıdır. Her an elinde ve emrindedir.

Mümin ise şeytandan kaçıp hayra koşmaktadır. Bu durumda şeytanın yapacağı tek şey, müminiinin kalbine vesvese atıp onu şüphe ile zayıflatmak, gevşetmek ve huzurunu kaçırmaktır.

Mümin, yüce Allah'a sığınır, zikre sarılır, sabır ve ihlasla hayra devam ederse şeytan siner, vesvese kesilir.

Zorda Kalan Kimse Diliyle Dini İnkar Edebilir mi?

Ölümle tehdit edilerek, Allah'ı, İslâm'ı, Hz. Peygamber'i (s.a.v) inkâr etmesi istenen bir kimse, kalbi imânında sağlam ve samimi olduğu halde, diliyle inkâr etse, kâfir olmaz. Yüce Allah, zorda kalan müminlere merhamet buyurup bu konuda müsaade etmiştir.[613]

Allah Resûlü de (s.a.v), darda ve zorda kalan müslümanların bunu yapabileceklerini bildirmiştir.[614] Fakat, o kimse dininde sabretse ve diliyle olsun inkâr etmese daha faziletli bir iş yapmış olur. Bu durumda öldürülürse, Allah yolunda şehit olanların sevabını alır.[615]

Ölümle tehdit edilen bir kimseye, diliyle dini inkâr etmeye müsaade edilmiştir fakat sonunda ölüm de olsa, tehditle zina etmeye ve

---

612 Buhârî, İmân, 10; Müslim, İmân, 201, Ebû Davud, Talak, 15; Tirmizî, Talak, 8.

613 Nahl 16/106.

614 İbn Kesir, Tefsir, 5/2018.

615 Kâsânî, *Bedâiü's-Senâî*, 10/106; el-Kâdirî, *Tekmiletü Bahri'r-Râik*, 8/143; Aynî, *el-Binaye Şerhü'l-Hidaye*, 11/54. (Beyrut, 2000).

haksız yere adam öldürmeye izin yoktur.[616] Mümin bunları yapmak yerine ölümü tercih eder, şehit olur.

İmân Eskir mi? Her Gün İmânı Tazelemek Gerekir mi?

İmân kalbe konan ilâhî bir nurdur. Buna hidayet nuru denir. Kul onunla hakkı görür, kabul eder, teslim olur. İmân nuru, günahlarla azalır, ibâdet, zikir ve hayırlarla çoğalır.

Bu konuda Resûl-i Ekrem Efendimiz (s.a.v) şöyle buyurmuştur:

"Sizden birinin içinde imân, bir elbisenin eskimesi gibi eskir** (zayıflar)**; Allah'tan kalbinizdeki imânı yenilemesi isteyin."[617]

Yine bir gün Resûlullah Efendimiz (s.a.v) ashabına,

"İmânınızı yenileyin!" buyurdu. Ashap,

"Ey Allah'ın Resûlü, imânımızı nasıl yenileyelim?" diye sordular, Resûl-i Ekrem Efendimiz (s.a.v) şöyle buyurdu:

"Lâ ilâhe illallah zikrini çok söyleyin." [618]

Fitne zamanındayız, bunun için çok dikkatli olmalıyız. Allah Resûlü (s.a.v), bu ahir zamandaki tehlikeyi şöyle haber vermiştir:

"Bir an evvel hayırlı ameller yapmaya koşun. Önünüze öyle fitneler** (sizi haktan alıkoyacak işler) **çıkar ki, o zamanda bir kimse mümin olarak sabaha çıkar, akşama kâfir olarak evine döner. Yahut akşam mümindir, sabaha kâfir olarak çıkar.** (Bazıları) **azıcık bir dünya menfaati için dinini satar." [619]

Bu zamanda, beş vakit namazını kılan her mümin, sürekli imânını yenilemiş, dinini ayakta tutmuş olur. Ayrıca sabah akşam çokça istiğfar etmeli, imânı kuvvetlendirecek zikir, hayır ve hizmetlere sarılmalıdır. Topluca imân derdine düşmeli, imânı korumak için mümin kardeşlerle Allah yolunda birlik içinde olmalıdır.

---

616 Aynî, *el-Binaye*, 11/58.

617 Hâkim, *Müstedrek*, 1/4; Heysemi, *ez-Zevaid*, 1/52.

618 Ahmed, *Müsned*, 2/359; Hâkim, *Müstedrek*, 4/256; Heysemi, *ez-Zevaid*, 1/52; 10/83.

619 Müslim, İmân, 186; Tirmizî, Fiten, 30.

İmânı zayıflatan, kalbi karartıp kapatan şeylerin başında büyük günahlar gelir. Günah şeytanın kalbe attığı pisliktir. İlacı onu terk, tövbe ve salih ameldir. Bir de kötü arkadaşa dikkat etmelidir.

Hiç Affedilmeyen Bir Günah Var mıdır?

Hiç bir günah yüce Allah'ın rahmetinden daha büyük değildir. Cenab-ı Hak dilerse bir kulun bütün günahlarını affeder, dilerse adaleti ile karşılık verir, azap eder. Tövbe edilince affedilmeyen hiçbir günah yoktur. Ancak bir günah var ki o, terk edilmeden affedilmez, tövbe edilmeden temizlenmez, ebedi azâba sebep olur. O da şirktir. Şirkin sonu ateştir. Yüce Allah bu hususta hükmünü ayet-i kerimede şöyle bildirmiştir:

"Allah kendisine ortak koşulmasını asla bağışlamaz; bundan başka kusurları dilediği kimse için bağışlar. Allah'a ortak koşan kimse, en büyük günah ile O'na iftira etmiş olur." [620]

Şirk, bu âlemde işlenen en büyük günahtır. Yoktan var edilmiş bir varlık, nasıl yüce Yaratıcı'nın yerine konulabilir? Abd, nasıl mabud olur? Mülk nasıl mâlik görülür?

Şirk üzere ölüp ahirete giden kimse affedilmez, fakat ölmeden önce şirkten dönen, tövbe eden ve hak dine giren herkes affedilir. Ölmeden önce her günahın tövbesi vardır. Bu konuda yüce Allah bütün kullarına şu müjdeyi vermiştir:

"Ey nefislerini helâke götürecek işlerde haddi aşan kullarım, Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin. Şüphesiz Allah bütün günahları affeder. O çok bağışlayan, çok esirgeyendir. Size azap gelmeden önce *(tövbe ederek)* ***Rabbinize dönün, O'na teslim olun."*** [621]

Hepimize düşen, bu davete uyup o sonsuz rahmete ulaşmaktır.

Affedilmeyen Şirk Nedir?

Şirk, kelime olarak ortak etmek demektir.

---

620 Nisâ 4/48.

621 Zümer 39/53-54.

Dinimizde şirk, yaratılmış bir varlığı yüce Allah'a denk görmek, ortak yapmak, onda Allah gibi ilâhlık özelliklerinin ve Yaratıcı'ya ait yetkilerin bulunduğunu düşünmektir.

Herhangi bir peygamberin, velînin veya meleklerin yüce Allah'ın oğlu, kızı, parçası, yardımcısı olduğunu iddia etmek şirktir.

Allah'tan istenecek bir şeyi kullardan istemek, herhangi bir kulu kâinatın işlerinde Allah gibi yetkili görmek, sebepleri müsebbip yani Yaratıcı yerine koymak da şirktir.

Yüce Allah'ın hüküm verdiği bir işte, bu hükmü beğenmeyip kulların hükmüne tâbi olmak da bir şirk çeşididir.

Tabiatın kendi başına oluştuğuna itikat etmek, yüce Allah'ı bir varlığa benzetmek, kâinatta yer ve gök tanrısı diye iki yaratıcı düşünmek, iyilikleri yüce Allah'ın, kötülükleri insanın kendinin yarattığını söylemek, Allah'ın kainatı yarattıktan sonra ona bir ayar verip kendi seyrine bıraktığını, dünyada olanlara karışmadığını, insanların basit işleriyle uğraşmadığını iddia etmek birer şirk türü ve inkâr halleridir.

Kısaca şirk, hürmeti ibâdete çevirmek, yaratılmış varlığı yüce Yaratıcıya benzetmek, kulu mâbud yerine koymak, dünyayı Mevlâ gibi sevmek, kul ile Rab arasındaki farkı görmemektir.

Allah Teâlâ, bütün şirk çeşitlerinden uzaktır. O'nu bütün noksan sıfatlardan tenzih ederiz.

Şirke Niçin ve Nasıl Düşülüyor?

Şirke düşüş sebepleri çok farklıdır.

Allah Teâlâ'nın bazı varlıklara verdiği üstün özellikler kulları cezbetmiş; onlarda ortaya çıkan ilâhî tecellilere bakıp, bir kısım câhiller onları ilah zannetmiştir.

Şirkin bir sebebi de şeytandır. Şeytan, kula dünyayı süsler, günahları tatlandırır, uzun yaşamayı sevdirir, ölümü ve ahireti unuttturur; "Her şey gördüğünden ibarettir, ötesi yok" der, kulu şirke düşürür, inkâra iter, sonra, ayette belirtildiği gibi, kenara çekilip,

"Ben senden uzağım; ben alemlerin Rabbi olan Allah'tan korkarım!" [622] diyerek müşrik ve münafıklardan kaçar.

Bazıları Allah'ın peygamberlerini kulluk sıfatından çıkararak ona ilâhlık sıfatları verir, Allah'a ortak yapar, onu Allah'ın oğlu veya parçası görerek sever, över, şirke düşer.

Ayrıca, melekler, veliler, insanlar, cinler, hayvanlar, ay, güneş, yıldız gibi varlıklar, yanlış tanınarak veya tanıtılarak şirke sebep yapılmaktadır. Dünya tarihinde bunların hepsi olmuştur.

Günümüzde de değişik şekillerde şirke ve küfre düşülmektedir. Daha çok bozulmuş dinler ve felsefeler, insanları şirk karanlığına itmektedir.

Şirkin asıl sebebi hevâdır. Hevâ, nefsin Rabbinden kopup keyfine yönelmesidir. İnsan ya Rabbine ya da nefsine tâbi olur. Dünyada ekseriyet nefsin kötü arzu ve hislerine tapmaktadır. Bu duruma Kur'an-ı Kerim'de *'hevâsını ilah edinmek'* denmiştir.[623] Öyle ki, pek çok insan bu hevâsının heyecanına kapılmakta, kötü hislerine tabi olmakta, sırf nefsanî zevk için yaşamakta, ömründe bir kere Allah deyip başını secdeye koymadan ölüp gitmektedir.

Bugün gelişen teknoloji, maalesef, tevhide ve şükre değil, inkâra, hevâya, kötü arzuların tatminine ve şirke âlet edilmektedir.

Bazıları Allah'a eş koştuğu varlığı, Allah'ı sever gibi sever. Ondan Allah'tan korkar gibi korkar. Onu Allah'ı yüceltir gibi yüceltir, Allah'a âit yetkileri ona verir, onda görür. O, helâli haram, haramı helâl yapsa, hak dini bırakıp onu tasdik eder, Kur'an'ın hükmünden kaçıp peşinden gittiği kimsenin hükmüne boyun eğer, ona tâbi olur. Allah'tan korkmaz, kuldan çekinir. Bütün bunlar, tevhid inancına terstir; tövbe edilmezse sonu ateştir.

Ehl-i sünnet inancına göre itikadını öğrenen bir mümin, bu tehlikelere düşmez. Bunlar daha çok İslâm dışı fikir, felsefe ve grupların işidir.

---

622 Haşr 59/16.

623 Furkan 25/43.

Zerre Kadar İmânın Faydası Olur mu?

İmân, kalbin yüce Allah'ın varlığını, birliğini ve ibâdete layık tek ilâh olduğunu tasdik etmesidir. Bu kadar bir şuur ve tasdik kimde varsa, o mümindir. Bu imân üzere ölürse, sonu cennettir.

Hadis-i şerifte müjdelendiği gibi, kalbinde zerre kadar imânı olan kimse için Allah Teâlâ, meleklerine, ***"Onu cehennemden çıkarın!"*** emrini verecektir.[624]

Hz. Resûlullah'ın (s.a.v) şu müjdeleri çok ümit verici:

"Kim, kalbinden hâlis bir şekilde *(samimi olarak)* ***Allah'tan başka ilah olmadığına şahitlik eder ve bu şehâdet üzere ölürse cennete girer."*** [625]

"Bana Cibrîl geldi ve şu müjdeyi verdi:

"Senin ümmetinden kim, Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmadan ölürse cennete girer." Ben, 'Zina etse, hırsızlık yapsa da mı?' diye sordum, Cibril, 'Evet, zina etse, hırsızlık yapsa da *(Rabbine şirk koşmadan ölürse, af veya azaptan sonra cennete girer)'* ***cevabını verdi."*** [626]

Bütün mesele, bu imân ile Allah Teâlâ'nın huzuruna varmaktır. Hz. Muhammed'i (s.a.v) Allah'ın peygamberi kabul eden bir insan, bu şahâdetiyle, onun getirdiği hak dini tasdik etmiş, bütün imân esaslarını, helâlleri ve haramları toptan kabul etmiş olmaktadır. Böyle olmalıdır da. Temel farz ibâdetleri yapan bir müslümanın, diğer helâl ve haramları kabul etmesi de farzdır. Hadis-i şerifte belirtildiği gibi, insanı cennete götüren imân budur.[627]

Sadece İmân Etmek Yeter mi?

Sadece, "Elhamdülillah müminim" demekle, yüce Rabbimizi razı edemeyiz. İslâm dini, imân, ibâdet ve güzel ahlâktan oluşur. Hepsinde ihlas şarttır. İhlas, dini sadece Allah rızası için yaşamaktır.

---

624 İlgili hadisler için bk: Buhârî, İmân, 34; Müslim, İmân, 325; Tirmizî, Sıfatu Cehennem, 9. (Mâna, Tirmizî rivâyetine göredir.)

625 Ahmed, *Müsned*, 5/236, İbn Hıbban, *Sahih*, nr. 200; Taberânî, *el-Kebîr*, 20/41. (nr. 62, 63); Heysemî, *Mevâridü'z-Zamân*, nr. 4-7.

626 Buhârî, Tevhid, 33; Müslim, İmân, 94.

627 Bu hükmü bildiren bir hadis için bk. Müslim, İmân, 15.

İmânla isyan birbirine zıttır. Yüce Allah'a imân, O'nun sevgi ve rızasını tercih etmektir. Bu tercih, dilde, halde ve bütün hayatta ispat edilince, insan imânın zevkine varır, sevginin hakkını vermiş olur.

Bir insan, "Ben Allah'a imân ettim" dedikten sonra, bu imânın gereği olan amel ve edeplerden hiç birini yapmayıp tam aksine, yüce Rabbinin razı olmadığı ve gazap ettiği işlerle meşgul olursa, buna gerçek dostluk ve sevgi denir mi? Böyle bir duruma hangi sevgili razı olur?

Yüce Rabbimiz, sadece imânı yeterli bulmuyor, bizden ayrıca samimiyetle itaat ve dostluk istiyor. Âyette şöyle buyrulur:

"İmân ettim demekle kurtulacağınızı mı zannettiniz? Biz sizin nasıl imân ettiğinizi ve ne derece samimi olduğunuzu ölçeceğiz." [628]

Dili ile kalbi, kalbi ile hali birbirine uymayan kimseleri, Allah Teâlâ şöyle tanıtıyor:

"Onlar inandık dediler. De ki, 'Siz gerçekte imân etmediniz, ama 'boyun eğdik' deyin. Henüz imân kalplerinize yerleşmedi." [629]

Bu ayetler, hepimizi uyarmaktadır.

Dinimiz üç ana bölümden oluşur: İmân, ibâdet, ahlâk.

İmân esaslarına "Âmentü" denir. Bu esaslar, Allah'a, Allah'ın meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, ahiret gününe, kadere, hayır ve şerrin Allah'ın yaratmasıyla olduğuna imân etmektir. Bu imân birinci adımdır. Hemen peşinden ibâdetler ve güzel ahlâk gelir.

Başta namaz olmak şartıyla, bütün ibâdetler zikir ve şükür içindir. Gaye, yüce Rabbimiz'e can ve malla dostluğumuzu göstermektir.

Güzel ahlâk, ilahî edep içinde yaşamak ve kainata yüce Rahman'ın rahmetini taşımaktır.

Güzel ahlâk, Cenab-ı Hakk'ın ve cümle halkın haklarını güzelce korumaktır. Bu hal, halkın içinde Allah için bulunup Hakk'ın şahidi olmaktır. Bunun tek yolu da her işinde Allah'ın habibi Hz. Muham-

628 Ankebût 29/2-3.
629 Hucurât 49/14.

med'e (s.a.v) uymaktır. Onsuz yüce Allah'ı sevmek, O'na sevilmek ve insanlığın hakikatine ermek mümkün değildir.

Büyük Günah İşleyen Kimse Dinden Çıkar mı?

Büyük günah işleyen bir mümin, onun haram olduğunu biliyor ve kabul ediyorsa, dinden çıkmaz. Ona bu günahı terk etmesi ve tövbe yapması farzdır. Tövbenin temel şartı, yaptığına pişman olmaktır. Bu pişmanlık, dilden değil kalpten olmalıdır. Ayrıca mümin, kullardan değil, yüce Allah'tan utanarak pişmanlık duymalıdır.

Bu konuda şu hadis-i şerif dikkate alınmalıdır:

"İçki içen, hırsızlık eden ve zina yapan kimse, bu işleri yaparken mümin olarak yapmaz." [630]

Hadisin uyarısı sadece bu üç günahla sınırlı değildir, tehdit bütün büyük günahları içine alır. Mümin, bir günah işleyince, önce, onu kime karşı yaptığını düşünmelidir.

Ehli- sünnet âlimlerine göre, büyük günah işleyen bir kimse, onu helâl görerek yaparsa dinden çıkar. Onun tövbe edip imânını yenilemesi gerekir. Yaptığı günahın haram olduğunu bilerek işlerse, dinden çıkmış olmaz fakat ona günahtan tövbe farz olur. Günahın işlendiği an, imânın en zayıf olduğu andır. Kalbinde imân ve Allah korkusu yerleşen bir kimse, böyle bir günahı işlemez, işleyemez. İşlerse de hemen tövbe edip imâna döner.[631]

Hz. Resûlullah Efendimiz'in (s.a.v) belirttiği gibi[632] bizler, *"Lâ ilâhe illallah, ben mümin ve müslümanım"*"diyen hiç kimseyi işlediği bir günah sebebiyle küfürle suçlayamayız ve yaptığı bir amelinden dolayı İslâm'dan çıkaramayız.

Şunlara dikkat edilmeli:

Küfre rıza küfürdür. Zulme rıza zulümdür. Helâli haram, haramı helâl etmek kulun haddi değildir. Yapan hak dinin dışına çıkmış olur.

630 Buharî, Eşribe, 1; Müslim, İmân, 100.

631 bk. İbn Hacer, *Fethü'l-Bârî*, 11/154; Aynî, *Umdetü'l-Kârî*, 14/578.

632 Ebû Davud, Cihad, 33; Ebû Ya'lâ, *Müsned*, nr. 4311.

Günahları güzel göstermek, onlara teşvik etmek, kâfirlerin haram yaşantısına özenmek, İslâm'ı noksan ve yetersiz görmek, dinin değerleri ile alay etmek insanı hak dinden çıkarır.[633]

Taklit Yoluyla İmân ve Amel Sahih midir?

Taklit, bir şeyin delilini, doğruluğunu veya eğriliğini araştırmadan onu tasdik etmek ve peşinden gitmektir.

Taklit iki türlüdür, biri güzel, diğeri kötüdür.

Taklidin güzel olanı, hak üzere giden, sözü, özü ve işi doğru bir kimsenin peşine düşmek ve o her ne derse tasdik etmektir. Hz. Peygamber'e (s.a.v), onun ashabına ve yolunda gidenlere teslim olup her sözlerini tasdik etmek bu kısma girer.

Böyle bir taklidin sonu hayırdır, neticesi Allah rızası ve cennettir. Bir mümin, güvenilir İslâm alimlerinin öğrettiği şekilde imân etse, amel ve ibâdet yapsa, fakat delilini ve hikmetini hiç araştırmasa, bu haliyle hak yolda gitmiş olur.

Taklit yoluyla imân ve amel kabuldür, insanı kurtarır, ancak tehlikesi çoktur. Bizden asıl istenen taklit değil, tahkiktir.

Tahkik, yaptığı ibâdetin aslını ve delilini bilmek, işin hakikatini öğrenmek, bildiğini kalbiyle müşahede etmek, yakine erip şüpheden kurtulmak ve dini, aklı, ruhu ve kalbiyle birlikte tanıyarak ve tadarak yaşamaktır.

İmân, "ihsan" derecesine çıkınca "yakîn" ismini alır. Yakin, inandığı şeyleri gözle görmüş gibi tanımak ve ona göre yaşamaktır. Bu hale ulaşmak için güzel bir rehber ve özel bir terbiye gereklidir.

Taklidin kötü olanı, haram, bâtıl, boş ve nâhoş şeylerde başkasına uymaktır. Aslını araştırmadan, sonunu düşünmeden sağlam bir delile dayanmadan kabul edilen nice fikir ve gidişatlar vardır ki, sahiplerini Allah'tan uzaklaştırmış, ateşe yaklaştırmış ve pişman etmiştir. Kötü yola davet eden anne baba da olsa, onlara uymak ve dediklerini yapmak haramdır.

---

633 bk. Muhammed Edip Keylânî, *Avnü'l-Mürid Şerhu Cevhereti't-Tevhid*, 1/600.

Bugün medeniyet diye taklit edilen birçok şey, kalp hayatı için bir cinayettir. Her adımında biraz daha haktan uzaklaşmak, harama bulaşmak ve gerçek insanî değerleri çiğnemek medeniyet olamaz. Bu halin adı medeniyet olsa bile, kendisi saadet değildir. Böyle bir davete uyulamaz; uyulsa da huzur bulunamaz.

İmân ve İbâdet Yaşı Ne Zaman Başlar?

Bir insan, akıllı ve bulûğa ermiş ise, yüce Allah'ın emirlerini yerine getirmekle yükümlü ve sorumlu olur.

Bulûğ yaşı erkeklerde 12-15; kadınlarda 9-15 yaşları arasıdır.

Erkeğin bulûğa erme alameti, rüya yoluyla ihtilâm olması, vücudundan şehvetle meninin atılmasıdır. Bir genç kız için bulûğa erme alameti, hayız kanı görmeye başlamasıdır. Evlenip hamile kalması veya rüyada ihtilâm olması da birer alamettir.

Bulûğ alametlerini göremeyen bir kız veya erkek çocuk, on beş yaşını doldurunca bulûğa ermiş sayılır.

Bulûğa eren kadın ve erkek önce imândan, peşinden namaz, oruç, zekât, hac gibi temel farz ibâdetlerden sorumludur.

Bulûğla birlikte amel defteri açılır, iyilik ve kötülüklerin yazılması başlar.

Bu yaş, bir kadın için, namaz ve oruç gibi, örtünmenin de farz olduğu bir yaştır.

İmân ve ibâdetlerle mükellefiyet bulûğla başlar, fakat çocuklarımıza imânı ve ibâdetleri öğretmeye başlama yaşı normalde yedidir. Daha önce de olabilir. Bu dönem bir şeyi bilgiden önce sevgi ile verme, gösterme ve örnek olma yaşıdır.

Özellikle yedi yaşından itibaren çocuğa temel dini bilgiler çok sade ve basit şekliyle öğretilmeye ve ibâdetler gösterilerek alıştırılmaya başlanır. Bulûğ yaşına kadar hiç ilgilenilmemiş bir çocuğu o yaşta birden ibâdete başlatmak zordur. Bu, fıtrata ters olduğu gibi, insan eğitimine de aykırıdır.

Bir anne babanın çocuğun doğumuyla birlikte, ona karşı yapacakları dini vazifeleri vardır, onları bir önceki bölümde inceledik, oraya bakılırsa yeterli bilgi bulunur.

Çocuklarının ibâdet ehli, güzel ahlâk sahibi ve edepli olmasını isteyen anne babalar, kötü işlerde örnek olmamalı, onlardan istediği her hayırlı işi yaparak önlerini açmalı ve helâl lokma yemelidir. Bir de kendimiz ve çocuklarımız için yüce Allah'tan af ve afiyet istemelidir.

ABDEST-TAHARET

Abdest yüce Allah'ın huzuruna çıkmak için bir hazırlıktır. Abdest, mânevî mi'racın başlangıcıdır. Yüce Allah ile buluşmak için süslenmektir. Bütün müminlerin ona göre abdesti ve diğer ibâdetleri ciddiye alması gerekmektedir.

Abdestin evveli temizliktir. Abdestsiz namaz kabul olmayacağı gibi, güzel taharet yapılmadan da abdest sağlam ve tam olmaz.

Peygamber Efendimiz (s.a.v), temizlik ve abdesti namazın anahtarı olarak tanıtmış,[634] namazın da cennetin anahtarı olduğunu bildirmiştir.[635]

Demek ki cennet yolu temizlik ile başlıyor. Bu temizlik iki türlüdür: Biri kalbin, diğeri kalıbın temizliği. Dışı temiz, içi kirli olmak Allah dostu mümine yakışmaz. İçi temiz olanın da dışı kirli olmaz. Bunun için yüce Allah, tövbe ve ibâdet nuru ile kalbini, su ve benzeri maddelerle de bedeni temizleyenleri sevdiğini müjdelemiştir.[636]

Abdestin hüküm ve edepleri fıkıh kitaplarından tam olarak öğrenilmelidir. Biz burada bazı mühim sorulara cevaplar vereceğiz.

---

634 Ebû Davud, Tahâret, 31; Tirmizî, Tahâret, 3; İbn Mâce, Tahâret, 3; Ahmed, Müsned, 1/123; Ebû Ya'la, *Müsned*, nr. 616; Abdürrezzâk, *Musannef*, nr. 2539.

635 Tirmizî, Tahâret, 3; Ahmed, *Müsned*, 3/340.

636 Bakara 2/222.

Temizliğe Dikkat Etmeyenlerin Kabir Azabı Göreceği Doğru mudur?

Evet, Hz. Peygamber Efendimiz (s.a.v), tuvalette temizliğe dikkat etmeyenlerin, sidik sıçramasından ve diğer pisliklerden sakınmayanların kabir azabına düşeceğini haber vermiştir. Abdullah b. Abbas (r.a) şöyle anlatır:

Bir defasında Hz. Resûlullah (s.a.v) iki kabre uğradı. Kabirlerin başında durarak şöyle buyurdu:

"Şu iki kabrin içindekilere azap ediliyor. Gördükleri azap da** (sizin düşündüğünüz) **büyük günahlardan değildir. Şu biri taharet yaparken sidikten sakınmazdı, diğeri de insanlar arasında laf getirip götürerek insanların arasını bozardı." [637]

Abdest alırken acele edip azalarını tam yıkamayanlar hakkında Hz. Peygamber'in (s.a.v) yaptığı şu uyarıya çok dikkat etmeli:

"Abdestte güzelce yıkanmayan topukların vay ateşteki haline!"[638]

Abdest Namazı Diye Bir Namaz Var mıdır?

Abdest ve gusülden sonra kılınan iki rek'at şükür namazı vardır. Bu namazı Hz. Peygamber (s.a.v) şu şekilde övmüştür:

"Kim güzelce abdestini alır ve hiç hata yapmadan içi ve dışıyla Allah'a yönelerek iki rek'at namaz kılarsa geçmiş günahları affedilir." [639]

Abdest alındıktan sonra kılınacak farz veya nâfile ibâdetler de bu fazileti temin eder.

Şu hadis de bu namazın faziletini bildirmektedir:

Bir defasında Hz. Peygamber (s.a.v), Bilal-i Habeşi'ye (r.a),

---

637 Buhârî, Edeb, 46; Müslim, Tahâret, 3; Ebû Davud, Tahâret, 2; Nesâî, Tahâret, 26.

638 Buhârî, İlim, 3; Vüdû, 27, 29; Müslim, Tahâret, 25-27; Ebû Davud, Tahâret, 47.

639 Bu konudaki hadisler için bk. Buhârî, Vüdû, 24; Müslim, Tahâret, 17; Ebû Davud, Salât, 157; Ahmed, *Müsned*, 4/450, Heysemi, *ez-Zevâid*, 2/ 278-79.

"Seni rüyamda cennette gördüm, önümde yürüyordun, ayak seslerini işittim. Ne amel ediyorsun ki bu hali elde ettin?" diye sordu. Hz. Bilal (r.a),

"Her ezan okuduktan sonra iki rek'at namaz kılarım. Bir de abdestim bozulunca hemen abdest alıp Allah için iki rek'at namaz kılarım. En fazla sevap umduğum amellerim bunlardır" dedi. O zaman Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu:

"Evet, bu iki amelin sebebiyle o dereceyi kazandın." [640]

Sürekli Abdestli Olmanın Hükmü Nedir?

Abdestin farz olduğu ibâdetler ve işler bellidir. Dinimizde sürekli abdestli olmak, bozulan bir abdesti hemen yenilemek, iş güç esnasında da abdestli bulunmak farz değildir, fazilettir; teşvik ve tavsiye edilmiştir. Resûlullah Efendimiz (s.a.v), genelde abdestli halini korumuştur. Öyle ki, bir taharetten dönerken kendisine verilen bir selamı abdestsiz almamak ve Allah'ın adını abdestsiz zikretmemek için[641] hemen teyemmüm abdesti alarak selama karşılık vermiştir.[642] Fakat bu hususta ümmetine tavsiyeden öte bir emir vermemiştir. Hatta bir defasında tahâretten sonra, abdest alıp almayacağı sorulunca şöyle buyurmuştur:

"Her taharetten sonra abdest almakla emrolunmadım; eğer böyle yapsaydım sünnet olurdu *(sürekli gerekli görülürdü)."* [643]

Abdest, mümin için mânevî bir silahtır. Onunla kalbini şeytanın vesvesesinden korur, sürekli ibâdete hazır olur, günaha gireceği zaman abdest kalkan görevi görür.

Abdestin bir nuru ve bereketi vardır. Mümin abdestli olunca, kalbi aydınlık, gönlü uyanık olur. Sürekli abdestli olmaya çalışan bir kul, hep ibâdet derdi ve zikirle meşguldür. Bu ona pek çok hayır kazandırır.

Az önceki konuda geçtiği gibi, Hz. Bilâl'i (r.a) cennete götüren bir ameli de devamlı abdestli bulunmasıydı.

---

640 bk. Tirmizî, Menakıb 17; İbn Hıbban, *Sahih*, nr. 7087; Beğavî, *Şerhu's-Sünne*, nr. 1012; Ahmed, *Müsned*, 5/354. Ayrıca bk. Buhârî, Teheccüd, 17.

641 Ayni, *Umdetü'l-Kârî*, 3/203.

642 bk. Ebû Davud, Tahâret, 122; Nesâî, Taheret, 34; İbn Mâce, Tahâret, 27.

643 Ahmed, *Müsned*, 6/95; Heysemi, *ez-Zevâid*, 1/241.

Abdestli Ölenin Şehitlik Sevabına Ulaşacağı Doğru mudur?

Hadis-i şerifte abdestli olarak ölen kimsenin şehitlik sevabı elde edeceği haber verilmiştir. Hz. Peygamber'in (s.a.v) hizmetinde büyüyen, Enes b. Malik (r.a) şunu nakleder: Bir gün Resûlullah (s.a.v) bana şöyle buyurdu:

"Yavrum, devamlı abdestli olmaya gücün yeterse yap; çünkü abdestli iken ölen kimseye şehitlik sevabı verilir." [644]

Büyük arif İmam Sühreverdî (k.s) der ki: "Akıllı olana düşen, sürekli ölüme hazır olmasıdır. Devamlı abdestli bulunmak ölüme hazır olmak sayılır."[645]

Hadis-i şeriflerde uykudan önce de abdestli olmak tavsiye edilmiştir.[646] Uyku ölümün bir benzeridir. Abdestli olarak uykuya dalan kimse zikirle yatmış olur. Ruhu arşa yükselir. Rüyası güzel olur. Bu arada ölüm gelirse, Allah'ın rahmeti içinde imân selameti ile ölür.

Abdestte Musallat Olan Bir Şeytan Var mıdır?

Evet, şeytanın askerleri ve hileleri çoktur. Şeytan mümine vesvese yoluyla zarar vermek için her yolu dener. Bazı şeytanlar da mümine abdest alırken musallat olur. Bu şeytan fırsat bulursa, önce taharet esnasında acele ettirip temizliği kusurlu yaptırır; sidikten sakındırmaz. Abdest ve gusül sırasında az veya çok su kullandırarak ölçüyü kaybettirir. Bu arada bir sürü vesvese verir. Meselâ şu tür vesvese çok olur:

"Su her bölgeye değmedi, azalarda kuru yer kaldı, abdest tam olmadı, yel çıktı, akıntı geldi, niyet etmedin, besmeleyi unuttun."

Bir kimse abdest alırken vesvese gelse ve âzalarından birini yıkayıp yıkamadığı hakkında şüpheye düşse, bakar; eğer bu durum ilk defa başına geliyorsa, o azayı yeniden yıkar, fakat bu vesvese çok defa oluyorsa, hiçbir şey yapmaz, dönüp o yeri yıkamakla uğraşmaz, abdestini tamam kabul eder. Böyle yaparsa, vesvese devam etmez.

---

644 Ebû Ya'la, *Müsned*, nr. 3624; Heysemi, *ez-Zevâid*, 1/271.

645 bk. Sühreverdî, Gerçek Tasavvuf (Avarif tercümesi), s. 380, (Semerkand yayınları, İstanbul 1999).

646 bk. Zebidî, *İthâfü's-Sâde*, 5/470; Ali Muttakî, Kenzü'l-Ummâl, 13/179.

Bir vesvese şekli de yellenme ile ilgilidir. Abdest aldıktan sonra makad bölgesinde bir kıpırdama olur, insan yellendim zanneder; halbuki yellenme olmamıştır. Hz. Peygamber (s.a.v), bu durumda bir ses veya koku gelmemişse, yellenme olmadığını ve abdestin bozulmadığını belirtmiştir.[647] Yellenmenin yanındaki kimsenin işiteceği seste olması gerekmez. Yellenen kimsenin vücudundan havanın çıktığını fark etmesi yeterlidir.

Abdestte gelen diğer bir vesvese taharetten sonra idrar akıntısı konusunda olur. Taharetini tam olarak yapan bir mümin, abdest aldıktan sonra elbise veya bedeninde bir ıslaklık hissedip tenasül aletinden bir idrar akıntısı oldu zanneder. Olup olmadığı elbise kontrol edilerek anlaşılır. Eğer elbisede bir akıntı izi olmadığı halde bu durum arada bir başına geliyorsa, hadis-i şerifte bildirilen çaresi şudur:

Tahâretten sonra elini ıslayıp iç elbiseye bir miktar su serper.[648] Bundan sonra bir ıslıklık hissederse bunun idrar değil, serptiği su olduğunu bilir ve vesveseden kurtulur. Eğer abdest aldıktan sonra, gerçekten tenasül aletinden bir iki damla gelse bununla abdest bozulur.

Şeytan bu tür vesveselerle müminin kalbini sıkıntıya sokup huzurunu bozmak ister. Bu konuda Hz. Peygamber (s.a.v) şu uyarıda bulunmuştur:

"Abdestte** (mümine vesvese vermek için) **musallat olan 'Velhan' isimli bir şeytan vardır. Onun, kullandığınız suda, size vereceği vesveseden sakının." [649]

Bir şeyi istenen ölçüden az yapmak bir kusur olduğu gibi, fazla yapmak da kusurdur, zarardır. Şeytan, mümine hiç terk ettiremediği ibâdetleri noksan veya fazla yaptırarak da zarara sokmak ister.

---

647 Buhârî, Vüdû, 4, 34; Müslim, Hayız, 97; Ebû Davud, Tahâret, 67; Tirimizî, Tahâret, 63; Heysemî, *ez-Zevâid*, 1/242.

648 Ahmed, *Müsned*, 4/161; 5/203; Heysemî, *ez-Zevâid*, 1/241. Aynı konuda bk. Ebû Davud, Tahâret, 64; İbn Mace, Tahâret, 58; Nesâî, Tahâret, 102.

649 İbn Mâce, Tahâret, 48; Ahmed, *Müsned*, 5/136; Ali Nasıf, *et-Tac*, 1/102.

Allah Resûlü (s.a.v) ümmetine tuvalet âdâbına varana kadar hayatın her alanındaki edep ve ölçüleri öğretmiştir. Bunun için abdest gusül ve diğer ibâdetlerde sünnette öğretilen ölçüde kalmalıdır. Yoksa dinimize değil, şeytana uymuş oluruz.

Allah Resûlü (s.a.v) şeytan ve pislikten korunmak için, tuvalete girerken şu duayı öğretmiştir:

"Bismillah. Allahümme innî eûzü bike minel-hubsi vel-habâis mineş-şeytânirracîm"

Manası şudur:

"Allah'ın ismine sığınarak girerim. Allahım, her türlü pislikten ve pis varlıklardan, kovulmuş şeytanın şerrinden sana sığınırım."[650]

Tuvalette Abdest Alınabilir mi?

Abdest ve gusül alınan yer temiz olmalıdır. Bu hem pislikten hem de vesveseden korunmak için gereklidir. Ancak başka bir yer ve imkân olmaz ise, tuvalette abdest ve gusül alınabilir. Bu durumda önce tuvalet temizlenir, gözüken pislikler giderilir veya üzeri örtülür. Bundan sonra kalben niyet edilir, besmele ve duaları içten okuyarak abdest veya gusül alınır.

Abdest ve gusül alınan yere bevletmek mekruhtur. Hz. Peygamber (s.a.v) yıkanılan yere bevletmekten sakındırarak,

"Genellikle vesvese bundan ileri gelir" [651] buyurmuştur.

Eğer hamamlarda olduğu gibi, gusül alınan yerde akıntı varsa, hacet anında bevletmek mekruh değildir.

Şüphe, Vesvese ve Unutma ile Abdest Bozulur mu?

Bir kimse abdestli olduğunu kesin biliyorken, "Acaba abdestim bozuldu mu?" diye şüpheye düşse, abdesti vardır. Şüphe, kesin bilgiyi ortadan kaldırmaz.

---

650 Bu konudaki hadisler için bk. Ebû Davud, Tahâret, 3; Tirmizî, Tahâret, 4; İbn Ebi Şeybe, *Musannef*, Tahâret, 1; Ali Nasıf, *et-Tac*, 1/91.

651 Ebû Davud, Tahâret, 15; Tirmizî, Tahâret, 17; Nesâî, Tahâret, 31.

Aynı şekilde abdestsiz olduğunu bilen bir kimse, "Acaba abdestim var mıydı?" diye şüpheye düşse, onun abdesti yoktur.

Bir kimse abdestli iken, tuvalete girdiğini hatırlasa fakat hacetini giderip gidermediğini, abdestini bozup bozmadığını tam hatırlamayıp şüpheye düşse, onun abdest alması gerekir; çünkü hacet için tuvalete giren kimsenin abdestini bozmuş olması büyük ihtimaldir.[652]

Sadece tuvalete girmek abdesti bozmaz.

Abdestli olduğunu unutmak abdesti bozmaz. Bir kimsenin, abdesti muhafaza etmek için sürekli, "Ben abdestliyim" diye düşünmesi gerekmez.

Abdesti bozacak şeyler bellidir; onları yapmadıktan sonra abdest bozulmaz. Fakat, uzun süre boş işlere dalarak gaflete düşen ve kalbinin ibadet neşesini kaçıran bir kimse, abdestini yenileyecek olsa, hem vücut dengesi, hem de kalbin ibadet neşesi yerine gelir.

Yalan söylemek, gıybet etmek, harama bakmak büyük günahtır. Büyük bir günah işlemek abdesti bozmaz fakat abdestin nurunu söndürür, faziletini kaçırır, sevabını yok eder. Ancak abdest de günahları temizler. Peygamber Efendimiz (s.a.v), kulun işlediği günahların abdest suyu ile temizleneceğini, öyle ki abdest bittiğinde kulun günahlarından temizlenmiş olacağını müjdelemiştir."[653]

Çıban veya Yaradan Çıkan Beyaz Su Abdesti Bozar mı?

Sahih görüşe göre, çıban, sivilce, yanık veya tahriş sonucu bedende oluşan kabarcıklardan akan beyaz su abdesti bozmaz. Bu hüküm, insanlar için bir kolaylıktır.[654]

Abdesti bozan şeyler bellidir. Bunların başında ön ve arkadan çıkan sidikle, büyük necaset gelir. Ayrıca meni, mezi, kan, irin, sarı su gibi akıntılar da abdesti bozar. Arkadan yellenmek de abdesti bozar.

---

652 Serahsî, *el-Mebsût*, 1/82 (Beyrut 2000).

653 bk. Müslim, Tahâret, 32; Tirmizî, Tahâret, 2.

654 Bk. Tahtavî, *Haşiye ala Merâkı'l-Felah*, s. 69-70, (İstanbul 1985).

Bir yaradan çıkan kan, yaranın etrafına dağılmayıp olduğu yerde kalırsa, abdesti bozmaz.[655]

Kan yaranın üzerini kaplayacak şekilde yükselse fakat etrafına akmasa, abdest bozulmaz.[656]

Böyle akmadan yerinde duran az miktardaki kanı elle veya başka bir şeyle silmek, abdeste zarar vermez.[657]

Yaradan çıkan irin ve sarı sularda da hüküm aynıdır.[658]

Göz ve Kulak Akıntısı Abdesti Bozar mı?

Bir hastalıktan kaynaklanmıyorsa, gözden gelen su ve ağlama abdesti bozmaz. Bir hastalık sebebiyle sürekli gözünden akıntı gelen kimse özür sahibi olur. Her namaz vakti abdestini tazelemesi gerekir.

Kulaktan akan irin veya sarı su, bir ağrı olmaksızın kendiliğinden akmışsa, abdesti bozmaz. Bir ağrı sonucu akmışsa bunun bir yaradan olduğu anlaşılır ve abdesti bozar.[659]

Bir kimse tükürdüğünde tükürüğünde kan görse, bakar, kan tükürüğe eşit veya ondan fazla ise abdest bozulur, değilse bozulmaz. Bunu rengine bakarak kontrol edebilir. Tükürüğün rengi kırmızı ise abdest bozulur, sarı ise bozulmaz.

Bir kimse, elma veya ekmek yerken ısırdığı parçada kan izi görse, eliyle veya bir bezle ağzını kontrol eder; eğer bunlarda kan izi varsa abdesti bozulur; yoksa bozulmaz. Bunun akıcı bir kan olmadığı anlaşılır. Ağzını misvaklarken misvak üzerinde görülen kan için de aynı hüküm geçerlidir.[660]

Parmak aralarındaki pişiklerden gelen akıntı abdesti bozmaz. Bu, ter hükmündedir.

---

655 Kâsânî, *Bedâiü's-Sanâî fi Tertibi'ş-Şerâî*, 1/141-142, (Beyrut 1997).

656 Şeyh Nizam, *el-Fetâva'l-Hindiyye*, 1/10.

657 Şeyh Nizam, *el-Fetâva'l-Hindiyye*, 1/11.

658 Ö. Nasuhi Bilmen, *Büyük İslam İlmihali*, s. 112. (İstanbul 2002, Semerkand yayınları).

659 Zeylaî, *Tebyînü'l-Hakâik*, 1/49.

660 Zeylaî, *Tebyînü'l-Hakâik*, 1/49; Şeyh Nizam, *el-Fetâva'l-Hindiyye*, 1/10-11.

Sinek, kene, pire gibi hayvanların vücuttan emdiği kan da abdesti bozmaz.

Kadının ön kısmında (fercinde) oluşan tabii sıvı ve ıslaklık, ağzın içindeki ıslaklık gibidir. Bu, bedenden çıkan tere ve burundan akan sıvıya benzeyip temizdir.[661]

Buna göre, fercde böyle bir ıslaklık görülmesiyle abdest bozulmaz.

Özürlü Kimse Nasıl Abdest Alır?

Bir insanın (erkek ve kadın) özür sahibi olabilmesi için özrünün, abdest alıp namaz kılacak kadar bir zaman hiç kesilmemek üzere tam bir namaz vakti devam etmesi ve diğer vakitlerde de bu özrün bir kere olsun tekrarlanması gerekir.

Özür tam bir namaz vakti kesilmekle ortadan kalkar.

Bir özür sahibi her namaz vakti için yeni bir abdest alır ve o vakit içinde aldığı abdestle bunu bozacak başka bir şey meydana gelmedikçe - istediği kadar farz ve nâfile namaz kılabilir. Geçmiş namazlarını kazâ edebilir. Kur'an-ı Kerim okur, Kur'an'a elini sürebilir, cenaze namazı kılar, Kabe'yi tavaf edebilir.

Özürlünün abdesti, özründen başka abdest bozucu bir hâl olmadıkça bütün vakit devam eder; özrüyle bozulmaz. Ancak vaktin çıkmasıyla bozulur.

Meselâ, idrarını tutamayan bir kimsenin herhangi bir yerinden kan aksa abdesti bozulur. Fakat idrarın akmasıyla bozulmaz. Tam bunun tersine, vücudunun herhangi bir yerinden devamlı kan akan bir kimse bu hâliyle özürlüdür. Ondan çıkacak bir idrar damlası abdestini bozar.

Özürlünün özür yerinden çamaşırına bulaşan kan, irin, idrar gibi şeyleri yıkaması şart değildir. Çünkü her defasında yıkamada güçlük vardır ve arkası kesilmemektedir. Fakat bu pis maddeler çamaşırına tekrar dokunmayacak ise yıkanması gerekir.

Özür mümkün olan bir yolla ortadan kaldırılmaya çalışılmalıdır.

---

661 İbn Âbidîn, *Reddü'l-Muhtâr*, 1/305-306, (Beyrut 1994).

Özürlü Kimse Ne Zaman Abdest Alır?

Özürlü kimsenin abdesti, içinde bulunduğu farz namaz vaktinin çıkmasıyla bozulur. Hanefî mezhebinde İmam-ı Azam ve İmam Ebû Muhammed'in (rah) görüşü böyledir.[662]

Özürlü kimse, abdesti namaz vakti girdikten sonra almalıdır. Vakitten önce alırsa, vakit girince abdest bozulur.

Ancak güneş doğduktan sonra öğle namazına kadar olan vakte boş vakit denir. Bu vakit farz bir namazın vakti değildir. Bunun için öğleden önce alınan bir abdest öğle vaktinin girmesiyle bozulmaz. Bu abdestle öğlenin sonuna kadar bütün farz veya nâfile namazlar kılınabilir.[663]

Buna cuma da dahildir. Meselâ, bir özürlü, Cuma günü öğle ezanından önce alacağı bir abdestle cuma namazını kılabilir. Bu abdestle ikindi namazına kadar kazâ, sünnet veya nâfile namaz kılabilir. Güneş doğduktan sonra, kuşluk namazı veya bayram namazı için alınacak bir abdestle öğle veya cuma namazı kılınabilir.

Vücudunda Yara Olan Kimse Nasıl Abdest Alır?

Bir kimsenin vücut azalarından birinde derin bir yara bulunsa, bu yarayı yıkama imkânı yoksa veya yıkamak zarar verecekse, abdest ve gusülde onu yıkama farzı düşer Bu durumda yaranın üzerinden suyu akıtması yeterlidir. Su akıtmak zarar verirse, yaranın üzerini ıslak eliyle mesheder. Ona da imkân olmazsa, mesh etmek de düşer. Yarayı bırakır etrafını yıkar.[664]

Sargı ile Abdest Nasıl Alınır?

Bir yara sargı, alçı, bandaj veya tahta gibi bir madde ile sarılmış ise, iyileşene kadar bu sargının üzerine meshedilir. Bu mesh, sargının

662 Kâsânî, *Bedâiü's-Sanâî*, 1/241; Mevsılî, *el-İhtiyar*, 1/68.

663 Zeylaî, *Tebyînü'l-Hakâik*, 1/183; Tahtâvî, *Haşiye ala Merâkı'l-Felâh*, s. 119; İbn Âbidîn, *Reddü'l-Muhtâr*, 1/506; Şeyh Nizam, *el-Fetâva'l-Hindiyye*, 1/41.

664 Şeyh Nizam, *el-Fetâva'l-Hindiyye*, 1/5.

altını yıkamak yerine geçer. Uzvun sarılı kısmı ıslak elle bir defa meshedilir. Sargının çoğunun meshedilmesi yeterlidir. Yıkamada olduğu gibi, sargının her tarafının mesh edilmesi şart değildir.

Sargı üzerine mesh bir kere yapılır.

Sargı, yaranın haricine taşabilir. Sağlam kısmı açıp yıkamak zor oluyorsa bütün sargıya meshedilir.

Sargı yara üzerine sarılırken, abdestli olmak şart değildir. Yara sarılırken insan hayız veya cünüp de olsa, abdest alacağı zaman bu sargı üzerine mesh edebilir. Mest ise böyle değildir. Mest üzerine mesh edilebilmek için, mestlerin abdestli giyilmesi şarttır.

Yara iyileşene kadar sargı kalır ve üzerine mesh devam eder.

Bir ayağı sargılı olan kimse onu mesheder, diğer sağlam ayağını yıkar.

Sargı, yıkanacak organın bir kısmında ise, sarılı yer mesh edilir, kalan kısmı yıkanır.[665]

Tedavi için vücudun belirli yerlerine yerleştirilen bant veya aletler, sargı yerine geçer. Bu maddenin üzeri ıslak elle meshedilir, kalan kısmı yıkanır. Soğuk su zarar veriyorsa sıcak su ile meshedilir. Buna imkân yoksa veya su ile mesh zarar veriyor yahut iyileşmeyi geciktiriyorsa o da terk edilir.[666]

Çorap Üzerine Meshedilebilir mi?

Her çoraba mesh edilmez. Bazı çoraplara zaruret durumunda mesh etmeye fetva verilmiştir. Bu çorap, içini göstermeyecek ve altına suyu geçirmeyecek şekilde sık ve kalın dokunmuş olmalı, öyle ki onunla 5,5 km kadar bir yol yürünebilmeli, bu derece dayanıklı olmalıdır. Günümüzde, kalın ipten dokunmuş, kıldan veya keçeden yapılmış çoraplar bu özellikleri taşıyabilir.

Bu konudaki fetva İmam Ebû Yusuf ve İmam Muhammed'in (rah) görüşüne göredir. İmam-ı Azam (rah), önceleri çekinceli davrandığı

665 bk. Kâsânî, *Bedâi'*, 1/141-142; *Zühaylî, el-Fıkhü-İslâmî*, 1/502-505.

666 Bk. Serahsî, *el-Mebsût*, 1/70-71, (Beyrut 2000).

halde, daha sonra onların fetvasını güzel bulmuştur. Hatta bir hastalığı sırasında kendisi de çorap üzerine meshetmiştir.[667]

Bu fetva ile hastalık, yaşlılık gibi zaruret anlarında amel edilebilir. Tedavi için ayağa geçirilen çorap, bütünüyle ayağı kaplıyor ve yukarıdaki özelliklere uyuyorsa, onun üzerine mesh edilerek abdest alınabilir.

Varis gibi damar hastalıkları için kullanılan elastik bandaj veya ayağa giyilen bir çorap, ayağın bir kısmını örtüyorsa, sargı yerine geçer. Onun üzeri meshedilir, ayağın kalan kısmı yıkanır. Tedavi bitene kadar böyle devam edilir.

Avret Mahalline Dokunmak Abdesti Bozar mı?

Avret mahalli deyince, erkeğin ve kadının örtmesi farz olan yerleri anlaşılır. Soruda tenasül organı kastediliyor.

Hanefî mezhebinde, tenasül organı bedenin diğer organları gibi, vücudun bir parçası kabul edilir. Tenasül organına sadece elin içiyle dokunmakla abdest bozulmaz.[668]

Sahâbeden biri Allah Resûlü'ne (s.a.v), "Elini tenasül aletine dokunduran kimseye abdest alması gerekir mi?" diye sorduğunda, Allah Resûlü (s.a.v) şöyle buyurmuştur:

"O da senin diğer organların gibi bir parçan ve bir et parçası değil midir?" [669]

Allah Resûlü (s.a.v) bu sözüyle, tenasül organına sadece dokunmaktan veya tutmaktan dolayı bir şey gerekmeyeceğini belirtmiştir.

Ancak, tenasül organına dokunan erkek veya kadının bu dokunma ve tutma sonucu tenasül aletinde bir ıslaklık oluşursa, yani mezi gelirse abdest bozulmuş olur.[670]

---

667 Kâsânî, Bedâi, 1/141; *Zühaylî, el-Fıkhü'l-İslâmî*, 1/498; Döndüren, *Delilleriyle İslam İlmihali*, s. 158.

668 Serahsî, *el-Mebsût*, 1/64; San'ânî, *Sübülü's-Selâm*, 1/136, 139, (Beyrut 1991).

669 Ebû Davud, Tahâret, 70; Tirmizî, Tahâret, 62; Nesâî, Tahâret, 118; Ahmed, *Müsned*, 4/22.

670 Serahsî, *el-Mebsût*, 1/64.

Koca, hanımını sadece öpmekle abdesti bozulmaz. Elbise içinde kucaklaşmak da böyledir. Ancak, çıplak vücutla kucaklaşıp sevişme durumunda abdest bozulur. Aynı şey vücut sıcaklığını geçiren ince bir elbise ile yapılınca da abdest bozulur Fakat, kalın elbise içinde kucaklaşma durumuna tenasül aletinde bir yaşlık oluşmazsa abdest bozulmaz. Eğer yaşlık gelirse bozulur.[671]

Mâlikî ve Hanbelî mezhebine göre, avret mahalline dokunma şehvetle olunca abdest bozulur; şehvetsiz olursa bozulmaz. Şâfiî mezhebinde, her halde abdest bozulur. Ancak kadının kendi avret yerini eliyle tutmasının abdestini bozmayacağı belirtilmiştir.[672]

Bu konuda diğer mezheplerin görüşleri de dikkate alarak dikkatli olmalıdır.

Özellikle tedavi için başkasının avret yerlerine dokunmak zorunda olan bir doktor, ebe veya hastabakıcı için Hanefi mezhebindeki fetva, kolaylık sağlamaktadır. Bir zaruret olmadan yabancı bir kimsenin avret yerlerine bakmanın ve dokunmanın haram olduğu bilinmelidir.

Kadına Dokunmak Abdesti Bozar mı?

Hanefî mezhebinin tercih ettiği hükme göre, kendisine nikâh düşen yabancı bir kadına sadece elle dokunmakla abdest bozulmaz. Hiçbir zaruret yokken yabancı bir kadına dokunmak haram olmakla birlikte, onun eline ve bedeninin herhangi bir yerine sadece elin değmesi ile abdest bozulmuş olmaz. Abdesti yenilemek güzeldir fakat, şart değildir. Bir de buna her zaman imkân bulunmayabilir.

Ancak bu dokunma ile vücutta bir hareketlenme olup erkeklik organı uyanırsa, abdest bozulur. Çünkü böyle bir durumda cinsel organdan mezi denen ince bir sıvı gelme ihtimali yüksektir.

Yabancı bir erkeğin kadının eline veya bedenine dokunmasıyla kadının abdesti bozulmaz.

---

671 Tahtâvi, *Hâşiye alâ Merâkı'l-Felâh*, s. 74.

672 Zuhayli, *el-Fıkhü'l-İslâmî*, 1/341-342.

Yine bir kadının, kendisine nikâh düşen yabancı erkeğin eline veya bedenine mazeretsiz olarak dokunması haram olmakla birlikte, sadece dokunmak veya tutmakla da kadının abdesti bozulmaz.

Koca dikelmiş organını hanımının fercine sürse, bir ıslaklık olsun olmasın her ikisinin de abdesti bozulur.[673]

Mâlikî ve Hanbelî mezhebi dokunma durumda abdestin bozulmasını şehvetle lezzet almaya bağlamıştır.

Şâfiîlerde, nikâh düşen kadınların içine kendi hanımı da girmektedir. Buna göre, nikâhlı eşi ve diğer yabancı kadınlardan birine eli ile dokunan, onun vücudundan tutan bir erkeğin abdesti bozulur. Bu dokunmanın ve tutmanın şehvetle olup olmaması fark etmez.[674]

Hacda Kâbe'yi tavaf gibi, kadınlardan sakınmanın zor olduğu durumlarda Şâfiilerin Hanefî mezhebini taklit etmesi câizdir.

Oje Türü Maddeler Abdeste Engel midir?

Oje, sakız, bant, uhu gibi altına su geçirmeyen maddeler, vücuda yapışmış olursa, abdest ve gusle manidir. Abdest ve gusülde yıkanması farz olan bütün yerlere suyun ulaşması gerekir. Eline, yüzüne veya ayağına bu tür bir madde konan ya da yapışan kimsenin abdest alacağı zaman onu kazıyıp temizlemesi gerekir.[675]

Aynı şey, gusülde bütün beden için istenir.

Kına, çamur, tırnak içinde biriken kir ve toprak abdeste engel değildir.

Hamur işleriyle uğraşan kimselerin dikkatli olması gerekir. Hamur az olursa abdeste mani olmaz, fakat çok olup kurumuş ve suyun alta geçmesine engel olursa abdest olmaz.

Boya işleriyle meşgul kimselerin, zorunlu olarak ellerinde ve tırnaklarında kalan boya, abdeste zarar vermez; bunları temizleme

673 Nizam, *El-Fetâva'l-Hindiyye*, 1/13.

674 Geniş izah için bk. Kâsânî, *Bedâî*, 1/243-245; Zuhayli, *el-Fıkhü'l-İslâmî*, 1/427-429; Bilmen, *İslam İlmihali*, s. 115.

675 Halil Günenç, *Günümüz Meselelerine Fetvalar*, 1/125.

zorluğu olduğundan, o şekilde alacakları abdest câizdir.[676] Ancak bir zaruret yokken abdest azaları üzerinde ince bir tabaka teşkil eden ve suyun alta geçmesine de engel olan boyalarla abdest geçerli olmaz.

Abdest âzâlarındaki sinek veya pire pislikleri abdeste engel değildir.[677]

Saç veya Sakal Tıraşından Sonra Abdest Gerekir mi?

Abdestli bir kimsenin saç veya sakal tıraşından sonra yeniden abdest alması gerekmez. Tırnak kesince de böyledir. Saçın veya tırnağın üzerinin yıkanması alttaki kısımlar için yeterlidir. Baştaki saçın meshedilen kısmı kesilip alınınca, alttaki kısma tekrar meshedilmesi gerekmez. Tırnak için de durum aynıdır. Ancak tıraş olurken kanama olursa, abdest bozulmuş olur.[678]

Kadın Çorabını Çıkarmadan Abdest Alabilir mi?

Abdestte ayakları yıkamak farzdır. Farz olan yıkama, suyun bir defa yıkanacak organ üzerinden akmasıdır. Kadın dışarıda abdest alma durumunda kalır, çorabını çıkarması zor olur, hastalıktan veya fitneden korkarsa, çorap ince ise suyu üzerinden akıtarak altını yıkayabilir. Su bütün ayağı kapladığı zaman farz yerine gelmiş, abdest tamamlanmış olur. Bu, her zaman değil, zor durumda uygulanacak bir fetvadır.[679]

Peruk Üzerine Mesh Yapmak Câiz midir?

Peruk, baş örtüsü yerine geçmez. Peruk vücuttan bir parça sayılmaz ve abdest sırasında meshe manidir. Bir zaruretten dolayı baş örtüsünün altına peruk takmış bir kadın, abdest alacağı zaman bu peruğu çıkarmalıdır.[680]

---

676 Şeyh Nizam, *el-Fetâva'l-Hindiyye*, 1/4.
677 Döndüren, *Delilleriyle İslam İlmihali*, s. 155.
678 bk. Serahsî, *el-Mebsût*, 1/63.
679 Halil Günenç, *Günümüz Meselelerine Fetvalar*, 1/142-143.
680 Zeydan, *el-Mufassal fî Ahkâmi'l-Mer'e*, 1/85-86.

Baş Örtüsü Üzerine Meshetmek Câiz midir?

Yabancı erkeklerin kadının saçını görme tehlikesi varsa, bu durumda bir özür oluşur. Kadının baş örtüsü altına rahat su geçirecek derecede ince olursa, baş örtüsü üzerine meshetmek câizdir.[681] Kadın baş örtüsü üzerinden başını meshettiğinde su altına geçer ve dörtte birini ıslarsa bu, farz olan mesh için yeterlidir.[682]

Akıntıyı Kesmek İçin Pamuk Kullanmanın Hükmü Nedir?

Akıntı sıkıntısı olan ve vesveseye düşen bir kadın veya erkek, bu akıntıyı kesmek için pamuk kullanabilir. Bu müstehaptır.[683]

Eğer önden gelen akıntıyı ancak pamukla kesebiliyorsa, bunu yapması vâciptir.[684]

Böyle bir zorunluluk olmadığı zaman da ihtiyaten pamuk kullanmanın bir sakıncası yoktur. Şayet akıntı pamukla kesilir ve dışarı taşmazsa abdest bozulmaz.[685]

Erkeğin ve kadının ön kısmına koyduğu pamuk, organın iç kısmına yerleştirilince vücutla aynı hizada olur. Pamuk vücudun dışına taşmıyorsa, gelen akıntının bu pamuğun içi kısmını ıslatmasıyla abdest bozulmaz. Çünkü akıntı henüz vücudun içindedir, dışarı çıkmamıştır. Eğer akıntı fazla olur ve pamuğu bütünüyle ıslatıp dışarı taşarsa o zaman abdest bozulur.

Bu anlattıklarımız ön kısma konan pamuk içeride sabit kalıp düşmediği zamandır. Pamuk düşünce, ıslaksa abdest bozulur, kuru ise bozulmaz.[686] Ancak durumu kontrol imkânı yok veya zor ise, abdesti tazelemek gerekir.

---

681 Şeyh Nizam, *el-Fetâva'l-Hindiyye*, 1/9; Mustafa el-Adevî, *Câmiu Ahkâmi'n-Nisâ*, 5/15.
682 bk. Serahsî, *el-Mebsût*, 1/95.
683 İbn Âbidîn, *Reddü'l-Muhtâr*, 1/282, 483.
684 İbn Âbidîn, *Reddü'l-Muhtâr*, 1/282.
685 İbn Âbidîn, *Reddü'l-Muhtâr*, 1/280-281; Şeyh Nizam, *el-Fetâva'l-Hindiyye*, 1/10.
686 Kâsânî, *Bedâiü's-Senâî*, 1/235-236; İbn Âbidîn, *Reddü'l-Muhtâr*, 1/281.

Abdestsiz Kur'ân-ı Kerîm Taşınır mı?

Bir zaruret yokken, abdestsiz olarak Kur'ân-ı Kerîm'e el sürmek, alıp taşımak câiz değildir. Ancak Kur'ân-ı Kerîm kılıf, kap veya çanta gibi ayrı bir muhafaza içinde olursa abdestsiz de taşınabilir. Zaruret, Kur'ân-ı Kerîm'i düşmandan, yangından, ayak altında çiğnenmekten kurtarmak gibi durumlardır.

Yalnız küçük çocuklar abdestsiz de olsalar, eğitim ve öğrenmek için Kur'ân-ı Kerîm'i taşıyabilirler. Abdest almaları güzeldir; tavsiye edilir, ihmal ettiklerinde müsamaha gösterilir. Öğrenmek için taşımanın dışında çocuk da Kur'an'a abdestsiz dokunamaz. [687]

İş Yaparken Kur'ân-ı Kerîm Okunup Dinlenebilir mi?

Kur'ân-ı Kerim'i okumak sünnettir, fakat okunan Kur'an'ı dinlemek farzdır. Bunun için okuyan da dinleyen de dikkatli olmalıdır. Edebi korunmayacaksa hiç okunmamalıdır.

Bir kadın veya erkek, iş esnasında, edebine dikkat edebilirse, Kur'ân-ı Kerîm okuyabilir, okunan bir Kur'ân'ı dinleyebilir. Yolda yürürken de, edep içinde Kur'ân-ı Kerîm okunabilir ve dinlenebilir.

Dikkat edilecek edeplerin başında şunlar gelir:

Kur'ân okunan yer temiz olmalıdır. İçinde namaz kılınmayacak derecede pis olan yerlerde Kur'ân okumamalıdır. Yine hamam, çarşı pazar gibi edebe dikkat edilmeyen kalabalık ve karışık yerlerde sesli olarak Kur'ân okumamalıdır.[688]

Hayız, nifas ve cünüplük halinde Kur'an-ı Kerim okumak haramdır.

Abdestli olmalıdır. Ancak, abdestsiz ezberden Kur'ân-ı Kerîm okunabilir. Bazı durumlarda abdest alma ve abdesti muhafaza etme zorluğu olduğunda, kadın ve erkek, ezberinden Kur'ân-ı Kerîm okuyabilir.

İçinde Kur'ân-ı Kerîm bulunan bir odada yatma durumunda olan kimse, kıbleye ve Kur'ân-ı Kerîm'e ayaklarını uzatmadan yatabilir.

---

687 Şirbinî, *Muğni'l-Muhtâc*, 1/38; Tahtâvi, *Hâşiye alâ Merâkı'l-Felâh*, s. 82; Zeydan, *el-Mufassal*, 1/150.

688 Zeylaî, *Tebyînü'l-Hakâik*, 1/167, (Beyrut 2000).

Yatak odalarında Kur'ân-ı Kerîm bulunan karı koca, yerini değiştiremiyorlarsa, soyunma ve cinsî münasebet esnasında Kur'ân-ı Kerîm'i örtmeleri güzel olur. Bu ona bir hürmet ve saygıdır.[689]

Camiye Bitişik Ek Binalara Abdestsiz ve Hayız Halinde Girilebilir mi?

Sadece mescid olarak inşa edilen ve bunun için ayrılan yerlere, bir mazeret yokken cünüp, hayız ve nifas hallerinde girmek yasaktır. Mescide abdestsiz girmek haram değildir fakat mescid edebine aykırıdır.

Mescide ek binalar, ilim, sohbet, merasim gibi çeşitli hizmetler için inşa edilmiş ise, buralara kadınlar hayız halinde girebilirler. Camiye bitişik bu yerlerde hacet olunca, imama uyulabilir. Bu yerler namaz kılma ve imama uyma yönüyle mescid hükmünde olur, fakat diğer yönüyle mescid gibi değerlendirilmez. Bu yerlere hayız ve nifas halindeki kimselerin girmesi câiz olur.[690]

Camiye ek olarak hazırlanan bu tür yerlerin giriş çıkış yerleri de caminin girişinden ayrı olunca, hayız ve nifas halindeki kadınlar oralara rahatça girip ilim yapabilir, konferans dinleyebilir, sohbet edebilir, çeşitli hizmetler görebilirler.

Abdest ve Teyemmüm Alamayan Hasta Nasıl Namaz Kılar?

Bir hasta kendi başına abdest alamasa, teyemmüm yapmasa, kendisine de yardım edecek birisini de bulamaza, abdestsiz olarak namazını kılar. Bu durumda namaz kendisinden düşer diyen alimler de vardır, fakat, kılması daha hayırlıdır.[691]

---

689 Geniş bilgi için bk. Tahtavî, Haşiye *alâ Merâkı'l-Felâh*, s. 114-115.

690 Alaüddin, *Hediyyetü'l-Alâiyye*, s. 230, (Beyrut 2003); Bilmen, *Büyük İslam İlmihali*, s. 275.

691 Şeyh Nizam, *el-Fetâva'l-Hindiyye*, 1/31.

GUSÜL

Hangi Durumlarda Gusül Abdesti Farz Olur?

Bulûğa eren bir kız veya erkeğin gusül abdesti alması farzdır.

Şu durumlarda da gusül farzdır:

Cimâdan sonra. Gusül için erkeklik organının ferce tamamıyla girmesi şart değildir. Sünnet edilen kısmın ferce girmesiyle erkek ve kadına gusül gerekli olur.[692]

Erkek veya kadından şehvetle meni çıkınca gusül abdesti almaları farzdır. Meninin şehvetle çıkışı, rüyalanma yoluyla olabildiği gibi, elle veya hayalle kendini tahrik ederek de olabilir.

Kadının hayız kanı kesilince gusül abdesti alması farzdır.

Nifas kanı kesilen kadının gusül abdesti alması da farzdır.

Bir kimse uykudan uyandığı zaman elbisesinde sidik dışında bir ıslaklık görse, fakat rüyasında bir cima hali hatırlamasa gusletmesi vâcip olur. Aksine, rüyasında cimâ ettiğini ve lezzet duyduğunu hatırlarsa, ancak aletinde bir ıslaklık bulamazsa, gusül gerekmez. [693]

Kadın ve erkekte cinsel ilişki dışındaki sevişme esnasında da akıntı olabilir. Bu akıntı ince beyaz bir su ise, buna mezi denir; ondan sadece abdest bozulur, gusül gerekmez. Bu sırada her ikisi veya biri tahrik olup vücuttan şehvetle meni gelirse, gusül icap eder.[694]

Karı koca yataklarında meni görseler, fakat rüyalanma hallerini hatırlamasalar, eğer daha önce bu yatakta kimse yatmamış ise ikisinin de ihtiyaten gusletmesi icap eder. [695]

Yeni müslüman olmuş gayr-i müslim bir kimse, hayız, cünüp ve nifas halinde ise yıkanması farzdır. Bu durumlar yoksa gusül abdes-

---

692 Buhârî, Gusül, 28; Müslim, Hayız, 88, 89; Ebû Davud, Tahâret, 83; Tirmizî, Tahâret, 80; Nesâî, Tahâret, 128; İbn Mâce, Tahâret, 111.

693 Ebû Davud, Tahâret, 94; Tirmizî, Tahâret, 82; Şeyh Nizam, *el-Fetâva'l-Hindiyye*, 1/15; Bilmen, *Büyük İslam İlmihali*, s. 116.

694 Şeyh Nizam, *el-Fetâva'l-Hindiyye*, 1/15.

695 İbn Âbidin, *Reddü'l-Muhtâr*, 1/303, (Beyrut 1994).

ti alması menduptur, sevaptır. Hz. Resûlullah (s.a.v), yeni müslüman olanlara gusül almalarını emretmiştir.[696]

Mâlikî ve Hanbelî alimleri, yeni müslüman olanlar için gusül abdestini vâcip görmüştür.[697]

Cünüplük Nasıl Oluşur?

Guslü gerektiren asıl sebep cünüplüktür. Cünüplük de cinsel ilişki veya başka bir yolla vücuttan meninin çıkmasıyla olur. Bu çıkışın, şehvetle olması gerekir. Meni, erkeklerin belinden, kadınların ise göğsünden gelir. Oluşum merkezi buralardır. Meninin çıkışı iki kademede olur. Önce merkezden ayrılır, sonra tenasül organından dışarı atılır.

İmam-ı Azam ile İmam Muhammed (rah) meninin merkezinden ayrılma ânını esas almışlardır. Eğer meni yerinden şehvetle ayrılmışsa bununla cünüplük gerçekleşir ve gusül gerekir. Onlara göre, meninin vücuttan atılma ânında da şehvet ve hararetin bulunması şart değildir.

İmam Ebû Yusuf'a (rah) göre ise, her iki durumda da şehvetin ve hararetin bulunması şarttır.

Buna göre, yerinden şehvetle ayrılan bir meni, dışarı atılmadan önce cinsel organ elle tutulup sakinleştirilse ve meni hararetsiz bir şekilde dışarı akıtılsa, İmam Ebû Yusuf'a göre gusül gerekmez. Diğer iki imama göre gerekir.

İmam Ebû Yusuf'un (rah), fetvası ile bazı durumlarda amel edilebilir. Mesela soğuk günlerde, yolculukta, misafirlikte, askerlikte, hasta iken rüyalanma anında bu fetva bir rahmet ve kolaylıktır.[698]

Böyle bir anda meni şehvetle yerinden ayrılsa, fakat daha boşalma olmadan erkeklik uzvu elle tutulup sakinleştirilerek meni sakince dışarı akıtılsa, gusül gerekmez.

---

696 Zeylaî, *Tebyînü'l-Hakâik*, 1/74.

697 İbn Âbidin, *Reddü'l-Muhtâr*, 1/307; *Bilmen, Büyük İslam İlmihali*, s. 117.

698 Geniş bilgi için bk. İbn Âbidin, *Reddü'l-Muhtâr*, 1/297; Zeylaî, *Tebyînü'l-Hakâik*, 1/65-66; Şeyh Nizam, *el-Fetâva'l-Hindiyye*, 1/14-15.

Aynı şekilde şehvetle olmayıp korku, dövülme, bir yerden düşme, ağır yük çekme gibi bir sebeple belden meninin gelmesiyle de gusül gerekmez.[699]

Erkek hanımı ile cimâ ettiğinde meni gelmese bile, her ikisi cünüp sayılır ve ikisine de gusül farz olur.

Guslün Önünde ve Sonunda Abdest Gerekir mi?

Gusül alırken, sünnet olan abdest guslün başında alınır. Gusle ilk önce besmele ve niyet ile başlanır. Ardından el ve avret yerleri yıkadıktan sonra namaz abdesti gibi bir abdest alınır. Bu abdestle gusül başlamış olur. Zaten baştan sadece gusül için niyet edilir ve bu niyetle ağız ve buruna verilen su, abdest ve gusül için yeterlidir.

Sonra vücudun baş kısmından başlayıp sağ ve sol omuzdan devam ederek bütün bedeni, hiçbir kuru yer kalmayacak şekilde yıkar. Bu şekilde vücudun tamamını üç defa yıkar.[700]

Birinci yıkama farz, diğerleri sünnettir. Su sadece bütün bedeni bir kere yıkamaya yetecek kadar az ise, hiç kuru yer bırakmamak şartıyla bir defa yıkama ile de gusül tamam olur.

Guslün peşinden ikinci bir namaz abdesti alınmaz. Buna gerek yoktur ve ikinci bir abdest bazı âlimlerce mekruh görülmüştür.[701]

Ancak gusül bittikten sonra, kanama, yellenme gibi bir sebeple abdesti bozulursa, o zaman sadece namaz abdestini yeniler, tekrar gusül abdesti almaya gerek yoktur.

Deniz, havuz ve akarsu gibi yerlerde gusül abdesti alan kimse, besmele ile niyet etse, ağız ve burnuna üç defa su verip suya dalsa, suda bir iki hareket ederek bir müddet beklerse, bununla abdest ve gusül tamam olur.

---

699 bk. Bilmen, *Büyük İslam İlmihali*, s. 116-117.

700 Meydânî, *el-Lübâb*, 1/10; *Mevsılî, el-İhtiyar*, 1/24.

701 Zühaylî, *el-Fıkhü'l-İslâmî*, 1/536.

Kadın İhtilâm Olur mu?

Erkek gibi kadın da İhtilâm olur. Bu durum erkek gibi, kadın için fıtri bir durumdur. Ancak rüya yoluyla İhtilâm olma hali kadınlarda daha az görülür. Şu hadis bu konuda güzel bir örnektir:

Ashaptan Hz. Enes'in annesi Ümmü Süleym (r.ah) anlatıyor:

Ben Hz. Peygamber'in (s.a.v) pak zevcesi Ümmü Seleme (r.ah) ile komşu idim. Sıkça hâne-i saâdete girerdim. Bir gün Hz. Resûlullah'a (s.a.v),

"Yâ Resûlallah, bir sorum var; bir kadın rüyasında kendisine kocasının cimâ ettiğini görse, onun gusül abdesti alması gerekir mi?" diye sordum. Böyle bir soru üzerine, yanımda bulunan Ümmü Seleme validemiz bana,

"Ey Ümmü Süleym, Allah iyiliğini versin, Hz. Peygamber'in (s.a.v) yanında kadınları rezil ettin, bu ne biçim soru!" dedi. Ben de,

"Allah, hakkı öğretmekten çekinmez. Bizim bilmediğimiz müşkül şeyleri Resûlullah'a (s.a.v) sorup öğrenmemiz, o konuda cahil kalmamızdan daha hayırlıdır" dedim. Bunun üzerine Hz. Resûlullah (s.a.v),

"Ey Ümmü Süleym, Allah hayrını artırsın, böyle bir rüya gören kadın üzerinde bir ıslaklık görürse *(boşalıp kendi menisi akmışsa)* ***gusül alması gerekir"*** buyurdu. O esnada Ümmü Seleme validemiz,

"Yâ Resûlallah kadının menisi olur mu?" diye sordu, Hz. Resûlullah (s.a.v),

"Tabii ki olur, olmasa çocuğu kendisine nasıl benzer? *(Bu konuda)* ***kadınlar erkeklerle aynıdır"*** [702] buyurdu.

Bir erkek rüyada cima ettiğini hatırlasa fakat dışarıya meni çıkmasa, ona gusül gerekmez. Aynı durumda olan bir kadının İmam Muhammed'e (rah) göre ihtiyaten gusletmesi gerekir. Çünkü kadından çıkacak bir sıvının yine ona dönme ihtimali vardır. [703]

---

702 Ebû Davud, Tahâret, 95; Tirmizî, Tahâret, 82; İbn Mâce, Tahâret, 112; Ahmed, *Müsned,* 6/256. Son kısmı hariç bk. Buhârî, Tahâret, 101; Müslim, Hayız, 32-33.

703 Ö. Nasuhi Bilmen, *Büyük İslam İlmihali*, s. 117.

Fercinden Muayene Olan Kadın İçin Gusül Gerekir mi?

Kadın bir erkek veya kadın doktora fercini göstermek zorunda kalınca, ferce yapılacak elle müdahale gusül gerektirmez, ancak fercine parmak sokulmasından dolayı kadının abdesti bozulur.[704]

Bir kadın, tedavi gibi bir zaruret anında yabancı bir erkeğe, vücudundan ancak hacet olan kısmı gösterebilir, diğer yerlerini açamaz. Açarsa mesul olur. Tedavi eden kimse de buna dikkat etmelidir.

Bir kadın kendisinin veya kocasının parmağını fercine sokup oynayarak zevk alır ve boşalırsa, o zaman gusül gerekir.

Cünüp Uyumak Günah mıdır?

Cimâdan sonra, farz namaz için vakit müsaitse bir müddet beklemek veya uyumak, vücutta kalan meninin akıp kesilmesi için güzeldir.

Cimâdan sonra tekrar cinsel ilişkide bulunmak veya uzun süre uyumak isteyen kimseye, yıkanması ya da abdest alması tavsiye edilmiştir. Hiç değilse ellerini ve avret yerlerini yıkaması güzel olur. Peygamber Efendimiz (s.a.v), bu durumda abdest almayı tavsiye etmiş, bunun vücuda daha fazla kuvvet ve dinçlik kazandıracağını bildirmiştir.[705]

Cinsel ilişkiden sonra gusül abdesti almadan uyumak isteyen kimsenin, bir abdest alarak uyuması daha faziletlidir.[706] Bu, sünnette tavsiye edilmiştir. Sahâbeden Abdullah b. Ömer (r.a) şöyle demiştir:

Allah'ın Resûlü'ne (s.a.v), "Bizden biri cünüpken uyuyabilir mi?" diye sordum; Peygamber Efendimiz (s.a.v),

"Evet, abdest aldığı zaman uyuyabilir" [707] buyurdu.

Bununla beraber, abdest almadan cünüp bir halde uyumak da serbesttir. Bu konuda Hz. Âişe (r.ah) şu haberi nakletmiştir:

---

704 Bk. İbn Âbidîn, Reddü'l-Muhtar, 1/282.

705 Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/152; İbn Hibbân, *Sahîh*, nr. 1211; İbn Huzeyme, *Sahîh*, nr. 221; Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 1/204.

706 Serahsî, *el-Mebsût*, 1/70.

707 Müslim, Hayız, 23; Ebû Davud, Tahâret, 89; Tirmizî, Tahâret, 87; İbn Mâce, Tahâret, 98 (Hadisin son kısmıyla olan rivayet İbn Mâce rivayetinde).

"Resûlullah (s.a.v) ilişkiye girdikten sonra suya el sürmeden (yıkanmadan) o haliyle uyurdu. Daha sonra kalkıp yıkanırdı."[708]

Burada dikkat edilecek husus, namazdır. Cinsel ilişkiden sonra uyumak isteyen kimse, o vakit içindeki farz namazı dikkate alarak hareket etmeli, vakit çıkmadan yıkanmış ve namazını kılmış olmalıdır.

Gusülden Sonra Gelen Meni İçin Tekrar Gusül Gerekir mi?

Bu durum kadın gibi erkekte de olabilir.

Kendisine gusül gereken bir kimse, uyumadan ve bevletmeden önce yıkansa ve namaz kılsa, fakat biraz sonra içeride kalan meni artığı geri gelse, bu durumda ne yapar? Kendisine yeni bir gusül gerekir mi, kıldığı namazı iade eder mi?

Namaz iade edilmez. İmam Ebû Yusuf'un (rah) içtihadına göre yeniden bir gusül abdesti almak da gerekmez; çünkü gelen meni şehvetsiz ve hararetsiz bir şekilde dışarı atılmış olmaktadır. Bu durumda yeni bir gusül gerekir, diyen âlimler vardır. Misafir veya yolcu olan yahut su bulmakta zorlanan kimseler İmam Ebû Yusuf'un (rah) fetvası ile amel edebilir.[709]

Eğer gusül gereken kimse, biraz uyumuş, yürümüş veya bevletmiş olsa da peşinden meni gelse, bütün imamlara göre de yeni bir gusül gerekmez.[710]

Bir kadın, kocası ile cima ettikten sonra, yıkansa, yıkandıktan sonra fercinden kocasının içeride kalan menisi çıksa, bu kadına yeni bir gusül gerekmez, sadece abdest gerekir.[711]

---

708 Tirmizî, Tahâret, 87; Ahmed, *Müsned*, 6/102. Buna ruhsat veren bir rivayet için bk. Müslim, Müsâfirîn, 129; Beyhakî, es-*Sünenü'l- Kübrâ*, 1/201-202; Begavî, *Şerhu's-Sünne*, nr. 945.

709 bk. Damad, *Mecmau'l-Enhur*, 1/39.

710 bk. İbn Âbidin, *Reddü'l-Muhtâr*, 1/296; Zeylaî, *Tebyînü'l-Hakâik*, 1/66; Damad, *Mecmau'l-Enhur*, 1/38 (Beyrut 1998).

711 İbn Âbidin, *Reddü'l-Muhtâr*, 1/296; Şeyh Nizam, *el-Fetâva'l-Hindiyye*,1/14.

Eğer kadın gelen meninin kendi menisi olduğunu kesin olarak bilirse, yeniden gusül alır.[712]

İhtilaf ve sıkıntıdan kurtulmak için, cima, rüya veya başka bir yolla şehvetle menisi gelip cünüp olan bir erkek veya kadının yıkanmadan önce bevletmesi, biraz dinlenmesi veya yürümesi güzel olur. Zamanı olmayanların hiç değilse bevletmesi yeterlidir.

Gusülde Örgülü Saçları Çözmek Gerekir mi?

Gusülde kadın için saçlarda bir kolaylık vardır. Kadın suyu saç diplerine ulaştırınca yıkama farzını yerine getirmiş olur. Kadının gusülde örgülü saçlarını çözmesi ve bütün saçlarını yıkaması gerekmez. Ancak saçları örgülü değilse, hepsini yıkamalıdır. Erkek ise örgülü de olsa saçlarını çözmek ve hepsini yıkamak zorundadır.[713]

Şu hadis bu konuda bir delildir:

Ümmü Seleme (r.ah) validemiz anlatıyor:

"Ya Resûlallah! Ben saçlarımı örgü yapan bir kadınım. Cünüplük ve hayızdan sonra gusledeceğim zaman saç örgümü çözeyim mi?" diye sordum, Allah Resûlü (s.a.v) şöyle buyurdu:

"Hayır, başına** (saç diplerine) **iki avuç dolusu üç kere su dökmen senin için yeterlidir." [714]

Eğer kadının saçları keçelenmiş, birbirine yapışmış veya suyu altına geçirmeyecek kadar sık ve çoksa, kadının örgülü saçlarını çözmesi ve suyu saç diplerine geçirecek şekle getirmesi gerekir.[715]

Kapalı Bir Mekanda Çıplak Yıkanmak Câiz midir?

Kimsenin görmeyeceği tenha, kapalı veya muhafazalı bir yerde tek başına yıkanırken soyunmak mubahtır, haram değildir. Ancak yıka-

712 İbn Âbidin, *Reddü'l-Muhtâr*, 1/296.

713 Bk. Zeylaî, *Tebyînü'l-Hakâik*, 1/64; Zühaylî, *el-Fıkhu'l-İslâmî*, 1/523-524; Alâüddin, *Hediyyetü'l-Alâiyye*, s. 50, (Beyrut 2003).

714 Müslim, Hayız, 58; Ebû Davud, Tahâret, 100; Tirmizî, Tahâret, 77.

715 Şurünbülâli, *Merâkı'l-Felah*, (*Haşiyetü't-Tahavî içinde*), s. 82.

nılan yer geniş ve büyük olursa avret mahallinin kapalı olması evlâdır. Çünkü gusül alırken avret mahallini örtmek sünnettir.

Erkek hanımı ile birlikte, kapalı bir yerde çıplak olarak yıkanabilir, birbirilerini yıkayabilir. Ancak, avret yerlerinin örtülü olması edeptendir.

Hiç kimse görmese de banyoda yıkanırken edep olarak en azından ön ve arka avret bölgesini kapalı tutmak faziletlidir. Bu, devamlı bizi gören yüce Allah'a bir saygı ve bizden hiç ayrılmayan melekelere karşı bir hürmettir.

Meleklerin kendisinden haya ettiği Hz. Osman (r.a), öyle bir haya sahibiydi ki, evinin kapalı yerinde tek başına yıkanırken, Allah'a karşı hayasından belini iki büklüm yapar, öyle yıkanırdı.[716]

Hz. Ebû Bekir (r.a), yüce Allah'tan hayasından, başı açık tuvalete girmezdi.[717]

Yabancı bir kimsenin bulunduğu yerde yıkanırken avret yerlerinin kapalı olması farzdır. Avret yerlerini açmak haram olduğu gibi, açık olan avret yerlerine bakmak da haramdır. Buna özellikle deniz, havuz ve plaj gibi umumi yerlerde dikkat etmelidir. Dikkat edilemeyecekse bu tür yerlere hiç girmemelidir.

Erkeğin ve kadının avret yerlerini örtünme bölümünde anlattık. Ayrıca, kadının muhataplarına göre avret durumunu ve örtünme şeklini bu bölümün sonunda ele alacağız.

Cünüp İken Tıraş Olmak ve Tırnak Kesmek Câiz midir?

Cünüp olan kimsenin bu durumda avret mahallini tıraş etmesi mekruhtur. [718] Aynı şekilde cünüp iken tırnak kesmek de mekruhtur. Yıkandıktan sonra kesmek gerekir. [719] Âdet ve lohusa olan kadın da aynı durumdadır. İmam Gazâlî (rah), İhyâu Ulûmi'd-dîn adlı kitabında şöyle der:

---

716 bk. Ahmed, Müsned, 1/73-74; Ebû Nuyam, Hilye, 1/56.

717 bk. Hâkim, Tirmizî, *Nevâdiru'l-Usûl*, 1/312; Ali Muttaki, *Kenzü'l-Ummal*, nr. 8518; Kandehlevî, *Hayatü's-Sahabe*, 3/329, (Beyrut 1999).

718 Şeyh Nizam, *el-Fetâva'l-Hindiyye*, 5/357.

719 Şeyh Nizam, *el-Fetâva'l-Hindiyye*, 5/358.

"Cünüp olan kimsenin tırnak kesmesi, tıraş olması, etek ve koltuk altını temizlemesi, kan aldırması veya vücudundan herhangi bir parça koparması uygun değildir. Çünkü bütün vücut kıyamette geri döneceğinden, yıkanmadan kesilen veya tıraş olunan her şey cünüp olarak dönecektir."[720]

Rahme Konan Spiral Gusle Engel midir?

Gusülde yıkanması farz olan bedenin dışıdır. Rahim ise bedenin dışında olmadığı için rahmi yıkama mecburiyeti yoktur. Spiral de rahmin içine konur. Bunun gusül yönünden bir mahzuru yoktur. Sakıncası avret mahallini kadın da olsa başkasına göstermesidir. Hiçbir özür olmadan kadının, kocası dışında birisine avret mahallini göstermesi haramdır. Ancak bu iş bir zaruretten dolayı yapılmış ise, haram olmaz.

Bir de vücuda konan bir maddenin yan etkileri tespit edilmelidir. Spiralin, âdet düzenini bozma sıkıntısı vardır. Ayrıca vücutla uyum sağlamadığı zaman, zararlı etkilerinin ne olacağı, uzmanları ile tespit edilmelidir.

TEYEMMÜM

Teyemmüm bu ümmete bir rahmet ve kolaylıktır. Abdest ve gusül için su bulunmaz veya mevcut suyu kullanma imkânı olmazsa, teyemmüm yapılır ve ibâdete devam edilir.

Cenab-ı Hak şöyle buyurmuştur:

"Ey imân edenler!** (Abdest ve gusül için) **su bulamazsanız temiz bir toprakla teyemmüm edin, yüzlerinize ve ellerinize sürün. Şüphesiz ki Allah çok affedici ve bağışlayıcıdır." [721]

---

720 Gazâlî, *İhyâ*, 2/66 (Beyrut 2000); Ebû Tâlib Mekkî, *Kalplerin Azığı: Kûtü'l-Kulûb*, 3/480-481; Şirbinî, *Muğni'l-Muhtâc*, 1/75.

721 Nisâ 4/43.

Teyemmüm nasıl yapılır?

Teyemmüm, temiz toprakla yapılır. Kiremit, tuğla gibi topraktan mamul maddeler de toprak yerine geçer, onlarla da teyemmüm yapılabilir.

Teyemmüm, bir niyet ve iki vuruşla yapılır. Önce niyet edilir. Meselâ, niyet ettim Allah rızası için namaz kılmak için teyemmüm yapmaya, denir. Sonra, dirseklere kadar kollar sıvanır. Eller içi açık bir şekilde bir kez toprağa veya toprak cinsi bir madde üzerine konur, ileri geri sürülür, sonra kaldırılır, ellerin içi ile yüz bir kere meshedilir. Aynı şekilde ellerin içi ikinci bir defa toprağa vurulur, bu defa sol elle sağ kol, sağ elle sol kol dirseklere kadar mesh edilir. böylece teyemmüm abdesti alınmış olur. Normal abdestle yapılan bütün ibâdetler teyemmümle de yapılır.

Hastalara Getirilen Kolaylıklar

Bir hasta su kullandığı zaman hastalığı artacak yahut iyileşmesi gecikecek ise, abdest veya gusül yerine teyemmüm eder.

Bir hasta, yattığı yerden kalkamayacak veya mevcut suyu kullanamayacak durumda ise, teyemmüm eder. Kendisine abdest için yardımcı kimse bulamayan hastalar da, kendi başlarına suyu kullanamayacak durumda iseler, yine teyemmüm yaparlar ve namazlarını kılarlar.[722]

Hadis-i şerifte belirtildiği gibi, ayakta namaz kılamayan kimse, oturarak kılar. Buna gücü yetmezse bir yere yaslanarak kılar. Buna gücü yetmezse, yan üzeri veya sırt üstü yatarak imâ ile kılar. Yüce Allah kimseye gücünün üstünde bir yük yüklemez.[723]

İmâ, başı eğmek demektir. Oturarak namaz kılan bir kimse, rükû için başını öne doğru eğer, tesbihleri okur, başını kaldırır, secde için başını rükûdan biraz daha aşağı eğer ve secde tesbihlerini söyler. Böylece namazını tamamlar.

Başını ima için hiç eğemeyen bir hasta, İmam Ebû Yusuf'a (rah) göre en son durumda gözleri veya kaşı ile imâ yaparak namazını kılar.

722 Kâsânî, *Bedâiü's-Sanâî*, 1/320.

723 Buhârî, Taksirü's-Salât, 19; Ebû Davud, Salât, 175; Tirmizî, Salât, 157.

İmam Şâfiî (rah), buna da gücü yetmeyenin namazın rükünlerini kalbi ile düşünerek, namaz kılabileceğini söylemiştir. Demek ki namaz, komaya girmeden veya ölmeden terk edilmeyecek kadar önemli bir ibâdettir.

Hasta diz üstü oturamıyorsa, ayaklarını kıbleye doğru uzatarak oturur. Bu şekilde de oturamıyorsa, sırt üst yatar, başının altına bir şey konarak yüzün kıbleye yönelik olması sağlanır. Sır üstü yatamayınca, mezardaki gibi sağ yanı üzere yatarak, ima ile namazını kılar.

Namazda asıl olan, secde yerine ve haline yakın olmaktır. Onun için bu durumlar câiz olmuştur. Hasta için bunların hiç biri mümkün değilse veya çok zorlanacaksa o zaman sandalye yahut koltuk üzerinde otararak namaz kılmak câiz olur.

Abdest veya Gusül Yerine Teyemmüm Ne Zaman Câiz Olur?

Özürlü olan bir kimse, abdest aldığında akıntısı devam etse, fakat teyemmüm yaptığında özür akıntısı kesilse, teyemmüm yapması câiz olur.

Eli ayağı kesik, felçli veya hasta olan bir kimsenin yüzünde de yara bulunsa, namazı abdestsiz olarak kılar.[724] Bu durumda yapabileceği başka bir şey yoktur. Yüce Allah kimseyi gücü üstünde bir yükle sorumlu tutmaz.

Boy abdesti alması gereken bir kimse, sadece bir abdest alacak kadar suyu bulunsa, gusül için teyemmüm eder. Bundan sonra abdesti bozulsa, artık cünüp sayılmaz. Ona sadece abdest gerekir. Elindeki suyu abdeste yetiyorsa, onunla abdest alır.[725]

Abdest azalarının yarısında veya çoğunda yara bulunan bir kimse, abdest yerine teyemmüm eder. Eğer yıkaması farz olan yerlerin yarısından azı yaralı ise, sağlam yerleri yıkar, yaraların üzerine mesh eder; ayrıca teyemmüm etmez.

---

724 Şeyh Nizam, *el-Fetâva'l-Hindiyye*, 1/31.

725 Serahsî, *el-Mebsût*, 1/108.

Bir kimsenin vücudundan yarısı veya daha fazlası yara ise, gusül yerine teyemmüm eder. Vücudunun yarısından azı yaralı ise, sağlam yerine yıkar, yaraların veya sargının üzeri ıslak elle mesh eder. Mesh zarar verirse terk eder.[726]

Abdest İçin Yardımcı Bulamayan Hastanın Teyemmüm Etmesi Câiz midir?

Teyemmümü mübah eden sebeplerden biri de, suyu kullanma imkânı bulamamaktır. Yatalak veya su kullanmaktan aciz kalan bir hasta, kendisine yardım edecek birini bulursa abdest alır, bulamazsa teyemmüm eder. İyileşene kadar böyle devam eder.[727]

Eğer hastanın abdest için yardım edecek bir kimsesi varsa, teyemmüm etmesi câiz olmaz. Bu yardımcı kendi çocuğu olabilir. Abdest için kendisine yardımcı olacak bir çocuğu veya ücretli hizmetçisi olan bir kimsenin, teyemmüm etmesi câiz olmaz.

Kadın hasta kocasına veya koca hasta hanımına sürekli abdest için yardımcı olmak zorunda değildir; yardımcı olurlarsa, sevap alırlar.

Eğer erkek veya kadın eşinin her zaman abdestine yardımcı olmayı üstlenmişse, bu durumda teyemmüm câiz olmaz.

Yine hastanın yanında yardım isteyince yardım edecek birisi varsa, teyemmüm etmesi câiz olmaz.[728]

NAMAZ

Namazsız Müslümanlık Olur mu?

İslâm dini beş temel üzere kuruludur. Bunlar, Allah ve Resûlüne imân, namaz, oruç, zekât ve hacdır. Bir kimse akıllı olup bulûğa erince, imândan sonra yerine getireceği ilk farz namazdır. Bir kimse yeni İslam'a girse, ona da imândan sonra farz olan ilk iş namazdır.

---

726 Şeyh Nizam, *el-Fetâva'l-Hindiyye*, 1/31-32, (Beyrut 2000); Bilmen, *Büyük İslam İlmihali*, s. 129.

727 Serahsî, *el-Mebsût*, 1/105-106.

728 bk. İbn Âbidîn, *Reddü'l-Muhtâr*, 1/397; Şeyh Nizam, *el-Fetâva'l-Hindiyye*, 1/32.

Namaz, ölene kadar devam eden bir ibâdettir. Mükellef bir kuldan namazın düşmesi için onun deli veya ölü olması gerekir.

Namazın dışındaki ibâdetler gerekirse para veya bedel ile yerine getirilebilir, fakat namaz bizzat herkesin kendisinin yerine getireceği bir ibâdettir. Teyemmüm, ima ve işaretle de olsa onu mükellefin kendisi yapar. Çünkü namaz imânın ispatı, Müslümanlığın alameti, dinin direği, müminin en büyük zikri ve hayatta olmanın şükrüdür.

Hz. Peygamber (s.a.v) namaz hakkında şöyle buyurmuştur:

"Namaz dinin direğidir." [729]

"Kim namazı *(kasten)* ***terk*** *(ve inkâr)* ***ederse küfre girer."*** [730]

Yine Allah Resûlü (s.a.v) insanı küfre düşmekten kurtaracak engelin namaz olduğunu, namaz terk edilince insanın her an inkâr tehlikesiyle yüz yüze geleceğini bildirmiştir.[731]

Müminin canı pahasına koruyacağı şeylerin başında imânından sonra namazı gelir. Hasan-ı Basrî (rah) şöyle demiştir: "Ey insan oğlu, eğer namazın senin için bir önemi yoksa, artık senin yanında din adına neyin değeri olabilir ki! Namaza önem vermeyen bir kimsenin Allah katında hiçbir değeri yoktur."[732]

Namazda Huşû Farz mıdır?

Namazda huşû, kalbin yüce Allah'ın huzurunda olduğunu bilmesi ve onu göre bir edebe bürünmesidir.

Namazda huşû, kalbin ne yaptığını bilmesi, gönlün namazda olması, gözün sağa sola kaymaması, bedenin namaza ters hal ve hareketlerden sakınmasıdır.

---

729 Beyhakî, *Şuabü'l-İmân*, nr. 2087; Muttaki, *Kenz'ü'l-Ummâl*, nr. 18890; Süyûtî, es-Sağîr, nr. 5185, 5186.

730 bk. Tirmizî, İmân, 9; İbn Mâce, İkame, 77; Nesâî, Salât, 8; Ahmed, *Müsned*, 5/346; İbn Hıbban, *Sahih*, nr. 1463.

731 Müslim, İmân, 82; Tirmizî, İmân, 9. Aynı konuda: Ebû Davud, Sünnet, 15; İbn Mâce, İkame, 77; Nesâî, Salât, 8.

732 bk. Mekkî, *Kûtü'l-Kulûb: Kalplerin Azığı* 3/424.

Allah Teâlâ, mümin dostlarını şöyle tanıtmıştır:

"Gerçekten müminler kurtuluşa ermiştir. Onlar namazlarında huşû içindedirler. Onlar, boş ve yararsız şeylerden yüz çevirirler." [733]

Bu ayetin tefsirinde bir kısım alimler, namazda huşûnun farz olduğunu bildirmişlerdir.[734]

İmam Gazalî'nin (rah) belirttiği gibi[735] namazda farz olan huşû, namaz kılan kimsenin hiç değilse namazın bir kısmında, özellikle niyet ve tekbir esnasında kalbiyle Allah'ın huzurunda olduğunu düşünmesi ve bilmesidir.

Niyetin yeri kalptir. Niyet kalbin amelidir. Kalple niyet yeterlidir. Niyeti dilin söylemesi şart değildir, fakat güzeldir.

Namaz kılan kimsenin niyet ederken şunları bilmesi gerekir:

Kıldığı namazın vaktini, onun farzı mı sünnet mi olduğunu ve bu namazı Allah için kılması gerektiğini. Çünkü namazda ihlas da farzdır. Gösteriş için kılınan bir namaz insanın yüzüne çarpılır, ilahî azap ve gazap sebebi olur.

Kalpte bu kadarcık bir şuur, düşünce ve bilgi olmazsa namazın diğer işlerden farkı olmaz. Bir iş hayırlı da olsa niyetsiz yapılınca sevap getirmez; aynı şekilde hayırlı bir iş Allah rızası için yapılmazsa yine sevap getirmez.

Aslında kalp uyanıklığı, namazın her anında ve amelinde bizden istenmektedir. Fakat bu derece bir kalp uyanıklığı farz görülmemiştir; çünkü buna pek çok insan güç yetiremezdi. Bir mümin, okuduğu şeylerin manasını bilmese de namazda huşûlu olmalıdır. Bu kimsenin, 'Rabbimin huzurundayım, O'nun kelamını okuyorum, zikrini yapıyorum, rahmeti içindeyim' diye düşünmesi yeterlidir.

Hz. Peygamber (s.a.v), namazdaki huşû hakkında şöyle buyurmuştur:

---

733 Müminûn 23/1-3.

734 Kurtûbî, *el-Câmî li Ahkâmi'l-Kur'an*, 12/97.

735 Gazâlî, *İhyâ*, 1/219, (Beyrut 2000).

"Yüce Allah sizlere beş vakit namazı farz kıldı. Kim namaz için abdestini güzelce alır, onu vaktinde kılar, rükûlarını** (ve diğer farzlarını)* ***tam yapar ve namazı huşû içinde eda ederse, Allah onu affeder. Kim bunlara dikkat etmezse, işi Allah'a kalmıştır; dilerse onu affeder, dilerse azap eder." [736]

Yine Allah Resûlü (s.a.v), namazda sağa sola bakınmaktan sakındırarak, bunun namazın bütün sevabını yok edeceğini haber vermiştir.[737]

Sahâbeden Ubâde bin Sabit (r.a), insanların arasından ilk kalkan ilmin ve halin huşû olacağını bildirmiştir.[738]

Hz. Ömer (r.a) şöyle der: "Öyle kimseler vardır ki, müslüman olarak saçını başını ağartmıştır fakat bu kadar ömrü içinde Allah için hakkını vererek, huşû ve huzuru koruyarak kıldığı bir namazı yoktur!"[739]

Namaz Hırsızlığı Ne Demektir?

Namazın farz, vâcip, sünnet ve edeplerinden noksan yapılan her şey namazdan çalmak demektir. Namazda sağa sola bakınmak, okuduğu şeyleri noksan veya yanlış okumak, rükû ve secdeleri acele ile yapmak, tesbihleri tam okumamak namazı noksan yapmaktır. Namazdaki her noksanlık onun sevabını azaltır. Şeytan kulun kalbini namaz dışındaki işlerle meşgul ederek namazda ne okuduğunu ne yaptığın bilmez hale getirir. Bu da şeytanın kulun namazından çalmasıdır.

Hz. Peygamber (s.a.v) kulun namazda nasıl hırsızlık yaptığını şöyle haber vermiştir:

"İnsanlar içinde en kötü hırsız namazdan çalanlardır. Onlar namaz kılarken rükû ve secdelerini tam olarak yerine getirmeyen kimselerdir." [740]

---

736 Müslim, Tahâret, 7; Ebû Davud, Salât, 9; Ahmed, *Müsned*, 5/247.

737 Tirmizî, Cuma, 60, (nr. 589).

738 Tirmizî, İlim, 5, Ahmed, *Müsned*, 6/27.

739 bk. Mekkî, *Kalplerin Azığı*, 3/424; Sühreverdi, *Avarif: Gerçek Tasavvuf*, s. 391.

740 Ahmed, *Müsned*, 5/310; Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/229; Dârimî, Salât, 78; Malik, Sefer, 72; Beyhakî, *Şuabü'l-İmân*, nr. 3115-3116.

Namazın Yüze Çarpılması Diye Bir Durum Var mıdır?

Namaz, imândan sonra en büyük, en ağır ve en kıymetli ilahi bir emanettir. Namazı inkâr edenler azap gördüğü gibi, ihmal edenler de hesap verir. Namaz kendisini zayi edenlerden yüce Allah'a şikayetçi olur. Bu konuda şu hadis-i şerif her mümini uyarmaktadır:

"Kul güzelce abdest alır, namazını vaktinde kılar, namazın kıyam, rükû, secde ve huşûsunu güzel yaparsa namaz kendisine, 'Sen beni koruduğun gibi Allah da seni korusun' der. Sonra üzerindeki bir nurla semaya yükselir, Allah Teâlâ'nın huzuruna ulaşır ve sahibine şefaat eder.

Kul, abdestini güzel almaz, namazın edep ve huşûsunu korumaz, rükû ve secdelerini tam yapmazsa, namaz ona, 'Sen beni zayi ettiğin gibi Allah da seni zayi etsin' der. Sonra üzerinde bir zulmet *(karanlık)* ***olduğu halde semanın kapılarına kadar yükselir, kapılar üzerine kapanır*** *(ileri yükselemez)****. Bu namaz bir paçavra gibi dürülerek sahibinin yüzüne çarpılır."*** [741]

Şu hadis-i şerifin uyarısı da çok önemli

"Kim şartlarına ve edeplerine riâyet ederek vaktinde namazlarını kılarsa namaz, kıyamet gününde o kimseye nur ve delil olur. Kim de namazını zayi edip kılmazsa Allah onu Firavun ve Hâman'la birlikte haşreder." [742]

Ta'dil-i Erkâna Dikkat Etmeyen Kimsenin Namazı Kabul Olmaz mı?

Ta'dil-i erkân, namazda her farzın hakkını vermektir. Bunun temini için şunlara dikkat edilmelidir: Ayakta dururken, bir özür yoksa vücut dik durmalıdır. Baş hafif öne eğik olabilir. Rükûa eğilince, erkeklerin beli dümdüz olmalıdır. Rükûdan kalkınca bel tam doğrulmalıdır. Birinci secdeden kalkıp oturunca bel yine düz olmalıdır. Rükû ve sec-

741 Beyhakî, *Şuabü'l-İmân*, nr. 3140. Benzer bir rivayet için bk. Münzirî, *et-Terğîb*, 1/339; Heysemî, *ez-Zevâid*, 1/302.

742 Ahmed, *Müsned*, 2/169; Dârimî, Rikâk, 13; İbn Hıbban, *Sahih*, nr. 1467; Beyhakî, *Şuabü'l-İmân*, nr. 2823; Heysemi; *ez-Zevaid*, 1/292; Münziri, *et-Terğîb*, 1/ 247. (nr. 820)

deden doğrulunca, en az bir defa "sübhanellah" diyecek kadar beklemelidir. Rükû ve secdeleri tam yapmalıdır.

Hanefi mezhebine ta'dil-i erkân vâcip, Şâfiî mezhebine göre ise farzdır. Farz terk edilince namaz bozulur.

Resûlullah (s.a.v) namazdaki ta'dil-i erkânın önemi hakkında şöyle buyurmuştur:

"Namaz kılarken rükû ve secde arasında belini tam doğrultmayan kimseye Allah rahmet nazarı ile bakmaz" [743]

Diğer bir hadiste şöyle buyrulmuştur.

"Rükû ve secdede belini tam doğrultmayan kişinin namazı yeterli bir namaz değildir."[744]

Hz. Peygamber (s.a.v), namaz kılarken belini dik tutmayan birini görünce ona, ***"Dön ve namazını tekrar kıl; çünkü senin namazın olmadı"*** buyurdu. Sonra Resûlullah (s.a.v) aynı şahsın rükû ve secdede düz durmadığını gördü; ona tekrar namazını iade etmesini emir buyurdu. Ardından ona rükû ve secde arasında nasıl durulacağını ve onlardan nasıl kalkacağını öğretti ve şöyle buyurdu:

"Bütün organların sakinleşip biraz da rahata erene kadar duracaksın." [745]

Bir gün Allah Resûlü (r.a), namaz kılarken rükûsunu tam yapmayan, acele ile secdeye gidip gelen birini görünce şöyle buyurdu:

"Eğer şu adam bu haliyle ölürse, Muhammed'in (s.a.v) dininin *(öğrettiği sünnetin)* ***dışında ölmüş ölür."*** [746]

---

743 Ahmed, *Müsned*, 2/525; 4/22; Taberani, *el-Kebir*, nr. 8261; Heysemî, *ez-Zevâid*, 2/120.

744 Tirmizî, Salât, 81; Ebû Davud, Salât, 144; Nesâî, Tatbik, 54; İftitah, 88; İbn Mâce. İkame, 16; Dârimî, Salât, 78; Münziri, *et-Terğîb*, 1/336.

745 Buhârî, Salât, 246; Müslim, Salât, 45; Tirmizî, Salât, 110-111; Ebû Davud, Salât, 144; Nesâî, Salât, 264.

746 bk. Ahmed, *Müsned*, 4/139; Taberani, *el-Kebir*, nr. 8310; Heysemî, *ez-Zevâid*, 2/121.

Gaflet İçinde Kılınan Namaza Sevap Yazılır mı?

Gaflet kalbin yaptığı işten haberi olmamasıdır. Namaz zikir içindir. Namazın hedefi Allah'ı hatırlamaktır. Namaz yüce Allah'ı övmek ve yüceltmek içindir. Namaz, aynı zaman da bir duadır; kulun Rabbi huzurunda boyun bükmesidir, tevazu içinde hal diliyle O'na derdini arzetmesidir. Bunun için kulun kimin huzurunda durduğunu, ne yaptığını ve ne istediğini bilmesi gerekir.

Bir kul namazı insanlara gösteriş için kılarsa, sevap değil, azap kazanır. Münafıkların namazı böyledir. Onların niyetini Allah bilir, hesaplarını da O görür. Bize göre, ehl-i sünnet fıkhı üzere namaz kılan herkes mümindir. Ona mümin muamelesi yapılır.

Niyeti Allah rızası olduğu halde namazı gaflet içinde kılan kimseye gelince bunun durumu farklıdır.

Eğer bu kul, fıkha göre namazı bozmadan tamamlarsa, yüce Allah'ın *'namaz kılın'* emrini yerine getirmiş olur, farz üzerinden düşer. Fakat böyle bir namazdan elde edeceği sevap, kalp uyanıklığına ve gafletine göre değişir.

Gaflet içinde kılınan namaz hakkında Hz. Peygamber (s.a.v) şu uyarılarda buyurmuştur:

"Nice namaz kılanlar vardır ki, namazlarından ellerinde kalan sadece yorgunluk ve uykusuzluktur. Nice oruç tutanlar da vardır ki oruçlarından ellerinde kalan yalnızca açlık ve susuzluktur." [747]

"Kula gaflet içinde kıldığı namazdan bir sevap yazılmaz." [748]

"Kul namaz kılar, fakat kendisine kıldığı namazın ancak üçte biri, yarısı, dörtte biri, beşte biri, altıda biri veya onda biri yazılır. *(İnsan için kıldığı namazdan ancak aklı başında bilinçli bir şekilde kıldığı kısmın sevabı yazılır.)"* [749]

---

747 İbn Mâce, Sıyam, 21; Darimî, Rikâk, 12.

748 Muttekî *Kenzü'l-Ummâl*, nr. 7050.

749 Ebû Davud, Salât, 123; Nesâî, *Sünen-i Kübra*, nr. 524; Ahmed, *Müsned*, 4/321; Ebû Ya'lâ, *Müsned*, nr. 1612, (Beyrut, 1998).

Abdülvahid b. Zeyd (rah) der ki: "Âlimler, kul için ancak, aklı başında uyanık bir kalple kıldığı namazın sevabının verileceği konusunda görüş birliğine varmışlardır."

Hasan-ı Basrî de (rah) şöyle demiştir: "Kalp huzuru olmadan kıldığın bütün namazlar, seni sevaptan çok azaba götürür."[750]

Namazda Gafletten Kurtulmanın İlacı Nedir?

Gafletin ilacı zikirdir. Zikir, kalbin yüce Allah'ı hatırlaması ve O'na karşı hayalı olmasıdır. Bu hal sevgi ve marifetle elde edilir. İnsan zikrin manasını, gereğini, fazilet ve faydasını bilirse ona yönelir; çünkü kalp tanıdığını sever, sevdiğinin peşine düşer. Kul, cahili olduğu şeye rağbet etmez. İnsan yüce Rabbini tanıdığı ölçüde O'nu sever. Sevdiği kadar zikreder. Marifeti artan kulun hayası artar, kalbi huşû ile dolar. Haya ve huşû sahibi insan, sadece namazda değil, namazın dışındaki bütün işlerinde edep üzere yaşar. Asıl iş, derdini bilip dermanının peşine düşmektir.

Aslında namaza, mescide girince değil, mescidin dışında hazırlanmak gerekir. İnsanın namazda kalp huzurunu elde etmesi için âlimlerimiz pek çok yol göstermiştir. Bunlardan en önemlileri şunlardır:

Kalbi zikre alıştırmalıdır. Bunu için günlük zikir dersleriyle kalbi uyandırmaya çalışmalıdır. Namaz haricinde zikre yönelen, iş güç esnasında kalbini düşünen, yüce Allah'ın nimet ve rahmetini tefekkür eden bir kalp, namaza geldiğinde kolayca huzur halini elde eder.

Bir şeye devam edince, kalp ve kalıp ona alışır; zikir de böyledir.

Mideye giren gıdaya dikkat etmelidir. Yenilip içilen şeyler helâl olmalıdır. Onları zikirle yemeli, yerken ibâdet ve şükür yapmaya niyet etmelidir.

Kalbi karartan günahlardan sakınmalıdır; özellikle yalan, gıybet ve gözle harama karşı dikkatli olmalıdır.

Yüzü, sözü ve haliyle bize Allah'ı hatırlatan kimselerle arkadaş olmalıdır. Bütün derdi dünya ve günah işler olan kimselerle içli dışlı olmamalıdır.

---

750 Mekkî, *Kûtu'l-Kulûb*: *Kalplerin Azığı*, 3/431-432.

Namazı çok önemseyip ciddiye almalıdır Dinin ancak namazla ayakta durduğunu, korunduğunu bilip namazı hayatının ruhu ve canı görmelidir.

Namazın fıkhını iyi öğrenmelidir. Namazın faziletiyle ilgili müjdeleri okumalı, namazı huşû ve huzur içinde kılan aşıkların örnek halleri bilinip onlara benzemeye çalışmalıdır.

Namazda kalp huzurunu bozacak şeyleri namaz yerinden uzak tutmalıdır.[751]

Aşırı Uyku ve Stres Halinde Namaz Kılınır mı?

Namaz kalp huzuru ister. Huzur için akıl ve vücut dengesi yerinde olmalıdır. Bunun için insan dengesini bozan ve aklı sarhoş eden şeyler yasak edilmiştir.

Akıl ve vücut dengesini bozan şeylerden biri de aşırı uykusuzluk, stres, kızgınlık ve açlıktır.

Farz olsun nâfile olsun, her namazdan önce kalp hali ile vücut dengemizi kontrol etmeliyiz. Namazda ne okuduğumuzu, kaç rek'at kıldığımızı, hangi namazı kıldığımızı bilmeyecek bir vaziyette namaza durmamalıdır. Normale dönmek için gereken ne ise yapılmalıdır.

Allah Resûlü (s.a.v) uyku bastırınca, nâfile namazı bırakmayı, uyuyup normale döndükten sonra kılmayı emretmiş; bunun sebebini açıklarken şöyle buyurmuştur:

"Bu haldeki bir kimse, istiğfar edeyim derken kendisine beddua edip lanet okuyabilir." [752]

Aynı şekilde, hadis-i şerifte, Kur'ân-ı Kerîm okuyan bir kimsenin de ne okuduğunu bilmeyecek bir vaziyete düştüğünde, okumayı bırakması istenmiştir.[753]

Yine Allah Resûlü (s.a.v) büyük ve küçük abdeste sıkışan kimseye bu hâliyle namaz kılmasını yasaklamıştır. [754]

---

751 Bu konuda güzel ve geniş açıklamalar için bk. Gazâlî, *İhyâ*, 1/219-224.

752 Müslim, Müsâfirîn, 222; Ebû Davud, Tatavvu', 18, (nr. 1310).

753 Müslim, Müsâfirîn, 223.

754 Ahmed, *Müsned*, 5/250; İbn Mâce, Tahâret, 114; Taberani, *el-Kebir*, nr. 7507.

Bu halde namaz kılmak mekruhtur; çünkü bu durumda namaz kılan kimse kalbiyle değil, karnı ile meşgul olur.

Sinir ve stres içinde de namaza durmamalıdır. Bu konuda Hz. Peygamber (s.a.v), ***"Sizden biriniz iyice sinirli ve kızgın olduğu halde kesinlikle namaz kılmasın"*** [755] buyurmuştur.

Acil ve önemli bir işi olan kimse, önce işini yapmalı, kalbini namazda işle meşgul etmemelidir. Meselâ, ocakta yemek pişmekte olup her an kontrol istiyorsa, onu beklemeli veya ocağı söndürmeli. Yine kontrol isteyen küçük bir çocuğu önündeki yanmakta olan ateşle baş başa bırakıp namaza durmamalı. Beklediğimiz ve gelmek üzere olan bir misafir, biz olmadan içeri giremeyecekse, onu karşılamadan namaza başlamamalı.

Namaz vaktinde yemek hazır olunca, vakit dar değilse önce yemeği yemelidir. Bu konuda Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmuştur:

"Akşam namazı vakti girdiği zaman eğer yemek hazırsa önce yemek yiyiniz." [756]

Ancak namaz kılmak için vakit dar olur veya yemek ihtiyacı olmaz ise, önce namaz kılınır.

Bütün bunlar, huşû ve huzur içinde namaz kılabilmek içindir. Yüce Allah, bizden namazda kalbimizi istiyor, kalbimize nazar ediyor. İtibar, kalıba değil kalbedir. Kalp nerede ise insan oradadır. Kul için yüce Allah'tan daha güzel bir dost ve huzur bulacağı kimse yoktur. Bu hakikat bir hadiste şöyle hatırlatılır:

"Kul namazda sağa sola bakınınca yüce Allah, ona, 'Ey kulum kime bakıyorsun? Ben senin için, o yöneldiğin şeyden daha hayırlıyım' buyurur." [757]

---

755 Zebidî, *İthafü's-Sâde*, 3/144.

756 Buhârî, Ezan, 42; Müslim, Mesâcid, 64-66; Ebû Davud, Et'ıme, 10; Tirmizî, Mevakıt, 145.

757 Bk. Bezzar, *Müsned*, nr. 553; Muttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, nr. 19974; Heysemi, *ez-Zevâid*, 2/80.

Hasan-ı Basrî (rah) şöyle demiştir: "Kalp huzurlu değilken kılınan namaz, insana sevaptan çok ceza ve sıkıntı getirir."

Namaz Kılmayanın Cenaze Namazı Kılınır mı?

Namaz kılmayan kimse, namazı inkâr ediyorsa, müslüman değildir. Onun cenaze namazı kılınmaz. Namazın farz olduğunu kabul ettiği halde ihmal ve tembelliğinden kılmamışsa, o büyük günah işlemiştir, fakat mümindir. Müminin cenaze namazı kılınır.

Ehl-i sünnet'e göre, yüce Allah'a ve Hz. Muhammed'e imân eden, İslâm'ı bütünüyle tasdik eden bir kimse nefsine uyup büyük günah işlemekle dinden çıkmaz. Böyle bir kimse vefat ettiği zaman, yıkanır, cenaze namazı kılınır; arkasından kötü hali anlatılmaz, ancak Allah'tan affedilmesi istenir.

Kabir Namazı Diye Bir Namaz Var mıdır?

Nâfile namazlar içinde, evvâbin, kuşluk, teheccüd gibi adı kabir namazı olan bir namaz yoktur. Ancak kabirde nur ve yardımcı olsun niyetiyle kılınacak nâfile bir namaza bu ad verilmişse, bir şey denmez.

Hz. Peygamber (s.a.v), gece vitirden sonra oturduğu yerde iki rek'at namaz kılmıştır. Bu namazın oturarak kılınması daha çok hastalık, yorgunluk veya yaşlılık sebebiyle olmuştur.[758]

Uyku ölümün kardeşidir; o da bir çeşit ölümdür. Bunun için bir müslümanın, "Uykudan önce son amelim namaz olsun" niyetiyle Allah rızası için iki rek'at nâfile namaz kılması, sünnete aykırı değildir, hatta sünnette delili vardır.

Bazı alimler, kuşluk namazına şükür namazı demiştir. Çünkü Hz. Peygamber (s.a.v), iki rek'at kuşluk namazının sabaha sıhhat içinde çıkan bedenin bütün azaları için bir sadaka ve şükür olacağını haber vermiştir.[759] Gece yatış namazına kabir namazı diyenler de, onun kabirdeki faydasını düşünerek bu ismi vermişlerse bir şey denmez.

---

758 Müslim, Müsâfirîn, 139; Tirmizî, Vitir, 13; Beyhaki, *Sünen-i Kübra*, 3/3-33.

759 Müslim, Müsâfirîn, 84; Ebû Davud, Edeb, 159; Heysemi, *ez-Zevâid*, 2/237.

Namaz Kılanın Önünden Geçmek Büyük Günah mıdır?

Namazda kul, yüce Rabbiyle huzur halindedir; manen huzurdadır. Namaz kılanın önünden geçmek, onun huzurunu bozmaktır. Bunun için, Resûl-i Ekrem Efendimiz (s.a.v) namaz kılanın önünden geçmekten şiddetle sakındırarak şöyle buyurmuştur:

"Eğer namaz kılanın önünden geçen kimse, bununla nasıl bir günah kazandığını bilseydi, kırk** (yıl)[760] **beklemeyi daha hayırlı görüp önünden geçmezdi." [761]

Âlimlerimiz, bu ve benzeri hadislerden hareketle namaz kılanın önünden geçmenin tahrimen mekruh olduğunu belirtmişlerdir.[762]

Namaz kılınan önünden geçilmesi yasaklanan yer, namaz kılanın ayakları ile secde yaptığı yer arasıdır. Tercih edilen görüş budur.[763] En zor durumda buna dikkat etmelidir.

Namaz kılanın önünden geçmek onun namazını bozmaz, fakat mazeretsiz geçeni günahkâr eder.[764]

Namaz kılan erkeğin önünden kadın da geçse, namazı bozulmaz.[765] Hadis-i şerifte şöyle buyurulmuştur:

"Namaz kılanın önünden herhangi bir şeyin geçmesiyle namaz bozulmaz. Ancak imkân ölçüsünde geçene engel olmaya çalışın." [766]

Zor durumda kalan bir kimse namaz kılanın tam önünden değil de mescidin içinde uzak bir yerden geçse mekruh olmaz.[767]

Namazda önünden geçilme ihtimali olan bir kimsenin hiç tedbir almaması ve önüne bir sütre koymaması da mekruhtur. Çünkü bu

---

760 İbn Hacer, *Fethü'l-Bârî*, 2/169. (Burada kırk sene ifadesinin geçtiği bir rivayet zikredilmektedir).

761 Buhârî, Salât, 101; Müslim, Müsâfirîn, 261; Tirmizî, Salât, 134.

762 Zeylaî, *Tebyînü'l-Hakâik*, 1/401.

763 İbn Nüceym, *Bahrü'r-Râik*, 2/26; Zeylaî, *Tebyînü'l-Hakâik*, 1/401.

764 İbn Hümam, *Fethü'l-Kadir*, 1/414 (Beyrut 1995).

765 Buhârî, *el-Muhîtü'l-Bürhânî fi'l-Fıkhi'n-Nu'mânî*, 1/491 (Beyrut 2003); İbnu Nüceym, *Bahrü'r-Râik*, 2/26; Kâsânî, *Bedâî*, 2/142.

766 Ebû Davud, Salat, 114 (nr. 719).

767 İbn Nüceym, *Bahrü'r-Râik*, 2/28.

durumda onun önünü bir duvara veya direğe getirmesi yahut bir sütre edinmesi sünnettir.[768]

Sütre, namaz kılanın önüne koyduğu bir engel veya işarettir. En az bir parmak kalınlığında ve yarım metre boyundaki bir çubuk veya bir baston sütre olabilir. Sütrenin ağaçtan veya demirden olması fark etmez. Gaye, önünden geçene engel olacak bir engel oluşturmaktır. Bir kimse elbise veya ayakkabısını da sütre olarak kullanabilir. Elbise ve benzeri şeyler bir zira (yaklaşık 25 cm) yüksekliğinde bir tümsek oluştururşa, sütre yerine geçer.[769]

İmamın sütresi cemaat için de geçerlidir.

Namaz kılan bir kimsenin önünde sırtı ona dönük olarak oturan biri varsa, o da bir sütre yerine geçer. Arazide namaz kılan bir kimsenin önündeki bir ağaç, geçişe engel olacak yükseklikte bir taş veya tümsek, park edilmiş bir araba sütre yerine geçer.

Namaz kılan bir kimse, önünden geçene eliyle işaret verebilir veya "sübhânellah" diyerek uyarır. Buna rağmen önünden geçiliyorsa bir şey yapmaz, namazı da bozulmaz.

Kâbe'de namaz kılanların önünden geçilmesi mekruh değildir, çünkü bunda zaruret vardır. Ancak yine de dikkat etmelidir; özellikle önünde sütre bulunduran kimsenin secde yerinden geçmemeye çalışmalıdır. Bu ruhsat, Mescid-i Harâm'ın içine aittir, mescidin dışı diğer yerler gibidir.[770]

Namazda Bir Yerini Üç Defa Kaşımak Namazı Bozar mı?

Namazı bozan şeylerden biri de namaz haricinde yapılacak işleri namazın içinde yapmaktır.

Namazda yapılan işler, az amel veya çok amel diye iki kısma ayrılır. Az amel namazı bozmaz, çok amel bozar.

---

768 Tahtâvî, *Hâşiye alâ Merâkı'l-Felâh*, s. 297.

769 Zeylaî, *Tebyînü'l-Hakâik*, 1/402.

770 bk. İbnu Cemâa, *Hidâyetü's-Sâlik fi'l-Menâsik*, 2/945 (Beyrut 1994).

Yapılan amelin az mı çok mu olduğu beş yolla bilinir:

1. Bir iş tek elle yapılırsa az, iki elle yapılırsa çok amele girer. Bu hüküm her amel için geçerli değildir fakat bazı işlerde ölçü olabilir.

Meselâ, namazda elbisesinin düğmesini tek eliyle açsa, az amel olur, namaz bozulmaz. Fakat iki elini kullanarak düğmeyi iliklemek çok amele girer ve namazı bozar.

Üzerindeki elbiseyi bir haraketle yere bırakmak az amele girer, fakat yerdeki veya askıdaki bir elbiseyi alıp üzerine koymak veya giyinmek çok amele girer.

Belini sıkan kemeri bir hareketle açıp rahatlatmak az ameldir; fakat iki eliyle kemerini sıkmak çok ameldir.

Tek elle de yapılsa bir şey iyip içmek, birine taş atmak çok amel olup namazı bozar.

2. Amel aynı rükünde peş peşe üç defa yapılırsa çok amel olur; üçten aşağı olursa az ameldir.

Mesalâ, bir rükünde (kıyamda, rükûda, secdede, tahiyyat okurken) elini ayrı ayrı kaldırıp indirerek üç defa bir yerini kaşımak çok ameldir. Elini ilk kaldırışta aynı yeri üç defa kaşırsa bu bir ameldir.[771]

Yine aynı rükünde vücûdundan üç tane kıl koparmak, üç adım yürümek, kendisini serinletmek için elbisesinin ucunu üç defa yelpaze gibi kullanmak çok ameldir.

Günümüzde namaz esnasında çalan cep telefonunu bir hareketle susturmak, az amele girer, namazı bozmaz.

Güneşte namaz kılan bir kimse, ciddi olarak rahatsız olsa ve yönünü kıbleden çevirmeden bir iki adımda gölgeye geçse namazı bozulmaz.

Önündeki boşalan safı doldurmak için atılacak bir iki adım az ameldir, namazı bozmaz. Bu, namazdan sayılan ve onu tamamlayan bir ameldir.

3. Bir hacet yokken kendi isteği ile yapılan amel çok sayılır, fakat zorunlu olarak yapılanlar az ameldir.

---

771 İbnü Nüceym, *Bahrü'r-Râik*, 2/20-21.

Meselâ bir hacet yokken namazda yanındaki birinin elini tutmak, koluna sarılmak çok ameldir; fakat hasta olup düşme tehlikesi geçiren birinin, yanındaki kimsenin elini veya kolunu tutup dengesini sağlaması az ameldir.

Yine bir annenin kendi isteği ile çocuğunu kucağına alıp memesinden emzirmesi çok ameldir; fakat kendi istemediği halde çocuğun gelip namaz esnasında annesinin kucağına oturup memesinden bir iki defa emmesi az ameldir.

Namaz esnasında kucağa oturan küçük çocuğu, incitmeden bir eliyle kenara koymak da az ameldir, namazı bozmaz.

4. Karar ameli yapana aittir. Eğer namaz kılan kimse namaz esnasındaki işlerini gereksiz ve çok buluyorsa, yaptıkları çok ameldir, fakat onları hacet görüyor ve çok bulmuyorsa az ameldir.

5. Dışardan bakanın kanaati ile bilinir. Bir kimse namazda namaz dışındaki işlerden bazı işler yaptığında, eğer onu gören biri, "Bu adam namazda değil" diyorsa, o çok ameldir. Fakat namazda mı değil mi diye şüpheye düşüyorsa, az ameldir. Âlimler arasında en tercih edilen ve sağlam bulunan görüş budur.[772]

Kadınların Cami Cemaatine Katılmaları Uygun mudur?

Kadınlar şartlar müsaitse vakit namazlarıyla cuma ve bayram namazları için camiye gidip cemaate katılabilirler. Ancak bunda giyim kuşam ve gidiş geliş edeplerine dikkat etmeleri gereklidir. Kadınların camiye gitmeleri emredilmemiştir; sadece buna müsaade edilmiştir. Harama sebep olduğu zaman ise yasaklanmıştır.

Resûl-i Ekrem Efendimiz (s.a.v) kadınları için en hayırlı namaz yerini ve şeklini şöyle tarif buyurmuştur:

"Kadının Rabbine en yakın olduğu yer, evinin iç kısmıdır.

Kadının, evinin avlusunda kıldığı namaz mescitte kıldığı namazdan daha faziletlidir.

772 Bk. Zeylaî, *Tebyînü'l-Hakâik*, 1/412-413; Kâsânî, *Bedâî*, 2/146; İbnü Nüceym, *Bahrü'r-Râik*, 2/20-21, Zühaylî, *el-Fıkhü'l-İslâmî*, 2/1031-1032.

Evinde kıldığı namaz avluda kıldığı namazdan daha faziletlidir.

Evin iç kısmında kıldığı namaz, evinin açık yerinde kıldığı namazdan daha faziletlidir." [773]

Diğer hadis-i şerifte şu uyarı yapılır:

"Kadın avrettir *(örtünmesi gereken bir varlıktır)****; dışarı çıktığı zaman şeytan ona gözünü diker*** *(onu fitneye âlet etmek için fırsat kollar)."* [774]

Âişe vâlidemiz (r.ah) kendi devrindeki kadınların mescide giderken süslenme, koku sürünme ve güzel elbiseler giyinme gibi hallerini görünce rahatsız olmuş ve bunu şöyle dile getirmiştir:

"Eğer Allah'ın Resûlü (s.a.v) kendinden sonra şu kadınların ne yaptıklarını görseydi, (namaz için de olsa) onların evlerinden dışarı çıkmasını yasaklardı!"[775]

İbn Hacer (rah) der ki: "Kadınların mescide çıkması yasaklanmadı. Bu konuda dikkat edilecek nokta, fitne ve fesada sebep olmamaktır. Bunun için Allah Resûlü (s.a.v), kadınların dışarı çıkarken koku sürünmelerini ve süslenmelerini yasak etmiştir."[776]

İmam Gazâlî (rah) bu konuda şöyle demiştir:

"Allah'ın Resûlü (s.a.v) kocalarının müsaadesi olduğu takdirde kadınların bayram gibi özel günlerde dışarı çıkmalarına izin vermiştir. Bu zamanda da edep ve iffetine dikkat eden kadınların, kocaları izin verdiği takdirde bayram ve vakit namazları için dışarı çıkması mubahtır. Fakat onlar için en selâmetlisi ve fitneden en uzak olanı ibâdetlerini de evlerinde yapmalarıdır.[777]

---

773 Ebû Davud, Salât, 53; Zebidi, *İthâf*, 6/230.

774 Tirmizî, Radâ 18, (nr.1173); İbn Huzeyme, Sahih, 3/93; İbn Hıbban, Sahih, 12/412.

775 Buhârî, Ezan, 163; Müslim, Salât, 144.

776 İbn Hacer, *Fethü'l-Bâri*, 2/623.

777 Gazâlî, *İhyâ*, 2/61.

Resim Bulunan Yerde Namaz Kılınması Câiz midir?

Resmin namaz için mekruh oluşu, birtakım insanların put, resim ve heykellere ibâdet etmesindendir. Onlarla benzeme olmasın diye namaz kılınan yerlerde resimlerle ilgili hükümler belirlenmiştir.

Ayrıca namazda kalbi meşgul edecek ve dikkati dağıtacak şeylere karşı tedbir alınmıştır. Şu hadise buna bir örnektir. Hz. Âişe'nin (rah) ince bir örtüsü vardı. Bu örtüyü evin bir tarafına asmıştı. Üzerinde bir takım resimler vardı. Hz. Peygamber (s.a.v) onu görünce,

"Bu perdeyi ortadan kaldır; çünkü ondaki resimler namazda gözüme takılıyor' buyurmuştur."[778]

Namaz kılan bir kimsenin başı üstünde yani tavanda, tam önünde, sağ veya sol yanında canlı varlıklara ait tasvir, kabartma veya resimlerin bulunması mekruhtur.

Bu resimlerin arka tarafta bulunması, namaz için mekruh olmaz, fakat odaya rahmet meleklerinin girmesine engel olduğu için mekruh olur.[779]

Resimlerin üzeri örtülü veya uzaktan farkedilemeyecek kadar küçük olursa namaz için mekruh olmaz.[780]

Bir de resim, batıl din sahiplerinin kendisine ibâdet ettiği bir varlığa ait resim değilse, namaz kılınan odada bulunması mekruh olmaz.[781]

Üzerinde Resim Bulunan Elbise ile Namaz Kılmanın Hükmü Nedir?

Üzerinde insan veya hayvan resimleri bulunan elbise ile namaz kılmak veya böyle bir kumaş üzerine secde etmek mekruhtur. Ancak üzerinde resim bulunan elbisenin üzerine ceket ve benzeri bir giysi giyilirse, o halde namaz kılmanın bir sakıncası olmaz.

---

778 Buhârî, Salât, 15; Libas, 93; Ahmed, *Müsned*, 3/151, 283.

779 İbn Nüceym, *en-Nehrü'l-Fâik Şerhu Kenzi'd-Dekâik*, 1/284, (Beyrut 2002).

780 Döndüren, *Delilleriyle İslam İlmihali*, s. 271-272; Bilmen, *Büyük İslam İlmihali*, s. 264.

781 bk. Zeylaî, *Tebyînü'l-Hakâik*, 1/414.

Kimlik kartı ve nüfus cüzdanı gibi belgeler üzerindeki resimlerle, kağıt paralar üstündeki resimler, cüzdan, çanta veya cep içinde kapalı olduğu için namaz için bir sakıncası yoktur.

Ağaç, çiçek, su, güneş gibi cansız varlıklara ait resimlerin elbisede bulunmasının namaz için bir sakıncası olmaz.[782]

Kadın Arazide Namaz Kılabilir mi?

Hanımlar, evinin dışında namaz kılarken yer seçimine ve örtünme şekline daha dikkat etmelidir. Bir kadını, camide, evde veya başka bir yerde, namaz kılarken yabancı bir erkeğin görmesi, onun namazını bozmaz. Bu günah da değildir. Bunun için kadınlar yolculukta, tarlada, bahçede erkekler görecek diye namazı oturarak kılamazlar, çünkü bu durumda özürsüz olarak namazın farzlarından biri olan kıyam terkedilmiş olur. Bu halde örtünmeye dikkat edilmesi yeterlidir.

Yola Çıkarken Kılınacak Bir Namaz ve Dua Var mıdır?

Hac, ticaret veya ziyaret için uzun bir yolculuğa çıkan kimsenin evinden ayrılırken iki rek'at namaz kılması sünnettir.[783]

Bu namazın ilk rek'atinde Fatiha'dan sonra Kâfirûn sûresini, ikinci rek'atinde İhlas sûresini okumak müstehabtır. Bu namazda Fatiha'dan sonra Felak ve Nâs sûreleri de okunabilir.[784]

Yola çıkan kimse ayrıca, kendisinin ve ailesinin dinini, imânını, ahlâkını, sıhhat ve afiyetini muhafaza etmesi için Cenab-ı Hakk'a dua eder.

Yolda, şeytanın şerrinden, kötü insanların zulüm ve fitnesinden, kazâ ve belalardan korunmak için Âyete'l-Kürsî ve Kureyş sûresi okunur. Hadislerde, yola çıkarken Kâfirûn, İzâ câe nasrullah, İhlas, Felak ve Nâs sûrelerini okumak da tavsiye edilmiştir:. [785]

---

782 Döndüren, *Delilleriyle İslam İlmihali*, s. 271-272.

783 Heysemî, *ez-Zevâid*, 2/283-284.

784 Nevevî, *el-Ezkâr*, s.194.

785 Ebû Ya'lâ, *Müsned*, nr. 7419; Heysemî, *ez-Zevâid*, 10/133-134.

Yolculukta Vasıtada Namaz Nasıl Kılınır?

Yolculuk esnasında arazide veya vasıtada namaz kılma durumunda, kıbleyi araştırmak ve belirlemek gerekir. Soracak kimse bulunmadığı zaman yön, güneşin doğuşu ve batışı, yıldızların konumu gibi alametlerle kıblenin ne tarafa düştüğü araştırıldıktan sonra, ağırlıkla tahmin edilen yöne doğru namaz kılınır.

Daha sonra kıbleden farklı bir tarafa doğru namaz kıldığını öğrense bile namazı iade etmez.

Kıbleye dönemeyecek kadar hasta olan veya kıbleye döndüğünde düşman ve yırtıcı hayvan korkusu bulunan kimse, kendisi için en rahat olan tarafa doğru namazını kılar.

Normal vakit ve şartlarda sünnet ve nâfile namazlar binek üzerinde veya otobüs, taksi, tren, uçak, gemi gibi her vasıta içinde kılınabilir. Kıbleye dönme imkânı varsa dönülür, yoksa vasıtanın gittiği tarafa doğru kılınır.

Bir zorunluluk yoksa hareket halindeki vasıta veya binekte farz namaz kılınmaz. Çünkü bu durumda, kıbleye dönme ve kıyam gibi rükünler tam yapılamaz. Ancak, şiddetli yağmur, çamur, düşman korkusu, arkadaşlarını kaybetme tehlikesi veya vasıtanın namaz vakti içinde durma imkânının olmayışı gibi bir özür varsa, binek veya vasıtada da farz namaz kılınabilir.

Kıbleye dönemeyen kimsenin kıblesi, bineğin veya vasıtanın gittiği yöndür.

Hareket halindeki vasıtada namaz kılan kimse, namazı oturduğu yerde, ima ile kılar. Rükû için biraz eğilir, secdeyi rükûdan biraz daha fazla eğilerek yapar.

Sabit duran bir gemi, yer hükmündedir, böyle bir gemide namaz ayakta kılınır. Eğer, gemi çalkalanır vaziyette olup baş dönmesine sebep olursa hayvan hükmündedir. Mümkünse, gemiden inilip dışarıda kılınır; değilse oturarak gemide kılınır.

Uçakta veya otobüste namaz kılınırken, öndeki koltuk, sütre veya perde yerine geçer. Namaz kılanın önündeki koltukta oturan kimsenin hareketleri onun namazını bozmaz.

Bazı Durumlarda Namazları Birleştirmek Câiz midir?

Hanefî mezhebinde, namazları birleştirme olayı sadece hacda Arafat vakfesinin yapıldığı günde olur. O gün öğle ile ikindi namazı öğle vaktinde birleştirilerek kılınır. Aynı günün akşam namazı ile yatsı namazı da Müzdelife'de yatsının vaktinde birleştirilerek kılınır. Bu uygulama bütün mezheplerde mevcuttur.

Hanefi mezhebine göre, haccın dışında diğer vakitlerde hangi sebeple olursa olsun namazlar, kendi vaktinin dışında diğer vakitle birleştirilerek kılınmaz.

Ancak diğer üç mezhepte yolculuk, hastalık, şiddetli yağmur ve çok ciddi meşguliyet gibi sebeplerle namazlar usulüne uygun olarak birleştirilebilir.

Bu birleştirme "cem-i takdim" ve "cem-i te'hir" şeklinde olur.

Birleştirilecek namazlar öğle ile ikindi, akşam ile yatsı namazlarıdır.

Hz. Resûlullah Efendimiz (s.a.v), ümmetine bir kolaylık olsun diye, devamlı olmasa da bazan yolculukta ve bazan da normal ikamet hâlinde namazları birleştirerek kılmıştır.[786]

Gerektiği zaman hak mezheplerden birisinin fetvası ile amel edilebilir. Ancak bu, ciddi bir mazeretten dolayı olmalıdır.

Namazları birleştirmeyi gerektiren sebeplerden birisi yolculuktur. Dört rek'atlı bir namazın iki rek'at olarak kılındığı bir yolculukta, öğlen ile ikindi, akşam ile yatsı namazları birleştirilerek kılınabilir.

Meselâ, öğleden önce yola çıkan bir kimse, ikindiye kadar duramayacağını biliyorsa, öğle namazını ikindinin vaktinde beraberce kılmaya niyet eder ve kılar. Buna "cem-i tehir" yani ilk namazı diğerinin vaktine te'hir etmek denir. Nasıl birleştirileceği aşağıda anlatılacaktır.

Öğleden sonra yola çıkıp, akşama kadar duramayacağını bilen bir yolcu da, ikindi namazını yola çıkmadan önce öğlenin vaktinde, öğlen

---

786 bk. Müslim, Salâtü'l-Müsâfirîn, 42-57; Ebû Davud, Salâtü's-Sefer, 5; Tirmizî, Salât, 138; Nesaî, Mevakıt, 48.

namazı ile birleştirerek kılabilir. Buna da "cem-i takdim" yani, sonraki namazı vaktinden öne alarak önceki namazla birlikte kılmak denir.

Bu anlattığımız durum, takdim veya te'hir edilerek akşam ile yatsı arasında da uygulanır.

Akşam ile yatsı arasında yolda olacak ve mola veremeyecek bir kimse, akşam namazını yatsı ile birlikte kılmaya niyet eder ve yatsının vaktinde, ikisini birleştirerek kılar.

Akşam namazının vaktinde mola verip yatsının vaktinde hiç duramayacak olan bir kimse de, yatsıyı akşam namazının vaktine alarak, birlikte kılar ve yola çıkar.

Bir yolcu, namazını birleştirerek kıldığında, namazını daha güzel ve tam olarak kılacaksa birleştirmesi daha faziletli olur.

Yolculukta namazlar birleştirilecek ise, ya "cem-i takdim" ile veya "cem-i tehir" ile kılınabilir. Cem-i takdim yapılırken, yani ikindi namazı öğlenin vaktinde öğle ile birlikte, yatsı namazı da akşamın vaktinde akşam ile birlikte kılınırken, şu şartlara dikkat edilmelidir:

1. Tertibe, sıraya riayet. Önce öğlen, peşinden ikindi kılınmalıdır. Diğer namazlarda da önce akşam, peşinden yatsı namazı kılınmalıdır.

2. Birleştirmeye niyet. Birinci namazı kılarken, mesela öğle namazını kılarken, içinden 'şimdi ikindi namazını öğlenin vaktinde öğle ile birleştirerek kılacağım' diye niyet etmelidir.

3. Ara vermeden, peş peşe kılmak. Birinci namazın farzını kılınca, hemen kamet getirip ikinci vaktin farzını kılmalıdır. Sünnetler, her iki namazın farzları bitince kılınır. Mesela, öğlenin son sünneti ile ikindinin sünneti, ikindinin farzı kılındıktan sonra kılınır. Akşamın sünneti ile, yatsının son sünneti de yatsının farzından sonra kılınır.

4. İkinci namaza başlayana kadar özür veya yolculuk devam etmelidir. Yoksa birleştirme olmaz. Mesela, öğle namazını kılarken ikamet yerine varmış olup yolculuk hâli çıksa veya öğleyi kılarken bulunduğu yerde ikamet etmeye niyet etse, ikindiyi kendi vaktine tehir etmesi gerekir.

İkindiyi kılarken de yolculuk hâli ve niyeti devam ediyorsa, birleştirme yapılır.

Cem-i Te'hirin Şartları

Cem-i te'hir, öğle ile ikindiyi ikindinin vaktinde, akşam ile yatsıyı yatsının vaktinde birleştirmektir. Şâfilere göre bunun iki şartı vardır:

1. Birinci namazın vaktinde iken, onu ikinci namazın vaktine tehir edeceğine niyet etmelidir. Yoksa namaz kazâya kalmış olur.

Meselâ, yolda olan bir kimse, akşam ile yatsı arasında duramayacağını bilince, akşamı yatsı ile birlikte yatsının vaktinde kılmaya niyet eder. Yoksa, bir niyet ve hesap olmadan, namazı ne yapacağını nasıl kılacağını hiç düşünmeden, yatsının vaktine giren kimse, akşamı kazâya bırakmış olur.

2. Yolculuk veya özür hâli her iki namazı kılıncaya kadar devam etmelidir. Birinci veya ikinci namazı kılarken gitmek istediği yere ulaşsa, mesela gemi ineceği limana yaklaşsa, tehir ettiği birinci namaz kazâya dönüşür. Ancak günahkar olmaz. Çünkü bu tehiri bir ictihad ve tercihe göre yapmıştır.

Bir namaz diğerinin vaktine tehir edildiğinde, vakitlerin sırasına dikkat etmek şart değildir.

Meselâ, akşamı yatsının vaktine tehir eden bir kimse, normal olarak önce akşamı sonra yatsıyı kılabileceği gibi önce yatsıyı, peşinden de akşamı kılabilir.

Namazları Birleştirmeyi Mübah Kılan Zaruret Halleri

Bir ağır hasta, abdest almakta ve namazları normal vaktinde kılmakta ciddi olarak zorlanıyorsa, iyi olana kadar bu ruhsattan istifade edebilir. Öğle ile ikindi namazını, akşam ile de yatsı namazını birleştirerek kılabilir.

Özürlü bir kimse, devamlı temizliğini yapamıyor veya çok zorlanıyorsa, bu ruhsattan istifade edip, öğle ile ikindi namazını öğlenin ya da ikindinin vaktinde bir arada kılabilir.

Akşam ile yatsı arasında da aynı ruhsatı kullanabilir.

Namaz vakitlerinden birisini ameliyatta geçirecek olan bir doktor veya hasta, bu durumu önceden bildikleri için, yukarıda anlatılan şekillerden birisiyle namazlarını birleştirerek kılabilirler.

Yine uzun süreli bir imtihana girecek ve bu yüzden bir vakit namazını vaktinde kılamayacak durumda olan bir talebe de namazları birleştirebilir.

Beş altı saat havada yolculuk yapacak ve namazlardan birini vaktinde kılma imkânı bulamayacak bir pilot da namazlarını birleştirerek kılabilir.

Cephede savaş hâlinde olan veya sınırda uzun süreli nöbet tutacak bir asker veya komutan da namazları birleştirerek kılabilir.

Bunlar zarûri ve ciddi meşguliyetin içine girer.

Çeşitli sebeplerle namazları birleştirme fetvası Şâfii, Malikî ve Hanbelî mezheplerinin tercih ettiği delillere ve bu delillerden hareketle yapılan ictihatlara dayanmaktadır.

Dinimiz rahmet dinidir. Keyfe göre değil, ihtiyaca göre bu fetvalar ile amel edilebilir. Konuyu, fıkıh kitaplarından öğrenmelidir.[787]

Sünnet Namazların Yerine Kazâ Kılınır mı?

Hanefi mezhebinde farz namazların önündeki ve sonundaki sünnet namazların yerine kazâ namazı kılmak uygun değildir. Kılınsa namaz kabul olur, fakat tavsiye edilmez. Sünnet namazlar kendi yerinde sünnet olarak kılınmalı, kazâlar ayrıca kılınmalıdır. Fazilet olan budur.

Kuşluk, teheccüd, tesbih, tahiyyetü'l-mescid, evvâbin gibi sünnette öğretilen, özel bir ismi ve vakti olan namazları da kendi adıyla kılmak tavsiye edilmiştir, ancak bunların dışında sırf sevap olsun diye, kılınacak nâfileler yerine, namazların kazâsıyla meşgul olmak gereklidir.[788]

---

787 Geniş bilgi için bk. İSAV, *Seferîlik ve Hükümleri*, İstanbul 1997, Ensar Neşriyat.
788 bk. İbn Âbidin, *Reddü'l-Muhtâr*, 1/493.

Bir kimse mesela, gece teheccüd namazını kıldıktan sonra, kazâsı varken ayrıca nâfile namaz kılmaya devam etse ve kazâ namazını terk etse bu yanlıştır. Bunun yerine kazâ namazı kılmalıdır. Çünkü böyle sünnet bir namaz yoktur. Bu namaz ancak sevap almak için kılınabilir. Fakat, farz borcu olan kimsenin önce bu borcunu ödemesi gerekir.

Ancak beş, on, on beş senelik kazâ namazı olan kimseler, Şâfiî mezhebine uyarak, sabah namazının sünneti hariç, bütün sünnet ve nâfile namazlar yerine kazâ namazı kılabilirler. Bunu, bir an evvel kazâları bitirip sünnetleri kendi yerinde kılma niyetiyle yapmalıdır.

Bir namazda iki niyet olmaz. Sünnet yerinde kılınan bir namaz kazâya niyet edilerek kılınmış ise kazâ olarak geçerli olur, ayrıca sünnet de kılınmış sayılmaz.

Kılınmayan Namaz Borcu Para ile Ödenir mi?

Namaz dışındaki farz ibâdetlerden oruç, zekât, hac ve kurban mal ve bedel ile ödenebilir.

Vefat eden bir kimsenin tutamadığı oruçları fidye ile ödenir. Fidye, varsa ölenin bıraktığı malının üçte birinden ödenir. Yoksa, varisleri isterse kendi mallarından öderler. Zekât da aynı şekilde ödenebilir. Vefat edene hac farz olmuş da gitmemiş ise, onun adına varisleri ya kendileri gider veya bedel olarak bir başkasını gönderirler.

Ölen kimse, kılamadığı namazların fidyesinin verilmesini vasiyet etmiş ve buna yeterli mal bırakmış ise, vasiyeti yerine getirilir. Vâris ve yakınlarından gönül hoşluğu ile bu işi üstlenenlerin verdiği fidye de bir sadaka hükmünde olup ölüye fayda verir.[789]

Vârisler, ölen kimsenin, önce maddî borçlarını ödemelidirler. Kul hakkı, önce gelir. Sonra mânevî borçları ödeme yoluna gidilir. Bu da güç nisbetinde olur.

Bir baba, oğluna namaz ve oruç borçlarını kazâ etmesini emretse, Hanefilere göre bu şekilde bir kazâ câiz değildir. Yine iyice ihti-

789 bk. Bilmen, *Büyük İslam İlmihali*, s. 271-275.

yarlamış bir kimse hayatta iken, oruçta olduğu gibi, namazı için fidye verilmez. [790]

Namaz ölene kadar herkesin fiilen yapması gereken bir ibâdettir. Duruma göre namaz için pek çok kolaylık getirilmiştir, fakat can bedende akıl başta olduğu sürece, her müminin onu gücü nisbetinde kılması gerekmektedir.

Namaz borcu için, vefat eden kimsenin malının üçte birinden veya varislerin kendi malından fidye vermek yeterlidir. Bunun faydası vardır. Yeterli mal olmayınca, olduğu kadar verilir. Çok az bir malla devir denen işlemi yapmaya gerek yoktur.

Namaz için verilecek fidye, bir fakire toptan verilebilir.[791]

Elbisede Çocuğun Kusmuğu ile Namaz Kılınır mı?

Süt emen çocuğun kusmuğu temizdir.[792] Ancak yemek yemeye başladığı zaman sahih görüşe göre büyüğün ve küçüğün kusmuğu ister yemek olsun, isterse su olsun, necistir, yıkamak gereklidir. Namaz kılan kendisi kusar ve kusmuk ağız dolusu olursa abdestini bozar. Bu durumda namaz kılması câiz değildir.[793]

Kadının Evin Dışına Çıkmasının Hükmü Nedir?

Evin dışı, kadının kendisine nikâh düşen kimselerle yüz yüze geldiği, içli dışlı olduğu yerlerdir. Bir evin özel mülküne dâhil olup yabancıların izinsiz giremeyeceği avlusu, çatısı, dinlenme yerleri, bahçesi, bağı, havuzu, spor alanı evden sayılır.

Zamanımızda, özellikle şehirlerde, bir zaruret yoksa çarşı pazarlarda, cadde ve sokaklarda sadece gezmek için bulunmamalıdır. Buralar kadınlar gibi erkekler için de zararlıdır. Bu devirde halkın içine karışıp da harama bulaşmadan yaşamak, elinde ateş koru taşımaktan daha zordur.

---

790 Şeyh Nizam, *el-Fetâvâ'l-Hindiyye*, 1/125.
791 Şeyh Nizam, *el-Fetâvâ'l-Hindiyye*, 1/125.
792 Zeydan, *el-Mufassal*, 1/181-182.
793 Damad, *Mecmau'l-Enhûr*, 1/l2; Bilmen, *Büyük İslâm İlmihali*, s. 112.

Bir mümin helâl sınırları içinde iş, alış veriş, eğitim, ilim, hayra davet, tedavi, akraba hukukunu koruma, hasta ziyareti ve umuma ait hizmetler için dışarı çıktığında, Allah yolunda çıkmış olur.

Harama düşmeden yapılacak bir gezi, piknik, dinlenme, seyahat, oyun ve eğlenceler de dinimizde güzel görülmüştür. Bütün bunları yaparken temel ölçü şudur:

1. O vakit içinde yapılması gereken farz bir amel terk edilmemeli,

2. Bir harama düşülmemelidir.

Kadının dışarı çıkması zaruri ve hayırlı bir iş için de olsa, edep ölçülerine dikkat etmek zorundadır; yoksa kazancı zararını kapatmaz.

Cami, türbe ve tarihî yerlerin ziyareti; kermes, vakıf çalışmaları, hayır hizmetleri, sanat etkinlikleri, davet ve tebliğ vazifeleri gibi güzel işler için evin dışına çıkan bir kadının hem niyeti güzel olmalı hem de hal ve hareketleri edebe uymalıdır; aksi durumda zarar eder, günaha girer.

ORUÇ

Ramazan Orucuna Her Gün Niyet Etmek Şart mıdır?

Niyet, kalbin ne yaptığını bilmesidir. Oruç için kalp ile niyet yeterlidir. Oruç niyetiyle sahurda yenen yemek de niyet yerine geçer. Ancak niyeti dil ile söylemek sevaptır.

Ramazan orucunu eda edebilmek için, her gün ayrı niyet etmek gerekir.[794] Çünkü her gün ayrı bir ibâdettir.

Niyetin zamanı, gecenin başlangıcından, kaba kuşluk anına kadardır. Bu müddet içinde niyet edilmezse, farz eda edilmiş olmaz. Ancak imsaktan sonra oruca aykırı bir iş yapılmamalıdır.[795]

---

794 Serahî, *el-Mebsût*, 1/54.

795 Şeyh Nizam, *el-Fetâvâ'l-Hindiyye*, 1/195.

Kimler Oruç Tutmama Ruhsatını Kullanabilir?

Yolcu olan kimse, yolculuk süresince oruç tutmayabilir. Ciddi bir sıkıntıya düşmeyecekse oruç tutması daha hayırlıdır. Tutmadığı orucu daha sonra kazâ eder.

Oruç tutması hastalığına zarar verecek, veya hastalığın iyileşmesini uzatacak hastalar, iyileşene kadar oruç tutmayabilir. İyileşince tutamadıkları günleri kazâ ederler.

Şiddetli açlık veya susuzluk haline düşüp oruç tutmasıyla aklına ve bedenine zarar gelecek kimseler de orucu tehir edebilirler.[796]

Gebe ve emzikli bir kadın Ramazan'da oruç tuttuğu takdirde kendisine veya çocuğuna bir zarar geleceğinden korkarsa oruç tutmayabilir. Gebelik ve emzirme hali sona erince tutamadığı günleri kazâ eder. Başkasının çocuğunu emziren için de durum aynıdır. Ancak çocuğa kendisinden başka süt verenin bulunmaması veya bulunsa bile çocuğun memesini emmemesi gerekir.

Hayız ve nifas halindeki kadınlar da oruç tutmazlar, temizlenince kazâ ederler.

Ramazan ayında düşmanla savaş halinde olan bir müslüman asker, düşman karşısında zayıf düşeceğinden korkarsa, oruç tutmayabilir. Daha sonra oruncunu kazâ eder.

Oruç Tutamayan Yaşlılar Ne Yapar?

Oruç tutmaktan aciz kalan veya çok zorlanan yaşlılar, oruç tutmazlar. Bunlar tutamadıkları her gün için bir fidye verirler. İyileşme ümidi olmayan hastalar da yaşlılar gibidir. İhtiyar kimse vereceği fidyeyi Ramazanın başında veya sonunda topluca verebilir. Fidye yerine her gün biri fakiri sabah akşam doyursa o da geçerli olur.

Fıtır sadakasında ise fakire borcunu evinde yemek yedirerek ödeyemez, onu zekât gibi fakirin eline verip mülküne geçirmelidir.[797]

---

796 Tahtâvî, Haşiye, 564.

797 İbn Nüceym, *Bahrü'r-Râik*, 2/ 501-502; Şürünbülâlî, *Merâkı'l-Felah*, s. 635 (Dımaşk, 1990).

Oruç tutamadığı için fidye vermesi gereken bir kimse, fakir olsa ve fidye verecek bir malı bulunmasa, bir şey yapması gerekmez, sadece yüce Allah'a istiğfar edip affını ister.

Her Oruç Bozmada Kefâret Gerekir mi?

Her oruç bozmada keffaret gerekmez. Kefâret sadece ramazan ayında tutulan orucun bozulmasıyla ilgilidir. Bunun da bir takım şartları olup şunlardır:

1. Bilerek ve kendi isteğiyle yemeli veya cima etmeli.

2. Oruca geceden niyetlenmiş olmalı.

3. Oruç ramazana ait farz bir oruç olmalı.

4. Ramazan ayında bozulmuş olmalı.

5. Yenilen, içilen şeyler vücuda faydalı veya keyif verici olmalı.

6. Oruç, meşru bir mazeret olmadan bozulmuş olmalı.

Bu şartlarda kefâret lâzım gelir.

Bozulan oruç vâcip veya nâfile oruç ise yalnız kazâ gerekir. Kazâ edilen ramazan orucunun bozulmasında da yalnız kazâ lâzım gelir. Oruçlu olduğunu bildiği halde kişinin kasten değil de yanlışlıkla orucunu bozması da yalnız kazâyı gerektirir.

Oruç, hastalık, yolculuk gibi dinen geçerli mazeretlerle bozulmuş olursa yine yalnızca kazâ lâzım gelir. Gıda sayılmayan, vücuda faydası olmayan ve kendisinden nefret edilen bir şeyin kasten yutulması sadece kazâ gerektirir.

Oruç Kefâreti Nedir? Nasıl Tutulur?

Kefâret oruç tutmamanın değil, ramazan ayında niyet edilmiş bir orucu bozmanın cezasıdır. Çünkü o kimse ramazanın hürmetini çiğnemiş, ihlâl etmiş ve ona aldırmamıştır. Bundan dolayı unutarak, bilmeyerek veya zanna dayanarak oruç bozan kimseye kefâret gerekmez.

Orucun kefâreti üçtür. Bunlar sırasıyla köle âzat etmek, iki ay peş peşe oruç tutmak veya altmış fakire bir gün sabah akşamlı yemek yedir-

mektir. Kendisine kefâret gereken kimse peş peşe iki ay (kamerî aylar kaç gün çekiyorsa o kadar gün) oruç tutar. Bir gün de bozduğu orucu kazâ eder. Böylece iki aya ek olarak bir gün daha oruç tutmuş olur.

Âdet Hali Oruç Kefâretine Zarar Verir mi?

Kadınların âdet günlerinde mecburen kefâret orucuna ara verirler. Bu durum, kefâret orucunun peş peşe tutulması hükmünü bozmaz. Fakat lohusalık bozar. Bir kadın kefâret orucu tutacağı zaman hamile ise doğum vaktini düşünerek bu oruca başlamalıdır. Kefâret orucuna başlayan bir kadın doğum yaparak oruca ara verse, kefâret orucuna yeniden başlaması icap eder. Araya ramazan ayının veya kurban bayramının girmesi de kefâret orucuna yeniden başlanılmasını gerektirir.

Bir kimse bir ramazanda veya birkaç ramazan'a özürsüz ve kasten birkaç defa orucunu bozsa sadece bir defa keffâret orucu tutması kâfidir. Ancak keffâret orucu tuttuktan sonra başka bir ramazanda yine orucunu kasti olarak bozsa, bunun için de ayrıca keffâret tutması icap eder.

Âdetini Geciktirmek İçin İlâç Kullanmak Câiz midir?

Ramazanda orucunu tam tutmak veya hacda farz tavafını ve diğer ibâdetlerini yapabilmek için kadın hayzını geciktirecek bir ilâç kullansa, bu dinimizce câizdir.

Bu durum sahâbe-i kirâm zamanında da olmuş ve uygulanmıştır. O gün kullanılan şeyin "erak suyu" olduğu belirtiliyor. Özellikle tavaf için düşünülen bu tedbir Abdullah b. Ömer'e (r.a) sorulunca, onda bir sakınca olmadığını söylemiştir.[798]

Ancak alınacak ilâç sürekli kullanılır, vücut dengesini bozar, tabii kan temizliğini engeller ve ciddi zararlara yol açarsa, bu durumda tercih etmemelidir. Bu tıbbın tesbit edeceği bir durumdur.

---

798 Abdürrezzâk, *Musannef*, nr. 1219-1220.

Receb ve Şaban Ayınının Tamamını Oruçlu Geçirmek Sünnet midir?

Receb ayının tamamını oruçlu geçirmekle ilgili bir emir ve tavsiye yoktur; hatta tamamını oruçlu geçirmekten sakındıran hadisler de vardır.[799] Ancak bu ayda nâfile olarak tutulacak orucun sevabı büyüktür. Bu konudaki bir hadisinde Resûlullah (s.a.v) şöyle buyurmuştur:

"Cennette receb isimli bir nehir vardır. Sütten daha beyaz ve baldan daha tatlıdır. Kim receb ayında bir gün oruç tutarsa Allah (c.c) o kimseye bu nehirden su içirir." [800]

Receb, şaban ve ramazan aylarına üç aylar denir.

Receb ayından başlayarak bu üç ayı peş peşe oruçlu geçirmek tavsiye edilmemiştir. Ancak, ramazan orucuna zarar vermeyecek şekilde, receb ve şaban aylarının tamamında oruç tutulması yasak da değildir. Önceki salihlerden bazıları üç ayları oruçlu geçirmişlerdir. Fakat Allah Resûlü (s.a.v), ramazan ayı hariç hiçbir ayın tamamını oruçlu geçirmemiştir. Bunu ramazan ayının özelliğini göstermek için yapmıştır. Bir de kendisi receb ve şabanda sürekli oruç tuttuğunda, ümmeti bütün bu oruçların farz olduğunu zanneder diye böyle yapmıştır.

İbn Abbas (r.a), Enes (r.a), Said b. Cübeyr (r.a), Yahya b. Said el-Ensârî ve İmam Ahmed b. Hanbel (rah) receb ayının tamamında oruç tutmayı mekruh görmüşlerdir. İbn Ömer (r.a) ve İbn Abbas (r.a) receb ayında birkaç gün olsun orucu terk etmeyi güzel bulmuşlardır.

İmam Şâfiî (r.a) önceki bir fetvasında, ramazanın dışında herhangi bir ayın tamamında oruç tutmayı mekruh görmüş ve bu görüşüne Hz Aişe'nin (r.ah) rivayet ettiği şu hadisi delil göstermiştir:[801]

"Ben Resûl-i Ekrem'in (s.a.v) Ramazan ayı dışında her hangi bir ayın tamamını oruçlu geçirdiğini görmedim." [802]

---

799 Bk. İbn Mâce, Sıyâm, 43; Beyhakî, *Şuabü'l-İmân*, nr. 3814; Süyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr*, 4/186.

800 Beyhakî, *Şuabü'l-İmân*, nr. 3800.

801 Bk. İbn Receb, *Letâifü'l-Maârif*, s. 230 (Dımaşk 2003).

802 Müslim, Sıyâm, 24; Ahmed, *Müsned*, 6/62.

Kadir Gecesinde Nasıl Dua edilir?

Bin aydan daha hayırlı olan Kadir gecesini aramak da müstehaptır. Bu geceyi ramazan'ın son on gecesinde ve bilhassa tek gecelerde aramalıdır. Bazı rivayetlere göre Kadir gecesinin ramazanın yirmi yedinci gecesi olduğu zikredilmiştir.

Kadir gecesinde şu duayı okumak müstehaptır:

"Allahümme inneke afüvvün, kerimûn, tuhibbul afve fa'fu anni."

Mânası. Allahım, sen çok affedicisin, çok cömertsin, affetmeyi çok seversin, beni de affet."

Yatsı namazı ile birlikte teravih namazını kılan ve sabah namazını kaçırmayan herkes Kadir gecesinden hissesini alır.

Oruçlu Kimse Yemeğin Tadına Bakabilir mi?

Oruçlu iken yemeğin tadına bakmak mekruhtur. Ancak bazı durumlarda bakılabilir ve mekruh olmaz.

Kadının kocası titiz ve geçimsiz ise kadın yemeğin tuzunu dilinin ucuyla kontrol edebilir.

Yine dille kontrol edilmesi gereken bir yiyecek maddesi alan ve aldatılmaktan korkan bir kimse, alacağı şeyin tadına diliyle bakabilir.

Küçük çocuğuna yemek yediren bir anne, başka imkânı olmayınca, yemeği ağzında ezip çocuğa yedirebilir.

Kan Aldırmak Orucu Bozar mı?

Kan aldırmak orucu bozmaz. Ancak kan vermekle zayıf düşüp oruç tutmakta zorlanacaksa, mekruh olur.

Oruçlu İken Rüyada İhtilâm Olmak Orucu Bozar mı?

Bu durum orucu bozmaz. Oruçlu iken elle boşalma durumunda oruç bozulur, kazâ gerekir.

Oruçlu İken Yıkanmak Orucu Bozar mı?

Yıkanmak orucu bozmaz. Ancak, dikkatsizlik yüzünden ağza su kaçar ve yutulursa, oruç bozulur, kazâ gerekir. Yıkanma esnasında kulağa kaçan su orucu bozmaz.

Denize Girip Yüzmek Orucu Bozar mı?

Denize girip yıkanmak orucu bozmaz. Ancak boğaza su kaçarsa bozulur ve kazâsı gerekir.

İğne Yaptırmak Orucu Bozar mı?

Vücuda iğne yaptırmak, sahih olan görüşe göre orucu bozar. Zaruret yoksa iğneyi iftardan sonraya bırakmalıdır. Mecbur olunca iğne yaptırabilir, orucun kazâsı gerekir.

Göze Damla Akıtmak veya Sürme Çekmek Orucu Bozar mı?

Göze damla akıtmak, sürme çekmek orucu bozmaz.

Bedene Krem veya Merhem Sürülmesi Orucu Bozar mı?

Deri üzerine sürülecek krem, merhem gibi maddeler orucu bozmaz. Bunlar mideye gitmediği gibi, gıda özelliği de taşımazlar.

Avret Bölgesine Parmak veya Bir Madde Sokulması Orucu Bozar mı?

Islak veya yağlı bir maddenin, makat bölgesine sokulması ve içinde kaybolması ile oruç bozulur, kazâ gerekir. Islak veya yağlı elin, şırınganın ön ve arkadan sokulup içinde kaybolması da orucu bozar ve kazâyı gerektirir. Parmak kuru olunca orucu bozmaz.[803]

Önden veya arkadan muayane olan bir hastanın bunlara dikkat etmesi gerekir. Doktorun kullandığı eldiven kuru olur ve o şekilde makat ve ferci muayene ederse oruç bozulmaz, sadece abest bozulur.

---

803 bk. Bilmen, *Büyük İslam İlmihali*, s. 333.

Ağza Kaçan Toz Duman Orucu Bozar mı?

Ağza kendiliğinden giren toz, duman, havada dağılan un, öğütülen veya tokmakla dövülen şeylerden kalkan toz orucu bozmaz. Bundan kaçınmak mümkün değildir. Ancak buhurdanlık gibi duman yayan şeyleri kendi isteği ile içine çekerse oruç bozulur.[804]

Tütün ve sigara içmek, nargile ve enfiye çekmek, afyon türü uyuşturucu maddeler almak orucu bozar, kefâreti gerektirir.[805]

Âdet ve Loğusa Halindeki Bir Kadının Ramazan'da Dikkat Edeceği Hususlar

Âdet halinde oruç tutmak haramdır. Nifas da böyledir. Bu durumda tutulamayan oruçlar, daha sonra kazâ edilir. Bu oruçları kazâ ederken, peş peşe tutulması şart değildir.

Âdet halindeki bir kadının, kendini oruçlu göstermesi, hiçbir şey yeyip içmeden oruçlu gibi durması yasaktır.

Oruçlu iken âdet veya nifas gören bir kadın, orucunu açmalıdır. Orucunu açmayıp akşama kadar oruçlu gibi aç durmak yasaktır.[806] Kadın orucunu açar, temizlenince o günü kazâ eder.

Ramazanda âdet halindeki bir kadının yeme içmesini gizli yapması, oruçlular önünde yememesi edepli bir davranıştır. Ancak bu hususta kendisini zora sokması gerekmez.

Âdet günü belirli olan bir kadın, gündüz âdet olma ihtimalini düşünerek gece oruca niyet etmeyebilir. Bu durumda âdet görmezse, kazâ gerekir.[807]

Oruçlu olan bir kadın, henüz bir kan görmeden, "Bu gün âdet günümdür" diyerek orucunu bozar fakat o gün kan görmezse, kendisine hem kazâ hem de kefâret gerekir.[808]

---

804 Döndüren, *Delilleriyle İslam İlmihali*, s. 450, 456.

805 Döndüren, *a.g.e*, s. 453.

806 Bk. Tahtâvî, *Hâşiye ala Merâkı'l-Felah*, s. 369.

807 Bk. Tahtavi, *Hâşiye*, s. 368.

808 Şeyh Nizam, *Fetavây-i Hindiyye*, 1/207.

ZEKÂT

Dinimizde Zenginlik Sınırı Nedir?

Dinimizde, hâcet-i asliye denen temel ihtiyaçlarının dışında 81 gr. altına veya 600 gr. gümüşe yahut bunların değerinde para ve mala sahip olan kimse zengin sayılır.

Temel ihtiyaçlar, oturulacak ev, giyecek elbise, yiyecek, binek ve ev aletleridir. Borç da aslî ihtiyaçların içinde kabul edilir.

Akıllı olup bulûğa eren hür bir müslümanın bu ihtiyaçlarının dışındaki nisap miktarı zekâta tâbi malının üzerinden bir sene geçince zekât vermesi farz olur.

Süs Eşyalarının Zekâtı

Altın veya gümüşten yapılmış bulunan ziynet takımları ve süs eşyaları, tablolar gibi maddeler de nisab miktarına ulaşınca zekât gerekir. Kadınların süs eşyası da buna dahildir. Bu zekât kendi cinslerinden olmayan bir mal ile ödeneceği takdirde ağırlıklarına değil, kıymetlerine bakılır; o haliyle değerlendirilir, kaç para etti ise onun üzerinden zekât verilir.

Altın ve gümüş dışında ticaret için olmayıp süs için bulundurulan elmas, zümrüt, inci ve benzeri süs eşyası zekâta tâbi değildir.

Kadınlar Takısına Zekât Gerekir mi?

Müslüman kadın, evinin temel ihtiyaçlarından sorumlu değildir. Bu şeyler kocaya aittir. Mükellef bir kadının altın ve gümüş türü süs eşyaları 85 gramı geçince, değerinin kırkta birini zekât olarak verir.

Resûlullah Efendimiz'in (s.a.v) yanına bir kadın geldi. Beraberinde kızı da bulunuyordu. Kızın elinde kalınca iki bilezik vardı. Peygamber Efendimiz (s.a.v),

"Onların zekâtını veriyor musun?" diye sordu; kadın,

"Hayır" dedi. Resûlullah (s.a.v),

"Allah'ın kıyamet günü senin eline ateşten iki bilezik takmasını sever misin?" diye sordu Kadın,

"Hayır, sevmem" dedi ve hemen bileğinden bilezikleri çıkarıp Resûlullah'ın (s.a.v) önüne bırakarak,

"Onlar Allah ve Resûlü yolunda sadakadır" dedi.[809]

Resûlullah (s.a.v) aynı soruyu iki kadına sordu, onlar da aynı cevabı verince, Efendimiz (s.a.v),

"Öyleyse onların zekâtını verin" buyurdu.[810]

Allah Resûlü (s.a.v) kadınlar için azaptan kurtuluş yolunu şöyle tarif etmiştir:

"Ey kadınlar! Süslerinizden de olsa çokça sadaka verin ve fazlaca istiğfar edin." [811]

Farz olan zekâtı vermek cömertlik değildir, bu ancak cimrilikten kurtulmaktır. Malda, zekâtın dışında haklar da vardır. Resûlullah (s.a.v) Efendimiz bu konuda hepimizi şöyle uyarmıştır:

"Müminin elindeki malda, zekâtın dışında, yerine getirmesi gereken başka haklar da vardır." [812]

Müslüman, malını ve canını yüce Allah'a kurban etmiş kimsedir. Müslüman, rahmet ahlâkına sahip kimsedir. Müslüman, cömerttir. Malı varsa malıyla cömertlik yapmalı, yoksa sevgisi, ilgisi, tebessümü, selamı ve duası ile bir başkasına ikramda bulunmalıdır.

---

809 Ebû Dâvud, Zekat, 4.

810 Tirmizî, Zekât, 12.

811 Buhârî, Zekat, 48; Müslim, Zekat, 45-46; İmân, 132; Tirmizî, Zekat, 12.

812 Tirmizî, Zekat, 27; İbn Mâce, Zekat, 3.

HAC ve UMRE

Kadın Yanında Mahremi Olmadan Hac ve Umre Yapabilir mi?

Hanefî mezhebinde şartlarını taşıyan bir zengine hac farz, umre sünnettir. Şafî mezhebinde, şartlarını taşıyanlar için hac gibi, ömründe bir defa umre yapmak da farzdır.

Hanefi mezhebinde bir kadının yanında kocası veya bir mahremi olmadan tek başına 90 km öteye yolculuk yapması câiz değildir. Yol için yanında kocası veya bir mahremi bulunmayan kadın zengin de olsa kendisine hac farz olmaz.

Mahrem, kendisine sürekli nikâh düşmeyen kimsedir. Kayın, enişte, hala veya teyzenin kocaları mahrem değildir.

Allah Resûlü (s.a.v) ***"Bir erkek, bir kadınla yanlarında mahrem biri bulunmadıkça yalnız kalmasın. Kadın, yanında mahremi bulunmadıkça yolculuk yapmasın"*** buyurdu. O mecliste bulunan bir adam ayağa kalkarak,

"Ey Allah'ın elçisi, karım hac yolculuğuna çıktı. Ben ise falanca savaşa yazıldım, ne yapayım?" diye sordu; Hz. Peygamber (s.a.v),

"Git ve karınla birlikte haccet" buyurdu.[813]

Buna göre, bir kadın zengin de olsa, uzun yol için yanında kocası veya bir mahremi bulunmazsa, kendisine hac farz değildir. Kadın yanında kocası veya mahremi olmadığı için hacca gitmeyince sorumlu olmaz. Gitse, üzerinden farz düşer, fakat kadın sorumlu olur. Yanında kocası veya bir mahremi olmayan kadın, yerine vekil göndererek hac farzını yerine getirebilir.

Bir kadın seferî olmayacak kadar Mekke'ye yakın bir beldede oturuyorsa, yanında kocası veya bir mahremi olmadan tek başına hacca gidebilir.[814]

---

813 Buhârî, Nikah, 111; Müslim, Hac, 424.

814 İbnü Nüceym, *Bahrü'r-Râik*, 2/552 (Beyrut 1997).

Kadının hac için kocası veya mahremi bulunmayınca, hacca gidebilmek için biriyle evlenmesi gerekli değildir.[815]

Kadın farz haccı için yanına mahremlerden birini bulunca, kocasının ona engel olma hakkı yoktur. Fakat nâfile hac için kocanın engel olma hakkı vardır. Kadının yanında götüreceği mahreminin yol ve yemek masrafları kadına aittir.[816]

Bu durumda kadının kendisinin ve mahreminin masraflarını karşılayacak bir zenginliğe sahip olması gerekir. Özellikle mahrem kimse, yol masrafının karşılanmasını şart koşarsa, masraflar kadına ait olur.[817]

Şâfî mezhebinde bu konuda bir genişlik vardır.

Şafî mezhebine göre bir kadın, farz olan hac ve umre için, yanında kocası veya bir mahremi olmayınca, tanıdık, güvenilir müslüman bir kadın grubu ile hac ve umreye gidebilir. Bu grup kendisinin dışındaki üç kadınla oluşur. Nâfile hac ve umre için bu ruhsat yoktur.[818] Bu kadınların birisinin yanında kocasının veya mahreminin bulunması, şart değildir, fakat olursa en güzelidir.

Hanefi mezhebindeki bir kadın farz haccı için başka yolu yoksa ve yerine bedel göndermek de istemiyorsa, bu fetva ile amel edebilir.

HACDA KADINLARA HAS DURUMLAR

Hac ve umrede kadınların erkeklerden ayrıldığı bazı hususlar vardır. Onlar şunlardır:

1. Kadınlar, erkekler gibi özel bir ihram elbisesi giyinmezler; normal giysileri ihram yerine geçer. İhramlı iken, yalnızca yüzlerini örtmezler. Elbise, çorap, eldiven ve kapalı ayakkabı giyebilirler, başlarını örterler.

---

815 Aynî, *el-Binâye Şerhü'l-Hidâye*, 4/149 (Beyrut 2000).

816 Merğınânî, *el-Hidâye*, 1/146 (Beyrut 1990).

817 Zühaylî, *el-Fıkhü'l-İslâmî*, 3/2088.

818 Bk. Nevevî, *el-Mecmû*, 7/68-69; Şîrbinî, *Muğni'l-Muhtâc*, 1/682; Zühaylî, *el-Fıkhü'l-İslâmî*, 3/2088.

2. Telbiye, tekbir, tehlil ve dua yaparken seslerini yükseltmezler.

3. Tavafta ıztıbâ' (sağ kolu açık bırakma) ve remel (omuzları silkeleyerek koşarak yürüme) ve sa'y yaparken de hervele (kısa ve hızlı adamlarla koşma) yapmazlar.

4. İhramdan çıkmak için saçlarını tıraş etmezler. Saçlarının uçlarından bir miktar kesmeleri yeterlidir.

5. Erkekler arasında sıkışmamak için Hacerü'l-esved'i uzaktan selâmlarlar. Aynı mahzur mevcutsa tavafı da Kâbe'ye çok yaklaşmadan yaparlar.

6. Kadınlar, hayız ve lohusalık gibi özel halleri içinde, tavaf dışındaki bütün hac ibâdetlerini yapabilirler. Bu durumda tavafı yapmazlar. Temizlenince yaparlar.

7. Özel durumları sebebiyle (hayız ve nifas) ziyaret tavafını, bayramın ilk üç gününden sonra yapan kadınlara ceza gerekmez.

8. Hayız ve nifas nedeniyle vedâ tavafını terkeden kadınlara ceza gerekmez.

9. İfrad haccına niyet etmiş hayız ve nifas halindeki bir kadın, kudûm tavafını yapmadan Arafat'a çıkmak ve vakfe yapmak zorunda kalırsa, temizlendikten sonra ziyaret ve vedâ tavaflarını yapar. Sünnet olan kudûm tavafının terkinden dolayı bir şey gerekmez.

10. Temettu' haccı yapmak üzere ihrama girmiş bir kadın, hayız veya nifası nedeniyle umre tavafını yapmadan Arafat'a çıkmak ve vakfe yapmak zorunda kalırsa, Arafat'a çıkarken hac için niyet ve telbiye yaparak umre ihramını iptal eder. Böylece ifrad haccı yapmış olur. Şükür kurbanı kesmesi gerekmez. Hacdan sonra, iptal ettiği umreyi kazâ eder ve iptal ettiği için ceza kurbanı gerekir.

11. Kırân haccı için ihrama giren bir kadın, hayız veya nifası sebebiyle umre tavafını yapmadan Arafat'a çıkıp vakfe yapmakla umresi bozulmuş sayıldığından ifrad haccı yapmış olur. Şükür kurbanı kesmesi gerekmez. Hacdan sonra bozulan umreyi kazâ eder ve bozduğu için bir ceza kurbanı keser.

Hayız ve Nifas Halinde Tavaf Yapılabilir mi?

Kadınların hayız ve nifas durumu Mescid-i Harâm'a girmeye mani olduğu gibi, tavafa da manidir. Kadın bu halde tavaf yapamaz. Tavafın dışında bütün hac vazifelerini yapabilir. Farz olan ziyaret tavafını ise hayız ve nifastan temizlenince yapar. Eğer kadının bekleme imkânı olmayıp mecbur kalır ve hayızlı halde Kabe'yi tavaf ederlerse, noksanı tamamlamak için kendisine bir sığır veya deve kesmesi vâcip olur.[819]

Âdet ve Nifas Halinde Arafat Vakfesi Yapılabilir mi?

Hayız veya nifas halindeki bir kadın, Kâbe'yi tavafın dışında bütün hac görevlerini yapabilir. Bu durumdaki bir kadın Arafat ve Müzdelife vakfelerini yapabilir. Mina'da Şeytan taşlayabilir. Kurban kesebilir. Zikir ve duaları yapabilir. Tekbir getirebilir. Eğer farz tavafını temiz halde yapmış ve âdeti bundan sonra başlamış ise, bu halde Safâ ve Merve arasında say yapabilir. Çünkü sayde âdetten kesilmiş olmak şart değildir.[820] Ancak say için, mescidin iç kısmından değil, Bâbü's-selâm kapısı tarafından Safâ tepesine çıkmalıdır.

Hacda Vekil

Hac ibâdetiyle mükellef olan bir kimse farz olan haccını bizzat yerine getirmekten âciz olması halinde, kendi yerine vekil tayin ederek yaptırması câizdir. Farz olan haccın bedel tarafından yapılan hacla, yerine getirilmiş sayılabilmesinin şartları şunlardır:

1. Adına haccedilecek kişi vefat etmiş veya yaşlılık, iyileşme ümidi olmayan hastalık, kadının birlikte yolculuk yapacağı mahreminin bulunmaması gibi sebeplerle, bizzat haccetmekten ölünceye kadar âciz olmalıdır. Bir mazeret dolayısıyla kendi adına haccettiren bir kimsenin söz konusu mazeretinin ölümünden önce kalkması durumunda yeniden hac yapması gerekir. Körlük ve yatalaklık gibi mazeretler bu hükmün dışındadır.

819 Kâsânî, *Bedâî*, 3/71; Dâmâd, *Mecmau'l-Enhûr*, 1/273.

820 Kâsânî, *Bedâî*, 3/86; Zühaylî, *el-Fıkhü'l-İslâmî*, 3/2230.

2. Adına haccedilecek kişiye hac, önceden farz olmuş olmalıdır. Üzerine hac farz olmayan kişi adına vekâleten yapılan hac nâfile olur. Bu kişiye daha sonra hac farz olursa bizzat haccetmesi; haccetmekten âciz olması halindeyse tekrar bedel göndermesi gerekir.

3. Bedel gönderilecek kişinin müslüman, akıllı, ergenlik çağına ulaşmış veya mümeyyiz olması lâzımdır. Henüz bulûğa ermemiş mümeyyiz çocuk bedel olarak başkası adına haccedebileceği gibi, kadının da başkası adına vekâleten haccetmesi câizdir. Bedel gönderilecek kişinin daha önce haccetmiş olması efdal ise de şart değildir.

Umre Yapana Hac Farz Olur mu?

Umre ile hac ayrı vakitlerde yapılabilir. Hanefilerde umre sünnet bir ibâdettir. Şartlarını taşıyan zenginler içinse hac farzdır. Şâfiî mezhebinde, zengin olan kimselerin ömründe bir defa hac ve bir defa umre yapması farzdır. Birden sonrası nâfiledir.

Umre yapıp Kâbe'yi gören bir kimse, eğer hac aylarında Mekke'de ise hac yapması farzdır. Fakat hac aylarında Mekke'de bulunamayacaksa, önceki umresinden dolayı hac farz olmaz.

Hac ayları, şevval, zilkâde ve zilhiccenin ilk on günüdür. Günümüzde, hac aylarından önce umreye giden kimsenin hac aylarını ve özelikle haccın farzını yapacağı Zilhiccenin ilk on gününü bekleme imkânı yoksa kendisine hac farz olmaz. Vize problemi, maddî durum ve zaruri vazifeler uzun süre Mekke'de beklemeye engel oluyorsa, umre yapan kimse, vatanına döner.

KURBAN

Kurban kesmek vâciptir. Kur'ân-ı Kerîm'de, ***"Rabbin için namaz kıl, kurban kes"*** [821] buyrulmaktadır.

Peygamber Efendimiz de (s.a.v) şöyle buyurmuştur:

"Kurban babanız İbrahim'in (a.s) sünnetidir. Keseceğiniz bir kurbanın her bir kılına sizin için bir iyilik yazılır, sevap verilir." [822]

"Kim *(zaman ve maddî olarak)* ***imkân bulur da kurban kesmezse, bizim namazgâhımıza yaklaşmasın."*** [823]

Bu ayet ve hadislere göre, zaruri ihtiyaçtan başka nisap miktarı malı ve parası olan kimseye kurban kesmek vâciptir. Nisab miktarına ulaşan malın üzerinden bir yıl geçmesi şartı yoktur.

Bayram sabahı temel ihtiyaçlarının dışında 85 gr. altına veya bu değerde ticaret malına sahip olan müslüman, hür, akıllı, bulûğa ermiş, mukim bir kimsenin kurban kesmesi vâciptir.

Kurban kesim süresinin sonu olan üçüncü günü güneş batmadan önce zengin olan kimseye de kurban vâciptir.

Zengin bir kimse, kurbanını kestikten sonra, imkânı varsa kendi malından küçük çocukları için kurban kesmesi sevaptır.

Kocanın Kestiği Kurban Aile İçin Yeter mi?

Hanefîler dışındaki mezheplere göre kurban kesmek sünnettir. Aile içinden biri, özellikle evin resi olan koca kurban kesince, bu bütün aile için yeterlidir. Gücü yetenin kurban kesmemesi tahrimen mekruhtur.

Şâfiî mezhebinde, bir kadının süs için taktığı bilezikler, nisap miktarını geçse bile, ondan kurban kesmesi gerekmez. Eğer kadının miras, hediye, kira ticaret gibi başka geliri olup gelir nisaba ulaşırsa, o zaman zekât verir, kurban keser.

---

821 Kevser 108/2.

822 İbn Mâce, Edâhî, 3; Ahmed, *Müsned*, 4/368.

823 İbn Mâce, Edâhî, 2; Ahmed, *Müsned*, 2/321.

Kolunda 85 gr. altını olup başka bir geliri olmayan, kurban kestiği zaman da elindeki altını nisap miktarının altına düşecek olan Hanefî mezhebindeki bir kadın bu fetva ile amel edebilir. Kadının takısı dışında başka bir gelir yoksa kurban için kendisini zorlamaz. Kocasının imkânı varsa, onun kestiği kurban aile için yeterlidir.

CENAZE-KABİR ZİYARETİ

Cenazenin Yüzünü Açmak ve Öpmek Câiz midir?

Vefat etmiş bir kimsenin yüzüne bakmak, onu öpmek câizdir. Hz. Peygamber (s.a.v) ashaptan Osman b. Muz'ûn (r.a) vefat ettiğinde yüzünü öpmüş ve ağlamıştır. Aynı şekilde Hz. Ebû Bekir (r.a) âlemlere rahmet Hz. Resûlullah (s.a.v) vefat ettiği zaman saadetli yüzünü öpmüş ve ağlamıştır.

Ancak bu öpme şefkat, muhabbet ve bereket için olmalıdır. Bir de vefat edenle ona bakacak ve öpecek kimsenin arasında haramlık olmamalıdır. Zevcesi de olsa şehvet için öpmek haramdır.[824]

Eğer cenaze sahipleri vefat eden yakınlarının yüzünü görmeyi çok isterlerse, buna mani olunmaz, görebilirler.[825]

Ölen Kimsenin Tırnak ve Tüyleri Kesilir mi?

Ölen kimsenin koltuk altı ve avret yerindeki tüyleri tıraş etmek, tırnak, bıyık veya saçlarını kesmek mekruhtur. Ölen kimse, üzerinde ne varsa, o haliyle defnedilir. Bu şeyler, onun parçasıdır, kendisiyle birlikte gider. Onları temizlemek bir süstür. Ölen kimsenin süse ihtiyacı yoktur. Ölü sünnet olmamışsa sünnet edilmez.[826]

Ancak tırnakları, bıyıkları ve saçları çok aşırı uzamışsa, kesilip kendisiyle birlikte gömüleceğini söyleyen alimler de vardır.

---

824 Tahtâvî, *Hâşiye alâ Merâkı'l-Felâh*, s. 471.

825 Zühaylî, *el-Fıkhü'l-İslâmî*, 2/1481.

826 Aynî, *el-Binaye*, 3/189; Şeyh Nizam, *el-Fetâva'l-Hindiyye*, 1/174; Bilmen, *Büyük İslam İlmihali*, s. 283.

Ölen kimsenin saç ve sakalları taranmaz. Hz. Aişe (r.ah), ölen bir kadının saçlarını taramak için uğraşan kadınları, bundan sakındırmıştır.[827]

Ancak ölü yıkandıktan sonra kokulandırmak sünnettir.

Ölü Yıkanmadan Yanında Kur'an Okunur mu?

Bir mümin ölüm döşeğinde iken yanında Yasîn suresini okumak sünnettir.[828]

Fakat vefat edince yıkanana kadar yanında Kur'an okumak mekruhtur. Yıkanacak ölünün hemen yanı başında Kur'an okumak mekruhtur fakat uzağında sessiz olarak Kur'an okumak, mekruh değildir.[829]

Ölüm döşeğinde olan kimsenin yanında hayız ve cünüp kimsenin bulunmasında bir sakıncası yoktur.[830]

Kadınlar Cenaze Namazı Kılabilir mi?

Cenaze namazı erkeklere farzı kifâyedir. Bazı müslüman erkekler bunu yapınca, o beldedeki diğer müslümanlardan sorumluluk düşer. Bununla birlikte kadınlar, abdest, temizlik, hayız ve nifas hallerinden uzak olmak gibi şartlara dikkat ederek cenaze namazı kılabilirler.

Kadınlar cenaze namazı kılarken, erkeklerin arkasındaki safa durmalıdır. Kadınlar için en hayırlı saf, erkeklerin arkasındaki saftır. Bununla birlikte, zor bir durumda kadınlar erkeklerin hizasında cenaze namazı kılmış olsalar, bu da câizdir. Bu durum, normal namazda olduğu gibi erkeklerin namazını bozmaz.[831]

Kadınların cenazeyi mezara kadar takip etmesi mekruhtur.[832] Bir mecburiyet yoksa bundan sakınmalıdır.

---

827 Abdürrezzek, *Musannnef*, nr. 6232; Aynî, el-Binaye, 3/189; Serahsî, *el-Mebsût*, 2/54.

828 Ebû Davud, nr. 3121; İbn Hıbban, *Sahih*, nr. 3002.

829 İbn Âbidîn, *Reddü'l-Muhtar*, 3/85; Şeyh Nizam, *el-Fetâva'l-Hindiyye*, 1/173; Bilmen, *Büyük İslam İlmihali*, s. 282.

830 Şeyh Nizam, *el-Fetâva'l-Hindiyye*, 1/173.

831 Kâsânî, *Bedâi*, 2/349; İbn Nüceym, *el-Bahrü'r-Râik*, 2/316; Bilmen, *Büyük İslam İlmihali*, s. 290.

832 Sanânî, *Sübülü's-Selâm*, 2/219 (nr. 536).

Hanefî ve Mâlikî mezhebine göre cenaze namazı bir defa kılınmış ise ikinci defa kılınması mekruhtur. Şâfî ve Hanbelî mezhebine göre, cenaze namazına yetişemeyen kimse, ayrıca cenaze namazı kılabilir.[833] Hz. Peygamber (s.a.v) Ümmü Sa'd'ın cenazesinde bulunamamıştı; bir ay sonra kabri üzerinde cenaze namazı kılmıştır.

Resûlullah Efendimiz'in (s.a.v) müslüman Habeş kıralı Necâşi (rah) için gıyaben cenaze namazı kılması da[834] bu konuda bir delil olmuştur.[835]

Resûlullah Efendimiz'in (s.a.v) kıldığı gıyabî cenaze namazları konusunda başka örnekler de mevcuttur.[836]

Abdestsiz Cenaze Namazı Kılınması Câiz midir?

Abdestsiz cenaze namazı kılmak câiz değildir. Namazda aranan bütün temizlik şartları cenaze namazı için de aranır. Buna göre abdestsiz, cünüp, hayız ve loğusa halinde cenaze namazı kılınmaz.

Namazı bozan şeyler cenaze namazını da bozar. Bundan sadece kadınların erkeklerle aynı hizada bulunması hariçtir. Bu durum, cenaze namazında erkeğin namazını bozmaz.[837]

Cenaze namazında imam abdestli ve temiz olunca, cemaatten bazılarının abdestli ve temiz olmayışı, namazın iadesini gerektirmez. İmamın tek başına kıldığı cenaze namazı dahi ölünün hakkını yerine getirmek için yeterlidir.[838]

Ayakkabı ile Cenaze Namazı Kılınır mı?

Temiz ayakkabı ile temiz bir mekanda cenaze namazı kılınabilir. Ayakkabı üzerinde namazı bozacak kadar bir pislik varsa, onunla

833 bk. Kâsânî, *Bedâi*, 2/337-338; Buhârî, Cenâiz, 66 (nr. 1248); Müslim, Cenâiz, 69-71 (nr. 956).

834 Hadis için bk. Buhârî, Cenâiz, 4, 5; Müslim, Cenâiz, 63, 64; Ebû Davud, Cenâiz, 58.

835 Beğavî, *Şerhü's-Sünne*, 3/240 (Beyrut 2003).

836 Bk. Heysemî, *ez-Zevâid*, 3/37-38.

837 Kâsânî, *Bedâi*, 2/349.

838 Serahsî, *el-Mebsût*, 2/63.

cenaze namazı câiz olmaz. Ayakkabının temizlenmesi gerekir. Ancak, ayakkabının üzeri temiz olur da ayaktan çıkarılıp üzerine basarak cenaze namazı kılınırsa, o zaman câiz olur.[839]

Ayakkabı temiz olursa normal farz ve nâfile namazlar da ayakkabı ile kılınabilir. Bu durum daha çok arazide olur. Yolculuk, hastalık, özür hali, askerlik gibi yoğun meşguliyet içinde ayakkabı çıkarılmadan namaz kılınabilir. Hz, Peygamber (s.a.v) ayakkabı ile namaz kılmıştır.[840]

Kimlerin Cenaze Namazı Kılınmaz?

Müslüman olmayanların cenaze namazı kılınmaz.

Savaş halinde öldürülen eşkıya, haydut ve yol kesicilerin de cenaze namazları kılınmaz. Bu onlara manevî bir cezadır. Bu kimseler insanların hak ve hürmetini çiğnedikleri için, kendilerine hürmet edilmez. Ancak bu kimseler savaş halinden sonra, silahını bırakmış iken öldürülürlerse, cenaze namazları kılınır.

Dinden çıkan ve tövbe etmeyen mürted kimsenin de cenaze namazı kılınmaz.

Anne babasını kasten öldüren kimsenin de cenaze namazı kılınmaz.

İntihar eden bir mümin, yıkanır ve cenaze namazı kılınır.[841]

Kadınlar Kabir Ziyareti Yapabilir mi?

Kabirleri ziyaret etmek erkek ve kadın için câizdir, faydalıdır. Allah Resûlü (s.a.v) önceleri yasak ettiği kabir ziyaretlerine daha sonra müsaade buyurmuş ve bu ziyaretin, ölümü hatırlatıp dünyanın haram işlerinden gönlü çekeceğini haber vermiştir.[842]

---

839 İbn Nüceym, *el-Bahrü'r-Râik*, 2/315.

840 bk. Buhârî, Salât, 34; Aynî, *Umdetü'l-Kârî*, 3/350-351.

841 Kâsânî, *Bedâiü's-Senâî*, 2/339; Aynî, *el-Binâye*, 3/279; Şeyh Nizam, *el-Fetâva'l-Hindiyye*, 1/179 (Beyrut 2000); Bilmen, *Büyük İslam İlmihali*, s. 291-292.

842 Müslim, Cenâiz, 106; Ebû Davud, Cenaiz, 71.

Hz. Fatıma (r.ah) her cuma günü amcası Hz. Hamza'yı ziyaret ederdi. Hz. Âişe (rah) validemiz Mekke'de kardeşi Abdurrahman'ın (r.a) kabrini ziyaret ederdi.[843]

Kabir ziyaretinde bazı şeylere dikkat edilmek mecburiyeti vardır. Önce bu ziyaret Allah rızası için yapılmalıdır. Ziyaret edilen zat bir peygamber, sahâbî veya velî ise, kendisine hayatta iken takınılacak tavrı, ziyaret sırasında da muhafaza etmeli, edep ve sükunet içinde bulunmalıdır.

Kadın, türbe ve kabir ziyaretleri esnasında yabancı erkeklerle karışık olmamalıdır. Tesettüre dikkat etmelidir. Kabre el ve yüz sürmek, kabre doğru namaz kılmak, türbelere bez ve benzeri şeyler bağlamak, para atmak, dilek yazmak, yüksek sesle ağlamak, ağıt yakmak yasaktır.

Ziyaret edilen kabir veya türbe, beş vakit namaz kılınan bir mescit içinde bulunuyorsa, ziyaret esnasında hayız ve nifastan temiz olmalı ve abdestli bulunmalıdır.

Ziyaret için türbenin içine girmeye gerek yoktur. Dış kısmından da ziyaret ve dua yapılabilir ve okunan Kur'an hediye edilebilir.

Okunan Kur'an'ın sevabı ölüye ulaşır. Yapılan duaların ve istiğfarların ölüye faydası vardır. Ölü, kabrini ziyarete geleni tanır; verilen selamı işitir ve karşılık verir.

Kabir ziyaretlerinde Fâtiha, Yâsîn ve İhlâs sûrelerinin okunması tavsiye edilmiştir. Diğer sûrelerden de okunabilir.

Vefat edenler için okunacak Kur'an, salavat ve duaları para karşılığında başkasına ısmarlamak yanlıştır. Kendisinin okuyacağı bir sûre ve samimiyetle yapacağı bir dua, yeterlidir ve daha hayırlıdır.

Dinimizde Vefat Edenler İçin Yedinci, Kırkıncı ve Elli ikinci Gece Gibi Yapılacak Vazifeler Var mıdır?

Dinimizde, ölen kimseye Kur'an, dua ve hediye göndermek için böyle bir özel gece tahsis edilmemiştir. Bu, örfümüzde âdet olmuş bir şeydir. Bu haram değildir; sayıya dikkat etmek de şart değildir.

---

843 Tahtâvî, *Hâşiye ala Merâkı'l-Felâh*, s. 512-513.

Vefat eden yakınlarımız için her gece ve gündüz dua etmemiz, onun affı için yüce Allah'a yalvarmamız, affına vesile alacak hayırlar yapmamız, sadaka vermemiz, güzel ahlâk sahibi olmamız istenmiştir. Bunu belirli gecelere ve yıl dönümüne bağlamak yeterli değildir.

Ölüler İçin Mevlid Okutmanın Hükmü Nedir?

Vefat edenler adına mevlid okutmak, dinî bir emir değildir; İslâm'ın ilk dönemlerinde örneği yoktur. Fakat Allah rızası için edep içinde yapılacak bir mevlid merasimi hayırlı bir iştir; haram değildir, birçok hayra vesiledir.

Mevlid, Resûlullah Efendimiz'in (s.a.v) doğumunu anlatan, onu tanıtan, öven, sevdiren nazım halinde yazılmış sözlerdir. Bu sözler sesli ve nağmeli bir şekilde okunur. Ayrıca Kur'ân, salavat ve çeşitli dualar okunur. Merasime zengin fakir ayırımı yapmadan yakınlardan her mümin davet edilir. Onlara ikramlar yapılır. Bütün bunlar Allah rızası için yapıldığı zaman, sevaba vesile olacak birer sadaka çeşididir.

Mevlid merasimi toplu bir halde icra edildiği için, kadınların bu merasime geliş gidiş, giriş ve çıkış edeplerine dikkat etmesi, erkeklerle içli dışlı olmaması gereklidir. Aksi durumda bu iş hayır olmaktan çıkar, bir eğlence çeşidine dönüşür, vebal olur.

Kadın Vefat Eden Kocasını Yıkayabilir mi?

Erkek cenazeyi erkek, kadın cenazeyi kadın yıkar. Ölen kimsenin bundan sonraki hizmetleri, cenaze namazı ve defin işleri erkeklere aittir. Ancak bazı zaruret anlarında farklı durumlar ortaya çıkar, kadınların bu hizmetleri yapması gerekebilir.

İhtiyaç olunca kadın, kendi kocasını yıkayabilir; çünkü kocanın ölümü ile aralarındaki nikâh hemen düşmüş olmaz. Fakat erkek kendi eşini yıkayamaz. Bunun sebebi, kadın öldüğü kocasıyla nikâh bağı bitmiş ve kadının yabancı durumuna düşmüş olmasıdır.

Diğer üç mezhep imamına göre, ihtiyaç olunca erkek de karısının cenazesini yıkayabilir.

Kadın cenazeyi yıkayacak kadın, erkek cenazeyi yıkayacak erkek bulunmadığı durumlarda cenazeye teyemmüm ettirilir. Ergenlik çağına yaklaşmış erkek çocuğunu erkek, ergenlik çağına yaklaşmış kız çocuğunu da kadın yıkar. Küçük yaştaki kız çocuğunu erkeğin, küçük yaştaki erkek çocuğunu da kadının yıkaması câizdir.

Vefat Eden Kocaya Karşı Vazifeler

Kadının görevlerinden biri de, kocası vefat ettiğinde dört ay on gün yas tutması ve iddet beklemesidir. Bu konuda yüce Allah şöyle buyurur:

"Sizden biri öldüğünde geride bıraktığı eşleri dört ay on gün (evlerinde, evlenmeden) beklesinler." [844]

Kadın bu süre içinde süslenmez, güzel kokular sürünmez, kimseye evlenme teklifinde bulunmaz, kendisine evlenme teklifinde bulunulmaz, bu niyetle süslenip dikkat çekmeye çalışmaz. Hastalık, korku, yalnızlık, ihtiyarlık, geçim için çalışmak gibi bir zaruret yoksa evin dışına çıkmaz.

Zeyneb b. Ebî Seleme (r.a) şöyle anlatır:

Peygamber Efendimiz'in (s.a.v) eşlerinden biri olan Ümmü Habibe'nin (r.ah) babası, Ebü Süfyan b. Harb vefat etmişti. Başsağlığı için Ümmü Habibe'nin (r.ah) yanına gittim. Ümmü Habibe (r.ah) içinde kına ve çeşitli maddeler bulunan bir koku istedi. İlk önce o kokuyu bir kızın başına sürdü. Sonra da kendi yanaklarına sürdükten sonra dedi ki:

"Allah'a yemin ederim ki benim koku sürmeye ihtiyacım yok, ancak ben Resûl-i Ekrem'in (s.a.v),

'Allah'a ve ahiret gününe imân eden bir kadına, kocasından başka vefat eden hiçbir kimse için üç günden fazla yas tutması helâl değildir. Kocası içinse dört ay on gün yas tutar' buyurduğunu duydum; bu yüzden koku sürünüyorum."[845]

---

844 Bakara 2/234.

845 Buhârî, Cenâiz, 30; Müslim, Talak, 58; İbn Hıbban, *Sahih*, nr. 4304.

Kadın ayrıca, vefat eden kocasının affı için yüce Allah'a yalvarmalı, hayır dua yapmalı, gücü yeterse onun adına sadaka vermeli, çocuklarına sahip çıkmalı, terbiyeleriyle meşgul olmalı, kocasını hayırla anmalı, arkasından kusurlarını kimseye anlatmamalı, vefalı olmalı, saygı göstermeli ve böylece yüce Allah'ın rıza ve rahmetini istemelidir.

MUHATAPLARA GÖRE KADININ AVRETİ NEDİR?

Avret, güzel olsun çirkin olsun, vücutta örtülmesi gerekli yer demektir.

Kadının örtünmesi gerekli yerleri hakkında Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

"Mümin kadınlara da söyle, gözlerini haramdan çevirsinler, ırzlarını korusunlar, -kendiliğinden görünen kısımlar müstesna- süslerini *(yabancılara)* ***göstermesinler başörtülerini yakalarının üzerine salsınlar."*** [846]

Diğer ayette şöyle buyrulmuştur:

"Ey Peygamber! Zevcelerine, kızlarına ve müminlerin kadınlarına söyle, cilbablarını *(bütün baş ve bedenlerini örten dış elbiselerini)* ***üzerlerine atsınlar."*** [847]

Peygamber Efendimiz (s.a.v) şöyle buyurmuştur:

"Erkek erkeğin avret yerine, kadın da kadının avret yerine bakmasın." [848]

"Ergenlik çağına gelmiş bir kadının namazını Allah baş örtüsüz kabul etmez" [849]

Bu ve benzeri ayet ve hadislere dayanarak İslâm âlimleri kadının ve erkeğin avret yerlerini kapatması konusunda görüş birliği içindedir.

---

846 Nur 24/31.

847 Ahzab 33/59.

848 Tirmizî, Edeb, 38; İbn Mâce, Tahâret, 137.

849 Tirmizî, Salât, 3160; İbn Mâce, Tahâret, 132.

Alimlerimiz kadının elleri, yüzü ve ayakları dışında kalan bütün bedeninin avret olduğu konusunda ittifak içindedir.

Hanefîlere göre, akıllı ve bulûğa ermiş mükellef bir kadının elleri, yüzü ve ayakları hariç bütün bedeni avret olup kapatılması farzdır.

Şâfî ile Hanbelî mezheplerine göre, kadının yüzü ve elleri de dahil bütün vücudu avrettir ve mahremi olmayanlara karşı örtülmesi gerekir. Kadın ellerini ve yüzünü ancak namazda açabilir. Mâliki mezhebinde ise, kadının elleri ve yüzü avret değildir, ancak yabancılara karşı kapatması daha güzeldir.

İslâm'ın bu konudaki emirleri açık, kesin ve herkese hitap ettiğinden alimlerimiz, kendisine bu konudaki ilâhî emirler geldikten sonra, örtünmenin farz olduğunu inkâr edenlerin, dinden çıktığını bildirmişlerdir.

Kadın ve erkeğin emredildiği şekilde örtünmesinin farz olduğuna inandığı halde, bu farzı yapmayanlar, dinden çıkmayıp ancak büyük günah işlemiş olurlar.

İslâm'ın böyle kesin ve net bir emriyle alay etmek, onu çağ dışı görüp reddetmek insanı dinden çıkarır. Böyle bir hatayı işleyen kimselerin, tövbe edip imânını yenilemesi gerekir.

Kadının Örtünmesi Farz Olan Avret Yerleri Neresidir?

Kadının namazdaki avret yerini namazla ilgili meseleler içinde zikretmiştik. Burada kadının namaz dışındaki avret durumunu özetle vermeye çalışacağız.

Kadının Avreti

Kadının, muhatap olduğu kimselere göre avret yeri değişiktir. Bunları birkaç grupta toplayabiliriz:

Kadının Yabancı Erkeklere Göre Avreti

Kadının kendisine nikâh düşen yabancı erkeklere göre avreti, yüzü ve elleri hariç, bütün bedenidir. İmam Ebû Yusuf'a (rah) göre, iş görme gibi bir zorunluluk bulunduğunda, kadının dirseklere kadar-

ki kısmına müsamaha edilir. Ancak tercih edilen görüşe göre kadının bileğinden üst kısmı da avrettir. Bazılarına göre de kollar namaz içinde avrettir, namaz dışında avret değildir. Ayakların topuklardan aşağısı konusunda da aynı şeyler söylenmiştir.

Kadının Mahremi Olan Erkeklere Göre Avreti

Kadının mahremine (kendisine nikâh düşmeyen erkeklere) göre avreti, erkeğin erkeğe göre avreti gibidir. Yani diz kapağı ile göbeği arasıdır. Ancak kadın, kocası hariç, mahremi olan diğer erkeklere karnını, sırtını ve bir görüşe göre memelerini de gösteremez.

Kadının mahremi olan erkekler Nûr sûresinin otuz birinci âyetinde sayıldığı gibi şunlardır:

Kocası. Kadının kocasına göre hiçbir yeri avret değildir.

Babası. Dedeleri, kocasının babası ve dedeleri de bu kısma girer.

Erkek çocukları. Kadının üvey oğulları da öz oğlu gibidir.

Erkek kardeşleri, erkek kardeşlerinin çocukları ve kız kardeşlerinin çocukları (yani yeğenleri).

Kendi dininden olan müslüman kadınlar.

Köleleri. Günümüzde mevcut değildir.

Evlerine sık sık girme alışkanlığı olan ve cinsel arzusu bulunmayan deli aptal erkekler.

Henüz kadınların cinsel hallerini bilmeyen çocuklar.

Müslüman bir kadın, yukarıdaki erkekler yanında omuzlarına kadar kolları, başı, boynu ve dizden aşağı bacakları açık durabilir. Ancak bu, fitne olmadığı zamandır.

Kadının kendi amcaları ve dayıları da baba hükmünde kabul edilir. Onlar da mahrem olup kendileriyle evlenmesi haramdır.

Kocasının erkek kardeşi, yani kayınbiraderleri ve kocasının dayısı ve amcası ise mahremi değildir. Onlara yabancı hükmünde olup ona göre davranmalıdır.

Ayette kadına, mahremlerine ziynetlerini, yani süs ve takılarını, dolayısı ile bunların yerlerini göstermesine müsaade edilmiştir.

Kadının süs yerleri; baş, yüz, göğsün üst kısmı, boyun, kulak, el, kol, ayak ve bacaklarıdır.

Kadının memeleri, sırtı ve karnı ziynet yeri olmadığından, kadın bu bölgelerini, mahrem de olsa kocasından başka erkeklere gösteremez.

Kadının Müslüman Kadınlarına Göre Avreti

Kadının, müslüman kadınlara göre avreti, erkeğin erkeğe göre avreti gibidir; yani göbeği ile dizkapağı arasıdır. Ancak İmâm-ı Âzam'dan (rah) bir rivayete göre, kadının, müslüman kadınlara göre avreti, mahremi olan erkeklere göre avreti gibidir; onlara karnını ve sırtını da gösteremez.

Kadının Yabancı Kadınlara Göre Avreti

Kadınların gayri müslim kadınlara göre avreti, aynen yabancı erkeklere göre avreti gibidir. Müslüman kadın, tedavi, tanıma, şahitlik gibi bir zorunluluk olmayınca, müslüman olmayan kadınlara yüzü, elleri ve ayakları dışında hiçbir yerini gösteremez.

Kadının, Kendisiyle Evlenmek İsteyen Erkeğe Göre Avreti

Kadın kendisiyle evlenmek isteyen erkeğe yüzünü ve ellerini gösterebilir. Evlenmek için kendisine bakan kimse şehvetle baksa da, şartlarına uygun bir şekil ve vaziyette bu görüşme helâldir. Çünkü Peygamber Efendimiz (s.a.v) bu görüşmeyi tavsiye etmiştir. İslâm'da çok önemli sayılan aile kurumunun, sağlam temellere oturtulması açısından bu iş, gerekli bir davranıştır.

Kadınların Delilere Karşı Avreti

Ayette kadınların, kadınlara cinsel bir duyguya sahip olmayan deli ve çocuklara, ziynet yerlerini gösterebileceği bildirilmiştir.[850]

---

850 bk. Nûr 24/31.

Bu tür insanlar, saf ve aptal olup kadının vücut yapısından bir şey bilmeyen bedensel özürlü, aklı eksik ve kadınlara karşı bir şehvet duymayan kimselerdir. Bunlar, kadının çevresindeki tanıdıklarıdır. Onlarla ilgilenme durumu olabilir.

Kadının Küçük Çocuklara Göre Avreti

Örtü âyetinde ziynet yerlerini göstermenin câiz olduğu kimselerden biri de kadınların avret yerlerini tanımayan ve kadınlara ilgi duymayan çocuklardır. Bunda da sınır olarak bir yaş gösterilmemiştir. Çünkü çocukların kadın ve şehvet konularındaki bilgisi zamana ve zemine göre değişir. Günümüz kültüründe büyüyen bir çocuğun, küçük yaşlarda kadın hakkında pek çok şey öğrendiğini unutmamak gerekir.

İyiyi kötüden seçme yaşına temyiz yaşı denir. Bu, dokuz yaşından itibaren başlar.

İhtiyar Kadınların Avreti

Yaşlı kadınların avreti aslında diğer kadınlardan farklı değildir. Ancak onların, süslü-püslü görünmemek şartıyla üst elbiselerini yabancı erkeklerin yanında çıkarmalarına müsaade edilmiştir; fakat bu ruhsatı veren ayetin peşinden şöyle buyrulmuştur:

"Bununla beraber bundan da sakınmaları kendileri için daha hayırlıdır." [851]

Kadının Âdet ve Loğusa Halinde Kocasına Karşı Örtmesi Gereken Yeri Var mıdır?

Kadının kocasına karşı hiçbir yeri avret değildir. Ancak, kadının âdet ve lohusa halinde, ön ve arka avret bölgesini örtmesi gereklidir. Âdet ve lohusa halindeki kadına cima haram olduğu için, erkek ve kadın bu durumda dikkatli olmalıdır.

Âdet ve lohusa halindeki hanıma, kocası cimâ hariç her türlü muameleyi yapabilir.

---

851 Nûr 24/60.

KAZANÇ ve İŞ HAYATI

Haram Malla Yapılan İbâdet ve Hayır Kabul Olur mu?

Haramda hayır yoktur. Haram ateştir. Haram yiyen ve işleyen kimse, kendisini yakmış olur. Haram malla yapılan ibâdet kabul olmaz. Haram mal ile zenginlik olmaz. Bir kimsenin elindeki haram mal zekât nisabına ulaşsa ondan zekât verilmez. Bu mala sahip olmakla kişiye hac farz olmaz. Malı helâl yoldan kazanmadığı için kurbanı geçerli olmaz. Çünkü bu mal başkasınındır. Sahibine iade edilmelidir. Sahibi biliniyorsa helâllik alınıp mal temizlenmelidir. Aksi halde bu mal olduğu gibi fakirlere verilmelidir.[852]

İslâm'ın temel şartlarından biri de, rızkını helâlinden aramak ve kazancını hayırlı bir şekilde harcamaktır. İbâdetlerin sıhhat ve kabul şartlarının başında, vücudun helâl lokma ile beslenmesi gelmektedir. Karnına girene dikkat etmeyenlerin, kalbine gelecek bir feyiz yoktur. Bu mesele çok önemlidir.

Bu konuda Allah Resûlü (s.a.v) şu uyarılarda bulunmuştur:

"Haramla beslenen bir vücut, cennete değil, cehenneme daha lâyıktır." [853]

"Sizden biri ellerini açıp, 'Ya rabbi, ya rabbi diye dua eder. Halbuki onun yediği haram, içtiği haram, giydiği haram, gıdası haramdır. Bu şekilde duası nasıl kabul edilsin!" [854]

"Kim haram mal toplar da onu sadaka olarak verirse, bundan kendisine bir sevap olmadığı gibi, vebali de ona aittir." [855]

"Bir kul, haramdan mal kazanıp ondan sadaka verse, sadakası kabul olmaz, ondan harcasa bereketini görmez, arkadan gelenlere miras bıraksa, bu onun ancak azabını artırır. Şüphesiz

---

852 Geniş bilgi için bk. İbn Abidîn, *Reddü'l-Muhtâr*, 3/217-219; Gazâlî, *İhyâ*, 2/ 185-192; Nevevî, *el-Mecmû*, 9/417-429.

853 Hâkim, *el-Müstedrek*, 4/422; Ahmed, *Müsned*, 3/321; 329; Beğavî, *Şerhu's-Sünne*, nr. 2029.

854 Müslim, Zekat, 65; Tirmizî, Tefsiru Sure (2), 3.

855 Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/390; Beyhakî, *Sünen*, 4/84.

Allah Teâlâ kötülükle kötülüğü temizlemez; kötülüğü ancak iyilikle temizler. Hiç şüphesiz pis olan bir şey, pis olan diğer şeyi temizlemez." [856]

Haram Mal Kazanan Kimse Ondan Nasıl Tövbe Eder?

Haram yoldan mal kazanan veya eline bir şekilde haram mal geçen kimse, tövbe etmelidir. Haram kazancın ve işin tövbesi onu terk ile başlar. Sonra istiğfar eder, yüce Allah'tan affını ister ve ayrıca şu sırayı takip ederek mesuliyetten kurtulmaya çalışır:

Eğer malın sahibi belli ve mal da elde mevcutsa mal kendisine aynen iade edilir Ayrıca kendisinden helâllik istenir.

Haram malın sahibi mevcut değil veya bilinmiyorsa ve vârisi de yoksa bu mal olduğu gibi elden çıkarılıp sadaka olarak verilir. Veren kimse bununla bir sevap alacağını düşünmemeli, ancak bu malın günahından kurtulmuş olacağını bilmelidir.

Sahibi bulunamayan haram bir mal, sadakaların verildiği yerlere dağıtılabilir. Fakirlerin dışında, amme menfaatine harcanabilir. Köprü, yol, okul, mescid gibi hayır yollarında kullanılabilir.[857]

Böyle bir malı fakire verirken onun haram olduğunu, bunun için kendisine verdiğini söylemek gerekmez. Malı veren kimsenin, onun vebâlinden kurtulmaya niyet etmesi yeterlidir.

Haksız ve haram yollardan elde edilen bir mal, onu bu yollarla elde eden kimse için haramdır. Fakat asıl sahibine iade imkânı olmadığı için, fakire verildiğinde bu mal, fakir için haram olmaz. Onun için temiz ve helâl olup istediği gibi kullanabilir.[858]

Elinde Haram Kazanç Olan Fakir Ondan Yiyebilir mi?

Haram yoldan mal kazanan veya kendisine haram maldan miras kalan kimse fakir ise, malın sahibini bulma ve iâde imkânı olmadığı

856 Ahmed, *Müsned*, 1/387; Beğavî, *Şerhü's-Sünne*, nr. 2030; Hadisin ilk kısmı için bk. Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/23.

857 Gazâlî, *İhyâ*, 2/189; Nevevî, *el-Mecmû*, 9/428.

858 Nevevî, *el-Mecmû*, 9/428.

zaman, bu malı ihtiyacı kadar kendisi kullanabilir, çoluk çocuğuna harcayabilir. Ancak bu fakir, zaruri ihtiyaçlarının üstündeki haram malı elinden çıkarmalı, onu başka fakirlere vermelidir.

Başkasının kazandığı bir haram mal, fakire verilse, fakir için haram olmaz. Fakir onu istediği gibi kullanabilir.

Aile reisi olan erkeğin haram kazancıdan, başka imkânları olmayınca, kadın ve çocuklar yiyebilir, ihtiyaçlarına harcayabilir. Fakat haram işten ve kazançtan vazgeçmesi için koca uyarılır; vazgeçmiyorsa, aile sorumlu olmaz. Önceki dönemlerde kadın kocası işe giderken ona şu ricada bulunurdu:

"Efendi, biz açlığa dayanırız fakat ateşe dayanamayız. Allah rızası için dikkat et de bize haram kazanç karışmış bir mal getirme!"

Kadının ve çocukların özel malları olup zengin iseler, kocanın haram malından yemeleri helâl olmaz.

Haram Malla Satın Alınan Yiyecek de Haram Olur mu?

Cebinde haram yolla kazandığı para bulunan bir kimse, bir bakkala gidip "bana 2 kg. peynir ve üç tane ekmek ver" dese, bakkal da istenen şeyleri hazırlayıp verse ve borcunu söylese, adam da cebindeki haram para ile bu borcu ödese, bu alış veriş ile alınan mal haram değildir.[859]

Çünkü bu şeyler yapılan alış verişle adamın zimmetinde borç olmuştur. Bu borcu ödediği paranın haram olması, akitle aldığı şeyi haram yapmaz. Böyle bir alış veriş sonucu alınan şeyi yiyenler, haram mal yemiş olmazlar. Ancak haram mal kazanan kimse, ondan sorumludur.

Bir mal alış veriş akdiyle değil de çalınarak alınınca, onun çalındığını bilenlerin yemesi helâl olmaz. Böyle bir maldan ancak zaruret durumunda ihtiyaç kadar yenilebilir. Zaruret, vücudun bir şey yeme-

859 bk. Alâüddin, *Hediyyetü'l-Alâiyye*, s. 195 (Beyrut 2003); Halil Günenç, *Günümüz Meselelerine Fetvalar*, 1/356.

yince ayakta duramayacak ve normal işlerini yapamayacak durumda olmasıdır.

Kendisine Şüpheli Maldan Miras Kalan Kimse Ne Yapar?

Vefat eden bir kimsenin geride bıraktığı malın hangi yollardan kazanıldığı bilinmese, o mal, vârisler için temiz ve helâldir. Ancak haram olduğu kesin belli olan bir mal, kimden alındığı biliniyorsa ona iade edilir, kendisi yoksa vârislerine verilir. Hiçbirisine ulaşılamıyorsa mevcut mal, fakirlere veya hayır yollarından birisine sadaka olarak dağıtılır. Vârisin kendisi fakirse, ondan ihtiyacı kadar kullanabilir.

Kadın ve Aile İlmihali kitabımız burada bitti.

Bu kitapta aileyi ilgilendiren temel fıkhî konular ve hükümler işlenmiştir. Âilede karı koca hakları, yuvada güzel geçim, yuva saadeti gibi işin edep ve ahlâkî yönü ayrıca öğrenilmelidir.[860]

Hamdolsun âlemlerin rabbi yüce Allah'a.

860 Yuvada karı koca hakları, anne ve baba hukuku, güzel geçim ve benzeri edeplerle ilgili Seyyid Muhammed Saki Erol'a ait *Aile Saadeti* adlı esere müracaat edilmelidir. Bu iki eser birlikte incelendiğinde aile hukuku ve ailede güzel geçim konusundaki temel ihtiyaç -inşâllah- büyük ölçüde giderilmiş olacaktır.

BİBLİYOGRAFYA[861]

Abdürrezzâk es-San'ânî, Ebû Bekir b. Hemmâm,
el-Musannef, c. 1-11, el-Meclisü'l-İlmî, ts.

Abdülhamid, Muhammed Muhyiddin,
el-Ahvalü'ş-Şahsiyye, Beyrut 1984.

Abdulhalim, Ebû Şekka,
Tahrîrü'l-Mer'e fî Asri'r-Risâle, c.1-5, Küveyt: Dârü'l-Kalem, 1990.

Abdülkadir Ahmed Atâ,
Hâzâ Helâlün ve Hâzâ Haram, Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabiyye, ts.

Alaüddin, Muhammed bin Muhammed Emin Abidin,
Hediyyetü'l-Alaiyye, Beyrut 2003. 1. Baskı.

Ali el-Kârî,
Mirkatü'l-Mefâtîh, c. 1-11, Beyrut 1994.
a.mlf., el-Esrârü'l-Merfûa fi'l-Ehâdîsi'l-Mevzûa, Beyrut 1986.

Asutay, Hasip,
Nikâh ve Boşanma, İstanbul: Semerkand yayınları, 2002.

Aynî, Bedreddin,
Umdetü'l-Kârî, c. 1-16, Beyrut 2002.
a.mlf., *el-Binâye fî Şerhi'l-Hidâye*, c. 1-12, Beyrut 1990.

Begavî, Ebû Muhammed Hüseyin b. Mesud,
Şerhu's-Sünne, c. 1-16, Beyrut 1983.
a.mlf., *Mesâbîhu's-Sünne*, c. 1-4, Beyrut 1987.

Beyhakî, Ahmed b. Hüseyin,
es-Sünenü'l-Kübrâ, c. 1-10, Beyrut 1994.
a.mlf., *Şuabü'l-İmân*, c. 1-10, Beyrut 1990.

---

861 Burada meşhur hadis kitaplarının isimlerini vermeyeceğiz; sıkça kullanılan ve baskı tarihleri gerekli olan kitapların baskı yerlerini ve tarihlerini vereceğiz. Bazı temel kitapların değişik baskılarından istifade edildiği için iki nüshanın da baskı yerleri ve varsa tarihleri verildi.

Bezzâr, Ebû Bekir Ahmed b. Amr,
el-Bahrü'z-Zehhâr (el-Müsnedü'l-Bezzâr), c. 1-9, Beyrut 1988.

Bilmen, Ömer Nasuhi,
Hukuk-ı İslâmiyye ve Istılâhât-ı Fıkhiyye Kamusu, c. 1-8, İstanbul 1967.
a.mlf., Büyük İslam İlmihali, İstanbul, 2005 (Semerkand yay).

Buhârî, Muhammed b. İsmail,
el-Edebü'l-Müfred, Beyrut 1990.
a.mlf., *et-Târîhu'l-Kebîr*, c. 1-12, Dârü'l-Fikr, 1986.

Buhûtî, Mansur b. Yunus,
Keşşâfü'l-Kınâ an Metni'l-İknâ, c.1-6, Beyrut 1997.

Cezirî, Abdurrahman,
el-Fıkh ale'l-Mezâhibi'l-Erbaa, c. 1-5; Beyrut: Dârü'l-Fikr, ts.

Dâmâd, Şeyhîzâde Abdurrahman b. Muhammed, *Mecmau'l-Enhur fî şerhi Mülteka'l-Ebhur*, c. 1-4, Beyrut 1998.
a.mlf., *Mecmau'l-Enhur fî şerhi Mülteka'l-Ebhur*, İstanbul: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, 1419.

Dârekutnî, Ali b. Ömer,
es-Sünen, c. 1-4, Beyrut 1993.

Deylemî, Şehredâr b. Şîrûye,
Firdevsü'l-Ahbâr, c. 1-5, Beyrut 1987.

Döndüren, Hamdi,
Delilleriyle Aile İlmihali, İstanbul 1995.
a.mlf., Delilleriyle İslam İlmihali, İstanbul, 1991.

Ebû Nuaym el-İsfahânî, Ahmed b. Abdullah,
Hilyetü'l-Evliyâ, c. 1-10, Beyrut 1987; c. 1-12, Beyrut 1997.
a.mlf., *Ma'rifetü's-Sahâbe*, c. 1-5, Beyrut 2002.

Ebû Ya'lâ, Ahmed b. Ali,
Müsned, c. 1-16, Beyrut 1989..

Elbânî, Muhammed Nâsırüddin,

Silsiletü'l-Ehâdîsi'z-Zaîfe ve'l-Mevzûa, c. 1-11, Riyad 1992.
a.mlf., *Silsiletü'l-Ehâdîsi's-Sahîha*, c. 1-6, Riyad 1985.

Ömer, Ferruh,
el-Üsre fi'ş-Şerîati'l-İslâmiyye, Beyrut 1988.

el-Falih, Müsaid b. Kasım,
Ahkâmü'l-Avrati ve'n-Nazar, Riyad 1993.

el-Fâsî, Ebû Hasen Ali b. Muhammed b. Kattan,
en-Nazar fî Ahkâmi'n-Nazar, Beyrut 1996.

Gazâlî, Muhammed b. Muhammed,
İhyâü Ulûmi'd-Dîn, c. 1-5, Beyrut 2000.
a.mlf., Yöneticilere Altın Öğütler (trc. Hüseyin Okur), İstanbul: Semerkand yayınları, 2004.

Günenç, Halil,
Günümüz Meselelerine Fetvalar, c. 1-2, İstanbul: İlim yayınları, ts.

Hâkim en-Nîsâbûrî, Ebû Abdullah Muhammed,
el-Müstedrek ale's-Sahîhayn, c. 1-5, Beyrut 1990.

Heysemî, Nûreddin Ali b. Ebû Bekir,
Mecmau'z-Zevâid, c. 1-10, Beyrut 1982.

İbn Âbidîn, Muhammed Emîn b. Ömer,
Reddü'l-Muhtâr ale'd-Dürri'l-Muhtâr, c. 1-12, Beyrut 1994.
a.mlf., *Reddü'l-Muhtâr*, Mısır 1966.
a.mlf., Mecmûatu Resâili İbn Âbidîn, Âlemü'l-Kütüb, ts.

İbn Asâkir, Ebü'l-Kasım Ali b. Hasan,
Târîhu Dımaşk, c. 1-80, Beyrut 1995-1998.

İbn Hacer el-Askalânî, Ahmed b. Ali,
Fethu'l-Bârî, c. 1-15, Beyrut 1993.
a.mlf., *el-Metâlibü'l-Âliye*, c. 1-5, Beyrut 1993.

İbn Hibbân, Ebû Hâtim Muhammed,
Sahîhu İbn Hibbân bi-Tertîbi İbn Balabân, c. 1-18, Beyrut 1997.

İbn Kayyim el-Cevziyye, Muhammed b. Ebû Bekir,
Zâdü'l-Meâd, c. 1-6, Beyrut 1994.

İbn Kesîr, Ebü'l-Fidâ İsmail,
el-Bidâye ve'n-Nihâye, c. 1-14, Beyrut, ts.
a.mlf., *Tefsîru Kur'âni'l-Azîm*, c. 1-8, Riyad 1997.

İbn Nüceym, Zeynüddin İbrahim b. Muhammed,
el-Bahrü'r-Râik Şerhu Kenzi'd-Dekâık, c. 1-9, Beyrut 1997.
a.mlf., *en-Nehrü'l-Fâik Şerhu Kenzi'd-Dekâik*, c. 1-3, Beyrut 2002.
1. Baskı.

İbnü'l-Cevzî, Ebü'l-Ferec Abdurrahman,
Sıfatü's-Safve, c. 1-4, Beyrut 1986.

İbnü'l-Esîr, Mecdüddin,
Câmiu'l-Usûl fî Ehâdîsi'r-Resûl, c. 1-15, Beyrut 1983.

İbn Sa'd, Ebû Abdullah Muhammed,
et-Tabakâtü'l-Kübrâ, c.1-8, Beyrut 1997.

Karaman, Hayreddin,
Mukayeseli İslâm Hukuku, c. 1-3, İstanbul 1991.

Kandehlevî, Muhammed Yusuf,
Hayâtü's-Sahâbe, c. 1-5, Kahire 1999.

Kâsânî, Alâeddin Ebû Bekir b. Mesud,
Bedâiu's-Sanâî, c. 1-10, Beyrut 1997.

Keskin, Mehmet,
Büyük Şâfiî İlmihali, İstanbul. Semerkand yayınları, 2005.

Kurtubî, Muhammed b. Ahmed,
el-Câmi li-Ahkâmi'l- Kur'an, c. 1-10, Beyrut 1993.

Mebârekpûrî, Ebü'l-Ulâ Muhammed b. Abdurrahman,
Tuhfetü'l-Ahvezî bi-şerhi Câmii't-Tirmizî, c. 1-10, Beyrut 1990,

Münzirî, Abdülazim,
et-Tergîb ve't-Terhîb, c. 1-4, 2. bs., Beyrut 1996.

Müttakî el-Hindî,
Kenzü'l-Ummâl, c. 1-16, Beyrut 1993.

Nevevî, Ebû Zekeriyya Muhyiddin,
el-Minhâc fî Şerhi Sahîhi Müslim b. el-Haccâc, c. 1-18, Beyrut, ts.
a.mlf., *Ravzatü't-Tâlibîn,* c. 1-8, Beyrut 1992.
a.mlf., *el-Mecmû': Şerhu'l-Mühezzeb*, c. 1-23, Cidde, ts.

Rauf Pehlivan,
Kaynaklarıyla Büyük Kadın İlmihali, İstanbul 2002

Saygılı, *Safa,*
Evlilikte Mutluluk Sanatı, İstanbul 2002.

Sehâvî, Muhammed Abdurrahman,
el-Makasıdü'l-Hasene, Beyrut 2002.

Seyyid Sâbık,
Fıkhü's-Sünne, c. 1-3, Beyrut 1987.

Süyûtî, Celâleddin Abdurrahman,
ed-Dürrü'l-Mensûr, c. 1-8, Beyrut 1993.

Şâfiî, Muhammed b. İdrîs,
el-Ümm, c. 1-9, Beyrut 1993.

Şa'rânî, Abdülvehhâb b. Ahmed,
Levâkuhu'l-Envâri'l-Kudsiyye fî Beyâni Uhûdi'l-Muhammediyye, Dımaşk 1993.

Şelebi, Mustafa,
Ahkâmü'l-Üsre fi'l-İslâm, Beyrut 1977.

Şerebâsî, Ahmed
Yes'elûneke fi'd-Din ve'l-Hayât, c. 1-7, Beyrut 1980.

Şevkânî, Muhammed b. Ali,
Neylü'l-Evtâr Şerhu Münteka'l-Ahbâr, c. 1-8, Beyrut 1998.

Şeyh Nizam ve Heyet,
el-Fetâva'l-Hindiyye, c. 1-6, Bulak 1310.

Özcan, Yusuf,

Gençlik ve Evlilik, İstanbul: Semerkand yayınları, 2003.

Tahtâvî, Ahmed b. Muhammed b. İsmail,

Hâşiye ala Merâkı'l-Felâh Şerhi Nûri'l-İzâh, İstanbul: Temel Neşriyat, 1985.

Taberânî, Süleyman b. Ahmed,

el-Mu'cemü'l-Kebîr, c. 1-20, Beyrut, ts.

a.mlf., *el-Mu'cemü'l-Vasît*, c. 1-11, Riyad 1995.

a.mlf., *el-Mu'cemü's-Sagîr*, Beyrut ts.

Tebrîzî, Hatîb,

Mişkâtü'l-Mesâbîh, c. 1-3, Beyrut 1991.

Yıldız, Kemal,

Hanımların Özel Halleri, İstanbul: Semerkand yayınları, 2004.

Yusuf Hattar Muhammed,

et-Terbiyetü'l-İmâniyye ve'n-Nefsiyye li'l-Evlâd, Dımeşk 2003.

Zebîdî, Ebü'l-Feyz Muhammed Murtaza,

İthâfü's-Sâdeti'l-Müttakîn, c. 1-14, Beyrut 1989.

Zeydân, Abdülkerim,

el-Mufassal fî Ahkâmi'l-Mer'e ve Beyti'l-Müslim, c. 1-11, Beyrut 2000.

Zühaylî, Vehbe,

el-Fıkhü'l-İslâmî ve Edilletüh, c. 1-11, Beyrut 1997.

a.mlf., *el-Fıkhü'l-İslâmî ve Edilletüh*, c.1-8, Dımaşk 1985.

Zeylaî, Osman bin Ali,

Tebyinü'l-Hakâik Şerhu Kenzi'd-Dekâik, c. 1-7, Beyrut 2000.

DELİL VE ÖRNEKLERİYLE

Kadın ve Aile İlmihali

Kadın ve Aile İlmihali, aile sorunlarını İslam'ın sevgi düsturuna dayalı olarak aşmanın yollarını gösteriyor.

"Evliliğin anlamı, eş seçiminde dikkat edilecek hususlar, nikahın getirdiği hak ve sorumluluklar, cinsel ve özel hayat, kadınların özel halleri, örtünmeleri ve sosyal hayatta karşılaştıkları sıkıntılar, çocuk eğitiminde ebeveyn faktörü, kadın-erkek eşitliği, okuyan kadından korkulur mu" gibi güncel konular İslamî hükümlerle pratik olarak açıklanıyor. Çağımızın getirdiği değişimler sonucu akıllara takılan sorular cevaplanıyor.

Kısaca bu eserde fıkıhla ibret, hükümle hikmet, delille örnek iç içe işlenerek konular yeni bir tarzda okuyucuya sunuluyor.

POZİTİF
DAĞITIM VE REKLAMA
ISBN 978-605-5455-72-9
9 786055 455729